

กำหนดการเผยแพร่

- ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม
- ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน
- ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน
- ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

Publishing Schedule

- Number 1 (January - March)
- Number 2 (April - June)
- Number 3 (July - September)
- Number 4 (October - December)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยทาง
ครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ จิตวิทยา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์
และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. เพื่อให้บริการวิชาการเกี่ยวกับการเสนอทางออกในการแก้ปัญหา
สังคม

Objective

1. To promote and disseminate academic works and research
results in educational science, psychology, political science,
Public Administration and interdisciplinary studies in the
humanities and social sciences.
2. To provide academic services in solving social problems.

ดุษฎีบัณฑิต

วารสารวิชาการธรรมศาสตร์
Dhammathas Academic Journal

ปีที่ 20 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน เมษายน - มิถุนายน 2563
Vol. 20 No. 2 (April - June 2020)

การพิจารณาคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความที่ตีพิมพ์จะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการ
กลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่านที่มีความเชี่ยวชาญ
ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ
ก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความ
ไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความและผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อ
ผู้พิจารณาบทความ (Double-blind Peer Review)

Article Consideration

Each article will be published by a panel of two journalists with
expertise in relevant fields. And get the editorial approval before
publishing. The review is in the form of: The article's Double Blind.
To comply with copyright law The author must sign the copy
of the article submission form to the journal. In addition, the author
must confirm that the original article submitted to it. Only one
publication in the Dhammathas academic journal. If the images
or tables of other articles appearing in other publications are used. The
author must ask permission of the copyright owner. Include a book
that has been approved by the editor before the article is published.

ที่ปรึกษา

พระราชปรีดีทิพย์, ศาสตราจารย์ ดร.
พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รองศาสตราจารย์ ดร.
ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ
ศาสตราจารย์ ดร.วัชร งามจิตเจริญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญ พงษ์สวัสดิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Advisors

Prof. Dr. Phrarajapariyatikawee
Assoc. Prof. Dr. Phra Sophonphathanapundit
Prof. Dr. Prayong Seanburan
Prof. Dr. Watchara Ngamchitcharoen
Asst. Prof. Dr. Pitch Pongsawat

Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Khon Kaen University
Thammasat University
Chulalongkorn University

บรรณาธิการ / Editor

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล / Asst. Prof. Dr. Suraphon Promgun

ผู้ช่วยบรรณาธิการ / Editorial assistant

สาริกา ไสวงาม / Sariga Sa-waingam

กองบรรณาธิการ

พระครูสุธีคัมภีรญาณ วิ., ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร ดอกจันทร์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.กนกอร สมปราษฎ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.กตัญญู แก้วหานาม	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
รองศาสตราจารย์ ดร.อำพล บุตคาสาร	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรโชติ เกิดแก้ว	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพรรณ วงศ์พรวัฒน์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย ฮวดศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร แสงใส	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาคร พรหมโคตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Editorial Board

Asst. Prof. Dr. Phrakhu Sudhikhambhirayan	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Pasakorn Dokchan	Mahamakut Buddhist University
Assoc. Prof. Dr. Kanokorn Somprach	Khon Kaen University
Assoc. Prof. Dr. Sanya Kenaphoom	Rajabhat Mahasarakham University
Assoc. Prof. Dr. Kathanyoo Kaewhanam	Kalasin University
Assoc. Prof. Dr. Aompol Buddasarn	Phranakhon Rajabhat University
Assoc. Prof. Dr. Teerachoot Kerdkaew	Huachiew Chalermprakit University
Assoc. Prof. Dr. Sanya Sasong	Chiang Mai Rajabhat University
Asst. Prof. Dr. Chakkapan Wongpornpavan	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Chanchai Hudsri	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Vitthaya Thongdee	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Prayoon Saengsai	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Theerapong Meethaisong	Mahasarakham University
Asst. Prof. Dr. Sakorn Promkhot	Loei Rajabhat University

ผู้จัดการวารสาร / Journal Manager

มาริสสา ไสวงาม / Marisa Sa-waingam

ออกแบบปก : สารีกา ไสวงาม

จำนวนพิมพ์ : 500 เล่ม

เจ้าของ : สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
อาคาร 100 ปี สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาท อาสภมหาเถร)
เลขที่ 30 หมู่ 1 บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000
โทรศัพท์ 0-4328-3546-7 (ต่อ 114) โทรสาร 0-4328-3399
<http://www.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas> E-mail: dhammathas@hotmail.com
พิมพ์ที่ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ขอนแก่นการพิมพ์ 64-66 ถนนรินรมย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000
โทรศัพท์ 0-4322-1938 E-mail: khonkaenprint@gmail.com

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร วารสารวิชาการธรรมศาสตร์ (Peer Review)

ปีที่ 20 ฉบับที่ 2 ประจำปี เดือน เมษายน - มิถุนายน 2563

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย ฮวดศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา คล้ายเดช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร แสงใส	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

1. พระเมธาวิเชียร, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สุกิจ ชัยมุสิก	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3. รองศาสตราจารย์ ดร.พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
4. รองศาสตราจารย์ ดร.กนกอร สมปราชญ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
5. รองศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ อินทนนท์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
6. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
7. รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยลักษณ์ โพธิ์วรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
8. รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ปัญญาพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
9. รองศาสตราจารย์ ดร.กังสดาล เข้าวัดมงคล	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ อินทร์รักษ์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรณิกา คำดี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมปอง สุวรรณภุมมา	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ โชควรรกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โอฬาร ถิ่นบางเตียว	มหาวิทยาลัยบูรพา
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุรัตน์ อนันต์นาถ	มหาวิทยาลัยบูรพา
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิวัฒน์ โพธิ์สาน	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดร.ฉลอง พันธจันทร์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แสวง แสนบุตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิษณุ บุญนิยม	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
20. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมคิด ดวงจักร	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
21. รองศาสตราจารย์ สมนึก ปัญญาสิงห์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
22. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศักดิ์ชาย สุนทรนาถิรมย์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
23. อาจารย์ ดร.ประชัน ชะชีกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บรรณารักษ์การเฝ้า

วารสารวิชาการธรรมพจนานฉบับนี้ เป็นปีที่ 20 ฉบับที่ 2 ประกอบด้วย บทความวิจัย ความวิชาการและบทวิจารณ์หนังสือ บทความวิจัย ได้แก่ 1) รูปแบบการใช้ฉันทะจากหลักธรรมอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลย 2) การป้องกันและลดความพิการผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญาชาขงสมุนไพรตามแนวพระพุทธศาสนา 3) การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 4) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย 5) ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักวิชาการและแผนงาน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม 6) การสร้างรูปแบบ มาตรการ และวิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย 7) กลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 8) ประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น 9) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรกับระดับความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น 10) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร 11) การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ กรณีศึกษา บ้านป่าสักงาม ตำบลหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ 12) การพัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของวัดป่าภูเหล็กวนาราม ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย และ 13) การพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนตามหลักพุทธธรรมต่อการป้องกันทุจริตในจังหวัดชัยภูมิ

บทความวิชาการ ได้แก่ 1) รูปแบบการบริหารทหารกองประจำการเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของกองทัพไทย 2) การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21: ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ 3) การบริหารผลการปฏิบัติงานสู่ผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติราชการ 4) ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมกับแนวคิดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และบทวิจารณ์หนังสือ ได้แก่ 1) พุทธศาสนาคืออะไร 2) บอกใจให้เป็นสุข และ 3) นิติศาสตร์แนวพุทธ

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผู้อ่านจะได้รับความรู้จากบทความวิจัย บทความวิชาการและบทวิจารณ์หนังสือตามที่ปรากฏ และนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา ตลอดจนการดำเนินชีวิตต่อไป

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล)

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง

บทความวิจัย : Research Article

- รูปแบบการใช้ฉันทะจากหลักธรรมอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลย

A Model for using Chanda in Iddhipada 4 to Support Learning in 21st Century of Student at Phrapariyattidham Schools in Loei Province

จักรกรฤกษ์ โปตาพล

Chakgrit Podapol

1

- การป้องกันและลดความพิการผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญาชาขงสมุนไพรตามแนวพระพุทธศาสนา

The Prevention and Reduction of Disabilities in Chronic Disease Patients by Herbal Tea Wisdom Innovation in Buddhism Way

ทักษิณาร์ ไกรราช และพระมหาโยธิน โยธโก

Thaksina Krairach and Phramaha Yothin Yodhiko

13

- การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- The Development of Ethical Leadership Indicators for Small Primary School Principals in the 21st Century under the Office of the Basic Education Commission in the Northeast Region

วิเศษ บุญสนอง, นวัตกรรม หอมสิน และสมคิด สร้อยน้ำ

Wised Bunsanong, Nawattakorn Homsin and Somkid Sroinam

25

- รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย
- The form of Buddhist Tourism of Monk the forest Temples in the Northeastern Part of Thailand

พระมหาณัฐกิตติ อนารโท, พระครูสิริสุตาภรณ์ และพระวิมาน คมภีรปญโญ

Phramaha Nattalkitti Anarato, Phrakru Sirisutaphorn

and Phra Viman Gambhīrapaṇṇi

35

- ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักวิชาการและแผนงาน
สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

Factor Affecting Work Moral of Academic and Planning Bureau Officer, Agricultural
Land Reform Office

ธิติพันธ์ ศรีภมร และราเชนทร์ นพณัฐวงศ์กร

Thitipan Sripamorn and Rachen Noppanatwongsakorn 47
- การสร้างรูปแบบ มาตรการ และวิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย

Establishing Model, Measures and Methods for Developing Quality of Life
Among the Handicapped in Thai Society

พูลศักดิ์ หอมสมบัติ

Poolsak Homsombat 57
- กลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม
ศึกษาขอนแก่น เขต 1

Strategy for Development of Student's Ethics under the Office of Khon
Kaen Primary Education, Area 1

เจ้าอธิการบุญช่วย โชติวิโส (อัยวงศ์)

Chao Athikan Boonchuay Chotivungso (Auiwong) 69
- ประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด
ขอนแก่น

Effectiveness of Education Management of Private School Principals under
Jurisdiction of Khon Kaen Educational Office

พา อักษรเสื่อ และเอกราช โฆษิตพิมานเวช

Pha Agsornsua and Ekarach Kositpimanvach 81
- การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรกับระดับความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ในจังหวัดขอนแก่น

An Analysis of the Relationships Between Variables Attributes and Trans
parency of Local Administrative Organizations in Khon Kaen Province

นันทนัช สำราญจิตร

Nantanat Samranjit 89

- การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

The Participation of Citizens in Garbage Waste Management in Tha-Sao Sub District Administration Organization, Krathum Baen District, Samut Sakhon Province

นันทพร วิเสรัมย์ และราเชนทร์ นพณัฐวงศ์กร

Nantaporn Wiseram and Rachen Noppanatwongsakorn

99

- การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ รมณศึกษา บ้านป่าสักงาม ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

Participation of Villagers in the Conservation of Sustainable Watershed Restoration According to the Royal Initiative: Case study of Ban Pasak Ngam, Luang Nuea Sub-District, Doi Saket District Chiangmai Province

วินิจ ผาเจริญ

Winit Pharcharuen

113

- การพัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของวัดป่าภูเหล็กวนาราม ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

A Development Strategies for the Sufficiency Economy Moving forward of Phulek Temple Chaiyaphruek Subdistrict Mueang District Loei Province

พระมหาวัฒนา ขันทะชา

Phramaha Wattana Khanthacha

127

- การพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนตามหลักพุทธธรรมต่อการป้องกันทุจริตในจังหวัดชัยภูมิ

Leadership Development Community-based Buddhist Doctrines to Prevent Corruption in Chaiyaphum Province

ณัฐ สวาสดิ์รัตน์ และไวย ชีรัมย์

Narat Swadrath and Wai Chueram

139

บทความวิชาการ : Academic Article

- รูปแบบการบริหารทหารกองประจำการเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของกองทัพไทย

Enlisted Soldiers Administration Model to Improve the Efficiency of Royal Thai Armed Forces

ประเสริฐ แดงไผ่

Prasert Daengphai

151

■ การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21: ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

Learning Management in 21st Century: Theory toward Implementation

ระพีพัฒน์ หาญโสภณ, พระมหาศุภชัย ศุภกิจโจ, ประยุทธ์ ชูสอน,
สุทธิพงษ์ สนสุวรรณ และมณฑกานต์ บุ่งเสนห์

163

Rapeepat Hansopa, Phramaha Suphachai Subhakicco, Prayuth Chusorn,
Sutthipong Sonsuwan and Montakarn Bungsane

■ การบริหารผลการปฏิบัติงานสู่ผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติราชการ

The Performance Management for Successful Performance Commitment

ศุภิสรา บัวงาม

173

Supisara Buangam

■ ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมกับแนวคิดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

Existential Philosophy with the Concept of Informal Education and Education
by the Way

จีราภรณ์ จันทร์โสม และสุวิน ทองปั้น

185

Cheeraphron Chanchom and Suwit Thongpan

ปกิณกะ : Miscellany

■ พุทธศาสนาคืออะไร

What is The Buddhism

พระอนุสรณ์ ปรกุกโม (ยิ่งยง) และพระมหามิตร ฐิตปัญโญ (วันยาว)

Phra Anusorn Parakkamo (Yingyong)

and Phramaha Mit Thitapanyo (Wanyao)

197

■ บอกใจให้เป็นสุข

Tell the Heart to be Happy

จันทร์ศิริ พลอยงาม และพระมหามิตร ฐิตปัญโญ (วันยาว)

Jansiri Ployngam and Phramaha Mit Thitapanyo (Wanyao)

205

■ นิติศาสตร์แนวพุทธ

Buddhist Law

พระมหานำเกียรติ วิสุทโธ (ทองทวี), พระมหามิตร ฐิตปัญญา (วันยาว)
และวิเชียร แสนมี

Phramaha Namkriat Visutdho (Thongtawee),

Phramaha Mit Thitapanyo (Wanyao) and Wichain Sanmee

215

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการธรรมทรรศน์

223

คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ

224

รูปแบบการใช้ฉันทะจากหลักธรรมอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้
ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลย*

A Model for using Chanda in Iddhipada 4 to Support
Learning in 21st Century of Student at Phrapariyattidham
Schools in Loei Province

จักรกฤษณ์ โปดอป

Chakgrit Podapol

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

Mahamakut Buddhist University, Srilanchang Campus, Thailand

E-mail: Chakgrit.po@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการใช้ฉันทะจากหลักธรรมอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการใช้ฉันทะจากหลักธรรมอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และ 3) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการใช้ฉันทะจากหลักธรรมอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยแบ่งขั้นตอนการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การสร้างและการตรวจสอบกรอบแนวคิดทฤษฎีของรูปแบบขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบและปรับปรุงรูปแบบและขั้นตอนที่ 3 ศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบในภาคสนาม

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลยมีการใช้ฉันทะจากหลักธรรมอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับครั้งเว้นครั้ง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การใช้วิธีที่ถูกต้องในการบรรลุเป้าหมาย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับ ครั้งเว้นครั้ง รองลงมา คือ ความสนใจในการเรียนอยู่ในระดับครั้งเว้น และความใส่ใจใฝ่เรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับนานๆ ครั้ง ซึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนาการใช้ฉันทะจากหลักธรรมอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

*ได้รับบทความ: 27 กุมภาพันธ์ 2562; แก้ไขบทความ: 30 มีนาคม 2563; ตอรับตีพิมพ์: 21 เมษายน 2563

Received: February 27, 2019; Revised: March 30, 2020; Accepted: April 21, 2020

เพราะสิ่งสำคัญในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คือ ต้องมีความสนใจใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเอง

2. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมประกอบด้วยเนื้อหาการฝึกอบรม 6 หน่วย ประกอบด้วย หน่วยการอบรมที่ 1 การเห็นคุณค่าในตนเอง หน่วยการอบรมที่ 2 การเรียนรู้ร่วมกัน หน่วยการอบรมที่ 3 บุคคลผู้ประสบความสำเร็จในชีวิต หน่วยการอบรมที่ 4 การวางแผนชีวิต หน่วยการอบรมที่ 5 การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 หน่วยการอบรมที่ 6 คุณธรรมนำชีวิต

3. การใช้โปรแกรมในการฝึกอบรมภาคสนามใช้ระเบียบวิธีวิจัยกึ่งทดลอง (Pre-Experiment) พบว่า คุณลักษณะฉันทะในการเรียนในภาพรวมและรายด้าน มีค่าเฉลี่ยหลังการทดลองมีค่าสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ: รูปแบบการใช้ฉันทะ; การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21; ประสิทธิภาพของรูปแบบ

Abstract

The objectives of research were: 1) to study implementation of aspiration, a virtue in the fourfold path of accomplishment, to enhance the 21st century learning, 2) to develop the model of aspiration implementation to enhance the 21st century learning, 3) to study the efficiency of aspiration implementation model to enhance the 21st century learning. The research operation was divided into three phrases. The first phrase was the creation and examination of model concepts and theories. The second phrase was the model examination and improvement. The third phrase was the field study of model efficiency.

The research results were found that:

1. The implementation of aspiration of students, Phrapariyattidhamma school in Loei, to enhance the 21st century learning was found to be at a level of every other time. Each aspect considered, 'implementation of the right way to reach the target' was found to be at the highest level of 'every other time, followed by 'paying attention to learning' at the level of 'every a few times; 'putting effort persistently' was found to be at the lowest level of 'once in a while'. So, it was found important for the students to develop the implementation of aspiration, a virtue in the fourfold path to accomplishment, to enhance the 21st century learning because 'putting effort persistently' was important in the 21st century learning.

2. The training course development found that consisted of six units: Unit 1 - Self-esteem, Unit 2 - Learning together, Unit 3 - Successful Persons, Unit 4 - Life Planning, Unit 5 - The 21st Century Learning, and Unit 6 - Virtue-based Life.

3. The training course in the field study, based on the quasi-experimental methodology, the result of the field training course was found that the mean scores of post-test for aspiration in learning were found to be overall and separately higher than the pretest's mean scores at a statistically significant level of 0.01.

Keywords: Model for using Chanda; 21st Century Learning; Efficiency of the Model

1. บทนำ

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษาดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักการ จุดหมาย และโครงสร้างของหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยเปิดสอนในลักษณะเป็นการศึกษาสงเคราะห์ให้ผู้ขาดโอกาสเล่าเรียนได้เรียน โดยบาทเป็นสามเณรก่อน มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งด้านสติปัญญา ร่างกาย จิตใจ และสังคม ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะพื้นฐาน มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ และมีวิสัยทัศน์ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มีสุนทรียภาพ รู้จักตนเอง พึ่งตนเองได้และบุคลิกภาพดี มีสุขนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี ปลอดภัยจากสิ่งเสพติดให้โทษ มีทักษะในการจัดการและการทำงานรักการทำงาน มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็น

สมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชนและสังคม สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข และปฏิบัติตามวิถีประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีจิตสำนึกที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม อนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย ศิลปวัฒนธรรมไทย

โดยส่วนมากนักเรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลย เป็นนักเรียนที่ขาดแคลนโอกาสทางการศึกษา จึงได้บวชเรียนเพื่อได้เล่าเรียนในระดับมัธยมศึกษา หลังจากจบการศึกษาระดับประถมศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดต่างๆ ไม่เฉพาะเพียงจังหวัดเลย ถือว่ามาจากร้อยพ่อพันแม่ แต่มาอยู่อาศัยจำวัดวัดต่างๆ ในเขตจังหวัดเลย ดังนั้น จึงมีปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนหลายๆ ด้านทั้งเรื่องความประพฤติและเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยเฉพาะการไม่ตั้งใจเรียนดังที่โรงเรียนพระปริยัติธรรมศรีจันทร์ วิทยา ได้รายงานว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดพื้นที่ห่างไกล มีความแตกต่างและมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีขาดความเอาใจใส่ดูแลบุตรหลานในด้านการศึกษา เป็นภาระของสถานศึกษา และวัดในการช่วยเหลือด้านต่างๆ เช่น

ปัจจัยที่สำคัญสำหรับผู้เรียนที่เป็นพระภิกษุสามเณร รวมทั้งทุนการศึกษาอื่นๆ นอกจากนั้นนักเรียนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมที่ทางโรงเรียนไม่พึงประสงค์ คือ ขาดความรับผิดชอบ ขาดระเบียบวินัย ขาดสมาธิ ขาดศีลจารวัตร จากข้อมูลของฝ่ายกิจการนักเรียนและงานแนะแนวระบุว่านักเรียนที่มีคุณลักษณะไม่พึงประสงค์ร้อยละ 60 ซึ่งเรียนในระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 2-มัธยมศึกษาปีที่ 4 หรือมีอายุอยู่ในช่วงอายุ 14-16 ปี ที่มีพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมอยู่ในวัยอันตราย (Srijanwittaya Phrapariyattithamma School, 2014)

การสร้าง ความสนใจในการเรียนถือเป็นเรื่องสำคัญในการจัดการเรียนการสอนของครู โดยใช้เทคนิคต่างๆ ในการดึงเข้าสู่บทเรียน แต่การขาดความตั้งใจในการใฝ่เรียนรู้เป็นปัญหาใหญ่ของการศึกษา เพราะเป็นการเกิดคำถามในใจเด็กนักเรียน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับเป้าหมายในชีวิตที่ทำให้เด็กไม่รู้จะเรียนไปทำไม หรือเรียนแล้วจะได้อะไร ซึ่งเป็นปัญหาในการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่มีแนวคิดหลักว่า เด็กเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ เด็กต้องค้นคว้าความรู้ด้วยตนเอง มีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้การที่จะให้เรียนประสบความสำเร็จจึงเป็นการสร้างความสนใจ ใฝ่ใจ และพอใจในการเรียนรู้ให้กับเด็กนักเรียน ซึ่งเป็นการสร้างฉันทะในการเรียนให้นักเรียนนั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ประการหนึ่งนั่นคือการกำหนดให้ผู้เรียนต้องมีคุณสมบัติใฝ่เรียนรู้ ซึ่งเป็นการมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความตั้งใจเรียน

เอาใจใส่และมีความเพียรในการเรียนรู้ สนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นจากหนังสือ เอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกและภายในสถานศึกษา (Minister of Education, 2005 : 29)

ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่จัดการศึกษาให้ภิกษุสามเณร ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ปรัชญาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่ว่า “ความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวพระพุทธศาสนา” จึงเห็นความสำคัญในการทำวิจัย เรื่องรูปแบบการใช้ฉันทะจากหลักธรรมอริยบท 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้ฉันทะจากหลักธรรมอริยบท 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลย

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการใช้ฉันทะจากหลักธรรมอริยบท 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลย

3. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการใช้ฉันทะจากหลักธรรมอริยบท 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Research Method) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กับ การวิจัยเชิงกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) มีในการดำเนินการวิจัยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการวิจัยดังกล่าวคณะผู้วิจัยกำหนดวิธีการวิจัยโดยแบ่งขั้นตอนการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างและการตรวจสอบกรอบแนวคิดทฤษฎีของรูปแบบ แบ่งเป็น 3 ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ 1 ศึกษาการใช้ฉันทะจากหลักธรรมอทิบาท 4 ระยะที่ 2 สร้างหลักสูตรฝึกอบรม ระยะที่ 3 การปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ และจัดทำเอกสารประกอบโครงการ

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบและปรับปรุงรูปแบบ แบ่งเป็น 2 ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ 1 การตรวจสอบ ระยะที่ 2 การทดลองใช้หลักสูตร

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบในภาคสนาม แบ่งเป็น 3 ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ 1 ฝึกอบรมการใช้ฉันทะจากหลักธรรม

อทิบาท 4 ระยะที่ 2 ประเมินประสิทธิภาพความคงทนของการฝึกอบรม

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยผู้วิจัยจะได้นำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การศึกษาการใช้ฉันทะจากหลักธรรมอทิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาไว้ในขั้นตอนที่ 1 ของการวิจัย คือ การสร้างและการตรวจสอบกรอบแนวคิดทฤษฎีของรูปแบบ การใช้ฉันทะจากหลักธรรมอทิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลย อยู่ในระยะที่ 1 ศึกษาการใช้ฉันทะจากหลักธรรมอทิบาท 4 การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ฉันทะจากหลักธรรมอทิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการใช้ฉันทะจากหลักธรรมอทิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนที่เป็นของกลุ่มตัวอย่าง

การใช้ฉันทะจากหลักธรรมอทิบาท 4	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ความใส่ใจใฝ่เรียนรู้	2.45	0.57	นานๆ ครั้ง
ความสนใจในการเรียน	2.61	0.59	ครึ่งวันครึ่ง
ความมุ่งมั่นให้สิ่งที่ทำนั้นบรรลุเป้าหมาย	2.59	0.58	ครึ่งวันครึ่ง
การใช้วิธีที่ถูกต้องในการบรรลุเป้าหมาย	2.63	0.58	ครึ่งวันครึ่ง
รวม	2.57	0.50	ครึ่งวันครึ่ง

จากตาราง 1 พบว่า นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลยมีการใช้ฉันทะจากหลักธรรมอริยบท 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในภาพรวมอยู่ในระดับครั้งเว้นครั้ง ($\bar{x} = 2.57$, S.D. = 0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การใช้วิธีที่ถูกต้องในการบรรลุเป้าหมาย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับ ครั้งเว้นครั้ง ($\bar{x} = 2.63$, S.D. = 0.58) รองลงมา คือ ความสนใจในการเรียนอยู่ในระดับครั้งเว้นครั้ง ($\bar{x} = 2.61$, S.D. = 0.59) และความใส่ใจใฝ่เรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับนานๆ ครั้ง ($\bar{x} = 2.45$, S.D. = 0.57) จากการศึกษาการใช้ฉันทะจากหลักธรรมอริยบท 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับครั้งเว้นครั้ง สามารถเรียงจากมากไปหาน้อยได้คือ การใช้วิธีที่ถูกต้องในการบรรลุเป้าหมาย ความสนใจในการเรียน ความมุ่งมั่นให้สิ่งที่ทำนั้น

บรรลุเป้าหมาย และความใส่ใจใฝ่เรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านความใส่ใจใฝ่เรียนรู้ อยู่ในระดับนานๆ ครั้ง ซึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนาการใช้ฉันทะจากหลักธรรมอริยบท 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพราะสิ่งสำคัญในการเรียนรู้คือ ต้องมีความสนใจใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเอง

2. การพัฒนารูปแบบการใช้ฉันทะจากหลักธรรมอริยบท 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลย ในการพัฒนารูปแบบการใช้ฉันทะจากหลักธรรมอริยบท 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลยผู้วิจัยได้มีขั้นตอนการพัฒนาตั้งแต่ขั้นตอนที่ 1 การสร้างและการตรวจสอบกรอบแนวคิดทฤษฎีของรูปแบบในระยะที่ 2 สร้างหลักสูตรฝึกอบรม จนถึงขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบและปรับปรุงรูปแบบ สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 2 เนื้อหาและกิจกรรมของหลักสูตรการพัฒนาการใช้ฉันทะจากหลักธรรมอริยบท 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลย

เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อการเรียนรู้	ระยะเวลา
1. การเห็นคุณค่าในตนเอง	1. ชี้แจงสาระสำคัญเกี่ยวกับการฝึกอบรม 2. บรรยาย 3. มอบหมายงาน 4. อภิปราย 5. ชมวิดีโอทัศน์ 6. สรุปสาระสำคัญ	1. แผนการอบรม 2. เอกสารประกอบการบรรยาย 3. เพาเวอร์ พอยท์บรรยาย 4. วิดีทัศน์ 5. ใบงาน	1 ชม.

เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อการเรียนรู้	ระยะเวลา
2. การเรียนรู้ร่วมกัน	1. ชี้แจงสาระสำคัญเกี่ยวกับการฝึกอบรม 2. เกมกลุ่ม 3. อภิปราย 4. สรุปสาระสำคัญ	1. อุปกรณ์เกม	1 ชม.
3. บุคคลผู้ประสบความสำเร็จในชีวิต	1. ชี้แจงสาระสำคัญเกี่ยวกับการฝึกอบรม 2. แบ่งกลุ่มหาบุคคลประสบความสำเร็จในชีวิต 3. อภิปราย 4. ชมวิดีโอ 5. สรุปสาระสำคัญ	1. ใบงาน 2. วิดีทัศน์	1 ชม.
4. การวางแผนชีวิต	1. ชี้แจงสาระสำคัญเกี่ยวกับการฝึกอบรม 2. แบ่งกลุ่มทำโครงงาน 3. อภิปราย 5. สรุปสาระสำคัญ	1. ใบงาน	1 ชม.
5. การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	1. ชี้แจงสาระสำคัญเกี่ยวกับการฝึกอบรม 2. บรรยาย 3. ชมวิดีโอ 4. สรุปสาระสำคัญ	1. เอกสารประกอบการบรรยาย 2. เพาเวอร์พอยท์บรรยาย 3. วิดีทัศน์	1 ชม.
6. คุณธรรมนำชีวิต	1. ชี้แจงสาระสำคัญเกี่ยวกับการฝึกอบรม 2. บรรยาย 3. ชมวิดีโอ 4. สรุปสาระสำคัญ	1. เอกสารประกอบการบรรยาย 2. เพาเวอร์พอยท์บรรยาย 3. วิดีทัศน์	1 ชม.

3. การศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียน
การใช้ฉันทะจากหลักธรรมอริยบท 4 เพื่อส่งเสริม พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลย

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะก่อนและหลังการใช้หลักสูตรของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

คุณลักษณะฉันทะในการเรียน	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		t - test	Sig.
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
หน่วยการอบรมที่ 1 การเห็นคุณค่าในตนเอง	2.16	0.37	3.69	0.13	38.59**	0.00
หน่วยการอบรมที่ 2 การเรียนรู้ร่วมกัน	2.21	0.53	3.80	0.11	28.54**	0.00
หน่วยการอบรมที่ 3 บุคคลผู้ประสบความสำเร็จในชีวิต	2.24	0.51	3.74	0.14	26.65**	0.00
หน่วยการอบรมที่ 4 การวางแผนชีวิต	2.27	0.58	3.74	0.13	25.75**	0.00
หน่วยการอบรมที่ 5 การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	2.29	0.60	3.73	0.22	23.09**	0.00
หน่วยการอบรมที่ 6 คุณธรรมนำชีวิต	2.21	0.48	3.74	0.22	23.92**	0.00
รวม	2.23	0.49	3.74	0.07	30.48**	0.00

** ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตาราง พบว่า คุณลักษณะฉันทะในการเรียนในภาพรวมและรายด้าน มีค่าเฉลี่ยหลังการทดลองมีค่าสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ศึกษาการใช้ฉันทะจากหลักธรรมอริยบท 4 นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลยมีการใช้ฉันทะจากหลักธรรมอริยบท 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับครั้งเว้นครั้ง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การใช้วิธีที่ถูกต้องในการบรรลุเป้าหมาย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับ ครั้งเว้นครั้ง รองลงมา คือ ความสนใจในการเรียนอยู่ในระดับครั้งเว้น

และความใส่ใจใฝ่เรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในระดับนานๆ ครั้ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่านักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม เป็นพระภิกษุสามเณร ซึ่งส่วนมากอยู่ในศีลปฏิบัติเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต ดังนั้นการใช้ฉันทะในการเรียนรู้ด้านการใช้วิธีที่ถูกต้องในการบรรลุเป้าหมาย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด จึงมีความสมเหตุสมผล สอดคล้องกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (National Office of Buddhism, 2005 : 11) ที่กล่าวถึงวัตถุประสงค์ที่จะให้มีการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายบ้านเมือง กล่าวคือ ทางฝ่ายศาสนจักรก็จะได้ศาสนทายาทที่ดี ปฏิบัติชอบ ดำรงอยู่ในศาสนจักร สมควรแก่ภาวะ สามารถดำรงสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญ

สถาพรต่อไป

2. สร้างหลักสูตรฝึกอบรมการตรวจสอบและปรับปรุงรูปแบบ การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการใช้ฉันทะจากหลักธรรมอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลย พบว่า หลักสูตรที่สร้างขึ้นประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดหมายกลุ่มเป้าหมาย เนื้อหา และกิจกรรม การวัดและประเมินผล ซึ่งองค์ประกอบของหลักสูตรนี้เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์และสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน การประเมินผล และการปรับปรุงการเรียนการสอน หรือการพัฒนาหลักสูตร สอดคล้องกับพินโย พรหมเมือง และคณะ (Prommuang, et al., 2017) ที่วิจัยเกี่ยวกับพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับพัฒนาเชาว์อารมณ์ของนักศึกษาครูโดยใช้หลักสมถะและวิปัสสนากรรมฐานทางพระพุทธศาสนา พบว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือสภาพปัญหาและความจำเป็น จุดหมาย เนื้อหา แนวทางการฝึกอบรมสื่อประกอบ การฝึกอบรม และการวัดและประเมินผลหลักสูตร ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ Tyler (1950 : 205) ที่กล่าวว่า การสร้างและการพัฒนาหลักสูตรต้องประกอบด้วย การกำหนดจุดมุ่งหมาย การกำหนดประสบการณ์การศึกษา และการจัดประสบการณ์ทางการศึกษาให้ผู้เรียน และประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร

3. การนำหลักสูตรอบรมในภาคสนาม พบว่า คุณลักษณะฉันทะในการเรียนในภาพรวม

และรายด้าน มีค่าเฉลี่ยหลังการทดลองมีค่าสูงกว่า ก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นส่งผลต่อทัศนคติ ความรู้ ความเข้าใจของผู้เข้าอบรม เป็นผลมาจากองค์ประกอบของหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกันทั้ง 6 องค์ประกอบ คือ ได้แก่ หลักการ จุดหมาย กลุ่มเป้าหมาย เนื้อหาและ กิจกรรม การวัดและประเมินผล ซึ่งสร้างความชัดเจนต่อการพัฒนาหลักสูตรในการนำไปใช้ ขณะที่พินโย พรหมเมือง (Prommuang, 2017; cited by Prakru Sutheavarasarnet, et al., 2017 : 23) กล่าวว่า องค์ประกอบทั่วไปของหลักสูตรมี 4 องค์ประกอบ คือ ความมุ่งหมาย (Objectives) เนื้อหาวิชา (Content) การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) และการประเมินผล (Evaluation) แต่ละองค์ประกอบมีสาระสำคัญ ดังนี้ 1) ความมุ่งหมาย เป็นเสมือนการกำหนดทิศทางของการจัดการศึกษา การจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาไปในลักษณะต่างๆ ที่พึงประสงค์อันก่อให้เกิดประโยชน์ในสังคม การกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตรต้องคำนึงถึงข้อมูลพื้นฐานของสังคม นโยบายการจัดการศึกษาของชาติ กรมวิชาการ และกระทรวงศึกษาธิการ 2) เนื้อหาวิชา เป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้ในหลักสูตรให้ชัดเจน โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาไปสู่ความมุ่งหมายของหลักสูตร 3) การนำหลักสูตรไปใช้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง เพราะเป็นกิจกรรมที่จะแปลงหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติกิจกรรมนั้น

กิจกรรมที่สำคัญที่สุดคือกิจกรรมการเรียนการสอน และ 4) การประเมินผล เป็นองค์ประกอบที่ชี้ให้เห็นว่าการนำหลักสูตร ไปสู่การปฏิบัตินั้นบรรลุ มุ่งหมายหรือไม่ หลักสูตรเกิดสัมฤทธิ์ผลมากน้อย เพียงใด ข้อมูลจากการประเมินนี้จะเป็นแนวทางไป สู่การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยและอภิปรายผลดังกล่าว แล้ว คณะผู้วิจัยสามารถนำข้อค้นพบมากำหนดเป็น ข้อเสนอแนะได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาการใช้ฉันทะจากหลักธรรม อธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา จังหวัดเลย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ระดับครึ่งวันครั้งดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควร ดำเนินการดังนี้

1.1 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ควรมีการจัดอบรมให้กับนักเรียน อย่างน้อย 1 ครั้ง เพื่อพัฒนาการเพื่อส่งเสริมการ เรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียน

1.2 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่ง ชาติ ควรมีนโยบายเกี่ยวกับการแนะแนวทางการ ศึกษาของนักเรียนโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

จากการลงพื้นที่นำหลักสูตรไปทดสอบหา ประสิทธิภาพ พบว่า หลักสูตรมีประสิทธิภาพใน

การนำไปใช้ โดยปัจจัยที่มีผลสำคัญคือ หลักสูตรมี เนื้อหาที่ได้จัดเรียงตามลำดับที่เหมาะสม มีการ วางแผนและการเตรียมตัวของวิทยากรในแต่ละ หน่วยงานฝึกอบรม แต่หลักสูตรยังสามารถขยาย กิจกรรมในแต่ละหน่วยการฝึกอบรมได้ให้หลากหลายมากขึ้น และขยายเวลาออกไปตามความ เหมาะสม การนำไปปฏิบัติจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

2.1 การจัดอบรมสามารถขยายระยะ เวลาในการฝึกอบรมออกเป็นระยะเวลา 2 วัน หรือ 3 วันก็ได้ โดยเพิ่มระยะเวลาในการจัดกิจกรรมใน แต่ละหน่วยการอบรม

2.2 ควรมีการประชุมวางแผนของ คณะผู้อบรม รวมถึงมีการเตรียมตัวศึกษาเกี่ยวกับ เนื้อหาในหน่วยการอบรมต่างๆ เพื่อความชัดเจน ในหลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรม และการ ประเมินที่ชัดเจน

2.3 ไม่ควรมีสลับเนื้อหาของหน่วย การอบรมต่างๆ

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้ง ต่อไป

3.1 ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับการ พัฒนาหลักสูตรในการพัฒนาการใฝ่สัมฤทธิ์ในการ เรียนของนักเรียนโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา

3.2 ควรมีการพัฒนาหลักสูตร ออนไลน์และสื่อมัลติมีเดียในการพัฒนาการใช้ ฉันทะจากหลักธรรมอธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการ เรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียนปริยัติ ธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเลย

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

งานวิจัยนี้ เป็นโครงการวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประจำปีงบประมาณ 2561 มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการใช้ฉันทะจากหลักธรรมอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โครงการวิจัยนี้มีประโยชน์ ทำให้ได้รูปแบบการใช้

ฉันทะจากหลักธรรมอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 และนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมเรียนอย่างมีความตั้งใจเรียน และเรียนอย่างมีความสุขมากขึ้น

References

- Minister of Education. (2008). *Approach of Measure Desirable Characteristics of Students as Based on the Core Basic Education Curriculum B.E. 2551 (2008)*. Bangkok : Bureau of Academic Affairs and Educational Standards, Office of the Basic Education Commission.
- National Office of Buddhism. (2006). *The Strategic Plan of Phrapariyattithamma Schools for General Education Phase 1, 2549-2553 (2006-2011)*. Bangkok : National Office of Buddhism.
- Prakru Sutteavarnasarn, et al. (2017). *The Development of Monks' Competency in the Development of Citizenship of Community*. Research funding for the fiscal year 2017 from Yanna Sangworn Research Institute. Bangkok : Yanna Sangworn Research Institute.
- Prommuang, P., et al. (2017). *A Training Curriculum Making for Teacher Students' Emotional Intelligence Development through an Application of Buddhist Meditation and Insight Meditation*. Research funding for the fiscal year 2017 from Yanna Sangworn Research Institute. Bangkok : YannaSangworn Research Institute.
- Srijanwittaya Phrapariyattithamma School. (2014). *Self Assessment Report Annual 2013*. Loei : Srijanwittaya Phrapariyattithamma School.
- Tyler, Ralph, W. (1950). *Basic Principles of curriculum and Instruction*. Chicago : The University of Chicago press.

**การป้องกันและลดความพิการผู้ป่วยโรคเรื้อรัง
ด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญาชาขสมุนไพรรตามแนวพระพุทธศาสนา***
**The Prevention and Reduction of Disabilities in Chronic
Disease Patients by Herbal Tea Wisdom Innovation
in Buddhism Way**

ทักษิณาร์ ไกรราช และพระมหาโยธิน โยธิโก

Thaksina Krairach and Phramaha Yothin Yodhiko

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: thaksina7@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาส่วนประกอบและสรรพคุณนวัตกรรมภูมิปัญญาชาขสมุนไพรรทางวิทยาศาสตร์และแผนโบราณ 2) พัฒนาการใช้นวัตกรรมภูมิปัญญาชาขสมุนไพรร และ 3) วิเคราะห์ผลของนวัตกรรมภูมิปัญญาชาขสมุนไพรรลดและป้องกันความพิการผู้ป่วยโรคเรื้อรังตามแนวพระพุทธศาสนา เลือกพื้นที่วิจัยแบบเจาะจงคือ พื้นที่จังหวัดมหาสารคาม ศึกษาผู้ป่วยเบาหวานที่เจ็บป่วยนานกว่า 3 ปี มีภาวะแทรกซ้อน ความดันโลหิตสูง เบาหวานขึ้นตา หลอดเลือดสมอง หลอดเลือดหัวใจ และไตเสื่อม 5 กลุ่ม 60 ราย เก็บข้อมูลด้วยวิธีสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก การตรวจทางห้องปฏิบัติการ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า พืชสมุนไพรรที่มีสรรพคุณแก้ปัญหาลือดและหลอดเลือด ซึ่งเป็นต้นเหตุสำคัญของโรคเบาหวานและภาวะแทรกซ้อน ได้แก่ ผักหวาน หวาย เทพทาโร โดยใช้ส่วนประกอบทุกส่วนของพืชสมุนไพรรดังกล่าว และพืชสมุนไพรรบางชนิด นำมาพัฒนาผลิตนวัตกรรมภูมิปัญญาชาขสมุนไพรรกระบวนการผลิตเริ่มจากนำพืชสมุนไพรรทั้งหมดมาตากแห้ง ทำให้เล็กลง แล้วบดเป็นผงบรรจุใส่ซองกระดาษเยื่อขาว ทำการทดลองให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลขงดื่ม วันละ 3 ครั้ง เป็นเวลา 3 เดือน พร้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินการวิจัย พบว่า เดือนแรกผู้ป่วยทุกรายรู้สึกตัวเบาขึ้น ผลทาง

*ได้รับบทความ: 20 มีนาคม 2562; แก้ไขบทความ: 20 พฤษภาคม 2563; ตอรับตีพิมพ์: 20 พฤษภาคม 2563

Received: March 20, 2019; Revised: May 20, 2020; Accepted: May 20, 2020

ห้องปฏิบัติการทุกตัวค่อยลดลง ตามลำดับ จนเมื่อเริ่มวัฏกรรมภูมิปัญญาชาชงสมุนไพร 3 เดือน ผลทางห้องปฏิบัติการทุกรายมีระดับน้ำตาลในเลือด น้ำตาลสะสม คลอเลสเตอรอล ไขมันเลวลดลง เป็นปกติ ไขมันดีเพิ่มขึ้น ส่วนรายที่ไตเสื่อม ของเสียในร่างกายลดลง การกรองไตมากขึ้น ไม่ต้องฟอกไต และอาการทั่วไปดีขึ้น หายขามือเท้า ไม่ปวดเมื่อยศีรษะ ตามองเห็นชัดขึ้น การปวดศีรษะหายไป พุดชัดขึ้น การทรงตัวดีขึ้น อาการจุกแน่นหน้าอกหายไป นอนราบได้หายใจสะดวก ปัสสาวะใสขึ้นไม่เป็นฟอง ยุบบวม รวมถึงมีพลังแรงกลับคืนมา ไม่รู้สึกเหนื่อย อีกทั้งค่าตับปกติ ไม่มีผลต่อการทำลายตับ

คำสำคัญ: โรคเรื้อรัง; ความพิการ; นวัตกรรม; ชาชงสมุนไพร; พุทธศาสนา

Abstract

This research of objective to: 1) to study components and herbal tea wisdom innovation properties, both scientific and traditional methods, 2) to develop the use of herbal tea wisdom innovation, 3) analyze results of using innovative herbal tea to reduce and prevent disabilities among chronic diseases patients. The researchers selected Maha Sarakham Province as the research area, and selected patients with more than 3 years of diabetes, with complications, such as hypertension, diabetic eye disease, cerebral stroke, coronary artery disease and diabetic kidney disease. This five complication groups are 60 patients. Data were collected by participatory observation, in-depth interview, laboratory test, and analyse data by content analysis method.

The result is herbs that: have properties for solving problems of blood and blood vessels, which is a major cause of diabetes and complications, are *Melientha suavis* Pierre., rattan and *Cinnamomum porrectum* (Roxb.) Kosterm, so use all parts of them and some more herbs to develop and produce the innovative herbal tea. Production process begins with dry the herbs, make them smaller, then crush them into powder, and pack mixed herb powder in white tea bags. Brought the tea to sample group for 3 months, drink the tea 3 times a day, and brought Buddhism principles to apply the operation. In the first month, all patients feel lighter. All patients' laboratory results are gradually decreasing. After they drinking the tea for 3 months, all patients' results of blood sugar level, HbA1c, cholesterol level and bad fats level are reduced to normal, and good fats level is increased. In cases with kidney disease, waste in body is reduced,

kidney filter are improved, dialysis is not needed anymore and general symptoms improved, hand and foot numbness disappeared, dizziness disappeared, eyes can see more clearly, speaks faster and more clearly than before, better balance, chest pain abated, can sleep normally, breathe easier, the urine is clearer and urine bubbles are disappeared, swellings are reduced. They are also get their strength back and have less fatigue. Their liver values are normal, so the tea has no any bad effect to liver.

Keywords: chronic disease; disability; innovation; herbal tea; Buddhism

1. บทนำ

โรคเรื้อรังถือเป็นปัญหาสาธารณสุขที่ส่วนใหญ่พบมากในผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ โรคเรื้อรังเป็นโรคที่เป็นนานรักษาหายยาก หนึ่งในนั้นคือโรคเบาหวาน ปี พ.ศ. 2558 สมาพันธ์เบาหวานนานาชาติ รายงานว่า ทั่วโลกมีผู้ป่วยโรคเบาหวานจำนวน 415 ล้านคน มีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นเป็น 642 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2583 และผู้เสียชีวิตจากโรคเบาหวาน จำนวน 5 ล้านคน สำหรับประเทศไทย สถานการณ์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประชากรวัยผู้ใหญ่ 1 ใน 11 คนป่วยเป็นเบาหวาน จากสถิติรายงานอัตราการตายด้วยโรคเบาหวานต่อประชากรแสนคน ภาพรวมของประเทศไทย ในปี 2556-2558 เท่ากับ 14.93, 17.53 และ 17.83 ตามลำดับ โรคเบาหวานนำมาซึ่งภาวะแทรกซ้อนหลากหลายโรค ไม่ว่าจะเป็นไขมันในหลอดเลือด ความดันโลหิตสูง เบาหวานขึ้นตา หลอดเลือดสมองตีบ หลอดเลือดหัวใจอุดตัน แผลเรื้อรัง นอกจากนี้หนึ่งนั้น คือ โรคไตเรื้อรัง (Chronic Kidney Disease-CKD) โดยความชุกของโรคไตเรื้อรังสูงถึงร้อยละ 17.5 (Nitiyanant, 2016)

จากการศึกษาพบว่า โรคเรื้อรังส่วนใหญ่เป็นโรคที่เกิดจากปัญหาของเลือดและหลอดเลือดระดับน้ำตาลในเลือดสูง เลือดจึงมีความหนืด หลอดเลือดตีบแข็งยืดหยุ่นน้อย ส่งผลให้เลือดไปเลี้ยงอวัยวะส่วนต่างๆ ได้ไม่เพียงพอ จึงเกิดภาวะแทรกซ้อนโรคอื่นๆ ตามมา นำสู่ซึ่งความพิการ ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาค้นคว้าหาพืชสมุนไพรทั้งทางวิทยาศาสตร์และแผนโบราณ เพื่อจะนำมาปรับสมดุลเลือด ถอนพิษเลือด แก้ปัญหาหลอดเลือดตีบแข็ง โดยศึกษาวิจัยเรื่องนวัตกรรมภูมิปัญญาชาขสมุนไพรรเพื่อลดและป้องกันความพิการผู้ป่วยโรคเรื้อรัง และนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 และอิทธิบาท 4 ความเพียร และอื่นๆ มาใช้เพื่อลดและป้องกันความพิการผู้ป่วยโรคเรื้อรัง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาส่วนประกอบและสรรพคุณของนวัตกรรมภูมิปัญญาชาขสมุนไพรรทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์และแผนโบราณเพื่อลดและป้องกันความพิการผู้ป่วยโรคเรื้อรัง

2. เพื่อพัฒนาการใช้นวัตกรรมภูมิปัญญา

ชาวมุสลิมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อป้องกันและลดความพิการผู้ป่วยโรคเรื้อรัง

3. เพื่อวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ของนวัตกรรมภูมิปัญญาชาวมุสลิมเพื่อลดและป้องกันความพิการผู้ป่วยโรคเรื้อรังตามแนวพระพุทธศาสนา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยทั้งเชิงเอกสารและเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้ 1) การศึกษาเชิงเอกสาร ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานจากพระไตรปิฎก หนังสือ รายงานการวิจัย 2) การศึกษาภาคสนาม ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของนวัตกรรมภูมิปัญญาชาวมุสลิมตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อป้องกันและลดความพิการผู้ป่วยโรคเรื้อรัง

พื้นที่การวิจัย ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ จังหวัดมหาสารคาม มีเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ คือ 1) เป็นพื้นที่ในเขตจังหวัดมหาสารคาม 2) เป็นพื้นที่ที่มีผู้ป่วยโรคเบาหวานอยู่จำนวนมาก 3) เป็นพื้นที่ที่มีผู้ป่วยโรคเบาหวานเจ็บป่วยนานกว่า 3 ปี จนมีภาวะแทรกซ้อน ได้แก่ เบาหวานขึ้นตา หลอดเลือดหัวใจ หลอดเลือดสมอง ไตเสื่อม ที่เสี่ยงต่อการเกิดความพิการ และ 4) เป็นพื้นที่ที่ยินดีเข้าร่วมโครงการวิจัย

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้ป่วยโรคเรื้อรังจังหวัดมหาสารคาม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้ป่วยโรคเบาหวานในจังหวัดมหาสารคามที่มีภาวะแทรกซ้อน คัดเลือกผู้ป่วยด้วยการสุ่มแบบเจาะจง 5 กลุ่ม เป็นผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มีภาวะแทรกซ้อน

ของโรคต่อไปนี้ 1) ความดันโลหิตสูง จำนวน 16 ราย 2) เบาหวานขึ้นตา จำนวน 7 ราย 3) หลอดเลือดสมอง จำนวน 6 ราย 4) หลอดเลือดหัวใจ จำนวน 3 ราย 5) ไตเสื่อม จำนวน 28 ราย รวมทั้งหมดจำนวน 60 ราย และผู้ให้ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ผู้ดูแลผู้ป่วยหลัก จำนวน 60 ราย พยาบาล จำนวน 4 ราย เจ้าหน้าที่สาธารณสุข จำนวน 2 ราย เทคนิคการแพทย์ จำนวน 1 ราย อสม. จำนวน 10 ราย หมอยาสมุนไพร จำนวน 2 ราย และประชาชนทั่วไปในชุมชน จำนวน 10 ราย รวมทั้งหมดจำนวน 150 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสังเกตอย่างมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบทดสอบทางห้องปฏิบัติการ 6 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไป 2) พฤติกรรมการดูแลสุขภาพ 3) ภาวะสุขภาพทางกาย 4) ภาวะสุขภาพทางจิต 5) การบูรณาการพุทธธรรมกับการดื่มชาชาวมุสลิม 6) ผลทางห้องปฏิบัติการ ก่อน ขณะ และหลัง และ 7) การติดตามอาการผู้ป่วยและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อทราบผลการเปลี่ยนแปลงอาการ รวมถึงแบบทดสอบผลทางห้องปฏิบัติการ ได้แก่ ค่าตับ SGOT SGPT ค่าไขมัน Cholesterol, LDL, HDL ค่าไต Bun, Cr, GFR ก่อน ขณะ และหลังการดื่มนวัตกรรมภูมิปัญญาชาวมุสลิม

การวิเคราะห์ข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลและนำข้อมูลที่ได้นำมาสรุปจัดหมวดหมู่ เพื่อหาคำตอบให้ได้ตามวัตถุประสงค์ แบ่งวิเคราะห์ 2 ส่วน 1) การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ด้วยการนำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาประกอบในการ

วิเคราะห์ ตรวจสอบความน่าเชื่อถือ และวิเคราะห์จากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสอบถามการสัมภาษณ์เชิงลึก และ 2) การวิเคราะห์เชิงตัวเลขวิเคราะห์ผลลัพธ์ผลทางห้องปฏิบัติการแล้ววิเคราะห์เนื้อหาด้วยการวิธีพรรณนาวิเคราะห์

4. สรุปผลการวิจัย

1. ส่วนประกอบและสรรพคุณของนวัตกรรมภูมิปัญญาชาขสมุนไพรรทางวิทยาศาสตร์และแผนโบราณ ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้พืชสมุนไพรทั้งทางวิทยาศาสตร์และแผนโบราณพบว่า แผนโบราณพืชสมุนไพรที่จัดการระบบเลือดและหลอดเลือดนั้น ส่วนใหญ่เป็นพืชที่มีรสขม รสฝาด ทางวิทยาศาสตร์ที่จัดการหลอดเลือดนั้น เป็นพืชที่มีสารคอนลาเจนสูง พบพืชสมุนไพร ได้แก่ ผักหวาน หวาย เทพทาโร และพืชสมุนไพรบางชนิด โดยใช้ส่วนประกอบทุกส่วนของพืชสมุนไพรดังกล่าวมาผลิตเป็นนวัตกรรมภูมิปัญญาชาขสมุนไพรร ผักหวาน แผนโบราณนำมาใช้แก้อาการร้อนของธาตุไฟ ดับพิษร้อนถอนพิษไข้ แก้อ่อนในกระหายน้ำ สมัยโบราณนิยมนำมาปรุงเป็นยาเขียวเพื่อลดไข้ ลดความร้อน (Bureau of Sanatorium and Arts of Healing, 2002) เหมาะกับการนำมาปรับสมดุลร่างกาย ถอนพิษเลือดที่เกิดจากภาวะกรดสูงในเลือด ทำให้ความร้อนเผาผลาญทำลายอวัยวะภายในเสื่อมลง ทางวิทยาศาสตร์ ผักหวาน 100 กรัม มีวิตามินซีสูง 37.49 มิลลิกรัม เป็นส่วนสำคัญสร้างคอนลาเจนถึง 4.94 กรัม ช่วยยืดหยุ่นหลอดเลือด และมีวิตามินอี 71.92 มิลลิกรัม กำจัดอนุมูลอิสระในไขมัน ป้องกันโรคหลอดเลือด (Thailand

Institute of Scientific and Technological Research, 2012) จึงนำมาแก้ปัญหาหลอดเลือดอันเป็นผลมาจากโรคเบาหวาน

หวาย ทางแผนโบราณเป็นพืชรสขมเย็น ดับพิษร้อนถอนพิษไข้ แก้อ่อนในกระหายน้ำ ขับเหงื่อ (Homhual, 2010) ระบายท้อง จึงเหมาะนำมาถอนพิษเลือด จากภาวะไตเสื่อม ที่มีการคั่งค้างของน้ำและของเสียอัดแน่นภายใน ส่วนเทพทาโร มีกลิ่นหอม สมัยโบราณนิยมทำยาหอม แก้อาการเสียดแน่นเพ้อ ขับผายลม ขับลมในลำไส้และกระเพาะอาหาร (Wutithamawech, 2009) ช่วยเปิดทางเลือดลมภายในร่างกาย ถอนพิษเลือด แก้อ่อนอัดเพ้อ ระบายของเสียสะสมออกจากร่างกาย

2. พัฒนาการใช้นวัตกรรมภูมิปัญญาชาขสมุนไพรรตามแนวพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยนำพืชสมุนไพรดังกล่าวข้างต้นมาเป็นส่วนประกอบหลักในการผลิตนวัตกรรมภูมิปัญญาชาขสมุนไพรร มีขั้นตอนดังนี้

2.1 กระบวนการแปรรูปและวิธีการใช้นวัตกรรมภูมิปัญญาชาขสมุนไพรร ประกอบด้วย 1) นำพืชสมุนไพรแต่ละชนิดทำให้ขนาดเล็กลงด้วยการใช้มีดตัดสับ 2) นำใส่กระดังสานไม้ไผ่ตากแดด 2 วัน 3) นำมาบดด้วยเครื่องบดไฟฟ้ารวมกันจนเป็นผงละเอียด 4) นำช้อนชาตักผงสมุนไพรรปริมาณ 0.5 กรัม บรรจุใส่ซองเยื่อกระดาษขาวขนาด 5 x 6 เซนติเมตร 5) ใช้เครื่องซีลไฟฟ้ารีดปากซองด้านบน 6) นำซองบรรจุด้วยผงสมุนไพรร 1 ซอง ใส่แก้วน้ำร้อน 150 ซีซี ช้อนคนร่อนน้ำอุ่นจึงดื่มวันละ 3 ครั้งๆ ละ 1 ซอง ก่อนอาหารเช้า กลางวัน และเย็น

2.2 การบูรณาการพุทธธรรมกับการ
ใช้นวัตกรรมภูมิปัญญาชาขงสมุนไพรผู้วิจัยนำหลัก
ธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ พรหมวิหาร 4
สังคหัตถ์ 4 และอิทธิบาท 4 มาใช้ดำเนินการวิจัย
โดยพรหมวิหาร 4 เมตตา प्रररณนให้ผู้ป่วย
มีความสุข กรุณาให้ผู้ป่วยพ้นจากทุกข์ มุทิตา ยินดี
เมื่อผู้ป่วยเจ็บป่วยทุเลาลง อุเบกขา ไม่ซ้ำเติม
เมื่อผู้ป่วยปฏิบัติตัวไม่ถูกต้อง และสังคหัตถ์ 4
ทาน ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคเรื้อรังและ
แนวทางการปฏิบัติ สละเวลาออกเยี่ยมผู้ป่วยที่บ้าน
ปิยวาจา พูดสุภาพ เห็นอกเห็นใจช่วยเหลือ อุตถ
จริยา ช่วยเหลือด้วยแรงกายแรงใจ และสมานัตต
ตา วางตนเสมอต้นเสมอปลายเป็นกันเองร่วมรับรู้
ร่วมแก้ปัญหา รวมถึงอิทธิบาท 4 ฉันทะ พอใจใน
สิ่งที่ตนกำลังกระทำ วิริยะ มีความพากเพียร จิตตะ
เอาใจใส่ติดตามผู้ป่วยอย่างต่อเนื่อง และวิมังสา
วางแผนการทำงาน หมั่นสอดส่องคอยติดตาม
ประเมินผล

นอกจากนี้ นำหลักธรรมทางพระพุทธ
ศาสนามาให้ผู้ป่วยปฏิบัติขณะดำเนินการวิจัย
โดยจัดกิจกรรมประชุมพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้
โรคเรื้อรัง 5 กลุ่มโรค เดือนละครั้ง ด้วยโรคเรื้อรัง
เป็นโรคที่ยากต่อการปฏิบัติโดยเฉพาะเรื่องอาหาร
ผู้ป่วยจึงต้องมี ขันติ อดทนต่อสิ่งยั่วยุ มีทมะ รู้จัก
ข่มใจต่อความอยากอาหาร จำกัดอาหารประเภท
แป้ง น้ำตาล ไขมัน และหากไต่เส้นไหม ต้องปฏิบัติ
อย่างเคร่งครัด จำกัดอาหารประเภทโปรตีน เช่น
เนื้อ นม ไข่ ถั่ว งดไขแดง รับประทานไข่ขาวให้
พอเพียงและจำกัดอาหารรสเค็ม อาหารที่มีโซเดียม
โปแตสเซียมซึ่งมีมากในผักผลไม้ พร้อมจำกัด

ปริมาณน้ำดื่ม

อิทธิบาท 4 เป็นอีกหลักธรรมหนึ่งผู้ป่วย
นำมาใช้ขณะดื่มนวัตกรรมภูมิปัญญาชาขงสมุนไพร
ให้ได้ตามเวลาที่กำหนด ฉันทะ พอใจในสิ่งที่กำลัง
กระทำและปรารณาให้ได้ผลลัพธ์ในทางที่ดี วิริยะ
มีความขยันไม่ย่อท้อ จิตตะ ใส่ใจรับรู้ในสิ่งที่ทำอยู่
และวิมังสา หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ
ประเมินผล อีกทั้งจัดกิจกรรมฝึกนั่งสมาธิ สวดมนต์
ในการประชุมแต่ละเดือน พร้อมแจกเอกสารสวด
มนต์ให้ผู้ป่วยนำกลับไปสวดมนต์ทุกคืนก่อนนอน
เนื่องจากโรคเบาหวาน เป็นโรคที่ต้องทำจิตใจให้สงบ
ไม่ฟุ้งซ่านจึงจะสามารถควบคุมระดับน้ำตาลใน
เลือดได้

3. ผลของนวัตกรรมภูมิปัญญาชาขง
สมุนไพรเพื่อลดและป้องกันความพิการผู้ป่วยโรค
เรื้อรังตามแนวพุทธศาสนา ผู้วิจัยทำการทดสอบผล
ทางห้องปฏิบัติการก่อน ขณะ และหลังดื่มน
นวัตกรรมภูมิปัญญาชาขงสมุนไพรของผู้ป่วย 5
กลุ่มโรค รวม 60 ราย ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปผู้ป่วยโรคเรื้อรัง จากการศึกษา
เชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการ
สังเกตอย่างมีส่วนร่วม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นหญิง
43 ราย ร้อยละ 71.6 เพศชาย 17 ราย ร้อยละ
28.33 มีอายุ 30-87 ปี ค่าเฉลี่ย 57.50 ปี ส่วนใหญ่
อาชีพค้าขาย 21 ราย ร้อยละ 35 รองลงมารับจ้าง
ทั่วไป 15 ราย ร้อยละ 25 ทำนา 11 ราย ร้อยละ
18.33 แม่บ้าน 3 ราย ร้อยละ 5 ไม่ได้ทำงาน 3 ราย
ร้อยละ 5 และข้าราชการ ข้าราชการบำนาญ เกือบ
ชยะชย ประเภทละ 2 ราย ร้อยละ 3.33 ผู้ป่วย
ส่วนใหญ่เคยนิยมดื่มกาแฟ 23 ราย ร้อยละ 38.33

เนื่องจากมีโฆษณาจำหน่ายกาแฟเพื่อสุขภาพทาง
สถานีวิทย์และมีตัวแทนส่งถึงบ้าน

กลุ่มที่ 1 ผู้ป่วยโรคเบาหวานมีภาวะ
แทรกซ้อนความดันโลหิตสูง ผู้ป่วย 16 ราย เมื่อตีมน
นวัตกรรมภูมิปัญญาชาขสมุนไพรรครบ 3 เดือน
ผลทางห้องปฏิบัติการทุกตัวลดลงร้อยละ 100
ระดับน้ำตาลในเลือดลดลง ค่าเฉลี่ย 127.44
น้ำตาลสะสมลดลง ค่าเฉลี่ย 2.23 คลอเลสเทอรอล
ลดลง ค่าเฉลี่ย 60.81 ไขมันเลวลดลง ค่าเฉลี่ย
36.13 mg/dl ส่วนไขมันดีเพิ่มขึ้น ค่าเฉลี่ย 26.44
mg/dl ความดันโลหิตลดลง ค่าเฉลี่ย 26.88/10.69
mmHg

เมื่อจำแนกเป็นรายเดือนพบว่า สัปดาห์
แรกผู้ป่วยทุกรายรู้สึกตัวเบาขึ้น ที่เคยปวดหนัก
ศีรษะ วิงเวียน จะมีอาการคล้ายเลือดลมวิ่งตาม
เส้นเลือดไล่ไปทั่วศีรษะ ผ่านไปหนึ่งเดือนรู้สึกโล่ง
เบาศีรษะ เดือนที่สองและสาม เรี่ยวแรงพลั่งกลับ
คืนมา อาการชามือขาเท้าค่อยๆ หายไป รวมถึง
ระดับน้ำตาลในเลือด ความดันโลหิตสูงลดลงตาม
ลำดับ เป็นปกติ

กลุ่มที่ 2 ผู้ป่วยโรคเบาหวานมีภาวะ
แทรกซ้อนเบาหวานขึ้นตา ผู้ป่วย 7 ราย เมื่อตีมน
นวัตกรรมภูมิปัญญาชาขสมุนไพรรครบ 3 เดือน
ผลทางห้องปฏิบัติการทุกตัวลดลง ระดับน้ำตาล
ในเลือดลดลง ค่าเฉลี่ย 105.71 mg% น้ำตาลสะสม
ลดลง ค่าเฉลี่ย 2.26 % ความดันโลหิตลดลง
ค่าเฉลี่ย 22.00/11.29 mmHg คลอเลสเทอรอล
ลดลง ค่าเฉลี่ย 29.14 mg/dl ไขมันเลวลดลง
ค่าเฉลี่ย 24.71 mg/dl ไขมันดีเพิ่มขึ้น ค่าเฉลี่ย
17.86 mg/dl

เมื่อจำแนกเป็นรายเดือนพบว่า สัปดาห์แรกผู้ป่วย
ทุกรายรู้สึกตัวเบาขึ้น หนึ่งเดือนสายตาที่มองพร่า
มัว เริ่มมองเห็นภาพชัด เดือนที่สองสาม ตาชัดและ
มองไกลได้ดีขึ้น สามารถกลับมาใช้ชีวิตประจำวัน
ได้ตามปกติ

กลุ่มที่ 3 ผู้ป่วยโรคเบาหวานมีภาวะ
แทรกซ้อนหลอดเลือดสมอง ผู้ป่วย 6 ราย เมื่อตีมน
นวัตกรรมภูมิปัญญาชาขสมุนไพรรครบ 3 เดือน
ผลทางห้องปฏิบัติการทุกตัวลดลง พบว่า ระดับ
น้ำตาลในเลือดลดลง ค่าเฉลี่ย 103.00 mg%
น้ำตาลสะสมลดลง 100 ค่าเฉลี่ย 2.17 % คลอเลส
เทอรอลลดลง ค่าเฉลี่ย 61.67 mg/dl ไขมันเลวลดลง
ค่าเฉลี่ย 33.67 mg/dl ไขมันดีเพิ่มขึ้น ค่าเฉลี่ย
20.33 mg/dl และความดันโลหิตลดลง ค่าเฉลี่ย
28.00/13.00 mmHg

เมื่อจำแนกเป็นรายเดือนพบว่า สัปดาห์
แรกผู้ป่วยทุกรายรู้สึกตัวเบาขึ้น ที่เคยรู้สึกตัวหนัก
แขนขาอ่อนแรง ยืนตัวตรงขึ้น หนึ่งเดือนพูดชัดขึ้น
เดือนที่สอง แขนขาแข็งแรงขึ้น ปากเบี้ยวน้อยลง
และเดือนที่สาม พูดได้ประโยคยาว ไม่ติดขัด และ
การทรงตัวดีขึ้นมั่นคง รวมถึงมีพลังเรี่ยวแรงกลับ
คืนมา

กลุ่มที่ 4 ผู้ป่วยโรคเบาหวานมีภาวะ
แทรกซ้อนหลอดเลือดหัวใจ ผู้ป่วย 3 ราย เมื่อตีมน
นวัตกรรมภูมิปัญญาชาขสมุนไพรรครบ 3 เดือน
ผลทางห้องปฏิบัติการทุกตัวลดลง พบว่า ระดับน้ำตาลในเลือด
ลดลง ค่าเฉลี่ย 160.33 mg% น้ำตาลสะสมลดลง
ค่าเฉลี่ย 1.30 % คลอเลสเทอรอลลดลง ค่าเฉลี่ย
109.67 mg/dl ไขมันดีเพิ่มขึ้น ค่าเฉลี่ย 32.67
mg/dl ไขมันเลวลดลง ค่าเฉลี่ย 27.33 mg/dl และ

ความดันโลหิตลดลง ค่าเฉลี่ย 28.00/20.67 mmHg

เมื่อจำแนกเป็นรายเดือนพบว่า สัปดาห์แรกผู้ป่วยทุกรายรู้สึกตัวเบาขึ้น บางรายมีอาการเด่นๆ เบาๆ ที่หน้าอก คล้ายมีอะไรกำลังผลักดันอยู่ภายในอก หนึ่งเดือนอาการแน่นหน้าอกทุเลาลง นอนราบได้ เหนื่อยน้อยลง เดือนที่สองและสาม ผู้ป่วยหายใจโล่ง สะดวก ไม่เจ็บแน่นหน้าอก ทำงานปกติในชีวิตประจำวัน รวมถึงมีพลังแรงมากขึ้น

กลุ่มที่ 5 ผู้ป่วยโรคเบาหวานมีภาวะแทรกซ้อนไตเสื่อม เมื่อไตเสื่อมระยะท้าย คือระยะที่ 4 และ 5 ผู้ป่วยมีอาการปัสสาวะสีขุ่นเข้ม มีฟอง อันเกิดจากโปรตีนรั่วออกมาทางไต ผิวซีดหมองคล้ำจากเกล็ดเลือดต่ำ บางรายมีรอยจ้ำเลือดใต้ผิวหนังแขนขาและตัวบวม จากการศึกษาผู้ป่วย 28 ราย เมื่อตีมนวัตกรรมภูมิปัญญาชาขงสมุนไพร ผลทางห้องปฏิบัติการทุกตัวลดลง พบว่า น้ำตาลในเลือดลดลง ค่าเฉลี่ย 62.39 mg% ระดับน้ำตาลสะสม ค่าเฉลี่ย 2.21 % คอลเลสเตอรอลลดลง ค่าเฉลี่ย 42.50 mg/dl ไชมันเลวลดลง ค่าเฉลี่ย 32.21 mg/dl ไชมันดีเพิ่มขึ้น ค่าเฉลี่ย 20.64 mg/dl ความดันโลหิตลดลง ค่าเฉลี่ย 27.00/16.82 mmHg ค่าการทำงานของไต BUN และ Cr ของผู้ป่วยลดลง ค่าเฉลี่ย 6.08 mg/dl และ 0.98 mg/dl และการกรองไต หรือ GFR เพิ่มขึ้น ค่าเฉลี่ย 14.15 ml/min/1.73 m²

เมื่อจำแนกเป็นรายเดือนพบว่า สัปดาห์แรกผู้ป่วยทุกรายรู้สึกตัวเบาขึ้น แน่นอึดอัดภายในทุเลาลง ผู้ป่วยไตเสื่อมระยะที่ 5 บางรายมีอาการ

ครั่นเนื้อครั่นตัว คล้ายมีไข้ต่ำๆ เนื่องจากขาขงสมุนไพรขับของเสียพิษร้อนออกมาทางผิวหนัง หนึ่งเดือนสีปัสสาวะที่ขุ่นจางลง ฟองน้อยลง ยุบบวม สีผิวแดงสดขึ้นต่างจากเดิมที่มีสีผิวที่ซีดหมองคล้ำ เดือนที่สองและสาม อาการต่างๆ ดีขึ้นตามลำดับ จ้ำเลือดใต้ผิวหนังหายไป

สรุปผลการวิจัยได้ว่า นวัตกรรมภูมิปัญญาชาขงสมุนไพร มีสรรพคุณถอนพิษเลือด ลดความหนืดเลือด สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้ ควบคุมความดันโลหิต พัฒนาการทางอวัยวะส่วนต่างๆ นำเลือดไปเลี้ยงสมอง หัวใจ จอประสาทตา ตามองเห็นชัดขึ้น หายชามือเท้า เพิ่มการกรองไต ลดการเสื่อมของไต สำหรับผลต่อดัชนี ซึ่งเป็นข้อกังวลของบุคคลทั่วไป โดยเฉพาะวงการแพทย์แผนปัจจุบันที่เกรงว่าเมื่อรับประทานสมุนไพรไปนานๆ จะมีผลทำลายตับ ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีผลกระทบต่อค่าการทำงานของตับหรือ SGOT SPOT แต่อย่างใด และในทางตรงกันข้ามกลับพบว่ากรณีผู้ป่วยที่มีค่าตับสูงกว่าปกติ เช่น บุคคลที่มีประวัติดื่มสุราเป็นประจำเป็นเวลานาน ผลค่าของตับกลับลดลงเป็นปกติ

สำหรับการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้กับผู้ป่วยร่วมในกระบวนการวิจัย ได้แก่ ขันติ ความอดทน ทมะ รู้จักการข่มใจ ต่อความอยากอาหาร และอิทธิบาท 4 มีความเพียรต่อการตีมนวัตกรรมภูมิปัญญาสมุนไพรตามเวลาที่กำหนด รวมถึงดูแลจิตใจด้วยการฝึกนั่งสมาธิและสวดมนต์ก่อนนอน ส่งผลให้นอกจากสุขภาพกายดี และคลายความเครียดความวิตกกังวลลง สุขภาพจิตดีตามมา

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า นวัตกรรมภูมิปัญญาชาขงสมุนไพรมีผลผลิตจากพืชสมุนไพรหลัก 3 ชนิด คือ ทุกส่วนประกอบของผักหวาน หวาย เทพทาโร รวมถึงพืชสมุนไพรบางชนิด สามารถลดความหนืดเลือด ลดไขมันในหลอดเลือด ยืดหยุ่นหลอดเลือด ลดการตีบแข็งของหลอดเลือด จึงสามารถควบคุมความดันโลหิต ลดและป้องกันภาวะหลอดเลือดสมองตีบได้ อันเป็นผลมาจากทางวิทยาศาสตร์ของผักหวานมีวิตามินซีสูงซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสร้างคอลลาเจนสูง ช่วยยืดหยุ่นหลอดเลือด และมีวิตามินอีช่วยกำจัดอนุมูลอิสระในไขมัน ป้องกันโรคหลอดเลือด (Thailand Institute of Scientific and Technological Research, 2012) จึงสามารถแก้ปัญหาหลอดเลือด ตีบแข็ง หลอดเลือดสมองตีบ เส้นเลือดหัวใจอุดตัน ความดันโลหิตสูง อันเป็นผลมาจากพยาธิสภาพของโรคเบาหวานได้ และตาที่พร่ามัว มองเห็นได้ชัดขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากทางวิทยาศาสตร์ที่ระบุว่า ผักหวานเป็นผักที่มีวิตามินเอมากมีประโยชน์กับสายตา และมีเบต้าแคโรทีน ช่วยบำรุงสายตา และลดความเสี่ยงต่อการตาบอด (Bureau of Nutrition, 1992) และเป็นผลมาจากทางแพทย์โบราณที่ระบุว่า ผักหวานเป็นยาเย็น มีสรรพคุณถอนพิษเลือด (Department of Health Service Support, 1995) จึงช่วยลดของเสียและลดความของหนืดของเลือดลง เลือดจึงไหลเวียนไปเลี้ยงประสาทตามากขึ้น

นอกจากนี้ ไตเสื่อมน้อยลง การกรองไตดีขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากผักหวาน ที่ศาสตร์แผน

โบราณนำมาใช้แก้อาการร้อนของธาตุไฟ เนื่องจากมีสรรพคุณดับพิษร้อน ถอนพิษไข้ แก้อ่อนในกระหายน้ำ แก้กะสับกระส่าย แก้เชื่อมมัว (Bureau of Sanatorium and Arts of Healing, 2002) และหยา มีสรรพคุณดับพิษร้อน พิษไข้เช่นกัน (Homhual, 2010) จึงช่วยปรับสมดุลร่างกาย ถอนพิษร้อนของเลือด ลดภาวะกรดในเลือดสูง ชะลอไตเสื่อม ป้องกันไตวายได้

นวัตกรรมภูมิปัญญาชาขงสมุนไพรมีผลผลิตจากพืชสมุนไพรหลัก 3 ชนิด คือ ทุกส่วนประกอบของผักหวาน หวาย เทพทาโร รวมถึงพืชสมุนไพรบางชนิด สามารถลดความหนืดเลือด ลดไขมันในหลอดเลือด ยืดหยุ่นหลอดเลือด ลดการตีบแข็งของหลอดเลือด จึงสามารถควบคุมความดันโลหิต ลดและป้องกันภาวะหลอดเลือดสมองตีบได้ อันเป็นผลมาจากทางวิทยาศาสตร์ของผักหวานมีวิตามินซีสูงซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสร้างคอลลาเจนสูง ช่วยยืดหยุ่นหลอดเลือด และมีวิตามินอีช่วยกำจัดอนุมูลอิสระในไขมัน ป้องกันโรคหลอดเลือด (Thailand Institute of Scientific and Technological Research, 2012) จึงสามารถแก้ปัญหาหลอดเลือด ตีบแข็ง หลอดเลือดสมองตีบ เส้นเลือดหัวใจอุดตัน ความดันโลหิตสูง อันเป็นผลมาจากพยาธิสภาพของโรคเบาหวานได้ และตาที่พร่ามัว มองเห็นได้ชัดขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากทางวิทยาศาสตร์ที่ระบุว่า ผักหวานเป็นผักที่มีวิตามินเอมากมีประโยชน์กับสายตา และมีเบต้าแคโรทีน ช่วยบำรุงสายตา และลดความเสี่ยงต่อการตาบอด (Bureau of Nutrition, 1992) และเป็นผลมาจากทางแพทย์โบราณที่ระบุว่า ผักหวานเป็นยาเย็น มีสรรพคุณถอนพิษเลือด (Department of Health Service Support, 1995) จึงช่วยลดของเสียและลดความของหนืดของเลือดลง เลือดจึงไหลเวียนไปเลี้ยงประสาทตามากขึ้น

การดำเนินการวิจัยสำเร็จได้ด้วยดี เนื่องจากผู้วิจัยยึดพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นพรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุติตา อุเบกขา สอดคล้องกับที่พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ (Phra Dhammapitaka (Prayudh Payutto), 2003) และสัมพันธ์กับงานวิจัยของพระมนัส อัครธมโม (ก้อนใหญ่) (Phra Manut Aggadhammo (Konyai), 2011) ที่ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 และตามที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวถึงสังคหวัตถุไว้ (Phra Bhramagunabhorn (Prayudh Payutto), 2007) และการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการดำเนินการศึกษาวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ที่ได้กล่าวไว้ (Phra Bhramagunabhorn (Prayudh Payutto), 2008)

นอกจากนี้ เป็นผลจากผู้ป่วนนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้เป็นแนวทางในการ

ปฏิบัติในการดูแลตนเอง หลักธรรมสำคัญอิทธิบาท 4 ทำให้มีความตั้งใจเพียรพยายามต็มวินัยกรรม ภูมิปัญญาชาขงสมุนไพรได้ตามเวลาที่กำหนดอย่าง ไม่ย่อท้อ และคอยใส่ใจถึงผลและความเปลี่ยนแปลง ที่ดีที่จะเกิดขึ้นต่อสุขภาพตน อีกทั้งการฝึกนั่งสมาธิ การสวดมนต์ทำให้ มีสติ จิตนิ่ง คลายความวิตก กังวล และขันธ์ 5 ทมะ ทำให้ผู้ป่วยมีความอดทน และสามารถเข้มใจต่อสิ่งยั่วยุต่อความอยาก เนื่องจากผู้ป่วยจำเป็นต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ต่อการควบคุมอาหารประเภทแป้ง น้ำตาล ไขมัน และอาหารต่างๆ

ดังนั้น การนำหลักธรรมทางพระพุทธ ศาสนามาใช้ในการศึกษาวิจัยนวัตกรรมการภูมิปัญญา ชาขงสมุนไพรจึงช่วยส่งผลให้สุขภาพกายดี สุขภาพ จิตดี สามารถป้องกันและลดความพิการผู้ป่วยโรค เรื้อรังได้

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำการวิจัยไปใช้

1.1 รัฐบาลควรส่งเสริมการใช้ สมุนไพร อย่างจริงจัง ประเทศไทยมีกรมพัฒนาการ แพทย์แผนไทยและการแพทย์ประยุกต์ มีนโยบาย ส่งเสริมและผลักดันการนำพืชสมุนไพรมาใช้ แต่ใน ทางตรงข้าม บุคลากรทางการแพทย์มักต่อต้าน มิให้ผู้ป่วยใช้สมุนไพร

1.2 รัฐบาลควรสนับสนุนงบประมาณในการศึกษาวิจัยเรื่องนวัตกรรมการยา สมุนไพรรักษาโรคเรื้อรังให้มากขึ้น เพื่อประโยชน์ ต่อผู้ป่วยที่เป็นมานาน รพ.ควบคุมอาการไม่ได้และ

เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของ สถานบริการสุขภาพรัฐ

2. ข้อเสนอวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยติดตามผู้ป่วยเบาหวานที่มีภาวะแทรกซ้อนที่ใช้นวัตกรรมการภูมิปัญญา ชาขงสมุนไพรนี้ในระยะเวลาที่เพิ่มมากขึ้น อย่าง น้อย 12 เดือน

2.2 จากการศึกษาพบว่า นวัตกรรมการภูมิปัญญาชาขงสมุนไพรมีสรรพคุณชะล้างหลอดเลือด ชะล้างพิษเลือด จึงควรศึกษาวิจัยในกลุ่มโรค ที่เกิดจากปัญหาหลอดเลือด ได้แก่ ความดันโลหิต สูง หลอดเลือดสมองตีบ หลอดเลือดหัวใจ และที่ เกิดจากปัญหาของเลือด ได้แก่ โรคตับ โรคไต โรคมะเร็ง โรคไตโรคหนึ่งเฉพาะ

2.3 ควรนำหลักธรรมทางพระพุทธ ศาสนาอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพมาประยุกต์ ใช้ในการศึกษาวิจัยการใช้พืชสมุนไพรรักษาโรค เรื้อรัง

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

พืชสมุนไพรผักหวาน หวาย เทพทาโร ส่วนประกอบทุกส่วนมีสรรพคุณทางวิทยาศาสตร์ และแผนโบราณในการชะล้างเลือดและหลอดเลือด ซึ่งเป็นสาเหตุของการเจ็บป่วยโรคเรื้อรัง สามารถ นำมาป้องกันและลดความพิการผู้ป่วยโรคเรื้อรังได้ และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาพรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 สามารถใช้เป็นแนวทาง การปฏิบัติต่อผู้ป่วย รวมถึงขันธ์ 5 ทมะ ผู้ป่วย สามารถนำมาใช้ในการดูแลตนเองได้เป็นอย่างดี

References

- Bureau of Nutrition, Department of Health, Ministry of Public Health. (1992). *Nutritive Values of Thai Foods*. Bangkok : The War Veterans Organization of Thailand.
- Bureau of Sanatorium and Arts of Healing, Department of Health Service Support, Ministry of Public Health. (2002). *General Traditional Medicine, Thai Pharmacy Part*. Nonthaburi : Ministry of Public Health.
- Department of Health Service Support, Ministry of Public Health. (1995). *Local Vegetables : The Meaning, and Wisdom of Thai Ordinary People*. Bangkok : WVO Officer of Printing Mill, War Veterans Organization of Thailand.
- Homhual, S. (2010). *Calamus viminalis Willd.* <http://www.phargarden.com/mainphp?action=viewpage&pid=300> (Accessed 18 January 2018).
- Nitiyanant, W. (2016). *Diabetes Increase in Thailand, 5 million patients, Cause Complications. Mostly Chronic Kidney Disease.* <http://www.hfocus.org/content/2016/11/12992>. (Accessed 18 January 2018).
- Phra Bhramagunabhorn (Prayudh Payutto). (2007). *A Constitution for Living*. Bangkok : Pimsuay.
- Phra Bhramagunabhorn (Prayudh Payutto). (2008). *Dictionary of Buddhism (Pramuan Dharma)*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Dhammapitaka (Prayudh Payutto). (2003). *Dictionary of Buddhism (Vocabulary Version)*. Bangkok : Mahachulalongkorn rajavidyalaya University.
- Phra Manut Aggadhammo (Konyai). (2011). *The Leadership of Administrators According to The Principles of The Four Brahmavihara in Secondary Schools Talingchan District Bangkok. Master Thesis*. Graduate School : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Thailand Institute of Scientific and Technological Research. (2012). *Phak Wan Pa Ready-To - Drink Tea*. https://www.tistr.or.th/tistr_thdata/?product (Accessed 18 January 2018).
- Wutithamawech, W. (2009). *Khrueang Ya Thai 1*. Bangkok : Silpa Siam Packaging & Printing.

**การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา
ระดับประถมศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ***
**The Development of Ethical Leadership Indicators for
Small Primary School Principals in the 21st Century under
the Office of the Basic Education Commission in the
Northeast Region**

วิเศษ บุญสนอง, นวัตกรรม หอมสิน และสมคิด สร้อยน้ำ
Wised Bunsanong, Nawattakorn Homsin and Somkid Sroinam
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
Udorn Thani Rajabhat University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: bunsanoong05@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ 2) ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 800 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของข้อมูลที่จะมาวิเคราะห์หองค์ประกอบ คือ ค่า Bartlett's Test of Sphericity และค่า Kaiser-meyer-olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) และใช้โปรแกรมสำเร็จรูป วิเคราะห์องค์ประกอบ และตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

*ได้รับบทความ: 13 ตุลาคม 2562; แก้ไขบทความ: 26 พฤศจิกายน 2562; ตอรับตีพิมพ์: 23 ธันวาคม 2562
Received: October 13, 2019; Revised: November 26, 2019; Accepted: December 23, 2019

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้ ปรากฏว่าได้ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ระดับประถมศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 5 องค์ประกอบหลัก 15 องค์ประกอบย่อย และ 105 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย ด้านความเชื่อใจ มีจำนวน 3 องค์ประกอบย่อย และมีตัวบ่งชี้ จำนวน 21 ตัวบ่งชี้ ด้านความรับผิดชอบ มีจำนวน 3 องค์ประกอบย่อย และมีตัวบ่งชี้ จำนวน 21 ตัวบ่งชี้ ด้านการมีคุณธรรม มีจำนวน 3 องค์ประกอบย่อย และมีตัวบ่งชี้ จำนวน 21 ตัวบ่งชี้ ด้านความโปร่งใส มีจำนวน 3 องค์ประกอบย่อย และมีตัวบ่งชี้ จำนวน 21 ตัวบ่งชี้ และด้านความเคารพ มีจำนวน 3 องค์ประกอบย่อย และมีตัวบ่งชี้ จำนวน 21 ตัวบ่งชี้
2. ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวบ่งชี้ พบว่า โดยมีค่าสถิติดังต่อไปนี้ คือ $X^2 = 43.35$, $DF = 32$, $P\text{-value} = 0.08692$, $X^2/df = 1.35$, $GFI = 0.99$, $AGFI = 0.97$, $CFI = 1.00$, $SRMR = 0.01$, $RMSEA = 0.02$ และ $CN = 552.38$ โมเดลที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูล เชิงประจักษ์เป็นไปตามสมมติฐาน

คำสำคัญ: ตัวบ่งชี้; ภาวะผู้นำ; ผู้บริหารสถานศึกษา; การศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

The objectives of this study were: 1) to develop the ethical leadership indicators for small primary school principals in the 21st century under the Office of the Basic Education Commission in the Northeast Region and 2) to examine the goodness of fit for the structural model of ethical leadership indicators for small primary school principals in the 21st century with the empirical data. There were two phases in this study. The first phase was the theoretical indicators construction by documentary synthesis, then synthesized the data for the ethical leadership indicators for small primary school principals in the 21st century under the Office of the Basic Education Commission in the Northeast region. The second phase was to examine the structural model's consistency with the empirical data. The samples were 800 small school principals drawn from the schools under the Office of the Basic Education Commission in the northeast region. The study instruments for data gathering consisted of a 5-point rating scale questionnaire. The SPSS was applied for quantitative data analysis to obtain mean, standard deviation, Bartlett's test of sphericity and Kaiser-Meyer-Olkin measure of sampling adequacy (KMO)

were used for the appropriateness of the data for factor analysis. Computer program was used for confirmation factor analysis and examining the consistency of developed model with the empirical data.

The findings of this study were summarized as follows:

1. The results of the indicator formation and development were found that the ethical leadership indicators for small school principals in the 21st century were classified into 5 core factors, 15 sub-factors and 105 indicators. They were the trust with 3 sub-factors and 21 indicators, the responsibility with 3 sub-factors and 21 indicators, the morality with 3 sub-factors and 21 indicators, the transparency with 3 sub-factors and 21 indicators and the last one was the respect with 3 sub-factors and 21 indicators

2. The consistency of examining of the indicators' confirmatory factor analysis model was found that the models were fit to the empirical data following the hypotheses and based on the statistics as follow : $X^2 = 43.35$, $DF = 32$, $P\text{-value} = 0.08692$, $X^2/df = 1.35$, $GFI = 0.99$, $AGFI = 0.97$, $CFI = 1.00$, $SRMR = 0.01$, $RMSEA = 0.02$ and $CN = 552.38$

Keywords: Indicator; Leadership; School Administrators; Basic Education

1. บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 เรื่องของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม (Ethical Leadership) มีนักวิชาการได้พูดถึงภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาจำนวนมาก อาทิ เช่น วิโรจน์ สารัตนะ (Sanratana, 2010 : 12) ที่กล่าวว่า หัวใจสำคัญต่อความมีประสิทธิภาพขององค์กรขึ้นอยู่กับผู้ปฏิบัติที่เกิดความพึงพอใจในงานที่ทำอยู่ยิ่งไปกว่านั้นพฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมจะเสริมสร้างบรรยากาศเชิงจริยธรรม (Glanz, 2016 : 51) ผู้บริหารผู้ซึ่งมีพฤติกรรมปฏิบัติที่อย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรมจะเป็นผู้เห็นคุณค่าและความยุติธรรมในสังคม (Chooson, 2016 : 41) ยิ่งในสังคมไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงคุณภาพและ

ประสิทธิภาพของการศึกษาไทยจะสัมพันธ์และผันแปรไปตามผู้นำ ซึ่งในระดับโรงเรียน ผู้นำ คือ ผู้บริหารสถานศึกษานั้นเอง (Resick, Hanges, Dickson & Mitchelson, 2006 : 345-359) โดยผู้บริหารสถานศึกษาที่มีจริยธรรมจะยึดมั่นในหลักของคุณธรรม และสามารถใชภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม (Ethical Leadership) เพื่อความสำเร็จขององค์กรให้จงได้ (Josephson, 2018 : 12) เพราะผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม นอกจากจะทำให้ตนเองได้ศรัทธาจากผู้ใต้บังคับบัญชาแล้วยังได้รับความไว้วางใจ และส่งผลให้สามารถบริหารงานได้ประสบผลสำเร็จนั่นเอง (Pongsriwat, 2019 : 1) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

ระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อให้ได้แนวทาง ในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหาร สถานศึกษาระดับประถมศึกษาขนาดเล็กใน ศตวรรษที่ 21 ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิง จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถม ศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของ โมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของ ผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่ง วิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดทำโมเดลโครงสร้าง ตัวบ่งชี้เชิงทฤษฎี โดยการสังเคราะห์เอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จัดทำร่าง โมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้เชิงทฤษฎี และจัดทำโมเดล โครงสร้างตัวบ่งชี้เชิงทฤษฎี

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบความสอดคล้อง ของโมเดลโครงสร้าง ตัวบ่งชี้ โดยการเก็บรวบรวม

ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 800 คน วิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตรวจสอบ ความเหมาะสมของข้อมูลก่อนนำ ไปวิเคราะห์องค์ประกอบ และตรวจสอบความ สอดคล้องกลมกลืนระหว่างโมเดลโครงสร้าง ตัวบ่งชี้เชิงทฤษฎีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยวิธีการ วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็น แบบสอบถาม โดยผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถาม เพื่อสอบถามความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยวิเคราะห์ค่าดัชนี ความสอดคล้องของความคิด เห็น (Index of Item-objective Congruence: IOC) แล้วพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหารายชื่อของ แบบสอบถาม โดยใช้เกณฑ์การเลือกข้อคำถามด้วยการคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .60 ขึ้นไป (Ketsang, 2016 : 122) จากนั้น นำเสนอแบบสอบถาม ไปทดลองใช้กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง (Try Out) ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 3 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 30 คน เพื่อนำข้อมูลมา วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของ แบบสอบถามโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาค (Cronbach's Alpha Co-efficient) ซึ่งพิจารณาค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ .70 ขึ้นไปโดยใน การวิจัยครั้งนี้ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .994 แล้วทำการเก็บข้อมูลโดยส่งแบบสอบถามไป ยังกลุ่มตัวอย่างทั้ง 800 คน เมื่อได้แบบสอบถาม กลับคืนมาผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม

คอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลจากการพัฒนาตัวบ่งชี้ โดยศึกษาและสังเคราะห์เอกสาร ตำรา หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถกำหนดตัวบ่งชี้ได้ จำนวน 105 ตัวบ่งชี้ ภายใต้กรอบองค์ประกอบหลักของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม 5 องค์ประกอบ และองค์ประกอบย่อย 15 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความเชื่อใจ มี 3 องค์ประกอบย่อยและ 21 ตัวบ่งชี้ 2) ความรับผิดชอบ มี 3 องค์ประกอบย่อย และ 21 ตัวบ่งชี้ 3) การมีคุณธรรม มี 3 องค์ประกอบย่อย และ 21 ตัวบ่งชี้ 4) ความโปร่งใสมี 3 องค์ประกอบย่อย และ 21 ตัวบ่งชี้ และ 5) ความเคารพ มี 3 องค์ประกอบย่อย และ 21 ตัวบ่งชี้

2. ผลการวิเคราะห์จากองค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลสมการโครงสร้างขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม พบว่า เมื่อปรับความสอดคล้องของโมเดลแล้ว มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก พิจารณาได้จากค่าสถิติไค-สแควร์มีค่าเท่ากับ 43.35 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ค่า df เท่ากับ 32 เมื่อพิจารณาค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ เท่ากับ 1.35 GFI เท่ากับ 0.99 AGFI เท่ากับ 0.97 CFI เท่ากับ 1.00 SRMR มีค่าเท่ากับ 0.01 RMSEA เท่ากับ 0.02 และค่า CN เท่ากับ 552.38 แสดงว่าโมเดลสมการโครงสร้างองค์ประกอบหลักภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

สรุปผลจากการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของย่อยทั้ง 15 องค์ประกอบสามารถจัดลำดับองค์ประกอบย่อยที่มีความเหมาะสมในการเป็นองค์ประกอบตามภาวะผู้นำ เชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ องค์ประกอบย่อยตัวที่ 3 ความจงรักภักดี (TR3: $b = 0.95$) องค์ประกอบย่อยตัวที่ 14 การให้เกียรติ (RP2: $b = 0.93$) องค์ประกอบย่อยตัวที่ 2 การรักษาสัญญา (TR2: $b = 0.92$) องค์ประกอบย่อยตัวที่ 10 การตัดสินใจอย่างมีกระบวนการ (TP1: $b = 0.92$) องค์ประกอบย่อยตัวที่ 13 ความสุภาพ (RP1: $b = 0.92$) องค์ประกอบย่อยตัวที่ 5 การควบคุมตนเอง (RE2: $b = 0.91$) องค์ประกอบย่อยตัวที่ 6 ความพยายามสู่ความเป็นเลิศ (RE3: $b = 0.91$) องค์ประกอบย่อยตัวที่ 11 การตัดสินใจด้วยความเป็นกลาง (TP2: $b = 0.91$) องค์ประกอบย่อยตัวที่ 15 การยอมรับผู้อื่น (RP3: $b = 0.91$) องค์ประกอบย่อยตัวที่ 4 ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (RE1: $b = 0.89$) องค์ประกอบย่อยตัวที่ 12 การตัดสินใจด้วยความถูกต้อง (TP3: $b = 0.89$) องค์ประกอบย่อยตัวที่ 1 ความซื่อสัตย์ (TR1: $b = 0.88$) องค์ประกอบย่อยตัวที่ 8 คุณธรรมเกี่ยวกับหน้าที่พลเมือง (MO2: $b = 0.88$) องค์ประกอบย่อยตัวที่ 9 คุณธรรมเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง (MO3: $b = 0.88$) และองค์ประกอบย่อยตัวที่ 7 คุณธรรมเกี่ยวกับตนเอง (MO1: $b = 0.87$) ตาม

ลำดับ โดยการใช้สเกลองค์ประกอบหลัก 5 ตัว ดังสมการดังนี้

$$TR = 0.89(TR3) + 0.45(TR2) + 0.34(TR1)$$

$$RE = 0.43(RE3) + 0.38(RE2) + 0.33(RE1)$$

$$MO = 0.32(MO3) + 0.16(MO2) + 0.13(MO1)$$

$$TP = 0.50(TP1) + 0.43(TP3) + 0.33(TP2)$$

$$RP = 0.69(RP1) + 0.48(RP2) + 0.45(RP3)$$

จากการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบหลักทั้ง 5 องค์ประกอบ สามารถจัดลำดับองค์ประกอบหลักที่มีความเหมาะสมในการเป็นองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม เรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้องค์ประกอบหลักตัวที่ 3 การมีคุณธรรม (MO: $b = 1.00$) องค์ประกอบหลักตัวที่ 2 ความรับผิดชอบ (RE: $b = 0.97$) องค์ประกอบหลักตัวที่ 4 ความโปร่งใส (TP: $b = 0.96$) องค์ประกอบหลักตัวที่ 5 ความเคารพ (RP : $b = 0.94$) และองค์ประกอบหลักตัวที่ 1 ความเชื่อใจ (TR: $b = 0.93$) ตามลำดับ ซึ่งสามารถเขียนในรูปสมการของครูระดับมัธยมศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการใช้สเกลองค์ประกอบได้สมการดังนี้

$$EL = 1.00(MO) + 0.97(RE) + 0.96(TP) + 0.94(RP) + 0.93(TR)$$

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ด้านความเชื่อใจ พบว่า องค์ประกอบย่อยมีจำนวน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความซื่อสัตย์ 2) การรักษาสัญญา และ 3) ความจงรักภักดี ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 ได้ตระหนักถึงสมรรถนะของคนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งนอกจากจะมีทักษะด้านอาชีพแล้วจะต้องสร้างความเชื่อใจให้กับคนรอบข้าง โดยให้ความสำคัญต่อการบริหารงานที่ยึดความซื่อสัตย์ การรักษาสัญญาและมีความจงรักภักดีต่อเพื่อนร่วมงาน เพื่อให้เกิดความเชื่อใจของเพื่อนร่วมงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และพร้อมที่จะร่วมพัฒนาสถานศึกษาร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Klann (2017 : 98) ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 คือ มีสมรรถนะในการเป็นคนซื่อสัตย์ รักษาสัญญา และมีความจงรักภักดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของมอว์เบอรี (Mowbray, 2018 : 87) ที่ได้ศึกษาคุณลักษณะของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อสร้างความเชื่อใจให้กับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการร่วมกันพัฒนาโรงเรียน

2. ด้านความรับผิดชอบ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบย่อยมีจำนวน 3 องค์ประกอบ ได้แก่

1) ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ 2) การควบคุมตนเอง และ 3) ความพยายามสู่ความเป็นเลิศ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

ศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 ได้ตระหนักในการบริหารงานในสถานศึกษาที่ต้องบริหารงานที่ยึดหลักของธรรมาภิบาล จึงได้ให้ความสำคัญกับการบริหารงานที่ตรวจสอบได้ มีการควบคุมตนเองได้เมื่อเผชิญปัญหา และมีความมุ่งมั่นหรือมีความพยายามเพื่อความเป็นเลิศของสถานศึกษาบนพื้นฐานของความรับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ferrell, Fraedrich & Lida (2018 : 98) ที่ได้ศึกษาบทบาทของการพัฒนากระบวนการสร้างความรับผิดชอบ พบว่า องค์ประกอบของความรับผิดชอบ คือ การกระทำที่สามารถตรวจสอบได้ และสอดคล้องกับงานแนวคิดของกฤษพงษ์ กิรติกร (Keeratikorn, 2014 : 76) ที่ได้กล่าวว่าการสร้างความรับผิดชอบ มีองค์ประกอบดังนี้ 1) การควบคุมตนเอง 2) ความพยายามสู่ความเป็นเลิศด้วยความรับผิดชอบ และ 3) การสร้างระบบที่ตรวจสอบได้

3. ด้านการมีคุณธรรม ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบย่อยมีจำนวน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) คุณธรรมเกี่ยวกับตนเอง 2) คุณธรรมเกี่ยวกับหน้าที่พลเมือง และ 3) คุณธรรมเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ระบุว่า ผู้บริหารสถานศึกษาหรือข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาจะต้องมีคุณธรรมในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 จึงได้ตระหนักและให้ความสำคัญในเรื่องคุณธรรมเกี่ยวกับตนเอง คุณธรรมเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม และคุณธรรมเกี่ยวกับการเมืองการปกครองมาเป็นตัวกำกับ

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Grace (2018 : 61) ที่ได้ศึกษาความสามารถในการทำงานด้วยการมีคุณธรรม พบว่า การมีคุณธรรมต้องเริ่มจากตัวผู้นำเอง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hester (2013 : 103) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญของการมีคุณธรรมที่สำคัญคือ ตัวผู้บริหารเอง

4. ด้านความโปร่งใส ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบย่อยมีจำนวน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การตัดสินใจอย่างมีกระบวนการ 2) การตัดสินใจด้วยความเป็นกลาง และ 3) การตัดสินใจด้วยความถูกต้อง ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 ได้ตระหนักถึงหลักของธรรมาภิบาล จึงได้ให้ความสำคัญกับการบริหารงานที่เน้นความโปร่งใส ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mendonca (2018 : 93) ที่ได้กล่าวว่า ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมต้องมีความโปร่งใส โดยมีการตัดสินใจอย่างมีระบบ และเป็นกลาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mayer, et al. (2018 : 73) ที่ได้กล่าวว่า ผู้บริหารเชิงจริยธรรมที่มีความโปร่งใสจะตัดสินใจด้วยความถูกต้องและตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลเสมอ

5. ด้านความเคารพ พบว่า องค์ประกอบย่อยมีจำนวน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความสุภาพ 2) การให้เกียรติ และ 3) การยอมรับผู้อื่น ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 โดยส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ จึงได้ตระหนักและให้ความสำคัญ

สำคัญในเรื่องของการบริหารงานในสถานศึกษาที่มีความเคารพในกติกา บนพื้นฐานของความสุภาพ การให้เกียรติคนอื่น และการยอมรับนับถือในความคิดหรือความสามารถของผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Moorhouse (2018 : 43) ที่ได้กล่าวว่าผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมต้องมีความเคารพ โดยมีความสุภาพและให้เกียรติผู้อื่นเสมอ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Fullan (2013 : 45) ที่ได้กล่าวว่าผู้บริหารเชิงจริยธรรมที่มีสมรรถนะด้านความเคารพจะยอมรับนับถือความคิดเห็นของผู้อื่นเสมอ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้สถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ หรือกระทรวงอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาสามารถนำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ไปจัดทำเป็นแบบประเมิน ชุดฝึกอบรมหรือตัวชี้วัดในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถม

ศึกษาขนาดเล็กให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้นซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

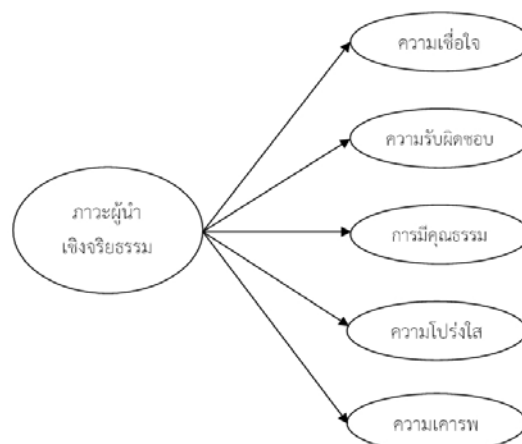
2. ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาในสังกัดอื่น เพื่อให้ได้ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่เหมาะสมกับบริบทนั้นๆ

2.2 ควรทำการศึกษาวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยใช้โมเดลที่ได้รับการตรวจสอบในงานวิจัยนี้เป็นแนวทางเพื่อให้ได้ชุดฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมให้กับผู้บริหารสถานศึกษาระดับอื่นๆ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้องค์ความรู้ใหม่สู่การสถานศึกษาในรูปของโมเดล ดังนี้

References

- Chooson, P. (2016). Leadership behavior and the ways to develop for being the professional administrators of primary school administrators in the northeast region. *Doctor of education*. Graduate School : Khon Kaen University.
- Ferrell, O.C., Fraedrich, J. & Lida. (2018). *Business Ethical: Ethical Decision Making and Case*. 7th ed. South Western : N.p.
- Fullan, M. (2013). *The Moral Imperative of School Leadership*. Ontario : A Joint Publication.
- Glanz J. (2016). *What Every Principal Should Know About Ethical and Spiritual Leadership*. Thousand Oaks, Corwin Press : California.
- Grace, B. (2018). *Ethical Leadership*. <http://www.ethicalleadership.org/philosophies/ethical-leadership> (Accessed 11 June 2018).
- Hester, J. P. (2013). *Ethical Leadership for school administrators and teachers*. North Cololina : McFarland.
- Josephson, M. (2018). *Ethical Leadership Outcomes Student Leader Learning Outcomes (SLLO) Project*. <http://josephsoninstitute.org/MED/MED-2sixpillars.html> (Accessed 10 August 2018).
- Keeratikorn, K. (2014). *Raising the quality of teachers*. Bangkok : Dhurakij Pundit University.
- Ketsang, P. (2016). *Action research*. Bangkok : Chulalongkorn University.
- Klann, G. (2017). *Building Character: Strengthening the Heart of Good Leadership*. San Francisco : Jossey-Bass Publisher.
- Mayer, D. M., Kuenzi, M., Greenbaum, R., Bardes M., & Salvador, R. (Bombie). (2018). *How Low Does Ethical Leadership Flow? Test of a Trickle-down Model*. http://www.bus.ucf.edu/dmayer/SJO/Research/Articles/Mayer,%20Kuenzi,%20Greenbaum,%20Bardes,%20&%20Salvador_OBHDP_In%20Press.pdf (Accessed 27 April 27 2018).
- Mendonca, M. (2018). *Preparing for Ethical Leadership in Organizations*. http://findarticles.com/p/articles/mi_qa3981/is_200112/ai_n9017443/ (Accessed 10 June 2018).
- Moorhouse, R. J. (2018). *Desired Characteristics of Ethical Leaders in Business, Educational, Political and Religious Organizations from East Tennessee*. A Delphi Investigation, East Tennessee State University.

- Mowbray, D. (2018). *Code of Conduct for Ethical Leadership A Discussion Document*. www.derekmowbray.co.uk (Accessed 10 May 2018).
- Pongsriwat, S. (2019). *Ethical Leadership*. <http://suthep.cru.in.th/leadership/leader2.doc> (Accessed 12 September 2019).
- Resick, C. J., Hanges, P. J., Dickson, M. W., & Mitchelson, J.K. (2006). A Cross-Cultural Examination of the Endorsement of Ethical Leadership. *Journal of Business Ethics*, 63(4), 345-359.
- Sanratana, W. (2010). *The research methodology of educational administration*. Khon Kaen Klangnanawittaya.

**รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่า
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย***
**The form of Buddhist Tourism of Monk the forest
Temples in the Northeastern Part of Thailand**

พระมหาณัฐกิตติ อนารโต, พระครูสิริสุตาทิพย์ และพระวิมาน กุมภีรปุณฺโญ
Phramaha Nattakitti Anarato, Phrakru Sirisutaphorn and Phra Viman Gambhīrapaṇṇi
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ubon Ratchathani Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Natkitti2562@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและปัญหาของการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) ศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ 3) เสนอยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในปัจจุบันเป็นทางเลือกหนึ่งของนักท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยม แต่จะมีปัญหาเกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยว การบริการ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ยังไม่เพียงพอ และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ไม่เหมาะสม โดยรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่ามี 14 รูปแบบ คือ การท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม การศึกษาธรรมะ การเรียนรู้ การสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่นการท่องเที่ยวประวัติ/ผลงาน ปฏิบัติการพักผ่อน การแสวงบุญ เพื่อสุขภาพ ศึกษาวิถีชีวิตพระสงฆ์ เยี่ยมชมศิลปะ/จิตรกรรม และท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของพระสงฆ์สายวัดป่า ส่วนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกออกเป็น 6 กลุ่มยุทธศาสตร์ ดังนี้ 1) ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยว

*ได้รับบทความ: 2 ธันวาคม 2562; แก้ไขบทความ: 20 พฤษภาคม 2563; ตอรับตีพิมพ์: 26 พฤษภาคม 2563

Received: December 2, 2019; Revised: May 20, 2020; Accepted: May 26, 2020

เชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 4) ยุทธศาสตร์การบูรณาการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 5) ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ 6) ยุทธศาสตร์การเฝ้าระวังปัญหาจากการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

คำสำคัญ: รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธ; พระสงฆ์สายวัดป่า; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Abstract

There is the objective for study: 1) the state and a problem of something tourist manner Buddha attraction in the Buddhist priest, 2) forest temple in the Northeastern for study tourism manner Buddha format in the Buddhist priest late forest temple in the Northeastern, 3) for present tourism manner Buddha strategy in the Buddhist priest late forest temple in the Northeastern. This research is a qualitative research. By means of interview.

The results revealed that: Buddhist tourism of monks of forest temple in northeastern nowadays as an alternation of tourists that are popular but there will be problems with tourist attraction management and insufficient that is not enough. And inappropriate behavior of tourist in the form of Buddhist tourism of monks in forest temple in the northeastern found that there are 14 forms namely Dharma practice tourism, Dharma education, learning, sacred worship, Ecotourism, tourism travel, see history and work rest, seeking merit for health, studying the way of life of monks, visit the art of painting and historical tourism of monks forest temple line. Part as for the Buddhist tourism Strategic of the monks forest temple in the northeastern Divided into 6 Strategic group as follows: 1) Strategic conservation of resources tourism of Buddhist monks of forest temple in the northeastern, 2) Strategic of promoting Buddhist tourism of monks forest temple in the northeastern, 3) Strategic of Development of resources Buddhist tourism of monks forest temple in the northeastern, 4) Strategic of integration of Buddhist tourism of monks in forest temple in northeastern, 5) Strategic of dissemination of Buddhism in form of Buddhist tourism of monks in forest temple in northeastern and 6) Strategic of people

surveillance from Buddhist tourism of monks in forest temple in northeastern.

Keywords: The form of Buddhist Tourism; Monk way The Forest Temple;
the North eastern

1. บทนำ

ภาคการท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของทุกสังคม ก่อให้เกิดธุรกิจและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย ตั้งแต่เดือนมกราคม-สิ้นเดือนกรกฎาคม 2558 มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าประเทศไทยจำนวน 17.5 ล้านคน นำเงินตราเข้าประเทศ จำนวน 818,439 ล้านบาท คาดว่าตลอดทั้งปีจะมีนักท่องเที่ยวเข้าประเทศ 29-30 ล้านคน และสร้างรายได้เข้าประเทศราว 1.6-1.8 ล้านล้านบาทต่อปี (Manager of daily, 2017) ในประเทศไทยมีสถานที่ท่องเที่ยวที่หลากหลายที่สุดประเทศหนึ่งของโลก จึงมีการผลักดันให้เปิดตลาดการท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 2 ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ที่ได้กำหนดให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพให้มีความเติบโตอย่างยั่งยืน โดยส่งเสริมการกระจายการเดินทางท่องเที่ยวและการเติบโตทางการท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มจังหวัดและภูมิภาค สร้างการรับรู้เอกลักษณ์ของพื้นที่ (Ministry of tourism and Sport, 2011 : 34) โดยมุ่งเสริมยุทธศาสตร์การกระจายนักท่องเที่ยวไปสู่ภูมิภาค เพื่อให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้นระบบเศรษฐกิจของประเทศให้มีความเข้มแข็งและเติบโตอย่างยั่งยืน ขณะเดียวกันยังสามารถเชื่อมโยงกับ

ประเทศเพื่อนบ้านอันจะนำไปสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ทั้งยังเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน (National statistical office, 2014 : 7)

ในส่วนของพระพุทธศาสนาได้มีส่วนสำคัญในการกระตุ้นการท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปมัสการสังเวชนียสถาน 4 ตำบลในประเทศอินเดีย หรือแม้แต่คนไทยเดินทางไปศึกษาปฏิบัติธรรม ทอดผ้าป่า ทอดกฐิน ตามต่างจังหวัด ในเทศกาลต่างๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า กิจกรรม ประเพณี และการเรียนรู้ทางศาสนาเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้คนเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ ซึ่งนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศจำนวนหนึ่งได้เลือกกิจกรรมการเรียนรู้ทางศาสนา (Pramaha Sutit Apakaro, et al., 2017) สอดคล้องกับทางการประเทศอินเดียที่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ปัจจุบันทางการอินเดียกำลังให้ความสนใจกับทัวร์เชิงศาสนา โดยเฉพาะในหมู่ชาวพุทธ เพราะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาพุทธส่วนใหญ่อยู่ในประเทศอินเดีย ทำให้เกิดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และรัฐบาลอินเดียใช้ดึงดูดนักท่องเที่ยวสำหรับทัวร์เชิงศาสนา เชื่อว่าจะมีนักท่องเที่ยวชาวพุทธปีละ 2-3 ล้านคน โดยรัฐบาลอินเดียเรียกโครงการนี้ว่า Buddhist circuit หรือ วงจรชาวพุทธ (Voice of America, 2017) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาเป็นต้นทุนการท่องเที่ยวที่สำคัญ ซึ่งเป็นการ

แปลงต้นทุนทางพระพุทธศาสนาเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจ หากประเทศไทยมีการบริหารจัดการที่ดีก็จะสามารถดึงศักยภาพการท่องเที่ยวเข้าจังหวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ การท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่างๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมการดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย นักท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมอง ความคิด ความศรัทธา (Planning and Budget Division, division Khon Kaen provincial administrative organization, 2011 : 25)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยพบว่า มีพระสงฆ์สายวัดป่าที่ปฏิบัติกรรมฐานเป็นจำนวนมาก ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนทั่วประเทศได้เดินทางไปกราบไหว้สักการะ ทำบุญ สันทนาธรรม ศึกษาแนวทางการดำเนินชีวิตและปฏิบัติธรรม ตลอดจนการแสวงบุญกับพระสงฆ์สายวัดป่าในรูปแบบต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ได้เสนอให้อาจารย์ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทำงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ (Komchadluek, 2017) ถึงแม้ว่าบางท่านจะมรณภาพไปแล้ว แต่ก็ยังเป็นจุดหมายของนักท่องเที่ยวที่มีความศรัทธาได้เดินทางไปกราบสรีระหรืออัฐิของท่านอยู่เสมอ โดยวัดของท่านได้กลายมาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธอีกรูปแบบหนึ่ง ทำให้คณะวิจัยมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการท่องเที่ยว

เชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้รูปแบบการศึกษาวิจัยวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการศึกษาข้อมูลภาคสนาม (Field Work Study)

พื้นที่ในการดำเนินการวิจัยนี้มี 6 แห่ง ดังนี้

- 1) วัดโพธิ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พระครูโพธิสารคุณ (หลวงปู่โพธิ์)
- 2) วัดป่าบ้านตาด ตำบลบ้านตาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี (หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน)
- 3) วัดป่าสุทธาวาส ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร (หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต)
- 4) วัดบูรพาราม อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ (หลวงปู่ดูล อตุโล)
- 5) วัดอรัญบรรพต อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย (หลวงปู่เหรียญ วรลาโภ) และ
- 6) วัดหนองป่าพง อำเภวารินคำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

(หลวงปู่ชา สุภทฺโท)

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยนี้ ได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เฉพาะกลุ่มผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัยโดยจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มคือ 1) กลุ่มเจ้าอาวาสวัดทั้ง 6 แห่ง รวม 6 รูป 2) กลุ่มพระสงฆ์วัดละ 2 รูป รวม 12 รูป 3) กลุ่มนักท่องเที่ยววัดละ 5 รูป/คน รวม 30 รูป/คน รวมทั้งหมดจำนวน 48 รูป/คน

เครื่องมือการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 กลุ่ม จำนวน 48 รูป/คน

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย คณะวิจัยการศึกษาข้อมูลเอกสาร 2 ส่วน คือ 1) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และ 2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ตำรา บทความ หนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก การสำรวจข้อมูลพื้นฐานและบริบทพื้นที่วิจัย แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) เพื่อตอบประเด็นปัญหาการวิจัยตามวัตถุประสงค์ และได้สร้างชุดความรู้ใหม่จากการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

1. สภาพและปัญหาการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามพื้นที่วิจัยทั้ง 6 แห่ง ดังต่อไปนี้

1.1 สภาพของการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับพระครูโพธิสารคุณในปัจจุบันที่นักท่องเที่ยวนิยมมาท่องเที่ยว ประกอบด้วย อัฐบริวารของท่าน สักการะรูปหล่อของท่าน พิพิธภัณฑมรดกอีสาน ปรีชาธรรมบานประตูและหน้าต่างของพระอุโบสถ ปติมากรรมปูนปั้นปรีชาธรรมรอบศาลาโพธิสาร 72 และจิตรกรรมปรีชาธรรมบนศาลาโพธิสาร 72 นอกจากนี้ยังมีการอนุรักษ์ต้นไม้ขนาดใหญ่ไว้เป็นจำนวนมาก นักท่องเที่ยวกลุ่มหนึ่งจึงมักมาเยี่ยมชมความร่มรื่นของต้นไม้ขนาดใหญ่ในส่วนปัญหาของการท่องเที่ยวพบว่ามี 3 ส่วน คือ 1) ปัญหาการบริการ คือ ขาดบุคลากรแนะนำการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ 2) ปัญหาการจัดแสดง คือ สถานที่เก็บและแสดงบริหารของท่านอยู่บนศาลาโพธิสาร 72 ชั้น 3 จึงทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงได้ยาก 3) ปัญหาด้านข้อมูล คือ ยังไม่มีแผนผังและการอธิบายสถานที่ท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว

1.2 สภาพการท่องเที่ยวปัจจุบันของวัดป่าบ้านตาด ประกอบด้วย นักท่องเที่ยวที่นิยมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในวัดป่าบ้านตาด เพราะเป็นจุดเด่นของวัดที่สามารถรักษาความร่มรื่นของผืนป่า นักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งมาเรียนรู้และสักการะอัฐิ เยี่ยมชมสิ่งของบริวาร สถานที่เกี่ยวกับหลวงตามหาบัว การปฏิบัติธรรมและการศึกษาวิถีชีวิตของพระสงฆ์สายวัดป่า ส่วนปัญหาของการท่องเที่ยวพบว่ามี 3 ส่วน คือ 1) ปัญหาเกี่ยวกับการขาดบุคลากรด้านการท่องเที่ยวโดยตรง 2) ปัญหาทางด้านข้อมูล เพราะฐานข้อมูลส่วนหนึ่งกำลังดำเนินการจัดสร้างยังไม่เสร็จและ 3)

ปัญหาด้านการบริการ เพราะวัดไม่ได้เน้นให้บริการนักท่องเที่ยว แต่จะเน้นการปฏิบัติธรรมเป็นหลัก

1.3 สภาพการท่องเที่ยวที่สำคัญของวัดอรุณบรรพต ประกอบด้วย มณฑปหลวงปู่เหรียญ วรลาโภ วิหารวรลาโภประดิษฐานรูปเหมือนท่าองค์จริงของหลวงปู่เหรียญ พระสุธรรมเจดีย์ ซึ่งเป็นจุดศูนย์รวมอัฐบริหาร และอัฐิธาตุของท่าน ทั้งยังมีจุดเด่นด้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะมีความสงบร่มรื่นและมีความหลากหลายทางชีวภาพและมีเสนาสนะที่สร้างกลมกลืนกับธรรมชาติ นอกจากนี้ยังมีเจดีย์หลวงปู่บุญหนัก ขันติโก ซึ่งเป็นสหายธรรมของหลวงปู่เหรียญ ส่วนปัญหาการท่องเที่ยวหลวงปู่เหรียญ พบว่า 1) ป้ายบอกทางไม่ชัดเจน ในบางช่วงทำให้นักท่องเที่ยวหลงทางบ่อย 2) ขาดบุคลากรให้คำแนะนำและให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว

1.4 สภาพการท่องเที่ยวของวัดป่าสุทธาวาส ในปัจจุบันกลายเป็นวัดป่ากลางเมืองเป็นสำนักเรียนสำคัญของพระสงฆ์ในสกลนคร มีสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว คือ อุโบสถ พิพิธภัณฑสถานหลวงปู่มั่น จันทสารเจดีย์านุสรณ์ ซึ่งเป็นเจดีย์พิพิธภัณฑสถานหลวงปู่หลุย จันทสาโร เยี่ยมชมกุฏิและทางเดินจงกรม ความร่มรื่นในวัด ในส่วนปัญหาพบว่ามี 3 ส่วน คือ 1) ปัญหาด้านการบริการเพราะบุคลากรให้บริการนักท่องเที่ยวมีน้อยเมื่อเทียบกับสัดส่วนนักท่องเที่ยวจำนวนมาก 2) ปัญหาด้านข้อมูล เพราะมีข้อมูลบางส่วนใช้มานานหลายปีแล้ว ทำให้ข้อมูลไม่ชัดเจน 3) ปัญหาจากนักท่องเที่ยวไม่รักษาความสะอาด

1.5 สภาพการท่องเที่ยวที่สำคัญของวัดหนองป่าพง ประกอบด้วย พิพิธภัณฑสถาน

โพธิญาณเถระ (ชา สุภทโท) ซึ่งเป็นศูนย์รวมประวัติและผลงานหลวงปู่ชา อัฐบริหาร รูปเหมือนหลวงปู่ท่าองค์จริง และสิ่งของที่ท่านเคยใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์รวมวิถีวัฒนธรรมของสังคมไทย ประกอบด้วยสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เครื่องประดับ อาวุธ เงินสกุลต่างๆ เป็นต้น ศูนย์เผยแพร่มรดกธรรมพระโพธิญาณเถระ (หลวงปู่ชา สุภทโท) เจดีย์พระโพธิญาณเถระ ซึ่งเป็นเจดีย์ขนาดใหญ่ภายในบรรพเจดีย์สี่ทองที่บรรจุอัฐิธาตุของหลวงปู่ชา การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวิถีชีวิตพระสงฆ์วัดหนองป่าพง ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในวัดหนองป่าพง เพราะยังเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายทางชีวภาพ ส่วนปัญหาจำแนกออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ปัญหาเกี่ยวกับการบริการ เพราะยังไม่มีบุคลากรนำนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมสิ่งต่างๆ ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะเดินชมเอง ทำให้บางครั้งเข้าไม่ถึงแหล่งท่องเที่ยวสำคัญเพราะมีพื้นที่กว้างใหญ่ 2) ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ซึ่งมักส่งเสียงดังรบกวนพระสงฆ์ สามเณร และผู้ปฏิบัติธรรม

1.6 สภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธในวัดบูรพาราม ประกอบด้วย ปูนียสถานเก่าแก่ อุโบสถสวยงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย เจดีย์อัฐบริหารและสิ่งของเครื่องใช้ของหลวงปู่ดุลย์ อตุโล สักการะรูปเหมือนของท่าน รวมทั้งการเยี่ยมชมเสนาสนะที่ก่อสร้างอย่างสวยงาม วิหาร ภาพวาด พระประธานศักดิ์สิทธิ์ (หลวงพ่อดวงแก้ว) ส่วนปัญหาของการท่องเที่ยวจำแนกออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ปัญหาเกี่ยวกับบุคลากรดูแลรักษาเสนาสนะ ทำให้บางส่วนดูแลไม่ทั่วถึง 2) ปัญหา

เกี่ยวกับการบุคลากรให้บริการนักท่องเที่ยวยังมีน้อยเกินไป ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ได้รับข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวหลวงปู่ดูลย์

2. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.1 รูปแบบการท่องเที่ยววัดโพธิ์: หลวงปู่โพธิ์ จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยววัดโพธิ์ พบว่ามี 11 รูปแบบ ดังนี้ 1) การท่องเที่ยวเชิงวิปัสสนา 2) การท่องเที่ยวศึกษาธรรมะ 3) การท่องเที่ยวศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายในวัด 4) การท่องเที่ยวเพื่อสักการะพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ 5) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 6) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 7) การท่องเที่ยวประวัติและผลงานหลวงปู่โพธิ์ 8) การท่องเที่ยววิถีชีวิต/ปฏิบัติทางหลวงปู่โพธิ์ 9) การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน 10) การท่องเที่ยวเชิงแสวงบุญ และ 11) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

2.2 รูปแบบการท่องเที่ยววัดป่าบ้านตาด: หลวงตามหาบัว ญาณสมปนฺโน พบว่ามี 8 รูปแบบ ดังนี้ 1) การท่องเที่ยว ประวัติ และผลงานของหลวงตามหาบัว 2) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3) การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตและปฏิบัติของหลวงตามหาบัว 4) การท่องเที่ยวเชิงศึกษาวิถีชีวิตของพระสงฆ์วัดป่าบ้านตาด 5) การท่องเที่ยวเชิงธรรมะ 6) การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม 7) การท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม และ 8) การท่องเที่ยวเชิงแสวงบุญ

2.3 รูปแบบการท่องเที่ยววัดอรัญบรรพต: หลวงปู่เหรียญ วรลาโภ การท่องเที่ยวของวัดอรัญบรรพต พบว่ามี 6 รูปแบบ ดังนี้ 1) การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาประวัติและผลงานของหลวงปู่

เหรียญ 2) การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต/ปฏิบัติทางหลวงปู่เหรียญ 3) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4) การท่องเที่ยวเชิงพักผ่อน 5) การท่องเที่ยวเพื่อแสวงบุญ และ 6) การท่องเที่ยวเชิงศิลปกรรมและจิตรกรรม

2.4 รูปแบบการท่องเที่ยววัดป่าสุทธาวาส: หลวงปู่มนั ฐิตโต การท่องเที่ยววัดป่าสุทธาวาส พบว่ามี 7 รูปแบบ ดังนี้ 1) การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาประวัติและผลงานของหลวงปู่มนั 2) การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวิถีชีวิต/ปฏิบัติทางหลวงปู่มนั 3) การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาธรรมะ 4) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของพระสงฆ์สายวัดป่า 5) การท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม 6) การท่องเที่ยวเชิงแสวงบุญ 7) การท่องเที่ยวเชิงพักผ่อนหย่อนใจ และ 8) รูปแบบการท่องเที่ยวสักการะสิ่งมงคล

2.5 รูปแบบการท่องเที่ยววัดหนองป่าพง: หลวงปู่ชา สุภัทโท การท่องเที่ยววัดป่าของวัดหนองป่าพง พบว่ามี 7 รูปแบบ ดังนี้ 1) การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาประวัติและผลงานหลวงปู่ชา 2) การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 3) การท่องเที่ยววิถีชีวิต/ปฏิบัติทางหลวงปู่ชาและวิถีพระป่า 4) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 5) การท่องเที่ยวเชิงธรรมะ 6) การท่องเที่ยวเพื่อปฏิบัติธรรม และ 7) การท่องเที่ยวเพื่อแสวงบุญ

2.6 รูปแบบการท่องเที่ยววัดบูรพาราม: หลวงปู่ดูลย์ อดุลโ การท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดบูรพาราม พบว่ามี 6 รูปแบบ ดังนี้ 1) การท่องเที่ยวประวัติและผลงาน 2) การท่องเที่ยววิถีชีวิต/ปฏิบัติทางหลวงปู่ดูลย์ 3) การท่องเที่ยวเพื่อสักการะอัฐิธาตุพระเถระสายวัดป่า 4) การท่องเที่ยวเพื่อปฏิบัติธรรม 5) การท่องเที่ยวเพื่อแสวงบุญ

และ 6) การท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมจิตรกรรมฝาผนัง

3. ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงพุทธของ พระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการวิจัยพบว่ายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิง พุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียง เหนือ จำแนกออกเป็น 6 กลุ่มยุทธศาสตร์ แต่ละ กลุ่มยุทธศาสตร์ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ย่อย กลยุทธ์และแผนงานรองรับ ดังผลการวิจัยโดยสรุป ต่อไปนี้

กลุ่มยุทธศาสตร์ที่ 1: ยุทธศาสตร์ด้านการ อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัด ป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ ดังต่อไปนี้ 1) ยุทธศาสตร์ที่ 1 การ อนุรักษ์ต้นทุนการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์ สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกเป็น 2 กลยุทธ์ ได้แก่ การสืบทอดมรดกธรรมของพระ สงฆ์สายวัดป่าในอดีต และการรักษาบริบทของ แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่า 2) ยุทธศาสตร์ที่ 2 การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ ของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกเป็น 4 กลยุทธ์ ได้แก่ การจัดการขอบเขต และแผนผังในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์ สายวัดป่า การจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้อง กับสถานปฏิบัติธรรมวัดป่า การจัดการระบบนิเวศ ในแหล่งท่องเที่ยวของพระสงฆ์สายวัดป่า และการ อนุรักษ์สภาพภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยว 3) ยุทธศาสตร์ที่ 3 การรักษาสีลักษณ์การท่องเที่ยว เชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียง เหนือ จำแนกเป็น 2 กลยุทธ์ ได้แก่ การสร้าง ระเบียบและวิธีการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์

สายวัดป่า และขอบเขตการท่องเที่ยวเชิงพุทธของ พระสงฆ์สายวัดป่า 4) ยุทธศาสตร์ที่ 4 การอนุรักษ์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกเป็น 4 กลยุทธ์ ได้แก่ การปลูกฝังจิตสำนึกให้มีความห่วงแหนแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่า หลักการ อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัด ป่ากลยุทธ์ที่ วิธีการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ ของพระสงฆ์สายวัดป่า และแนวทางอนุรักษ์แหล่ง ท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่า

กลุ่มยุทธศาสตร์ที่ 2: ยุทธศาสตร์ด้านการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัด ป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ประกอบด้วย 2 ยุทธศาสตร์ ดังนี้ 1) ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริม สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว จำแนก ออกเป็น 2 กลยุทธ์ ได้แก่ การส่งเสริมสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง และส่งเสริม ประสิทธิภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่ง ท่องเที่ยว 2) ยุทธศาสตร์ที่ 2 เสริมสร้างศักยภาพ การท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกออกเป็น 2 กลยุทธ์ ได้แก่ ส่งเสริมศักยภาพการแข่งขันให้กับ การท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่า และ ส่งเสริมทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวของพระสงฆ์ สายวัดป่า

กลุ่มยุทธศาสตร์ที่ 3: ยุทธศาสตร์ด้านการ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัด ป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าประกอบด้วย 2 ยุทธศาสตร์ ดังนี้ 1) ยุทธศาสตร์ที่ 1 การขยาย ฐานนักท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าใน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกเป็น 6 กลุ่มยุทธ ได้แก่ การขยายฐานนักท่องเที่ยวภายในประเทศ การขยายฐานนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ พัฒนาที่พักให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่นิยมเดินทางมาค้างคืนในแหล่งท่องเที่ยว การบริการนักท่องเที่ยว กลุ่มที่ไม่ค้างคืนในแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาปัจจัยพื้นฐานเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และการขยายฐานนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ๆ 2) ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาปัจจัยการท่องเที่ยวและบุคลากรด้านการท่องเที่ยว จำแนกเป็น 3 กลุ่มยุทธ ได้แก่ การเสริมสร้างปัจจัยการท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากรด้านการบริการนักท่องเที่ยวพัฒนาศักยภาพการแข่งขันกับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น

กลุ่มยุทธศาสตร์ที่ 4: ยุทธศาสตร์ด้านการบูรณาการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ประกอบด้วย 2 ยุทธศาสตร์ คือ 1) ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสื่อสารด้านการท่องเที่ยวของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกเป็น 2 กลุ่มยุทธ ได้แก่ การบริการข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว และการโฆษณาประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว 2) ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกเป็น 4 กลุ่มยุทธ ได้แก่ เชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับภูมิภาคอื่น การเชื่อมโยงรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่ากับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ และการผลักดัน

แผนการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าเข้าสู่ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

กลุ่มยุทธศาสตร์ที่ 5: ยุทธศาสตร์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปของการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ คือ 1) ยุทธศาสตร์ที่ 1 การท่องเที่ยวเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกเป็น 3 กลุ่มยุทธ ได้แก่ การท่องเที่ยวเพื่อการเผยแผ่พุทธธรรม วิธีการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่า และสร้างคุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่า 2) ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปของการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกเป็น 3 กลุ่มยุทธ ได้แก่ การเผยแผ่ต้นทุนเดิมในแหล่งท่องเที่ยวของพระสงฆ์สายวัดป่า การเผยแผ่ปฏิปทาของพระสงฆ์สายวัดป่าที่ยังมีชีวิตอยู่ และการเสริมสร้างแหล่งท่องเที่ยวของพระสงฆ์สายวัดป่ารุ่นใหม่ 3) ยุทธศาสตร์ที่ 3 จัดกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกเป็น 2 กลุ่มยุทธ ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่า และสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกื้อกูลต่อพระสงฆ์สายวัดป่า

กลุ่มยุทธศาสตร์ที่ 6: ยุทธศาสตร์ด้านการเฝ้าระวังปัญหาจากการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มนี้ประกอบด้วย 2 ยุทธศาสตร์ คือ 1) ยุทธศาสตร์ที่ 1 ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยว

เชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกเป็น 2 กลุ่มได้แก่ มาตรการความปลอดภัยต่อชีวิตของนักท่องเที่ยว และ มาตรการความปลอดภัยต่อทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว 2) ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเฝ้าระวังปัญหาและผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกเป็น 2 กลุ่มได้แก่ การเฝ้าระวังปัญหาที่จะกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว และแนวทางป้องกันและแก้ปัญหาการท่องเที่ยวในวัดป่า

5. อภิปรายผลการวิจัย

การท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นไปควบคู่กับการเคลื่อนไหวในปฏิปทาและวิถีชีวิตของพระสงฆ์สายวัดป่า พฤติกรรมของชาวพุทธทั่วไป ที่มักเดินทางเข้าไปสักการะพระสงฆ์ที่ตนเองเคารพนับถือ ซึ่งเป็นพฤติกรรมของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระครูวิมลศิลปกิจ (เรืองฤทธิ์ ธนปณฺโญ) และคณะ (Prakru Vimonsillapakit (Rueangrit Thanapunyo), et al. (2012 : 21) ว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เป็นการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีเป็นการท่องเที่ยวที่เป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาและเป็นการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มพูนคุณประโยชน์ทางเศรษฐกิจสังคมและปันผลประโยชน์กลับสู่ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งชุมชนต่างๆ ที่วัดตั้งอยู่ เพื่อก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชนและยังเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนา นอกจากนี้แล้วในการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวเชิง

พุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดคุณค่าและความซาบซึ้งในวิถีปฏิบัติและหลักธรรมคำสอนจึงเป็นการท่องเที่ยวในเชิงคุณธรรม และไม่สิ้นเปลืองงบประมาณ แต่จะมีปัญหาเกี่ยวกับการบริการและการจัดปัจจัยเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว อีกทั้งแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งขาดการจัดการอย่างเป็นระบบ เนื่องจากไม่ได้ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ด้านการท่องเที่ยว ส่วนการท่องเที่ยวเป็นผลพวงมาจากกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งเป็นการนำต้นทุนทางศาสนาไปเป็นปัจจัยส่งเสริมการท่องเที่ยว และมีความเห็นสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 2 ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ที่ได้กำหนดให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพให้มีความเติบโตอย่างยั่งยืน โดยส่งเสริมการกระจายการเดินทางท่องเที่ยวและการเติบโตทางการท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มจังหวัดและภูมิภาค สร้างการรับรู้เอกลักษณ์ของพื้นที่ เพราะการท่องเที่ยวเชิงพุทธเป็นทางเลือกของนักท่องเที่ยวที่กำลังมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง จึงควรมีการกระจายแหล่งท่องเที่ยวและเชื่อมโยงกันเป็นเส้นทางท่องเที่ยวแต่ละรูปแบบ ในส่วนที่ควรเฝ้าระวังเกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของพระสงฆ์สายวัดป่าก็คือไม่ควรพัฒนาสิ่งก่อสร้างให้มีความเจริญทางวัตถุมากเกินไป เพราะจะทำลายอัตลักษณ์ของพระสงฆ์สายวัดป่าที่เน้นความสงบร่มรื่น รวมทั้งหายุทธศาสตร์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามวิถีทางของพระสงฆ์สายวัดป่าอย่างเหมาะสม

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1.1 กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ควรนำผลการวิจัยไปปรับใช้เพื่อส่งเสริมศักยภาพ การท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าใน แต่ละพื้นที่ให้มีรูปแบบที่ชัดเจนยิ่งขึ้น รวมทั้งจัดทำ แผนการท่องเที่ยวเชิงพุทธเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1.2 มหาเถรสมาคมควรมีการเพิ่ม นโยบายของคณะสงฆ์จากภารกิจเดิม 6 ด้านโดย เพิ่มภารกิจด้านการท่องเที่ยวเข้าไปด้วย เพื่อให้มี กรอบยุทธศาสตร์ในการปฏิบัติร่วมกัน รวมทั้ง กำหนดแผนในการท่องเที่ยวเชิงพุทธในรูปแบบ ต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาทั้งทางตรงและทางอ้อม

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

2.1 พื้นที่วิจัยทั้ง 6 แห่ง ควรมีการ จัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ โดยมีการจัดทำ แผนการท่องเที่ยว กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยว เสริมสร้างปัจจัยการท่องเที่ยว โดยมีการนำแนวคิด การจัดการท่องเที่ยวมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ วิจัย

2.2 พื้นที่วิจัยทั้ง 6 แห่ง ควรมีการ ตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยว โดยมีบุคลากรด้านการ

ท่องเที่ยวอำนวยความสะดวก มีการอบรมบุคลากร การท่องเที่ยว และจัดตั้งกลุ่มจิตอาสาเพื่อช่วย เหลือกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการทำวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว เชิงพุทธในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แนวทาง การเสริมสร้างปัจจัยการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระ สงฆ์สายวัดป่า การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ ของพระสงฆ์สายวัดป่าในบริบทของพระสงฆ์สาย วัดป่าที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน

7. องค์กรความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยพบว่า ควรนำแนวคิดการ จัดการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มาปรับใช้ให้เหมาะสม กับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์ สายวัดป่า โดยมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การ ท่องเที่ยวด้านการอนุรักษ์วิถีชีวิตพระป่าการ ส่งเสริมการท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การบูรณาการการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น การเผยแผ่ แหล่งท่องเที่ยว และการเฝ้าระวังปัญหาจากการ ท่องเที่ยว โดยใช้การท่องเที่ยวมาเป็นส่วนหนึ่ง ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกรูปแบบหนึ่ง

References

- Komchadluek. (2017). *S k v. promoting promote research management Tourism of Buddhist*. <http://www.komchadluek.net/detail/20130808/165421/html> (Accessed 10 may 2017).

- Managemer of daily (2017). *Tourists flock to Thailand are expected that end of this year will break though the sky 28 million peoples*. <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9580000091420> (Accessed 10 may 2017).
- Ministry of tourism and Sport. (2011). *Strategic of ministry of tourism and Sports b.e. 2012-2016*. Bangkok : ministry of tourism and sport.
- National statistical office. (2014). *Survey of Thai travel behavior b.e. 2014*. Bangkok : Office of forecast statistics office statistics of national.
- Planning and Budget Division, division Khon Kaen provincial administrative organization. (2011). *Report on monitoring and evaluation of participation of Khon Kaen provincial administrative organization in promoting tourism in Khon Kaen province*. Khon Kaen : Khon Kaen provincial administrative organization.
- Prakru Vimonsillapakit (Rueangrit Thanapunyo), et al. (2012). A study of Forms and condition of learning sources of temples that Are tourism attraction in Chaingrai province. *Research of report*. Chaingrai : Mahachulalongkornrajavidyalaya university.
- Pramaha Sutit Apakaro, et al. (2017). *the form of networks of social learning in Buddhism tourism*. <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/JOS/article/viewFile/3811/3800> (Accessed 10 may 2017).
- Voice of America. (2017). *India interested promote religion tourism in group of Buddhists in Thailand Japan and other countries that has Buddhists too*. <http://www.voathai.com/content/india-buddhist-tourism-nm/1606995.html>. (Accessed 10 may 2017).

**ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร
สำนักวิชาการและแผนงาน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม***
**Factor Affecting Work Moral of Academic and Planning
Bureau Officer, Agricultural Land Reform Office**

ธิติพันธ์ ศรีภมร และราชนนร์ นพณัฐวงศ์

Thitipan Sripamorn and Rachen Noppanatwongsakorn

มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

Southeast Asia University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: tongmodem@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักวิชาการและแผนงาน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม 2) เสนอแนะแนวทางการปรับปรุงและส่งเสริมด้านขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักวิชาการและแผนงาน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรสำนักวิชาการและแผนงาน จำนวน 64 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.16$) โดยพบว่า ความยุติธรรมในหน่วยงานเป็นด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุด ($\mu = 4.46$) ต่อด้วยความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ($\mu = 4.35$) ความพอเพียงของรายได้และสวัสดิการของหน่วยงาน ($\mu = 4.18$) การทำงาน ($\mu = 4.16$) และโอกาสก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ ($\mu = 4.15$) ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับปัจจัยที่มีผลต่อขวัญและกำลังใจในการทำงาน พบว่า ในภาพรวมปัจจัยส่วนบุคคลด้าน ตำแหน่ง และระยะเวลาการทำงาน

*ได้รับบทความ: 4 กุมภาพันธ์ 2563; แก้ไขบทความ: 3 เมษายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 15 เมษายน 2563

Received: February 4, 2020; Revised: April 3, 2020; Accepted: April 15, 2020

มีผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ผลการศึกษาแนวทางในการปรับปรุงและส่งเสริมขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานมี 5 แนวทาง ได้แก่ 1) ด้านการทำงาน ควรเพิ่มความปลอดภัยในการทำงาน เช่น การตรวจสอบคุณภาพของรถยนต์ราชการ 2) ด้านโอกาสก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ ควรมีความเท่าเทียมกันในทุกสายงาน 3) ด้านความพอเพียงของรายได้ และด้านสวัสดิการของหน่วยงาน ควรลดความเหลื่อมล้ำของค่าตอบแทนในการปฏิบัติงานจากตำแหน่งงานที่แตกต่างกัน 4) ด้านความยุติธรรมในหน่วยงานและด้านสวัสดิการของหน่วยงานควรส่งเสริมระบบคุณธรรมในการบริหารงาน และ 5) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ใต้บังคับบัญชา

คำสำคัญ: ขวัญและกำลังใจ; สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

Abstract

This research is intended to study: 1) factors affecting the work morale of Academic and Planning Bureau officer, Agricultural Land Reform Office, 2) the recommendation for the improvement of work morale condition in Academic and Planning Bureau officer, Agricultural Land Reform Office. Data were collected from a population of 64 people by using Questionnaire. The population was the Academic and Planning Bureau officers. The statistics tools for data analysis were Mean, Average, Standard deviation, and One way Anova analysis.

The research found that:

1. The level of opinion toward the factors affecting the work morale were at the high level ($\mu = 4.16$). This result demonstrated that the highest opinion level is the justice in department ($\mu = 4.46$), Second rank are the relationship between supervisors and subordinates ($\mu = 4.35$), the sufficiency of income ($\mu = 4.18$), the welfare of department ($\mu = 4.18$), the working ($\mu = 4.16$), and the opportunity to advance in the position respectively ($\mu = 4.16$).

2. The study of comparison between the differences of personal data variables with factor affecting the work morale demonstrated that the difference level of work position, job duration has significantly affected the work moral as a significance level 0.05.

3. The results from this research provided the guidelines for improving the work morale were 5 guidelines as follows: 1) The working condition should have a safety insurance system in the working place such as government conveyance or equipment in a safety condition and the quality standard should always be checked 2) The career path promotion should be equal for each job specification 3) The level of income and the department welfare should be ensure the equality in compensation for work from different positions 4) The organization justice and welfare should promote using the moral system in administration 5) The relationship between supervisors and subordinates, the supervisors should be the good role models for subordinates in the department.

Keywords: Work morale; Agricultural Land Reform Office

1. บทนำ

ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งในการบริหารงานบุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรซึ่งมีบุคลากรเป็นจำนวนมากจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างเจตคติที่ดีต่อการทำงานซึ่งเป็นแรงจูงใจให้บุคคลทำงานด้วยความกระตือรือร้นด้วยความสมัครใจหรือการมีขวัญกำลังใจที่ดีในการทำงานทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมายและเกิดประสิทธิภาพประสิทธิผล ในทางกลับกันหากบุคลากรไม่มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน การบริหารองค์กรก็ไม่สามารถที่จะทำให้มีประสิทธิภาพได้เช่นกัน

ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน จึงเป็นสิ่งสำคัญมากอย่างหนึ่งต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร ในองค์กร ถ้าองค์กรใดบุคลากรมีแรงจูงใจอยู่ในระดับสูงเสมอ ก็จะมีความเต็มใจในการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง มีความอดทน มีปัญหาขัดแย้งกับเพื่อนร่วมงานน้อยมาก และไม่ค่อยหนีงาน ดังนั้นการบริหารบุคลากรจะต้อง

พิจารณาและคำนึงถึงความบริสุทธิ์ ยุติธรรม ความเสมอภาค เพื่อให้เกิดแรงจูงใจที่ดีในการปฏิบัติงาน (Hiranto, 2000 : 181)

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (สปก.) มีสถานะเทียบเท่ากรมโดยสังกัดอยู่ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่ง ส.ป.ก. กำหนดภารกิจการดำเนินงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ไว้ 3 ประการ ดังนี้ 1) งานจัดที่ดิน เป็นการสนับสนุนให้เกษตรกรได้เป็นเจ้าของที่ดินภายใต้กฎหมายการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม โดยดำเนินการในที่ดิน 2 ประเภท ได้แก่ ที่ดินของรัฐ และที่ดินเอกชน 2) งานพัฒนาอาชีพ และการพัฒนาคุณภาพชีวิต 3) งานเพิ่มรายได้ เนื่องจากเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมมีลักษณะเฉพาะ คือ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ผลผลิตต่อไร่ต่ำกว่าพื้นที่ทั่วไป ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ส.ป.ก. เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจครอบคลุมทั้งการจัดที่ดินและการพัฒนาดังกล่าว ซึ่งมีพื้นที่รับผิดชอบถึง 72

จังหวัด ทั่วประเทศ การกิจเกี่ยวกับการจัดที่ดินทำกินนั้นนับว่าเป็นประเด็นสาธารณะที่อยู่ในความสนใจของสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้ข้าราชการจำนวนหนึ่งปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลอยู่ตลอดเวลาโดยเฉพาะบุคลากรสำนักวิชาการและแผนงานที่มีความรับผิดชอบเกี่ยวกับ การศึกษา วิเคราะห์ จัดทำนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติราชการและงบประมาณของสำนักงาน ให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการบริหารราชการแผ่นดิน นโยบายและแผนปฏิบัติราชการของกระทรวง

จากภารกิจที่กล่าวมาข้างต้นจึงส่งผลให้บุคลากรของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม โดยเฉพาะสำนักวิชาการและแผนงานที่มีส่วนในการกำหนดนโยบายของหน่วยงานซึ่งส่วนใหญ่เป็นนโยบายเร่งด่วน จะต้องทำงานโดยการไปยังพื้นที่การเกษตร โดยปฏิบัติงานทั้งการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การส่งเสริมพัฒนาอาชีพ และการพัฒนาคุณภาพชีวิต และในการลงพื้นที่แต่ละครั้งจะใช้เวลาอย่างน้อย 1 สัปดาห์ ด้วยลักษณะงานเช่นนี้เองที่ทำให้ข้าราชการสำนักวิชาการและแผนงาน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมต้องมีความทุ่มเท ทั้งร่างกาย แรงใจ ทั้งยังต้องห่างไกลบ้านอยู่ตลอดเวลา จึงอาจมีผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานได้ไม่มากนักน้อยจากความสำคัญของปัญหาที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักวิชาการและแผนงาน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักวิชาการและแผนงาน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงและส่งเสริมด้านขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักวิชาการและแผนงาน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ส่วนกลาง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือบุคลากรสำนักวิชาการและแผนงาน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ถนนราชดำเนินนอก แขวงบ้านพานถม เขตพระนคร จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งสิ้น 64 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สร้างขึ้นจากการวิจัย ทฤษฎี แนวคิด และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักวิชาการและแผนงาน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม โดยที่ข้อคำถามได้ครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ที่ต้องการวิจัย ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามแบบเลือกตอบ (Check List) เป็นคำถามเกี่ยวกับลักษณะปัจจัยส่วนบุคคลประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง รายได้เฉลี่ยต่อเดือนและระยะเวลาการทำงาน จำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามแบบมาตรวัดและให้คะแนนแบบ (Rating Scale) เกี่ยวกับปัจจัย

ที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ด้านการทำงาน ด้านโอกาสก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ ด้านความพอใจของรายได้ และด้านสวัสดิการของหน่วยงาน ด้านความยุติธรรมในหน่วยงาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ทั้งหมด จำนวน 47 ข้อในการวัดระดับความคิดเห็นจะให้คะแนน ระดับความคิดเห็น 5 มีผลมากที่สุด ระดับความคิดเห็น 4 มีผลมากที่สุด ระดับความคิดเห็น 3 ปานกลาง ระดับความคิดเห็น 2 มีผลน้อย และระดับความคิดเห็น 1 มีผลน้อยที่สุด

การทดลองเครื่องมือ (Try-Out) โดยผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเหมาะสมของเนื้อหาเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสม จากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีของ Cronbach's Alpha (Chantane, 2007 : 87) ได้ค่าความเชื่อมั่นที่คำนวณได้ = 0.969 แสดงว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือยอมรับได้

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลปฐมภูมิที่รวบรวมจากแบบสอบถาม (Questionnaire) มาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ก่อนนำมาจัดหมวดหมู่และลงรหัสข้อมูล หลังจากนั้นนำข้อมูลไปวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน ดังนี้

1. อธิบายลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (μ)

2. อธิบายระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพัน โดยสถิติเชิงพรรณนา คือ ค่าเฉลี่ย (μ) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

3. Independent Sample t-test เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย 2 กลุ่ม

4. วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า 2 กลุ่ม

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษา ด้านข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 67.2 อายุ 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 35.9 มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรีเท่ากันที่ด้านละร้อยละ 46.9

มีตำแหน่งข้าราชการ คิดเป็นร้อยละ 65.6 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 56.2 และมีระยะเวลาการทำงาน 5 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 50.0

2. ผลการศึกษาด้านการความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน พบว่าระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีระดับความคิดเห็นสูงที่สุดคือ ด้านความยุติธรรมในหน่วยงาน ($\mu = 4.46$) รองลงมาด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ($\mu = 4.35$) ด้านความพอใจของรายได้ และด้านสวัสดิการของหน่วยงาน

($\mu = 4.18$) ด้านการทำงาน ($\mu = 4.16$) และด้านโอกาสก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ ($\mu = 4.15$) ตามลำดับ เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน มีดังนี้

ด้านลักษณะงานโดยภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายหัวข้อพบว่าหัวข้อที่มีระดับความคิดเห็นสูงที่สุดคือ หัวข้อความสมบูรณ์ของยานพาหนะในการทำงาน (รถยนต์ราชการ) รองลงมาคือ ความปลอดภัยในการทำงานนอกสถานที่ (การลงพื้นที่ภาคสนาม) และหัวข้อที่มีระดับความคิดเห็นต่ำที่สุดคือ การกำหนดอัตราค่าจ้างขององค์กร

ด้านโอกาสก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายหัวข้อพบว่า หัวข้อที่มีระดับความคิดเห็นสูงที่สุดคือ หัวข้อการส่งเสริมความก้าวหน้าในอาชีพอย่างเท่าเทียมรองลงมาคือ ความมั่นคงในการทำงาน และงานที่ทำเป็นประโยชน์ต่อองค์กร ที่คะแนนเท่ากัน และหัวข้อที่มีระดับความคิดเห็นต่ำที่สุดคือ หัวข้อการได้รับมอบหมายงานชิ้นใหม่อยู่เสมอ

ด้านความพอใจของรายได้ และด้านสวัสดิการของหน่วยงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายหัวข้อพบว่า หัวข้อที่มีระดับความคิดเห็นสูงที่สุดคือ หัวข้อเงินเดือนที่ได้รับกับประสบการณ์การทำงานมีความเหมาะสม รองลงมาคือ หัวข้อสิทธิในวันลาต่างๆ และหัวข้อที่มีระดับความคิดเห็นต่ำที่สุดคือ หัวข้อกิจกรรมนันทนาการในองค์กร

ด้านความยุติธรรมในหน่วยงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อจำแนกเป็นรายหัวข้อพบว่า หัวข้อที่มีระดับความคิดเห็นสูงที่สุดคือ

หัวข้อผู้บังคับบัญชาบริหารงานด้วยความเสมอภาค รองลงมาคือ หัวข้อผู้บังคับบัญชาบริหารงานด้วยความโปร่งใส และผู้บังคับบัญชาบริหารงานด้วยความเป็นธรรม ที่คะแนนเท่ากัน และหัวข้อที่มีระดับความคิดเห็นต่ำที่สุดคือ หัวข้อมีกฎเกณฑ์ในการตัดสินใจปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อจำแนกเป็นรายหัวข้อพบว่า หัวข้อที่มีระดับความคิดเห็นสูงที่สุดคือ หัวข้อท่านได้รับความเอื้อเฟื้อ เอื้ออาทร ห่วงใยกันจากเพื่อนร่วมงาน รองลงมาคือ หัวข้อการเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้บังคับบัญชาในการทำงาน และหัวข้อที่มีระดับความคิดเห็นต่ำที่สุดคือ หัวข้อผู้บังคับบัญชามีความเป็นกันเอง

3. ผลการทดสอบสมมติฐานที่ว่า บุคลากรสำนักวิชาการและแผนงาน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน มีผลต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน พบว่า ผลการศึกษาในภาพรวม รายด้านบุคลากร สำนักวิชาการและแผนงาน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานไม่ต่างกัน แต่บุคลากรสำนักวิชาการและแผนงาน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ที่มีตำแหน่ง และระยะเวลาการทำงาน แตกต่างกัน มีปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์พบว่าบุคลากร สำนักวิชาการและแผนงาน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ที่มีตำแหน่งและระยะเวลาการทำงาน แตกต่างกัน มีผลต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากการที่บุคลากรที่มีระยะเวลาการทำงานในองค์กรมาเป็นเวลานาน จะมีความต้องการในความปลอดภัยในการทำงานและต้องการก้าวหน้าในหน้าที่การงาน เพราะว่าเมื่อมีอายุงานที่นานขึ้น ความชำนาญในงานที่ปฏิบัติก็จะมีสูงขึ้นตาม และเมื่อตำแหน่งสูงความพึงพอใจในชีวิตการทำงานก็จะมากขึ้น ซึ่งเป็นความต้องการส่วนบุคคลที่สอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow) ซึ่งทำให้ระดับขวัญและกำลังใจสูงขึ้น และได้รับการตอบสนองด้านรายได้ สวัสดิการ โอกาสและความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา เพิ่มขึ้นตามระดับสายการบังคับบัญชาของระบบราชการตามทฤษฎีระบบราชการของ Max Weber สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎณา สารบรรณ (Sarabun, 2002) ได้วิจัยเรื่อง ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของพยาบาลโรงพยาบาลหนองคาย พบว่า พยาบาลโรงพยาบาลหนองคาย ที่มีตำแหน่งงานในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานโดยรวมและรายด้านคือ ด้านความสำเร็จของงาน ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่ง และด้านการได้รับความยอมรับนับถือ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญมา

อัครแสง และคณะ (Akrasang, et al. (2009 : 79-89) เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลมหาสารคาม พบว่า ขวัญกำลังใจของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลมหาสารคาม ระหว่างประเภทตำแหน่งโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 4 คู่คือ ระหว่างตำแหน่งแพทย์และทันตแพทย์กับลูกจ้างประจำ

ดังนั้น สำนักวิชาการและแผนงาน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม จึงควรมีหน้าที่ดำเนินการให้มีการเพิ่มพูนประสิทธิภาพและเสริมสร้างกำลังใจแก่บุคลากร ในทุกด้าน เพื่อให้บุคลากรมีคุณภาพ คุณธรรม จริยธรรม คุณภาพชีวิต มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติราชการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐให้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปริญญา สัตยธรรม (Sattayatham, 2007) ได้ศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของพนักงานกรณีศึกษา: บริษัท วาย เอชเอส อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด ที่ผู้บริหารควรมีมาตรการในการปรับปรุงในระบบนโยบายและการปกครองของกองตลอดจนถึงบริษัทให้เกิดความแน่นอนและชัดเจนมากขึ้น เพื่อประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของพนักงาน รวมถึงผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่สูงขึ้น

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ของบุคลากร สำนักวิชาการและแผนงาน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ควรกำหนดนโยบายยกระดับคุณภาพสภาพแวดล้อมในการทำงาน เช่น การสนับสนุนระบบประกันความปลอดภัยในการทำงาน เช่น ความปลอดภัยของรถยนต์ราชการ โดยกำหนดให้มีการตรวจสอบคุณภาพอยู่เสมอ และจัดทำประกันอุบัติเหตุสำหรับรถยนต์ราชการทุกประเภทและจัดให้มีประกันอุบัติเหตุสำหรับบุคลากรที่เดินทางไปปฏิบัติราชการนอกสถานที่เพื่อลดความกังวลในการทำงาน และควรมีการปรับปรุงและพัฒนาสภาพแวดล้อมในที่ทำงานอยู่เสมอ อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามเทศกาลต่างๆ เพื่อไม่ให้ผู้ที่ปฏิบัติงานรู้สึกเบื่อหน่ายกับสถานที่ที่ต้องมาปฏิบัติงานอยู่เป็นประจำทุกวัน โดยมีการให้เจ้าหน้าที่ในแต่ละแผนกออกความคิดเห็นหรือออกแบบการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมที่กล่าวมา เพื่อให้ตัวเจ้าหน้าที่ได้รับรู้ว่าตนเองเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญขององค์กร

1.2 สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ควรมีนโยบายการส่งเสริมความก้าวหน้าในอาชีพอย่างเท่าเทียมในทุกสายงาน ลดข้อจำกัดด้านกฎระเบียบในการขึ้นดำรงตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้นทั้งบุคลากรประเภทวิชาการและประเภททั่วไป และกำหนดให้มีการทบทวนความเหมาะสมของขอบเขตของงาน (Jobs description) หรือภาระงานที่ได้มอบหมายให้แก่เจ้าหน้าที่แต่ละบุคคลรับผิดชอบกับตำแหน่งหน้าที่ รวมไปถึงการสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ที่มีการพัฒนาความรู้ความสามารถตามสายการปฏิบัติงาน เช่น

การเข้าร่วมอบรมต่างๆ เพื่อให้ตัวเจ้าหน้าที่ได้มีการพัฒนาการและมีการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในสายงานนั้นมากยิ่งขึ้น

1.3 สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ควรกำหนดแนวทางการสนับสนุนสวัสดิการของเจ้าหน้าที่ เช่น การพัฒนาสวัสดิการให้เจ้าหน้าที่มีอาชีพเสริม เพิ่มรายได้ให้เพียงพอต่อการดำรงชีพ เนื่องจากการกำหนดระดับค่าตอบแทนอื่นๆ นอกเหนือจากการปฏิบัติงาน (ค่าเบี้ยเลี้ยง) ยังมีความเหลื่อมล้ำจากตำแหน่งงานที่แตกต่างกันตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง จึงควรลดช่องว่างด้านรายได้อื่นๆ ให้มีความเท่าเทียมกัน โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมกับปริมาณงานที่ได้รับ

1.4 สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ควรส่งเสริมการใช้ระบบคุณธรรม (Merit system) เป็นหลักเกณฑ์ในการประเมินความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล หากพนักงานมีความสามารถอยู่ในระดับที่สมควรได้รับการส่งเสริมและปรับขึ้นไปยังตำแหน่งที่สูงขึ้น โดยไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเมืองและความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นสำคัญในการบริหารงาน

1.5 สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ควรมีการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา เช่น การจัดสัมมนา หรืองานแข่งกีฬา เพื่อให้บุคลากรทุกระดับได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์เพื่อลดช่องว่างในการปฏิบัติงาน อีกทั้งควรส่งเสริมให้ผู้บังคับบัญชาปฏิบัติตนต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาอย่างมีคุณธรรมและเที่ยงธรรมเพื่อเป็นแบบอย่างของ

ข้าราชการที่ดีได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยหน่วยงานอื่นของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเพิ่มเติมทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อตรวจสอบว่าผลที่ได้จากการวิจัยมีความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่หรือไม่

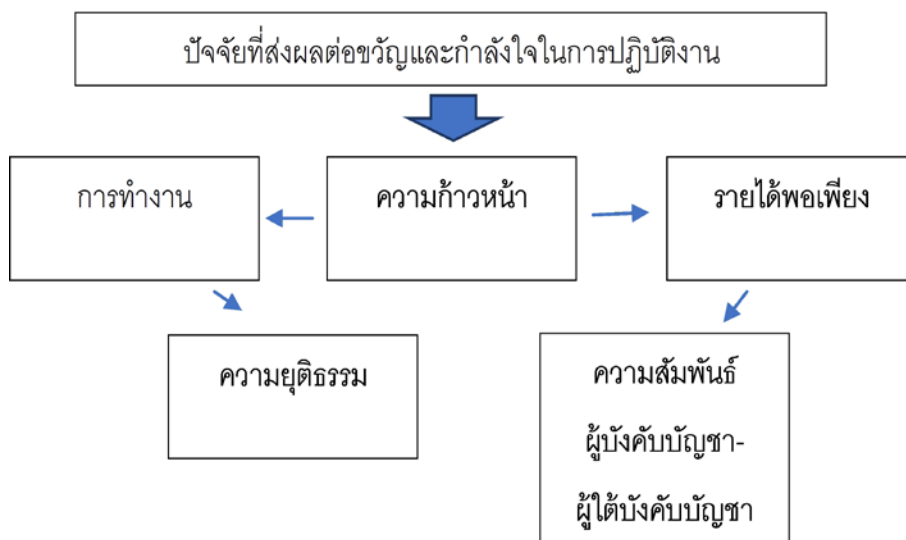
2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างบุคลากรสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อจะได้ทราบวาระดับขวัญและกำลังใจในแต่ละด้านมีความแตกต่างกันหรือไม่

2.3 ควรมีการศึกษาในเชิงคุณภาพในประเด็นอื่นๆ ด้านขวัญและกำลังใจจากบุคลากรที่มีปัจจัยด้านการงานที่แตกต่างกัน เพื่อให้ได้

ข้อมูลในมิติด้านสังคมที่ถูกต้องยิ่งขึ้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานการและแผนงาน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งมีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการทำงาน 2) ด้านโอกาสก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ 3) ด้านความพอเพียงของรายได้ และด้านสวัสดิการของหน่วยงาน 4) ด้านความยุติธรรมในหน่วยงาน 5) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อเป็นหัวข้อสำหรับการพัฒนาขวัญและกำลังใจของบุคลากรสำนักงานการและแผนงาน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในอนาคต

References

- Akrasang, B., et al. (2009). Factors Affecting the Morale on Work Performance of the Officers in Mahasarakham Hospital. *Rajabhat MahaSarakhm University Journal*, 3(2), 79-89.
- Chantane, A. (2007). Statistics and Business Research. *Ph.D. Students*. Graduate School : Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University.
- Hiranto, U. (2000). *Principle of Personnel Administration*. Bangkok : Odient Store.
- Sarabun, K. (2002). Employee Job Satisfaction of Nongkhai Hospital. *Master of Education*. Graduate School : Mahasarakham University.
- Sattayatham, P. (2007). Employee Job Satisfaction: Case of YHS International Limited. *Master of Science*. Graduate School : National Institute of Development Administration, Human Resource and Organization Development.

การสร้างรูปแบบ มาตรการ และวิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของผู้พิการในสังคมไทย*

Establishing Model, Measures and Methods for Developing Quality of Life Among the Handicapped in Thai Society

พูลศักดิ์ หอมสมบัติ

Poolsak Homsombat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ubonrachatani Campus, Thailand

E-mail: sak_mcu@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย 2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย 3) สร้างรูปแบบ มาตรการ และวิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย ใช้รูปแบบงานวิจัยเชิงผสมผสาน โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 188 คน และการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 28 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย โดยรวมมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง ผู้พิการที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ แตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผู้พิการที่มีเพศ อายุ และรายได้ แตกต่างกัน มีความความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ส่วนที่เหลือ คือ ผู้พิการที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นโดยรวมไม่แตกต่างกัน

3. การสร้างรูปแบบ มาตรการ และวิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย 1) ส่งเสริมผู้พิการให้เข้าถึงสิทธิ สวัสดิการ และสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างเท่าเทียม 2) เสริมสร้าง

*ได้รับบทความ: 21 กุมภาพันธ์ 2562; แก้ไขบทความ: 20 พฤษภาคม; ตอรับตีพิมพ์: 28 พฤษภาคม 2563

Received: February 21, 2019; Revised: May 20, 2020; Accepted: May 28, 2020

ความเข้มแข็งและความร่วมมือกับองค์กรด้านผู้พิการและเครือข่าย 3) บุรณาการและขับเคลื่อนนโยบายด้านผู้พิการสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม 4) พัฒนาศักยภาพและสร้างเจตคติที่สร้างสรรค์ต่อผู้พิการและความพิการ 5) สนับสนุนและส่งเสริมองค์กรพระพุทธศาสนาให้มีบทบาทในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย จิตใจ สังคมสิ่งแวดล้อม และจิตวิญญาณแก่ผู้พิการ

คำสำคัญ: ผู้พิการ; รูปแบบ; มาตรการ; วิธีการ; พัฒนาคุณภาพชีวิต

Abstract

The objectives of this research are: 1) To study the quality of life of the handicapped in Thai society; 2) To study factors affecting the quality of life of the handicapped in Thai society; 3) To create model, measures and methods for developing quality of life among the handicapped in Thai society. Mixed research method was used by providing questionnaires among sampling group of 188 persons and interviewing target group of 28 persons.

The results of this research are as the followings:

1. The quality of life of the handicapped in Thai society in total is at moderate level. The handicapped with different sex, age, level of education and income have different quality of life in total with significant statistics at the level of 0.05.

2. Factors affecting quality of life of the handicapped in Thai society in total is at the moderate level. The handicapped with different sex, age and income have different opinion on factors affecting quality of life of the handicapped in Thai society in total with significant statistics at .05 levels. The rest has been found that the handicapped with different level of education do not have different opinion on quality of life of the handicapped in Thai society in total.

3. Creating model, measures and methods for developing quality of life of the handicapped in Thai society that necessarily relies on the following five factors: 1) Promoting the handicapped to equally get access to their rights in public welfare and facilities 2) Enhancing strength and cooperation among organizations of the handicapped and their networks 3) Integrating and driving the policies for the handicapped into a concrete practice 4) Developing potentials and creating constructive attitude towards the handicapped

and their disability 5) Supporting and promoting Buddhist organizations to have their roles in rehabilitating the handicapped in physical, mental, social, environmental and spiritual aspects.

Keywords: Disable People; Model; Measure; The way; Developing quality of life

1. บทนำ

ตามมาตรา 27 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ระบุว่า บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคมความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำได้มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการหรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม (The Secretariat of the Senate, 2017 : 8)

แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2560-2564 กำหนดวิสัยทัศน์คนพิการเข้าถึงสิทธิได้จริง ดำรงชีวิตอิสระในสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันอย่างยั่งยืน ภายใต้ยุทธศาสตร์แห่งความเท่าเทียม (EQUAL) ได้แก่ เสริมพลังคนพิการและองค์กรด้านคนพิการให้มีศักยภาพและความ

เข้มแข็ง (Empowerment) พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการ จัดการเลือกปฏิบัติเพื่อให้คนพิการเข้าถึงสิทธิได้จริง (Quality Management) เสริมสร้างความเข้าใจและเจตคติเชิงสร้างสรรค์ต่อคนพิการและความพิการ (Understanding) สร้างสภาพแวดล้อมและบริการสาธารณะที่ทุกคนเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ (Accessibility) ส่งเสริมการบูรณาการเครือข่ายและสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการอย่างยั่งยืน (Linkage) (The National Committee for the Promotion and Development of the Quality of Life of the Disabled, 2017 : 19-21)

คนพิการถือว่าเป็นบุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้หรือความบกพร่องอื่นใด ประกอบกับมีอุปสรรคด้านต่างๆ และมีความจำเป็นเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านใดด้านหนึ่ง เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป ด้วยเหตุที่ว่าสภาพความพิการของผู้พิการให้ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งบริการของภาครัฐเอกชนที่ให้ความช่วยเหลือได้สะดวกไม่ว่าจะเป็นการรักษาพยาบาล การศึกษา

การสนับสนุนด้านอาชีพ และอุปสรรคข้อใหญ่อีกข้อหนึ่ง คือ ทักษะคติ รวมถึงข้อรังเกียจของคนในชุมชน และสังคมที่มีต่อผู้พิการ ถูกถูกและกีดกันคนพิการจากสังคมทั่วไป ผู้พิการต้องเผชิญกับความกดดันหลากหลายรูปแบบ เช่น ปัญหาที่สัมพันธ์ระหว่างร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ คนพิการที่มีรูปลักษณะผิดปกติ จะรู้สึกอับอาย ท้อแท้ รู้สึกว่าตนเองไร้ค่า สะสมมากขึ้นจนเกิดเป็นความทุกข์ทั้งกายและใจ (Department of Empowerment of Persons with Disabilities, 2017 : 4)

คนพิการทางการเคลื่อนไหวซึ่งเป็นกลุ่มคนพิการที่พบมากอันดับ 1 ของประเทศประชากรของโลกอย่างน้อยร้อยละ 10 เป็นคนพิการและส่วนมากอยู่ในประเทศที่กำลังพัฒนาซึ่งตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขของความยากจนคนพิการคนพิการจึงเป็นกลุ่มประชากรที่มีศักยภาพน้อยที่สุดและตกอยู่ในความเสี่ยงสูงสุดกลุ่มหนึ่งของโลกและคนพิการมักรู้สึกตัวว่าตนเองมีมลทินและมักจะประสบกับปัญหาเรื่องการกีดกัน ทำให้มีความสามารถในการเข้าถึงบริการทางด้านสุขภาพ การศึกษาและโอกาสในการมีความเป็นอยู่ที่ดีในระดับที่จำกัด (Mayuree, et al., 2013 : 11)

ในปัจจุบันประเทศไทยจึงได้มีหน่วยงานทั้งภาครัฐภาคเอกชนที่ดำเนินการช่วยเหลือพัฒนาคนพิการ ในแ่งกฎหมายได้มีพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการพ.ศ. 2560 รวมถึงกฎกระทรวงต่างๆ ซึ่งกำหนดไว้ชัดเจนถึงการแบ่งประเภทคนพิการ การคุ้มครองสงเคราะห์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการและการพัฒนาคนพิการในด้านต่างๆ ได้แก่ด้านการแพทย์

การศึกษาอาชีพและการมีส่วนร่วมในสังคมโดยยึดหลักการสิทธิมนุษยชน (Human Rights) เน้นและเชื่อในเรื่องสิทธิมนุษยชนซึ่งหมายถึงมนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีและความเสมอภาคเท่าเทียมกันคนพิการถือเป็นมนุษย์คนหนึ่ง ก็มีสิทธิศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับบุคคลอื่นด้วยเช่นกันสิทธินี้รวมถึงการตัดสินใจ การได้รับบริการด้านต่างๆด้านการแพทย์การศึกษาอาชีพและการอยู่ร่วมอยู่ในครอบครัว ชุมชน และสังคมของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับคำปราศรัยของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีเนื่องในโอกาส วันคนพิการสากล วันที่ 3 ธันวาคม 2560 ว่ารัฐบาลมีนโยบายมุ่งมั่นขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศตั้งแต่ระดับฐานราก เพื่อพัฒนาประเทศสู่สังคม มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนคนไทยให้มีความอยู่ดี กินดี มีความสุข ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง (Leave no one behind) จึงได้ให้ความสำคัญในการเร่งแก้ไขปัญหาคความเหลื่อมล้ำทางสังคม และสร้างโอกาสให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงการบริการของภาครัฐ และสวัสดิการทางสังคมให้ทั่วถึงทุกพื้นที่ทั่วประเทศอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมโดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในทุกๆ ด้าน ภายใต้การบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคมตามนโยบายประชารัฐเพื่อสังคม โดยร่วมมือกันส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยีสำหรับคนพิการและมุ่งเสริมสร้างสังคมที่ปราศจากอุปสรรค และการจัดสวัสดิการให้ความช่วยเหลือคนพิการในด้านต่างๆ ที่เหมาะสม (Royal Thai

Government, 2017)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวงานวิจัยการสร้างรูปแบบ มาตรการ และวิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทยจะสร้างองค์ความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตทั้งทางกายและใจสำหรับผู้พิการเพื่อช่วยให้มีความเข้มแข็งสามารถช่วยให้สังคมไทยได้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ทรงคุณค่าต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย
3. เพื่อสร้างรูปแบบมาตรการและวิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสร้างรูปแบบ มาตรการ และวิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการ ในสังคมไทยผู้วิจัยได้นำเสนอขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัยตามหัวข้อต่อไปนี้

1. รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)
2. กลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มเป้าหมาย กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ ผู้พิการ ผู้บริหารองค์กรคนพิการ และเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลคนพิการศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการบ้านศรีวนาไล จังหวัด

อุบลราชธานี สมาคมคนพิการโคราช จังหวัดนครราชสีมา มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อการพัฒนาคนพิการ จังหวัดชลบุรี และศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการหายาดฝน เชียงใหม่ โดยสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 188 คน และได้กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย เป็นผู้บริหารองค์กรคนพิการ เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลคนพิการ และผู้พิการที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารให้เป็นผู้ให้ข้อมูลจำนวน 28 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่มีลักษณะคำถามแบบปลายปิด (Close-Ended Questions) คำถามปลายเปิด (Open-ended questions) สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ และแบบสัมภาษณ์เป็นทางการ (Formal Interview) สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 188 คน และทำการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) จำนวน 28 คน เพื่อจะได้นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูลหลังของผู้ตอบแบบสอบถาม นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงหาค่าร้อยละ (Percentage) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง นำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วน ไปวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลเป็นรายด้านและโดยรวม โดยคำนวณค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์

ข้อมูลในรูปตารางประกอบความเรียงและวิเคราะห์ต่อไป การวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทยในตอนที่ 3 และปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย ในตอนที่ 4 จำแนกตามเพศ วิเคราะห์ด้วย t-test แบบ Independent และจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และรายได้ วิเคราะห์ด้วย F-test (One Way ANOVA)

การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการสร้างรูปแบบ มาตรการ และวิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย ในแบบสอบถามตอนที่ 4 โดยการวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำเสนอแบบบรรยายความเรียง วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากกลุ่มเป้าหมาย นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาต่อไป

6. สถิติที่ใช้ในการการวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ ได้แก่ 1) สถิติเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 2) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเป็นรายข้อโดยใช้เทคนิค Item-Total Correlation และการหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยหาค่าวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) และ 3) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ สถิติที่ทดสอบค่าเฉลี่ยสองกลุ่ม T-test (Independent) การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่เป็นอิสระจากกันและสถิติที่ใช้ในการทดสอบค่าเอฟ หรือการวิเคราะห์ความแปรปรวน

ทางเดียว (F-test / One-way ANOVA) เพื่อทดสอบสมมติฐานความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของประชากรมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป

4. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาการสร้างรูปแบบ มาตรการและวิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับ ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย ร้อยละ 56.7 อายุ 19-25 ปี ร้อยละ 34.0 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 61.9 มีรายได้ 1,501-3,000 บาทจำนวน ร้อยละ 35.1

1. คุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.23$) และรายด้านอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน และระดับปานกลาง 2 ด้าน เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม ($\bar{x} = 3.93$) ด้านสุขภาพกาย ($\bar{x} = 3.50$) ด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{x} = 3.24$) และด้านสุขภาพจิต ($\bar{x} = 3.22$) ตามลำดับ ผู้พิการที่มีเพศ และรายได้ แตกต่างกันมีคุณภาพชีวิต โดยรวม และเป็นรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้พิการที่มีอายุและระดับการศึกษา แตกต่างกันมีคุณภาพชีวิต โดยรวมและเป็นรายด้าน 3 ด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนที่เหลือ คือ ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่าไม่แตกต่างกัน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพมีความคิดเห็นว่าคุณภาพชีวิตผู้พิการ สูงที่สุด คือ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม รองลงมา คือ ด้าน

สุขภาพกายการมีส่วนร่วมในเครือข่ายผู้พิการ สัมพันธภาพในครอบครัว และการบริการที่ได้รับ จากภาครัฐ ตามลำดับ นอกจากนี้พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ มีผลต่อคุณภาพชีวิต ของผู้พิการ

2. ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.46$) และรายด้านอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน และระดับปานกลาง 2 ด้าน เรียงอันดับค่าเฉลี่ย จากมากไปหาน้อย คือ ด้านการมีส่วนร่วมใน เครือข่ายผู้พิการ ($\bar{x} = 3.72$) ด้านเห็นคุณค่าใน ตัวเอง ($\bar{x} = 3.59$) ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ($\bar{x} = 3.28$) และด้านการบริการที่ได้รับจากภาครัฐ ($\bar{x} = 3.22$) ตามลำดับ ผู้พิการที่มีเพศ อายุ และ รายได้ แตกต่างกันมีความความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคม ไทย โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนที่เหลือ คือ ผู้พิการที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความคิด เห็นเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย โดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน

ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า ปัจจัยที่มี ผลต่อคุณภาพชีวิตผู้พิการ มากที่สุดคือการเห็น คุณค่าในตนเอง รองลงมาคือ การมีส่วนร่วม ในเครือข่ายผู้พิการ สัมพันธภาพในครอบครัว การบริการที่ได้รับจากภาครัฐ เพศ อายุ และรายได้ ตามลำดับ นอกจากนี้พบว่า ระดับการศึกษา ไม่มี ผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้พิการ

3. การสร้างรูปแบบ มาตรการ และวิธี การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิง คุณภาพ พบว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ การ สร้างรูปแบบ มาตรการ และวิธีการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตของผู้พิการในสังคมไทยต้องอาศัยองค์ ประกอบ 5 ด้านดังนี้ 1) ส่งเสริมผู้พิการให้เข้าถึง สิทธิสวัสดิการ และสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็น สาธารณะอย่างเท่าเทียม 2) เสริมสร้างความ เข้มแข็งและความร่วมมือกับองค์กรด้านผู้พิการ และเครือข่าย 3) บรณาการและขับเคลื่อนนโยบาย ด้านผู้พิการสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม 4) พัฒนาศักยภาพและสร้างเจตคติที่สร้างสรรคต่อ ผู้พิการและความพิการ 5) สนับสนุนและส่งเสริม องค์กรพระพุทธศาสนาให้มีบทบาทในการฟื้นฟู สมรรถภาพทางร่างกาย จิตใจ สังคมสิ่งแวดล้อม และจิตวิญญาณแก่ผู้พิการ

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. คุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และรายด้านอยู่ใน ระดับมาก 2 ด้าน และระดับปานกลาง 2 ด้าน เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้าน สัมพันธภาพทางสังคม ด้านสุขภาพกาย ด้าน สิ่งแวดล้อม และด้านสุขภาพจิต ตามลำดับ ผู้พิการ ที่มีเพศ และรายได้ แตกต่างกันมีคุณภาพชีวิต โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้พิการที่มีอายุและ ระดับการศึกษา แตกต่างกันมีคุณภาพชีวิตโดยรวม และเป็นรายด้าน 3 ด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนที่เหลือ คือ ด้าน สิ่งแวดล้อมพบว่าไม่แตกต่างกัน ส่วนการวิจัยเชิง

คุณภาพมีความคิดเห็นว่าคุณภาพชีวิตผู้พิการ สูงที่สุด คือด้านสัมพันธภาพทางสังคม รองลงมา คือ ด้านสุขภาพกายการมีส่วนร่วมในเครือข่าย ผู้พิการ สัมพันธภาพในครอบครัว และการบริการ ที่ได้จากภาครัฐ ตามลำดับ นอกจากนี้พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ มีผลต่อ คุณภาพชีวิตของผู้พิการ

ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการมีความ สัมพันธ์ และการทำหน้าที่ในสังคมตามความรู้ ความสามารถอย่างเต็มที่ มีความสัมพันธ์ที่ดีใน สังคม ซึ่งเริ่มต้นจากความสัมพันธ์ในครอบครัวจะ ส่งผลให้ระดับความสุขของคนพิการเพิ่มมากขึ้น และส่งผลต่อความรู้สึกพึงพอใจในชีวิต รวมทั้งการ สนับสนุนทางสังคมมีผลต่อสุขภาพกายและจิตใจ หากบุคคลได้รับการสนับสนุนทางสังคมดีบุคคล ย่อมจะรู้สึกพึงพอใจในชีวิตดังนั้น การเห็นคุณค่า ในตนเอง และการสนับสนุนทางสังคมเป็นตัวบ่งชี้ หนึ่งของคุณภาพชีวิต เนื่องจากคนพิการเป็นบุคคล ที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงภายใต้ข้อจำกัด ความสามารถด้านต่างๆ ซึ่งอาจทำให้เกิดความรู้สึกด้อย หรือสูญเสีย หากมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงจะมี ความสามารถเผชิญอุปสรรคในชีวิต และมีความ มั่นใจ ไม่รู้สึกไร้คุณค่า มีความพึงพอใจในตนเอง และปรับตัวได้คนพิการที่ได้รับการสนับสนุนทาง สังคมสูง ประกอบกับมีสัมพันธภาพทางสังคมที่ดีก็ จะส่งผลให้สามารถควบคุมตนเอง และแก้ปัญหา รวมทั้งปรับตัวได้ดีส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ด้วยเช่นกันสอดคล้องกับยศพล เหลืองโสมนภา (Leaungsomnapa, 2011 : 98-109) ได้ศึกษา วิจัย คุณภาพชีวิต ปัญหา และความต้องการของ

ผู้พิการในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหาร ส่วนตำบลท่าช้าง จังหวัดจันทบุรี พบว่า ผู้พิการ ทางการมองเห็น ทางกายและการเคลื่อนไหว ในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วน ตำบลท่าช้าง โดยส่วนใหญ่มีระดับคุณภาพชีวิต โดยรวมในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 95.3 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้พิการส่วนใหญ่ มีคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกายด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และหมวดคุณภาพชีวิตและสุขภาพโดยรวมใน ระดับปานกลาง

2. ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของ ผู้พิการในสังคมไทย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และรายด้านอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน และระดับ ปานกลาง 2 ด้าน เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไป น้อย คือ ด้านการมีส่วนร่วมในเครือข่ายผู้พิการ ด้านเห็นคุณค่าในตัวเอง ด้านสัมพันธภาพใน ครอบครัว และด้านการบริการที่ได้รับจากภาครัฐ ตามลำดับ ผู้พิการที่มีเพศ อายุ และรายได้ แตก ต่างกันมีความความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อ คุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย โดยรวมและ เป็นรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ส่วนที่เหลือ คือ ผู้พิการที่มีระดับการ ศึกษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพ ชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย โดยรวมและเป็นราย ด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้พิการ มากที่สุดคือ การเห็นคุณค่าในตนเอง รองลงมาคือ การมีส่วน ร่วมในเครือข่ายผู้พิการ สัมพันธภาพในครอบครัว การบริการที่ได้รับจากภาครัฐ เพศ อายุ และรายได้

ตามลำดับ นอกจากนั้นพบว่า ระดับการศึกษา ไม่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้พิการ

ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าการที่ผู้พิการรู้สึกว่าคุณค่าของตัวเองมีคุณค่า นั้นเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยให้ผู้พิการมีกำลังใจกำลังใจ มีความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองซึ่งสามารถทำให้เกิดพัฒนาการแห่งการปรับตัวไปในทางที่ดีขึ้น มีความเข้มแข็งทางด้านจิตใจและสามารถช่วยเหลือตนเองรวมทั้งบุคคลรอบข้างได้อีกด้วยสำหรับสัมพันธภาพในครอบครัวและบทบาทของสมาชิกครอบครัวในการสนับสนุนทางครอบครัวและสังคมที่ดีนั้น เป็นเหมือนแรงเสริม (Reinforcement) ที่จะช่วยส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของผู้พิการ และช่วยป้องกันผลร้ายที่เกิดจากสภาพปัญหาทางอารมณ์ต่างๆ อีกทั้งยังช่วยให้ผู้พิการสามารถประเมินภาวะที่คุกคามอยู่ให้มีความรุนแรงน้อยลง การกระตุ้นให้มีความสำคัญ และใช้ศักยภาพของครอบครัวในชุมชนช่วยในการฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจแก่ผู้พิการ (Community Base Rehabilitation) เป็นส่วนร่วมและเป็นเครือข่ายในการติดต่อข่าวสารข้อมูลระหว่างหน่วยงานของรัฐและชุมชนในการดูแลฟื้นฟูคนพิการเพื่อการพัฒนาาระบบฟื้นฟูบริการทางการแพทย์ให้ผู้พิการเข้าถึงบริการของรัฐอย่างทั่วถึง สอดคล้องกับวรรณิ ศรีวิชัย และคณะ (Sriwichai, et al., 2011) ได้ศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการดูแลคนพิการทางกายและการเคลื่อนไหวที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตกรณีศึกษาตำบลคูบัว ตำบลดอนตะโก ตำบลดอนแร่ และตำบลอ่างทอง อ.เมือง จ.ราชบุรี พบว่า ปัจจัยความสำเร็จในการดูแลคนพิการทาง

กายและการเคลื่อนไหวที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนพิการ ประกอบด้วย 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านชุมชนและปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านบุคคล ประกอบด้วย การหาวิธีช่วยเหลือตนเองและประดิษฐ์อุปกรณ์เครื่องช่วยต่างๆ ระยะเวลาที่เกิดความพิการ การยอมรับการปรับตัว ความเชื่อในอำนาจภายในของตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง และมีงานทำมีรายได้ ปัจจัยด้านครอบครัว ประกอบด้วย การมีสมาชิกของครอบครัวเป็นผู้ดูแล และดำรงชีวิตในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของครอบครัว ปัจจัยด้านชุมชน ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ในชุมชน การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชน ปัจจัยด้านสังคม ประกอบด้วย นโยบายการช่วยเหลือคนพิการ การสร้างอาชีพให้กับคนพิการ และวัฒนธรรมการดูแลอย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของคนพิการทางกายและการเคลื่อนไหว คือ ปัจจัยด้านบุคคลนั่นเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยอมรับความพิการจะทำให้บุคคลพลังอำนาจภายใน ตัวเองที่จะเป็นอิสระต่อความพิการของตนเอง เกิดศักยภาพในการเรียนรู้ การปรับวิถีชีวิตของตนเองให้เข้ากับ ความพิการ ร่วมกับการได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกครอบครัว จะทำให้คนพิการเกิดความมั่นคงทางอารมณ์พร้อมที่จะอยู่กับความพิการอย่างมีความสุข นอกจากนี้ปัจจัยด้านชุมชนและปัจจัยด้านสังคมมีส่วนช่วยให้คนพิการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ประเด็นสำคัญคือสังคมต้องแสดงให้เห็นว่าสามารถอยู่ร่วมกับคนพิการเช่นคนปกติ เคารพในศักดิ์ศรี สิทธิมนุษยชนและสิทธิคนพิการ

3. การสร้างรูปแบบ มาตรการ และวิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ การสร้างรูปแบบ มาตรการ และวิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทยต้องอาศัยองค์ประกอบ 5 ด้านดังนี้ 1) ส่งเสริมผู้พิการให้เข้าถึงสิทธิสวัสดิการ และสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างเท่าเทียม 2) เสริมสร้างความเข้มแข็งและความร่วมมือกับองค์กรด้านผู้พิการ และเครือข่าย 3) บูรณาการและขับเคลื่อนนโยบายด้านผู้พิการสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม 4) พัฒนาศักยภาพและสร้างเจตคติที่สร้างสรรค์ต่อผู้พิการและความพิการ 5) สนับสนุนและส่งเสริมองค์การพระพุทธศาสนาให้มีบทบาทในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย จิตใจ สังคมสิ่งแวดล้อม และจิตวิญญาณแก่ผู้พิการ

องค์ประกอบ 5 ด้านนี้มีความสอดคล้องกับสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการนั้น ได้กำหนดไว้ในมาตรา 27 กำหนดไว้ว่า บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับ การคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยสาเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรมหรือความคิดทางการเมือง อันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่ง

รัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำไม่ได้และ มาตรการรัฐ ที่กำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ คนด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม และมาตรา 71 กำหนดไว้ว่ารัฐพึงเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบัน ครอบครัว อันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของสังคม จัดให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัยอย่างเหมาะสมส่งเสริม และพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาพเพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพที่แข็งแรงและมีจิตใจเข้มแข็ง รวมตลอดทั้งส่งเสริมและพัฒนากิจการให้ไปสู่ความเป็นเลิศ และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน รัฐพึงส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นพลเมืองที่ดีและมีคุณภาพและความสามารถสูงขึ้น รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรีผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาส ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าว ถูกใช้ความรุนแรงหรือเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รวมตลอดทั้งให้การบำบัด ฟื้นฟู เยียวยาผู้ถูกกระทำดังกล่าว ในการจัดสรรงบประมาณ รัฐพึงคำนึงถึงความจำเป็นและความต้องการที่แตกต่างกันของเพศ วัย ทั้งนี้เพื่อความเป็นธรรม (The Secretariat of the Senate, 2017 : 8-19) และสอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2560 - 2564 กำหนดวิสัยทัศน์ คนพิการเข้าถึงสิทธิได้จริง ดำรงชีวิตอิสระ ในสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันอย่างยั่งยืน ภายใต้ยุทธศาสตร์แห่งความเท่าเทียม

(The National Committee for the Promotion and Development of the Quality of Life of the Disabled, 2017 : 19-21)

6. ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการสร้างรูปแบบ มาตรการ และวิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการในสังคมไทย ผู้วิจัยได้เสนอข้อแนะทั่วไปตามลำดับดังนี้

1. ด้านการแพทย์ ควรหาแนวทางหรือพัฒนาระบบบริการให้คนพิการสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพและได้รับการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมครบวงจรเพื่อเป้าหมายคือมีสุขภาวะองค์รวมที่ครอบคลุมทั้งสุขภาวะทางกายจิตสังคมและจิตวิญญาณ

2. ด้านการศึกษา ควรให้คนพิการได้รับสิทธิและเข้าถึงระบบทางการศึกษาให้มากขึ้นโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ได้รับเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกตามความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและแต่ละบุคคล

3. ด้านสังคม สนับสนุนคนพิการให้มีโอกาสร่วมกิจกรรมทางสังคมและส่งเสริมสัมพันธ์ภาพในครอบครัวชุมชนและสังคมสร้างการรวมกลุ่ม/เครือข่ายคนพิการ/ภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนเพื่อแก้ปัญหาการบัญญัติกฎหมายและนโยบายสังคมที่ขาดความตระหนักในการมีส่วนร่วมของคน

พิการในสังคม

4. ด้านอื่นๆ สนับสนุนให้พระพุทธศาสนา มีบทบาทให้ผู้พิการได้ยึดเหนี่ยวจิตใจให้สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้อย่างเท่าเทียมกับคนทั่วไป และมีความสุขสงบ และส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาให้เป็นกระบวนการหนึ่งในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทุกประเภทโดยเฉพาะการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านจิตใจ สติปัญญา พฤติกรรม คุณธรรม และการดำรงชีวิตในทางที่ถูกที่ควร อย่างเป็นรูปธรรมและเป็นที่ยอมรับของสังคม

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ผู้พิการในสังคมไทยมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง มีปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการ คือการส่งเสริมให้ผู้พิการเห็นคุณค่าของตัวเองซึ่งจะช่วยให้ผู้พิการมีกำลังใจ กำลังกาย มีความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง มีความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในเครือข่ายผู้พิการเพื่อพัฒนาระบบฟื้นฟูบริการทางการแพทย์ การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการให้ครอบคลุมร่างกาย จิตใจ สังคมสิ่งแวดล้อม และจิตวิญญาณแก่ผู้พิการนั้นต้องสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคมและบูรณาการกับหลักการทางพระพุทธศาสนา

References

Department of Empowerment of Persons with Disabilities. (2017). *Government action plan*. Bangkok : Department of Empowerment of Persons with Disabilities.

- Leaungsomnapa, Y. (2011). Quality of life, problems and needs's disable persons in responsibilty of Thachang subdistrict administrative organization, Chanthaburi Province. *The Journal of Prapokklao Hospital Clinical Medical Education Center*, 28(2), 98-109.
- Mayuree, P., et al. (2013). *Community Based Rehabilitation*. Bangkok : Premium Express.
- Royal Thai Government. (2017). *Speech by General Prayut Chan-ocha*. <https://www.thaigov.go.th/> (Accessed 2 December 2017).
- Sriwichai, W., et al. (2011). *Success factors for caring for the physically disabled and Movement that affects quality of life in the case of Khu Bua Sub-district, Don Tako Sub-district, Don Rae Sub-district and Sub-district Ang Thong, Muang District, Ratchaburi Province*. Ratchaburi : Boromarajonani College of Nursing, Ratchaburi.
- The National Committee for the Promotion and Development of the Quality of Life of the Disabled. (2017). *The 5th Quality of Life Development Plan (2017-2021)*. Bangkok : Department of Empowerment of Persons with Disabilities.
- The Secretariat of the Senate. (2017). *Constitution of The Kingdom of Thailand, (B.E. 2560)*. Bangkok : The Secretariat of the Senate.

**กลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1***
**Strategy for Development of Student's Ethics under the
Office of Khon Kaen Primary Education, Area 1**

เจ้าอธิการบุญช่วย โชติวงศ์ (อัยวงศ์)

Chao Athikan Boonchuay Chotivungso (Auiwong)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

E-mail: boonchuay.cho@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 2) สร้างกลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 118 คน ครูผู้สอน จำนวน 300 คน และประธานกรรมการสถานศึกษา จำนวน 35 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 453 คน เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับมีค่า IOC ระหว่าง 0.85-1.00 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การพัฒนาด้วยการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน และรองลงมาคือ การพัฒนาด้วยการใช้แบบอย่างที่ดีการพัฒนาด้วยการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนการพัฒนาด้วยการจัดการเรียนการสอน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การพัฒนาด้วยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมส่วนสภาพที่พึงประสงค์ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การพัฒนาด้วยการจัดการเรียนการสอน รองลงมาคือ การพัฒนาด้วยการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนการพัฒนาด้วยการใช้แบบอย่างที่ดีการพัฒนาด้วยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

*ได้รับบทความ: 29 พฤศจิกายน 2562; แก้ไขบทความ: 20 พฤษภาคม 2563; ตอปรับตีพิมพ์: 29 พฤษภาคม 2563

Received: November 29, 2019; Revised: May 20, 2020; Accepted: May 29, 2020

คือการพัฒนาด้วยการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

2. กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนด้วยการจัดการเรียนการสอน 6 มาตรการ กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนด้วยการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 4 มาตรการ กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนด้วยการใช้แบบอย่างที่ดี 3 มาตรการ กลยุทธ์ที่ 4 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนด้วยการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน 5 มาตรการ กลยุทธ์ที่ 5 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนด้วยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม 2 มาตรการ

คำสำคัญ: การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม; กลยุทธ์; โรงเรียนชั้นประถมศึกษา

Abstract

This research of objective to: 1) current conditions desirable conditions and requirements strategy for development of student's ethics under the office of Khon Kaen Primary Education, Area 1 educational service. The sample was used in this study ; 35 administrators, 118 teacher, and chairman of the basic education institution 300, a total of 453 persons. The instrument for data collection was 5-level rating scale questionnaire with IOC value between 0.85-1.00, and overall validity value of 0.98.

The research findings were as follows:

1. Current conditions desirable conditions and requirements strategy for development of student's ethics under the office of Khon Kaen Primary Education, Area 1 educational service. The overall level is moderate. The highest average; development by setting up a school environment, Developed using good examples, developed by student development activities, Development by teaching and learning and Development by community involvement. Desirable condition overall level is very high. The highest average; development of teaching and learning, developed by student development activities, developed using good examples, development by community involvement and development by setting up a school environment.

2. Strategy for Development of student's ethics under the office of Khon Kaen Primary Education, Area 1 educational service; strategy, 1. Development by teaching and

learning 6 measure; strategy, 2. Developed by student development activities 4 measure; strategy, 3. Developed using good examples 3 measure; strategy, 4. Development by setting up a school environment 5 measure; strategy, 5. Development by community involvement 2 measure.

Keywords: Moral development; Strategy; Primary School

1. บทนำ

ประเทศไทยในปัจจุบันนี้อยู่ในภาวะวิกฤติในหลายๆ ด้านโดยเฉพาะด้านคุณธรรมจริยธรรม นักการเมืองข้าราชการประจำหรือคนในแวดวงอาชีพอื่นๆ ภาพที่เห็นชัดเจนและเป็นข่าวอยู่ทุกวันนี้ก็คือ การทุจริตคอร์รัปชันการก่ออาชญากรรมการเสพ และการค้ายาเสพติดซึ่งแพร่ระบาดในกลุ่มเยาวชนไทยตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษา รวมถึงการแต่งกายล่อแหลมที่เป็นมูลเหตุก่อให้เกิดอาชญากรรมทางเพศของนักศึกษาหญิง การขายบริการทางเพศของนักศึกษา การที่นักศึกษาอยู่ร่วมกันฉันทามีภรรยา การทะเลาะวิวาทของนักศึกษาทั้งภายในสถาบันเดียวกันและต่างสถาบันเหล่านี้ เป็นต้น สภาพสังคมโลกวัตถุนิยมที่สลับซับซ้อนในปัจจุบันนำไปสู่ปัญหาของบุคคลหรือสังคมที่นับวันจะทวีความรุนแรงและกระจายเป็นวงกว้างมากขึ้นส่งผลกระทบต่อวิถีเรียบง่ายดั้งเดิมของไทยวิถีชีวิตแม้จะสะดวกสบายมากขึ้น แต่ความสุขกลับลดลงรายได้ไม่พอกับรายจ่ายความสัมพันธ์ในครอบครัวหรือชุมชนเสื่อมถอยลง (Office of the National Economic and Social Development Board, 2006 : 15) ทุกสังคมต้องการคนดีการสร้างคนดีจึงเป็นพันธกิจจำเป็นในการสร้างภูมิคุ้มกันไว้ด้านความเลวร้ายที่

กำลังกัดกร่อนสังคมในทำนองเดียวกันพันธกิจสำคัญของการศึกษาคือปลูกฝังคุณความดีให้เป็นภูมิคุ้มกันเยาวชนเตรียมผู้เยาว์ให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดี (Nakhonthap, 2005 : 45)

การพัฒนาคนให้มีคุณภาพจะต้องพัฒนาให้ครบทั้ง 3 ด้านคือด้านพุทธิพิสัยด้านทักษะพิสัยและด้านจิตพิสัยโดยเฉพาะในด้านจิตพิสัยถือว่ามีความสำคัญและเป็นพื้นฐานในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพอย่างแท้จริงและนอกจากนี้จำเป็นจะต้องเน้นการให้การศึกษาควบคู่ไปกับคุณธรรมและจริยธรรม เพราะถ้าคนมีความรู้แต่ขาดคุณธรรมและจริยธรรมสังคมก็จะขาดความสงบร่มเย็นเป็นสุขและมีปัญหาที่สับสนวุ่นวาย ดังนั้น สถาบันการศึกษาจึงถือว่ามียุทธศาสตร์ที่สำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินการในการดำเนินการให้บรรลุถึงจุดหมายนี้ได้เพราะสถาบันการศึกษามีหน้าที่หลักในการถ่ายทอดความรู้อบรมบ่มนิสัยให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษามีหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้และวิชาการต่างๆ ให้แก่เด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนซึ่งมีอายุระหว่าง 12-18 ปี ซึ่งถือว่าเป็นวัยแห่งการเรียนรู้พร้อมที่จะปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดีและในขณะเดียวกันก็เป็นวัยที่กระทำความ

ผิดได้ง่ายที่สุด เนื่องจากมีความมั่นใจในตัวเองสูง จึงเป็นวัยที่ควรได้รับการปลูกฝังในเรื่องคุณธรรม จริยธรรมและจิตสำนึกที่ดี เพื่อก่อให้เกิดความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและสังคมส่วนรวม ซึ่งผู้เรียนจะต้องตัดสินใจด้วยตนเองโดยอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องดีงามและการยอมรับของสังคม (Ministry of Education, 2008 : 3-6)

การสร้างคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนถือเป็นการบ่มเพาะจิตสำนึกด้านคุณธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนที่จะเติบโตเป็นพลเมืองที่ดีและนำไปสู่สังคมที่ดีในอนาคต ซึ่งจะเห็นผลได้มากน้อยเพียงใดนั้น ครูและบุคลากรในโรงเรียนชุมชนตลอดจนทุกภาคส่วนต้องเห็นความสำคัญและมีจิตสำนึก ร่วมกันในการสร้างคุณธรรมให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ภารกิจหลักของการพัฒนาประเทศก็คือการจัดการศึกษาให้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีทั้งคุณภาพ และคุณธรรมควบคู่ไปด้วยกันและต้องเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต และต้องเน้นเป็นพิเศษ ในช่วง 10 ปีแรกของชีวิตด้วยการสร้างและพัฒนา บุคลิกภาพที่สมดุลและสมบูรณ์ให้แก่เด็กโดยใช้ กิจกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมปลูกฝัง ให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น มีวินัย เสียสละ กตัญญู กตเวที สามัคคี ซื่อสัตย์ ฯลฯ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ด้าน คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมไว้ในสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมและสาระที่ 2 หน้าที่ พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม (Ministry of Education, 2008 : 146)

จากสภาพปัญหาและประเด็นที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 และเกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน เพื่อให้โรงเรียนทุกโรงเรียนในสังกัดสามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้อยู่ในระดับดี ทั่วทุกโรงเรียนจึงได้ทำการวิจัยเรื่องนี้ขึ้น ซึ่งผลการวิจัยนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษา อื่นๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาให้นักเรียนมีพัฒนาการในเรื่องดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1
2. เพื่อสร้างกลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยมีประชากรกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และประธานกรรมการสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยมีผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 173 คน ครูผู้สอน จำนวน 1,351 คน และประธานกรรมการ

สถานศึกษา จำนวน 35 คน รวมทั้งสิ้น 1,559 คน และกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธี (SimpleRandom Sampling) ซึ่งใช้ตารางของ Krejcie and Morgan (1970 : 607-610) ได้กลุ่มตัวอย่าง 453 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 118 คน ครูผู้สอน จำนวน 300 คน และประธานกรรมการสถานศึกษา จำนวน 35 คน โดยมีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

1. ตรวจสอบยืนยันองค์ประกอบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้แบบสัมภาษณ์แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์สังเคราะห์โรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ โรงเรียนบ้านเนินกรวด โรงเรียนอนุบาลสามร้อยยอดและโรงเรียนบ้านลาดวิถี โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) พิจารณาจากโรงเรียนที่ผลการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) และเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นกรณีศึกษาแบบเจาะจงผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และประธานกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนละ 3 คน รวมทั้งสิ้น 9 คน

2. ศึกษาสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโดยใช้แบบสอบถาม

3. ยกร่างกลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์หลักการแนวคิดทฤษฎีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย กลยุทธ์หลัก เป้าประสงค์ มาตรการ และตัวชี้วัดผลลัพธ์จากการวิจัยขั้นตอนนี้

คือ ร่างกลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนที่ผ่านความเห็นชอบและตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว

4. รวบรวมข้อมูลจากการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผลลัพธ์จากการวิจัยขั้นตอนนี้คือ ร่างกลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนที่ผ่านความเห็นชอบและตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว

5. ประเมินกลยุทธ์ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ฯ สรุปและนำเสนอกลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ผลลัพธ์การวิจัยคือ กลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ฉบับสมบูรณ์

4. สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของกลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่าโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การพัฒนาด้วยการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน รองลงมาคือ การพัฒนาด้วยการใช้แบบอย่างที่ดีการพัฒนาด้วยการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนการพัฒนาด้วยการจัดการเรียนการสอน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การพัฒนาด้วยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

2. สภาพที่พึงประสงค์ของกลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนสังกัดสำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การพัฒนาด้วยการจัดการเรียนการสอน รองลงมาคือ การพัฒนาด้วยการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาด้วยการใช้แบบอย่างที่ดี การพัฒนาด้วยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การพัฒนาด้วยการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

3. ความต้องการจำเป็น PNI ของกลยุทธ์ การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า โดยรวม $PNI = 0.32$ ด้านที่มี PNI สูงสุดคือ การพัฒนาด้วยการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาด้วยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม $PNI = 0.34$ การพัฒนาด้วยการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน $PNI = 0.32$ การพัฒนาด้วยการใช้แบบอย่างที่ดี $PNI = 0.31$ และด้านการพัฒนาด้วยการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน $PNI = 0.30$

4. สรุปกลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 เรียงลำดับตามความต้องการจำเป็นปรากฏดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนประกอบด้วย 6 มาตรการ ดังนี้ 1) มีการวัดและประเมินผลผู้เรียนด้านวินัยความรับผิดชอบมุ่งมั่นในการทำงานและจิตสาธารณะในการจัดการเรียนการสอน 2) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนในลักษณะบูรณาการเกี่ยวกับการเสริมสร้างวินัยความรับผิดชอบมุ่งมั่นในการทำงานและจิตสาธารณะไปพร้อมๆ กับ

เนื้อหาวิชาอื่น 3) จัดโครงสร้างหลักสูตรที่กำหนดหน่วยการเรียนรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างวินัยความรับผิดชอบมุ่งมั่นในการทำงานและจิตสาธารณะไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม 4) พัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ที่เสริมสร้างวินัยความรับผิดชอบมุ่งมั่นในการทำงานและจิตสาธารณะให้กับผู้เรียน 5) กำหนดเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนการเสริมสร้างวินัยความรับผิดชอบมุ่งมั่นในการทำงานและจิตสาธารณะไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ 6) กำหนดวัตถุประสงค์การเสริมสร้างวินัยความรับผิดชอบมุ่งมั่นในการทำงานและจิตสาธารณะไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้

กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนด้วยการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประกอบด้วย 4 มาตรการ ดังนี้ 1) จัดกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์เพื่อเสริมสร้างวินัยความรับผิดชอบมุ่งมั่นในการทำงานและจิตสาธารณะให้กับผู้เรียน 2) จัดกิจกรรมลูกเสือเนตรนารียุวกาชาดเพื่อเสริมสร้างวินัยความรับผิดชอบมุ่งมั่นในการทำงานและจิตสาธารณะให้กับผู้เรียน 3) จัดกิจกรรมชุมนุม/ชมรม เพื่อเสริมสร้างวินัยความรับผิดชอบมุ่งมั่นในการทำงานและจิตสาธารณะให้กับผู้เรียน 4) จัดกิจกรรมแนะแนวเพื่อเสริมสร้างวินัยความรับผิดชอบมุ่งมั่นในการทำงานและจิตสาธารณะให้กับผู้เรียน

กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนด้วยการใช้แบบอย่างที่ดีประกอบด้วย 3 มาตรการ ดังนี้ 1) ส่งเสริมให้นักเรียนรุ่นพี่ประพฤติและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนและสังคมมีความรับ

ผิตชอบต่อตนเองและต่อหน้าที่มุ่งมั่นในการทำงาน และมีจิตสาธารณะ 2) ผู้บริหารครูและบุคลากร ประพฤติและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในด้าน ความมีวินัยความรับผิดชอบมุ่งมั่นในการทำงาน และจิตสาธารณะ 3) จัดกิจกรรมยกย่องและเชิดชู ครูนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนที่ประพฤติและ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านวินัยความรับผิดชอบมุ่งมั่นในการทำงานและจิตสาธารณะ

กลยุทธ์ที่ 4 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนด้วยการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ประกอบด้วย 5 มาตรการ ดังนี้ 1) จัดห้องจริยศึกษา ให้ความรู้กับนักเรียนเกี่ยวกับเสริมสร้างวินัยความรับผิดชอบมุ่งมั่นในการทำงานและจิตสาธารณะ 2) จัดทำป้ายข้อคิดข้อเตือนใจ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนมี วินัยความรับผิดชอบมุ่งมั่นในการทำงานและจิต สาธารณะ 3) จัดป้ายนิเทศเพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียน มีวินัยความรับผิดชอบมุ่งมั่นในการทำงานและจิต สาธารณะโดยนำศาสตร์พระราชามาบูรณาการ 4) มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบในการปรับปรุง และดูแลสภาพแวดล้อมในบริเวณโรงเรียนให้กับ ผู้เรียน 5) จัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนให้มีความ สะอาดจัดโต๊ะและเก้าอี้ไว้อย่างเป็นระเบียบ เรียบร้อยเพื่อเสริมสร้างวินัยให้กับผู้เรียน

กลยุทธ์ที่ 5 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนด้วยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ประกอบด้วย 2 มาตรการ ดังนี้ 1) เชิญผู้ปกครอง เข้ามามีส่วนร่วมในการในการจัดการศึกษาของ โรงเรียน 2) จัดกิจกรรมให้ครูไปเยี่ยมบ้านนักเรียน เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับผู้ปกครองแก้ ปัญหาความประพฤติของนักเรียนและเสริมสร้าง

ให้นักเรียนมีวินัยความรับผิดชอบมุ่งมั่นในการทำงานและจิตสาธารณะ

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยคณะผู้วิจัยอภิปรายผลใน ประเด็นน่าสนใจดังนี้

1. สภาพปัจจุบันการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ ศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก คุณธรรมจริยธรรมเป็นพื้นฐานที่สำคัญของคน ทุกคนช่วยให้บุคคลในสังคมเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ มีลักษณะนิสัยสามารถควบคุมความประพฤติ ของตนให้อยู่ในขอบเขตที่ดีงามมีความซื่อสัตย์ สุจริต มีศีลธรรมเป็นพลเมืองดี มีความคิดชอบ ทำชอบ และประพฤติชอบความสงบสุขและความ เจริญก้าวหน้าจะบังเกิดขึ้นเมื่อคนในสังคมมี คุณธรรมนโยบายสังคมของรัฐบาล มุ่งมั่นที่จะสร้าง สังคมเข้มแข็งให้คนในชาติอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน อย่างสมานฉันท์บนพื้นฐานของคุณธรรมการปลูก ฝังคุณธรรมจริยธรรม จะต้องกระทำตั้งแต่วัยเด็ก ต้องมีการปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้าน ความรู้กับคุณธรรมควบคู่กันการเป็นแบบอย่างที่ดี ด้วยการกำหนดรูปแบบการสอนเกี่ยวกับการเสริม สร้างวินัย โดยใช้รูปแบบการสอนด้วยวิธีต่างๆ หลายวิธี เช่นกรณีตัวอย่างการใช้ข่าวและเหตุการณ์ ประจำวัน เป็นต้น การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนในลักษณะบูรณาการ เกี่ยวกับการเสริมสร้างวินัยไปพร้อมๆ กับเนื้อหา วิชาอื่นรวมทั้งการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

นอกจากนี้ หลักสูตรใหม่ยังได้กำหนดให้สถานศึกษาพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำคัญคือรักชาติศาสน์กษัตริย์ซื่อสัตย์สุจริตมีวินัยใฝ่เรียนรู้อยู่อย่างพอเพียงมุ่งมั่นในการทำงานรักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะคงต้องเริ่มต้นจากการที่ครูผู้สอนร่วมกันวิเคราะห์สาระการเรียนรู้ว่า สามารถสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในเรื่องใดบ้าง แม้จะเป็นสาระการเรียนรู้เดียวกันยังสามารถสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมที่แตกต่างกันให้เหมาะสมตามวัยและชั้นปี แล้วจึงกำหนดแผนการจัดการเรียนรู้ให้สามารถจัดการเรียนรู้ที่สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมได้อย่างต่อเนื่องและไม่ซ้ำซ้อนสอดคล้องกับแนวคิดของแนวคิดพื้นฐานของโคลเบอร์ก (Kohlberg) จริยธรรม หมายถึง กฎเกณฑ์ในการตัดสินใจที่ถูกผิดของการกระทำ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางปัญญา ซึ่งผูกพันกับอายุของบุคคลเหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง ความสามารถด้านความคิดของบุคคลในการจำแนกว่า การปฏิบัติแบบใดถูกต้อง ไม่ถูกต้อง ดีหรือไม่ดี ควรไม่ควร ตามเกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่งและเหตุผลเชิงจริยธรรมจะทำหน้าที่เป็นเหตุจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ รวมทั้งบุคคลสามารถประเมินคุณธรรมจริยธรรมของผู้อื่นได้โดยการสังเกตและซักถามเหตุผลที่การตัดสินใจเลือกกระทำสิ่งนั้นๆ การพัฒนาจริยธรรมโดยวิธีฝึกยกระดับความสามารถในการตัดสินใจและการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมหลักการสำคัญคือ การกระตุ้นให้บุคคลเกิดความขัดแย้งทางความคิดระหว่างความรู้หรือเหตุผลที่มีอยู่เดิมกับความรู้หรือเหตุผลที่ได้รับใหม่ซึ่งอาจใช้วิธีให้เขาได้รับรู้ความคิดเห็น

ของผู้อื่น ซึ่งแตกต่างไปจากความคิดและเหตุผลของตนเองและสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาพร สุขสวัสดิ์ (Suksawat, 2009 : 58) ได้ทำการศึกษการพัฒนาและแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนสตรีรัตนบุรี พบว่าการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีรัตนบุรีตามความเห็นของผู้บริหารครูกรรมการนักเรียน และคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อพิจารณาารายด้านพบว่า ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนอยู่ในระดับมากเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของครูและบุคลากรในโรงเรียน ด้านการประเมินผลเพื่อพัฒนา ด้านการกำหนดนโยบายการพัฒนาและการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน

2. สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษามีความต้องการในด้านการพัฒนาด้วยการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาด้วยการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้าน การพัฒนาด้วยการใช้แบบอย่างที่ดี การพัฒนาด้วยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และการพัฒนาด้วยการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนโดยการพัฒนาจิตสาธารณะพัฒนาวินัยพัฒนาความรับผิดชอบ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนในลักษณะบูรณาการเกี่ยวกับการเสริมสร้างวินัยไปพร้อมๆ กับเนื้อหาวิชาอื่น กำหนดรูปแบบ

การสอนเกี่ยวกับการเสริมสร้างวินัย โดยใช้รูปแบบการสอนด้วยวิธีต่างๆ หลายวิธี เช่น กรณีตัวอย่าง การใช้ข่าวและเหตุการณ์ประจำวัน เป็นต้น มีการวัดและประเมินผลผู้เรียนด้านวินัยในการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับงานวิจัยของวิไลวรรณ สาสาสุตา (Lasasuta, 2009 : 26) ได้ทำการศึกษา การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระกุมารร้อยเอ็ด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 พบว่า สภาพปัจจุบันปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระกุมารร้อยเอ็ด มีนักเรียนจำนวนหนึ่งสมควรได้รับการปรับปรุง พัฒนาให้อยู่ในระดับที่ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ด้านความประหยัด ด้านความซื่อสัตย์ และด้าน ความรับผิดชอบและได้ดำเนินการเสริมสร้าง คุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในด้านต่างๆ ด้วยการ วางแผนดำเนินการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม และการนิเทศ ติดตามผลส่งผลให้การดำเนินงานผลการพัฒนา ประสพผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ โดยนักเรียน มีพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับ ที่ดีขึ้น

3. กลยุทธ์ที่ได้คือ กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ด้วยการจัดการเรียน การสอน กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนด้วยการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนกลยุทธ์ ที่ 3 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนด้วยการ ใช้แบบอย่างที่ดีกลยุทธ์ที่ 4 การพัฒนาคุณธรรม

จริยธรรมนักเรียนด้วยการจัดสภาพแวดล้อมใน โรงเรียนและกลยุทธ์ที่ 5 การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนด้วยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วน ร่วมซึ่งในแต่กลยุทธ์มุ่งเสริมสร้างให้ผู้เรียนมี คุณธรรมจริยธรรมด้านวินัยความรับผิดชอบมุ่งมั่น ในการทำงานและจิตสาธารณะ ซึ่งคุณธรรม จริยธรรมคือ หลักความประพฤติปฏิบัติหลักใน การดำเนินชีวิตหรือความประพฤติอันประเสริฐ ที่ให้เกิดคุณงามความดี ความถูกต้อง ความเป็น ระเบียบเรียบร้อยงดงาม ความรุ่มเย็นเป็นสุข ความรักสามัคคีความอบอุ่นมั่นคงปลอดภัยในการ ดำเนินชีวิต และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครู ธรรมธราจารย์ (Phrakhru Thamtharachan, 2016 : 14) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์ในการ พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถาน ศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ ศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า ความ ต้องการจำเป็น PNI^{modified} ของกลยุทธ์ในการ พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถาน ศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ ศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 อธิสสศึกษาคือ ศิลปเน้นกายกรรมและวจีกรรม ในภาพรวมเท่ากับ 0.18 จะได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการ จากสภาพปัจจุบันไปยังสภาพที่พึงประสงค์มีค่าคิด เป็นร้อยละ 18

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การนำกลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องให้ความสำคัญและควรเสริมสร้างให้เกิดความตระหนักร่วมกันเป็นเบื้องต้นและมีการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง จึงจะประสบความสำเร็จได้

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

2.1 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนต้องจัดโครงสร้างหลักสูตรที่กำหนดหน่วยการเรียนรู้ไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมและมีการบูรณาการในกลุ่มสาระอื่นๆ และต้องกำหนดไว้ในแผนจัดการเรียนรู้ทุกขั้นตอน มีการวัดและประเมินผลคุณธรรมจริยธรรมที่กำหนดไว้ในแผนและนิเทศการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

2.2 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนด้วยการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนควรมีการนำคุณธรรมจริยธรรมเข้าไปบูรณาการในแต่ละกิจกรรมควรกำหนดเกณฑ์การประเมินและมีการวัดและประเมินผลคุณธรรมจริยธรรมในแต่ละกิจกรรมด้วย

2.3 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนด้วยการใช้แบบอย่างที่ดีผู้บริหารครูและบุคลากรในโรงเรียน จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีก่อนควรส่งเสริมให้นักเรียนรุ่นพี่พ่อแม่ผู้ปกครองประพฤติและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและควรมีการยกย่องเชิดชูผู้ที่เป็นแบบอย่างที่ดีด้านต่างๆ

2.4 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนด้วยการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน และภายในโรงเรียนให้สะอาดร่มรื่นสวยงามและเป็นระเบียบเรียบร้อย

จะช่วยในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและการพัฒนาด้านต่างๆ ของนักเรียนเป็นอย่างดีและบุคลากรทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันในการวางแผนดำเนินการและดูแลรักษาร่วมกัน

2.5 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนด้วยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ควรมีการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนให้มากขึ้นในทุกๆ ด้าน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าการพัฒนาด้วยการจัดการเรียนการสอนมีระดับการปฏิบัติสูงสุด จึงควรมีการศึกษาวิจัยการพัฒนาด้วยการจัดการเรียนการสอนเพื่ออบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิเพื่อการพัฒนาโรงเรียนซึ่งผลของการวิจัยน่าจะเป็นประโยชน์ทั้งภาพรวมระดับสถานศึกษา

3.2 จากการจัดสนทนากลุ่มและลงภาคสนาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้วิจัยในครั้งนี้ พบว่า อาจมีปัจจัยภายนอกอื่นที่ส่งผลต่อกลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนเช่นนโยบายของรัฐบาลสมรรถนะของผู้บริหาร ครูผู้สอน รวมถึงกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองแต่ละสถานศึกษามีบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน ซึ่งการวิจัยครั้งต่อไปควรนำตัวแปรนอกดังกล่าวมาพิจารณาด้วย

3.3 กลยุทธ์ที่ได้สร้างขึ้นสามารถนำไปศึกษาวิจัยเป็นกลยุทธ์เทียบเคียงใช้กับสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งเป็นการพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนทั้งภาครัฐและเอกชนที่มี

คุณภาพต่อไป

3.4 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับกลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียน เช่น การวิจัยเชิงปฏิบัติการหรือการวิจัยเพื่อพัฒนาเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนในลำดับต่อไป

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

กลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรมในการปลูกฝัง

คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนประถมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 พัฒนาด้านอิสลามศึกษา คือ เน้นกายกรรม และวัชรกรรมในการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา พัฒนาด้านอิสลามศึกษา คือ ปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้งในการพัฒนาตนเอง พัฒนาด้านอิสลามศึกษา คือ อบรมจิตให้สงบมั่นคงให้เป็นสมาธิ บุคลากรได้อย่างมีคุณภาพ

References

- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Nakhonthap, A. (2005). *The principles and concepts of educational contexts*. Nonthaburi : Sukhothai Thammathirat Open University.
- Ministry of Education. (2008). *Development of learning activities According to the Basic Education Curriculum 2008*. Bangkok : Bureau of Academic and Educational Standards. Printing Agriculture Cooperatives of Thailand.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2006). *National Economic and Social Development Plan No. 10 (2007-2011)*. Bangkok : The Prime Minister.
- Phrakhru Thamtharachan. (2016). Moral Development Strategy Ethics for students in basic education Under the Office of KhonKaen Primary Education Area 1. *Doctoral dissertation*. Graduate School : Northeastern University.
- Suksawat, S. (2009). Moral development of students NonthaburiLadprao School. *Master's Thesis*. Graduate School : Silpakorn University.
- Salasuta, W. (2009). The Enhancement of Morality and Ethics in Range 3 Students of the Holy Infant Jesus Roi-et School, Roi-et Educational Service Area Office 1. *Master Thesis*. Graduate School : Rajabhat Mahasarakham University.

**ประสิทธิผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน
สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น***
**Effectiveness of Education Management of Private School
Principals under Jurisdiction of Khon Kaen Educational Office**

พา อักษรเสือ และเอกราช ไชยิตพิมานเวช
Pha Agsornsua and Ekarach Kositpimanvach
มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
North Eastern University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: ekkarad2552@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประสิทธิผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อศึกษาองค์ประกอบประสิทธิผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น การดำเนินการแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้กรอบแนวคิดในการวิจัยและองค์ประกอบประสิทธิผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน แล้วศึกษาสภาพประสิทธิผลของการจัดการศึกษาเอกชนปัจจุบัน เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน และครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น จำนวน 127 โรงเรียน ผู้บริหาร 127 คน ครูผู้สอน 3,000 คน รวม 3,127 คน กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน 97 คน และครูจำนวน 341 คน เลือกแบบสุ่มอย่างง่าย โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ (Reacting Scale) มีค่าคุณภาพความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ 0.84 ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าความต้องการจำเป็น ระยะที่ 2 เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการจัดสนทนากลุ่มแบบเจาะจง (Focus Group Discussion) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบบันทึกการสนทนากลุ่มวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาตามกรอบแนวคิดและประเด็นอื่นที่พบและนำมาสรุปเป็นประเด็น

*ได้รับบทความ: 11 กุมภาพันธ์ 2562; แก้ไขบทความ: 20 พฤษภาคม 2563; ตอรับตีพิมพ์: 1 มิถุนายน 2563

Received: February 11, 2019; Revised: May 20, 2020; Accepted: June 1, 2020

ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีองค์ประกอบที่มีความต้องการจำเป็นเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้องค์ประกอบดังนี้ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) คุณลักษณะของผู้เรียน 3) บรรยากาศและสิ่งแวดล้อม 4) ความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากร 5) การปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน 6) ความสามารถในการปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลง

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ; การจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the effectiveness of education management of private schools under jurisdiction of Khon Kaen Educational Office, 2) to study the components of effectiveness of education management of private schools under jurisdiction of Khon Kaen Educational Office. There were 2 phases in conducting this research. Phase 1: rationate and related theories and the research literatures were studied to study the present condition by qualitative data collection of 127 principals and 3,000 teachers from 127 private schools with total population of 3,127. The sample groups were 97 private school principals and 341 teachers by simple random sampling. The instrument used in this research was a 5-level rating scale questionnaire with IOC of 0.84, and α -coefficient of 0.98. Data analysis was processed by computer program through frequency, means and standard deviation, and PNI Modified. Phase 2: qualitative data collection through focus group discussion which was done by purposive sampling of selected experts. The tools used in this process were tape recording and notetaking. Content analysis of the conceptual framework and other issues found, and finally concluded and summarized.

The findings of this research were as follows: The effectiveness of education management of private schools under jurisdiction of Khon Kaen Educational Office, in all, were at Moderate level. The research literatures were studied priorities from the highest to the lowest were, 1) learning achievement, 2) students' character, 3) climate and environment, 4) satisfaction of all personnel concerned, 5) school change and development and 6) adaptability to continual change.

Keywords: Effectiveness; Education Management of Private Schools

1. บทนำ

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา สถานศึกษาเอกชนนับเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาไทยมาโดยตลอด และมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประเทศมานาน การบริหารของโรงเรียนเอกชนส่วนใหญ่จะเน้นการบริหารแบบเชิงรุก ทำอย่างไรจะได้เป็นที่นิยม นักเรียนมาเรียนจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ โดยคำนึงความยั่งยืนของกิจการทำอย่างไรโรงเรียนจะดำเนินได้ตลอดไป ถึงแม้มีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอนาคต ทำอย่างไรการบริหารจะเกิดประสิทธิผลสูงสุด เพื่อให้โรงเรียนมีความมั่นคงถาวรยั่งยืนและเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง ชุมชน สังคม ตลอดไปอย่างต่อเนื่อง สถานศึกษาเอกชนมีบทบาทสำคัญในการช่วยแบ่งเบาภาระความรับผิดชอบของภาครัฐตลอดมาอย่างต่อเนื่อง มีความสำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษาที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไม่แตกต่างจากสถานศึกษาของรัฐ ปัจจุบันการแข่งขันระหว่างโรงเรียนเอกชนด้วยกันและโรงเรียนของรัฐสูงมาก สถานศึกษาเอกชนจำเป็นต้องมีองค์ประกอบประสิทธิผลการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาสถานศึกษา พัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษา พัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ได้มาตรฐานอยู่ในระดับสากล ปัญหาของสถานศึกษาเอกชน เอกชนจะเป็นผู้ลงทุนเอง

ดังนั้น จำเป็นต้องมีความระมัดระวังในการพัฒนาสถานศึกษาตนเอง ทำอย่างไรจึงจะดำเนินการได้โดยตลอด ไม่ขาดทุน ยั่งยืน ต้องมีประสิทธิผลในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน พร้อมมีองค์ประกอบซึ่งเป็นสาระสำคัญ

มีการเรียงลำดับความต้องการจำเป็นที่ต้องคำนึงถึง การดำเนินการก่อน-หลัง ประสิทธิผลในการจัดการศึกษา จำเป็นต้องสนองความต้องการของผู้เรียนและผู้ปกครอง และนำผลนี้ไปพัฒนาต่อยอดต่อไปได้อีก ไม่ว่าจะเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคุณลักษณะของผู้เรียน บรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากร การปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน และความสามารถในการปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของประสิทธิผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้
ระยะที่ 1 ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้กรอบแนวคิดในการวิจัยและองค์ประกอบประสิทธิผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และการศึกษาสภาพประสิทธิผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชนปัจจุบันเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการศึกษาหลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน เพื่อใช้ตารางสังเคราะห์องค์ประกอบ ตัวบ่งชี้และสาระหลักเพื่อการวัด เพื่อนำมาสร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถามการวิจัย ตรวจสอบประเมินเพื่อ

หาคุณภาพความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) จากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าเท่ากับ 0.84 หาคุณภาพของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับโรงเรียนเอกชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้ (Alpha Coefficient Cronbach) เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น Reliability ทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น 127 แห่ง แบ่งเป็นผู้บริหาร 127 คน ครูผู้สอน 3,000 คน รวม 3,127 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้บริหาร 97 คน ครูผู้สอน 341 คน รวมทั้งสิ้น 438 คน สุ่มอย่างง่าย ซึ่งการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจะใช้ตารางของ Krejcie & Morgan (Srisa-ard, 2014)

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้หาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าความต้องการจำเป็น (Needs Identification) และกำหนดให้ค่าดัชนีการจัดเรียงลำดับความสำคัญ ของความต้องการจำเป็น (PNIModified) โดยผู้วิจัยจะพิจารณาหัวข้อที่มีค่าดัชนี (PNIModified) ที่มีค่ามากกว่าดัชนี (PNIModified) เฉลี่ยขึ้นไปแล้วนำข้อมูลมาเสนอ Specific Model (Suwimol, 2007) ระยะที่ 2 เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการจัดสนทนากลุ่มแบบเจาะจง (Focus Group Discussion) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้แบบบันทึกการสนทนากลุ่มวิเคราะห์ข้อมูลโดยการ

วิเคราะห์เนื้อหาตามกรอบแนวคิดและประเด็นอื่นๆ ที่พบและนำมาประมวลสรุป สังเคราะห์เป็นองค์ประกอบของประสิทธิผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง ประสิทธิผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยการศึกษาประสิทธิผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน

1.1 สภาพปัจจุบันประสิทธิผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น พบว่า โดยรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.29$, S.D. = .20) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ คุณลักษณะของผู้เรียน ($\bar{x} = 3.48$, S.D. = .32) รองลงมาคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ($\bar{x} = 3.41$, S.D. = .46) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ความสามารถปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลง ($\bar{x} = 2.87$, S.D. = .46)

1.2 สภาพที่พึงประสงค์ของประสิทธิผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น พบว่า โดยรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับดี ($\bar{x} = 4.54$, S.D. = .25) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ($\bar{x} = 4.57$, S.D. = .36) รองลงมาคือ คุณลักษณะของผู้เรียน ($\bar{x} = 4.55$, S.D. = .34) และด้านที่มีค่า

เฉลี่ยต่ำสุดคือ บรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ($\bar{x} = 4.48$, $S.D. = .32$)

2. องค์ประกอบประสิทธิผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น

2.1 เมื่อเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น โดยระบุความต้องการจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุด และมีความเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนา ก่อน พบว่า ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ($PNI_{Modified} = 0.58$) คุณลักษณะของผู้เรียน ($PNI_{Modified} = 0.38$) บรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ($PNI_{Modified} = 0.34$) ความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากร ($PNI_{Modified} = 0.32$) การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาโรงเรียน ($PNI_{Modified} = 0.31$) และความสามารถในการปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลง ($PNI_{Modified} = 0.30$) ตามลำดับ

2.2 ผลจัดสนทนากลุ่มผลที่ได้มีค่าดังนี้ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) คุณลักษณะของผู้เรียน 3) บรรยากาศและสิ่งแวดล้อม 4) ความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากร 5) การปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน 6) ความสามารถในการปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลง

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น เป็นการดำเนินการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ พบว่า ประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน ด้านผล

สัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้เรียนต้องมีการเรียนในระดับมาตรฐาน มีความรู้ คู่คุณธรรม อยู่ในสังคมได้ มีวิจรรย์ญาณ วิเคราะห์ สังเคราะห์ แก้ปัญหาได้ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม นักเรียนเรียนจบตามหลักสูตรในเวลาที่กำหนด สอดคล้องกับแนวคิดของทเวรัตน์ ทวีรัตน์ (Taweerat, 2012) ที่พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเกิดจากผลลัพธ์ของประสิทธิผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เป็นข้อมูลชี้ชัดว่า โรงเรียนแห่งนี้มีประสิทธิผลการจัดการศึกษาดีเพียงพอ สำหรับด้านคุณลักษณะของผู้เรียน นักเรียนต้องใฝ่รู้ ใฝ่เรียน กระตือรือร้น ได้รับการพัฒนาด้านความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ มีเจตคติต่อการเรียนและโรงเรียน มีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามระเบียบและกฎหมาย สอดคล้องกับแนวคิดของพรวิณัส นุ่มท้วม (Numthuam, 2013) กล่าวว่า คุณลักษณะของผู้เรียน เมื่อเรียนแล้วต้องได้รับการพัฒนาอย่างน้อย 3 ด้านคือ พุทธิพิสัย คือ ความรู้ จิตพิสัย คือ คุณธรรม ระเบียบวินัย และทักษะพิสัย คือ ด้านความชำนาญและประสบการณ์ สำหรับด้านบรรยายและสิ่งแวดล้อม โรงเรียนต้องมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน ภายในรั้ว ภายนอกรั้วให้สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย ปลูกต้นไม้ดอกไม้ประดับให้สวยงาม อยู่เสมอ สอดคล้องกับแนวคิดของทิพวรรณ จันทร์สถิต (Chansathit, 2011) กล่าวว่า การสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมเป็นจุดแรก ที่ทำให้บุคคลทั่วไปเกิดความสนใจอยากเข้ามาดูโรงเรียน การสร้างบรรยากาศพัฒนาภูมิทัศน์เป็นการสนับสนุน หรือเอื้อต่อการเรียนรู้ ทำให้การเรียน

การสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น สำหรับด้านความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากร บุคลากรต้องมีความสุขกับงาน เป็นส่วนหนึ่งของทีมงาน พอใจค่าตอบแทน สวัสดิการและรางวัลที่ได้รับ สอดคล้องกับแนวคิดของเกตสุตา มนิระพงษ์ (Maniraphong, 2011) กล่าวว่าบุคลากรเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กร ความพึงพอใจของบุคลากรจะทำให้งานมีคุณภาพเสร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด สำหรับด้านการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน ครูต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลงวิธีการสอน นำผลการสอบมาปรับปรุงวางแผนการสอนเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้ดีขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของทิพาดี เมฆสุวรรณ (Meksawan, 2012) กล่าวว่า สถานศึกษาเอกชนเป็นองค์กรที่ต้องปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานทุกด้าน เพื่อให้ผู้ปกครอง สังคมยอมรับอยู่เสมอ สำหรับด้านความสามารถในการปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลง โรงเรียนต้องศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันอย่างเข้าใจ การเปลี่ยนแปลงยุคโลกาภิวัตน์ นโยบายของต้นสังกัด สำคัญความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมทุกระยะ เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับแนวคิดของสุกมานะ (Sukmano, 2011) กล่าวว่า การปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์กับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในอนาคต จะทำให้องค์กรอยู่อย่างยั่งยืน มั่นคง ได้รับความนิยมจากนักเรียน ผู้ปกครอง สังคม

2. องค์ประกอบของประสิทธิผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงาน

ศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่นนั้น ด้านที่ต้องการเร่งพัฒนามากว่าด้านหนึ่งเมื่อเรียงลำดับแล้วคือ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เนื่องจากเป็นผลที่เห็นชัดในการจัดการศึกษา ว่านักเรียนมีความรู้มากเพียงใด สามารถสอบเรียนต่อได้มากเพียงใด ด้านต่อมาคือ ด้านคุณลักษณะของผู้เรียน เมื่อผู้เรียนจบการศึกษาแล้วมีพฤติกรรม เมื่อเวลาอยู่ในสังคมเป็นอย่างไร ทั้งสองด้านที่กล่าวมาสอดคล้องกับแนวคิดของทเวรัตน์ ทวีรัตน์ (Taweerat, 2012) กล่าวว่า ทั้งสองด้านเกี่ยวข้องกับนักเรียนเป็นผลการจัดการศึกษาในเชิงประจักษ์ สามารถวัดได้ว่านักเรียนมีความรู้คู่คุณธรรมอย่างไร ด้านต่อมาด้านความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากรถึงแม้จะเป็นด้านที่เกี่ยวข้องกับครูและบุคลากรทางการศึกษา แต่ก็สำคัญที่จะทำให้ประสิทธิผลการจัดการศึกษาสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับแนวคิดของเกตสุตา มนิระพงษ์ (Maniraphong, 2011) กล่าวว่า ครูและบุคลากรเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนสถานศึกษา คุณภาพของผู้เรียนสำเร็จตามเป้าหมาย ตามวัตถุประสงค์ต้องอาศัยครูและบุคลากรเป็นสิ่งสำคัญ ด้านต่อมาการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียนจำเป็นอย่างยิ่งต้องพัฒนาทั้งอาคาร สถานที่ บริบท และส่วนประกอบอื่นๆ ให้ที่น่าเชื่อถือให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจปลอดภัย สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยถูกสุขลักษณะมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และด้านสุดท้ายที่มีความจำเป็นน้อยที่สุดแต่ก็ยังคงสำคัญไม่แพ้ด้านอื่น ในการดำเนินงานโรงเรียนเอกชน จะให้เกิดประสิทธิผล โรงเรียนต้องปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงหลักสูตร

วิธีการสอน การนำเทคโนโลยีมาช่วยในการสืบค้นข้อมูล ปรับบริบทในโรงเรียนให้ทันสมัย สอดคล้องกับแนวคิดของลักษณะ สุขมะโน (Sukmano, 2011) กล่าวว่า การปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนให้ทันสถานการณ์กับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตจะทำให้โรงเรียนมีภูมิคุ้มกัน ทำให้โรงเรียนสามารถดำเนินงานไปได้อย่างยั่งยืน มั่นคง ถึงจะมีการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

ผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน ต้องมุ่งเน้นผลที่เกิดและมีประสิทธิผลด้วยการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นส่วนสำคัญ เน้นพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้นักเรียนเกิดความรู้ กระตือรือร้นในการพัฒนาความรู้ ความชำนาญ มีเจตคติที่ดีต่อการเรียน โรงเรียน ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง โรงเรียนต้องพัฒนาภูมิทัศน์ทั้งในห้องเรียนในโรงเรียน นอกโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมให้ขวัญกำลังใจให้สวัสดิการและค่าตอบแทนที่เหมาะสม สร้างความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากร ผู้บริหารมีการวิเคราะห์สถานการณ์นโยบายต้นสังกัดการเปลี่ยนแปลงยุคโลกาภิวัตน์ มาปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนให้ทันต่อเหตุการณ์ครูต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลงวิธีสอน นำผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาปรับปรุง วางแผนการสอนให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นเรื่อย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการสร้าง

แบบวัดและประเมินตัวบ่งชี้ ประสิทธิภาพการจัดการศึกษาเอกชน ให้ผู้บริหารโรงเรียนใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาเอกชนและให้ผู้บริหารโรงเรียนใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาต่อไป

2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ ประสิทธิภาพการจัดการศึกษาในสังกัดอื่น เพื่อให้ได้ตัวบ่งชี้การบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพที่เหมาะสมกับบริบทนั้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ประสิทธิผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้ องค์ประกอบการจัดการศึกษาที่ทำให้โรงเรียนเอกชนมีประสิทธิผลมีความต้องการจำเป็น เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยต้องประกอบดังนี้ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้เรียนต้องมีผลการเรียนระดับมาตรฐานมีความรู้ คู่คุณธรรม อยู่ในสังคมได้มีวิจรรย์ญาณ วิเคราะห์ สังเคราะห์ แก้ปัญหาได้ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ต้องการเรียนจบในเวลา กำหนด ด้านคุณลักษณะของผู้เรียน นักเรียนต้องใฝ่รู้ ใฝ่เรียน กระตือรือร้น ได้รับการพัฒนาด้านความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ มีเจตคติต่อการเรียน มีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามกฎหมาย ด้านบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม โรงเรียนต้องปรับปรุงภูมิทัศน์ทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียนรอบนอกกว้างให้สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยมีไม้ดอกไม้ประดับสวยงาม ด้านความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากร ต้องมีความสุขกับงานเป็นส่วน

หนึ่งของทีมงาน พอใจค่าตอบแทน สวัสดิการและ
รางวัลที่ได้รับ ด้านการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา
โรงเรียน ครูต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลงวิธีการสอน
นำผลการสอนมาปรับปรุงวางแผนการสอนเพื่อ
พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้ดีขึ้น และด้าน

ความสามารถในการปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลง
โรงเรียนต้องศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน
อย่างเข้าใจ การเปลี่ยนแปลงยุคโลกาภิวัตน์
นโยบายต้นสังกัด จัดการศึกษาให้ตรงตามความ
ต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองชุมชนและสังคม

References

- Chansathit, T. (2011). *Satisfaction of Instructors and Personnel in Management of Rajabhat Thonburi University*. Bangkok : Rajabhat Thonburi University Press.
- Maniraphong, K. (2011). A Model of Causal Relationships of Secondary School Students' Achievement in Mathematics. *Masters Thesis in Educational Evaluation and Measurement*. Graduate School : Khon Kaen University.
- Meksawan, T. (2012). *Dare to Think, Lead, Act and Change*. Bangkok : Expernet.
- Numthuan, P. (2013). Analysis of Personality Groups Affecting Achievement of Grade-5 Secondary School Students under Secondary Education Service Area 10. *Masters Thesis*. Graduate School : Mahasarakam University.
- Srisa-ard, B. (2014). *Research Report on Model of Research Monitoring*. Mahasarakam : Apichart Press.
- Sukmano, L. (2011). Private School Management Model for Effectiveness aligned with the standard required by Basic Education Commission of Schools under Udonrtani Primary School Service Area 1. *Doctoral Dissertation*. Khon Kaen : Northeastern University.
- Suwimol, W. (2007). *Needs Assessment Research*. Bangkok : Chulalongkorn University Press.
- Taweerat, P. (2012). *Research Methodology in Behavioral and Social Service*. 7st ed. Bangkok : Srinakarinwirote University.

**การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรกับระดับความโปร่งใส
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น***
**An Analysis of the Relationships Between Variables Attributes
and Transparency of Local Administrative Organizations
in Khon Kaen Province**

นันทนัต สำราญจิตร และกริชวาท ลอว์ชัยสุนทร
Nantanat Samranjit and Grichawat Lowatcharin
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Khon Kaen University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: fang_fif@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ กับความโปร่งใสของ อปท. ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิจากโครงการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 กลุ่มตัวอย่าง คือ เทศบาลตำบล จำนวน 77 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 140 แห่ง รวมทั้งสิ้น 217 แห่ง การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา เพื่อพิจารณาลักษณะของข้อมูลทั่วไปและสถิติเชิงอนุมาน เพื่อวิเคราะห์สมมติฐานที่สัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตาม โดยมีตัวแปรต้น คือ 1) ประเภทหน่วยงาน 2) ขนาดพื้นที่ 3) จำนวนประชากร 4) งบประมาณรายรับ 5) จำนวนบุคลากร และ 6) ภาวะผู้นำ และตัวแปรตาม คือ ระดับความโปร่งใสของ อปท.

ผลการวิจัยพบว่า อปท. ในกลุ่มตัวอย่างมีขนาดพื้นที่เฉลี่ย 46.4 ตารางกิโลเมตร มีประชากรเฉลี่ย 7,024 คน งบประมาณรายรับประจำปีเฉลี่ย 59.7 ล้านบาท จำนวนบุคลากรเฉลี่ย 43 คน คะแนนภาวะผู้นำของผู้บริหารโดยเฉลี่ย 93.20 คะแนน และดัชนีความโปร่งใสโดยเฉลี่ย 82.05 คะแนน ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะขององค์กรกับระดับความโปร่งใสของ อปท. พบว่า ลักษณะขององค์กรด้านภาวะผู้นำมีความสัมพันธ์แบบแปรผันตรงกับระดับความโปร่งใสของ อปท. อย่างมีนัยสำคัญ

*ได้รับบทความ: 19 ธันวาคม 2562; แก้ไขบทความ: 20 พฤษภาคม 2563; ตอรับตีพิมพ์: 4 มิถุนายน 2563

ทางสถิติ ในขณะที่ตัวแปรต้นอื่นไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความโปร่งใสแต่อย่างใด ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่าหากรัฐบาลต้องการส่งเสริมให้ อปท. มีการบริหารงานอย่างโปร่งใสมากขึ้น จะต้องให้ความสำคัญแก่การปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์และเจตจำนงของผู้บริหารท้องถิ่นเป็นหลัก

คำสำคัญ: ความโปร่งใส; ลักษณะขององค์กร

Abstract

Transparency is a major principle that local administrative organizations (LAOs) need to uphold and apply in their administration and provision of public services. The current study aimed to examine the relationships between a group of variables LAOs' transparency levels. The authors employed a quasi-experimental design by analyzing secondary data obtained from the Integrity and Transparency Assessment Report for the Fiscal Year 2017. The sample was 217 LAOs in Khon Kaen Province, comprising 77 subdistrict municipalities and 140 subdistrict administrative organizations (SAOs). The authors employed descriptive and inferential statistics to analyze the independent variables—i.e. organizational types, total area, population, total revenues, number of employees, and leadership and the dependent variable, i.e. transparency level.

Findings reveal that: the sample has the average total area of 46.4 square kilometers, average total population of 7,024 people, average total revenue of 59.7 million-baht, average total employees of 43 people, average leadership score of 93.20 points, and average transparency score of 82.05 points. Findings from inferential statistics reveal that leadership has a statically-significant positive relationship with LAOs' transparency level while other independent variables do not have any relationship with transparency level. This finding implies that, in order to promote and strengthen transparency among LAOs, the government should place its emphasis on transforming the attitude and determination of local chief executives and mayors.

Keywords: Transparency; Variables Attributes

1. บทนำ

ปัจจุบันนี้จะเห็นได้ว่าประเทศไทยของเราจะให้ความสนใจกับเรื่องความโปร่งใสเป็นอย่างมาก เนื่องจากในอดีตภาคราชการถือเป็นกลไกหนึ่งที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาประเทศอยู่เพราะหลายๆ ปีที่ผ่านมา ภาคราชการอ่อนแอลงอย่างเห็นได้ชัดและมีปัญหาในการปรับตัวหลายด้าน เช่น ระบบงบประมาณ ระบบบุคลากร และระบบการให้ผลตอบแทน ความอ่อนแอดังกล่าว ทำให้ภาคราชการไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นอกจากความอ่อนแอของระบบแล้ว การทุจริตคอร์รัปชันยังเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่อุดร้งไม่ให้ภาคราชการสามารถพัฒนาต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นทำให้ต้องมีการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับความโปร่งใส เพื่อจะทราบถึงระดับความโปร่งใสของในองค์กรจะได้นำไปแก้ปัญหาได้ถูกต้อง

ในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ถือเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดประชาชนทุกพื้นที่ทุกภูมิภาค มีความเกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่นั้นๆ ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิต ดังนั้น ท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทุกคน การบริการสาธารณะถือเป็นบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งของท้องถิ่น ซึ่งสามารถแบ่งงานออกเป็นหลายส่วน ประกอบด้วย ด้านโครงสร้างพื้นฐาน การบริการน้ำประปา ไฟฟ้าและถนนต้องทั่วถึงชุมชน ด้านคุณภาพชีวิต เช่น การดูแลเด็กและเยาวชน สนับสนุนด้านการศึกษาช่วยเหลือผู้ป่วย ผู้พิการ ในขณะที่เดียวกันเมื่อ

ประชาชนมีความเดือดร้อน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในท้องถิ่นนั้นๆ จะต้องเป็นผู้นำในการแก้ปัญหาให้อย่างทันท่วงที

การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment: ITA) ซึ่งรวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญอย่างมาก เพราะคุณธรรมและความโปร่งใสเป็นตัวสร้างความมั่นใจและความน่าเชื่อถือให้กับประชาชนผู้รับบริการ ฉะนั้น เพื่อให้ทราบถึงคุณธรรมและความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของจังหวัดขอนแก่น จึงได้มีการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น โดยแบ่งออกเป็น 217 แห่ง จำแนกออกเป็นเทศบาล 77 แห่ง และองค์กรบริหารส่วนตำบล 140 แห่ง การประเมิน ITA นี้จะอิงหลักของธรรมาภิบาลในการดำเนินงานของภาครัฐ (Good Governance) จะประกอบด้วย 5 ดัชนี ได้แก่ ดัชนีความโปร่งใส ดัชนีความรับผิดชอบ ดัชนีความปลอดภัยจากการทุจริตในการปฏิบัติงาน ดัชนีวัฒนธรรมคุณธรรมในองค์กร และดัชนีคุณธรรมในการทำงานของหน่วยงาน แต่ทั้งนี้ ผู้ศึกษาจะวิเคราะห์การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในหัวข้อ “ดัชนีความโปร่งใส” เท่านั้น (Wongthanawas, et al., 2017) เพราะเป็นดัชนีที่บ่งบอกได้ถึงประสิทธิภาพการบริหารดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การมีหลักธรรมศีลธรรมและผลประโยชน์ของสาธารณะ รวมทั้งประเทศไทยยัง

มีปัญหาในเรื่องของการทุจริตคอร์รัปชัน

ทั้งนี้ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจเกี่ยวกับลักษณะขององค์กรกับระดับความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยผู้ศึกษาจะวิเคราะห์เปรียบเทียบจากข้อมูลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใส (ITA) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของจังหวัดขอนแก่น ว่าลักษณะขององค์กรจะมีความสัมพันธ์กับระดับความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากน้อยเพียงใดหรือไม่ถ้าองค์กรยังไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนดก็สามารถนำข้อมูลไปแก้ไขในองค์กรเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาระดับความโปร่งใสในการปฏิบัติงานขององค์กรสนองต่อความต้องการของประชาชนให้มากที่สุด

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ กับระดับความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น กับตัวแปรต้นด้านลักษณะขององค์กร โดยแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ตำราเอกสารต่างๆ และผลโครงการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงาน (Integrity and Transparency Assessment-ITA) ขององค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น จำนวน 217 แห่ง จำแนกเป็นเทศบาล 77 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 140 แห่ง เหตุผลที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะเทศบาลตำบลกับองค์การบริหารส่วนตำบล เนื่องจากเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ ในขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเภทอื่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลนคร และเทศบาลเมือง มีจำนวนรวมเพียง 5 แห่งเท่านั้น

ตัวแปรตาม คือ ความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ทั้งนี้ เพื่อความสะดวกและง่ายต่อการสืบค้นข้อมูล ผู้วิจัยจึงกำหนดตัวแปรต้นที่นำมาวิเคราะห์ คือ ลักษณะขององค์กร ได้แก่ 1) ประเภทหน่วยงาน (เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล) 2) ขนาดพื้นที่ 3) จำนวนประชากร 4) งบประมาณรายรับ 5) จำนวนบุคลากร และ 6) ภาวะผู้นำ (เจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน)

ใช้วิธีการวิเคราะห์ทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อพิจารณาลักษณะของข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ตัวแปรต้น ทั้ง 6 ตัวแปร ได้แก่ 1) ประเภทหน่วยงาน 2) ขนาดพื้นที่ 3) จำนวนประชากร 4) งบประมาณรายรับ 5) จำนวน

บุคลากร และ 6) ภาวะผู้นำ (เจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน) ซึ่งวัดจากผลประเมินเจตจำนงสุจริตในการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ตัวแปรตาม คือ ระดับความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น เทคนิคที่ใช้ในการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน คือ สหสัมพันธ์พอยท์ไบซีเรียล (Point Biserial Correlation Coefficients) ซึ่งเหมาะสำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) กับตัวแปรที่มีมาตรวัดนามบัญญัติกับมาตรวัดอัตราส่วน และสถิติสหสัมพันธ์ของเพียสัน (Pearson's Product

Moment Correlation Coefficient) ซึ่งเหมาะสำหรับตัวแปรมาตรวัดอัตราส่วน โดยทดสอบระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ผลการศึกษา สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นประเภทขององค์กร เมืองการบริหารส่วนตำบลจำนวน 140 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 64.5 มีเทศบาลตำบลจำนวน 77 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 35.5 ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 1 สถิติเชิงพรรณนา

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
ประเภทขององค์กรเทศบาลตำบล	77	35.5
องค์การบริหารส่วนตำบล	140	64.5

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาขนาดพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมเฉลี่ย 46.3582 ตารางกิโลเมตร มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 33.80 จำนวนประชากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมเฉลี่ย 7,024.0783 คน มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3,768 งบประมาณรายรับประจำปีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีค่าเฉลี่ย 59,719, 593.52 บาท มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 43,678, 814.82 จำนวนบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีค่าเฉลี่ย 43.42 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 27.92 ภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัดจากเจตจำนงสุจริตในการบริหาร

งานซึ่งเป็นตัวชี้วัดย่อยในการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใส ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพฤติกรรมและทัศนคติในการบริหารงานของผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จะต้องมีจิตสำนึกในการบริหารงานอย่างมีคุณธรรม และมุ่งนำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ดำเนินงานตามภารกิจด้วยความโปร่งใส และปราศจากการทุจริตโดยการแสดงเจตนารมณ์ที่แน่วแน่ว่าจะบริหารงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และให้ความสำคัญกับการบริหารงานอย่างมีคุณธรรม และพร้อมที่จะรับผิดชอบหากเกิดความไม่เป็นธรรมหรือการทุจริตขึ้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เจ้าหน้าที่

และสาธารณชนเกิดความเชื่อมั่นในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ภาวะผู้นำของผู้บริหารมีค่าเฉลี่ย 93.19 คะแนน โดยมีส่วนเบี่ยง

เบนมาตรฐานเท่ากับ 8.71 ดัชนีความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 82.05 คะแนน โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 9.67 ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 2 สถิติเชิงพรรณนาของลักษณะขององค์กร

ตัวแปร	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ขนาดพื้นที่	1.13	309.79	46.36	33.80
จำนวนประชากร	1,627	39,590	7,024.08	3,768.56
งบประมาณรายรับประจำปี	601,338.43	391,251,962.98	59,719,593.52	43,678,814.82
จำนวนบุคลากร	13	345	43.42	27.92
ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (เจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน)	45.75	99.50	93.19	8.71
ดัชนีความโปร่งใส	49.16	98.29	82.05	9.67

3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะขององค์กรกับความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างประเภทองค์กร (เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล) ขนาดพื้นที่ จำนวนประชากร งบประมาณรายรับ และจำนวนบุคลากร กับความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น พบว่า ทั้ง 5 ด้านมีค่า Sig. มากกว่า .05 จึงปฏิเสธสมมติฐานรอง (H1) ยอมรับสมมติฐานหลัก (H0) หมายความว่า ลักษณะองค์กรด้านประเภทองค์กร (เทศบาลตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล) ขนาดพื้นที่ จำนวนประชากร งบประมาณรายรับ และจำนวนบุคลากร

ไม่มีความสัมพันธ์กับความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

ส่วนผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำ (เจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน) กับความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น พบว่า ภาวะผู้นำ (เจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน) มีค่า Sig. เท่ากับ .001 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ .05 ตามที่ตั้งไว้ จึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H1) หมายความว่า ลักษณะองค์กรด้านภาวะผู้นำ (เจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน) มีความสัมพันธ์กับความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ที่ระดับนัยสำคัญ .05 โดยมีความสัมพันธ์กันในทิศทาง

เดียวกันในระดับต่ำมาก กล่าวคือ เมื่อองค์กร มีภาวะผู้นำ (เจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน) มากขึ้น จะมีความโปร่งใสขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้นในระดับต่ำมาก ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำ (เจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน) กับความ โปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

ลักษณะองค์กร	ความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น			
	สัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์	Sig.	ทิศทาง	ระดับความ สัมพันธ์
ภาวะผู้นำ (เจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน)	$r = .230^{**}$	.001	เดียวกัน	ต่ำมาก

* $p < .05$, ** $p < .01$

r = Pearson's Product Moment Correlation Coefficient

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยลักษณะองค์กรกับระดับ ความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน พื้นที่จังหวัดขอนแก่น สามารถอภิปรายผลการ ศึกษาได้ดังนี้

จากผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ลักษณะขององค์กรกับความโปร่งใสขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นพบว่า ลักษณะองค์กรด้านภาวะผู้นำ (เจตจำนงสุจริตใน การบริหารงาน) มีความสัมพันธ์กับความโปร่งใส ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัด ขอนแก่น ในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อองค์กร มีภาวะผู้นำ (เจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน) มากขึ้น จะมีความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นเพิ่มขึ้นด้วย อธิบายได้ว่า ภาวะผู้นำ (เจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน) คือพฤติกรรม และทัศนคติในการบริหารงานของผู้บริหารที่จะ ต้องมีจิตสำนึกในการบริหารงานอย่างมีคุณธรรม

และมีธรรมาภิบาล มุ่งนำองค์กรให้ดำเนินงานด้วย ความโปร่งใส ปราศจากการทุจริตโดยการแสดง เจตนาธรรมที่แน่วแน่จะบริหารงานด้วยความ ซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ วาสนา ประเสริฐ (Prasoet, 2014 : 85-91) ที่ศึกษา เรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของ องค์กรบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พบว่า นายกองค์การบริหารส่วน ตำบลคลองสาม และบุคลากรผู้ปฏิบัติงานใน องค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม ทุกคนสามารถ อธิบายถึงความหมายของหลักธรรมาภิบาลและ สามารถยกตัวอย่างการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล ได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมาภิบาลเป็น อย่างดี ส่งผลกระทบในด้านบวกในการนำหลัก ธรรมาภิบาลไปใช้ในการบริหารงานขององค์การ บริหารส่วนตำบลคลองสาม ซึ่งหมายความว่า ภาวะผู้นำ (เจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน) มีผล ต่อการประพฤติปฏิบัติ และทัศนคติของผู้ปฏิบัติ

งานในองค์กรรวมถึงวัฒนธรรมองค์กรหากบุคลากรในองค์กรทุกคน ทั้งผู้บริหารและปฏิบัติงาน มีภาวะผู้นำ ก็ย่อมมีสติที่จะคำนึงถึงหลักธรรมและศีลธรรมเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจในการบริหารงาน ซึ่งจะส่งผลให้ระดับความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น และยังสอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการของชุมชนสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด ตามที่วรชัย สิงห์ฤกษ์ และประสพชัย พสุนนท์) (Singharoek and Phasunon, 2016 : 67-76) พบว่า ปัจจัยภาวะผู้นำของผู้บริหารมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการของชุมชนสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด นั้นแสดงให้เห็นว่า ภาวะผู้นำ (เจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน) คือหนึ่งในหัวใจหลักสำคัญในการดำเนินภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สำเร็จได้ตามเป้าประสงค์ตามที่องค์กรตั้งไว้ รวมถึงการพัฒนาในระดับความโปร่งใสขององค์กรให้สูงขึ้น สร้างความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจให้กับประชาชนผู้รับบริการสำหรับลักษณะองค์กรด้านประเภทองค์กร (เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล) ด้านขนาดพื้นที่ ด้านจำนวนประชากร ด้านงบประมาณรายรับ และด้านจำนวนบุคลากรพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น หมายความว่า ระดับความโปร่งใสไม่ได้ขึ้นอยู่กับลักษณะองค์กรด้านประเภทองค์กร (เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล) ด้านขนาดพื้นที่

ด้านจำนวนประชากร ด้านงบประมาณรายรับและด้านจำนวนบุคลากร ซึ่งอธิบายได้ตามดัชนีความโปร่งใส (Transparency Index) ของรายงานผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงาน (Integrity and Transparency Assessment - ITA) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 กล่าวคือ ดัชนีความโปร่งใสจะเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลองค์กร เกี่ยวกับการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระบวนการบริหารงานต่างๆ การไม่ปกปิดข้อมูล จะสามารถตรวจสอบได้โดยไม่จำกัดการเข้าถึง ซึ่งดัชนีความโปร่งใสแบ่งออกเป็น 2 ตัวชี้วัด คือ 1) ตัวชี้วัดการให้เปิดเผย และเข้าถึงข้อมูล และ 2) ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จะเห็นได้ว่าระดับความโปร่งใสไม่มีความสัมพันธ์กันกับลักษณะองค์กรด้านประเภทองค์กร (เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล) ด้านขนาดพื้นที่ ด้านจำนวนประชากร ด้านงบประมาณรายรับและด้านจำนวนบุคลากร

6. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอแบ่งการนำเสนอข้อเสนอแนะออกเป็น 3 ส่วนด้วยกัน คือ 1) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ 2) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และ 3) ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1.1 การยกระดับค่าความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมุ่งเน้นในเรื่อง

ของภาวะผู้นำเป็นหลัก ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาระดับความโปร่งใสขององค์กร

1.2 พัฒนาระบบความคิดของผู้บริหาร หรือผู้ที่เข้ามาบริหาร ให้มีทัศนคติที่ดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา รวมไปถึงประชาชนผู้มารับบริการ

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 ผู้บริหารองค์กรควรมีนโยบายในการเสริมสร้างและพัฒนาหลักศีลธรรมคุณธรรมในการปฏิบัติงาน ตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงลงมาถึงหัวหน้ากลุ่มงาน เพื่อการสร้างความน่าเชื่อถือขององค์กรและบุคลากร รวมถึงความไว้วางใจกับผู้รับบริการ

2.2 มีนโยบายที่เกี่ยวกับเรื่องของระบบตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำมาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารองค์กร รวมไปถึงกระบวนการภายในของการดำเนินการกิจขององค์กร

2.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเน้นนโยบายที่เกี่ยวกับกฎระเบียบ แบบแผนปฏิบัติงาน ให้มีความชัดเจนในเรื่องของบทบาทหน้าที่ การปฏิบัติงานภายใต้หลักธรรม จรรยา ตามความถูกต้องบนพื้นฐานของหลักศีลธรรม

3. ข้อเสนอแนะการศึกษาครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาต่อยอดในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างด้านภาวะผู้นำกับระดับความโปร่งใสขององค์กรในทุกๆ 3-5 ปี เพื่อความทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลงของยุคปัจจุบัน

3.2 ควรศึกษาในเรื่องของการหาความสัมพันธ์ในด้านอื่นๆ ของหลักธรรมาภิบาลเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำมาเป็น

แนวทางในการประยุกต์ใช้พัฒนากับองค์กรให้มีค่าระดับธรรมาภิบาลที่สูงยิ่งขึ้น

3.3 ควรมีการศึกษาในด้านของงานวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก มีมุมมองที่แตกต่างออกไป พร้อมกับสามารถใช้ประกอบการอธิบายข้อมูลของสภาพปัญหาและอุปสรรคในการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรกับระดับความโปร่งใสขององค์กร สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่จะส่งผลต่อระดับความโปร่งใสขององค์กร คือ ภาวะผู้นำ (เจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน) องค์กรใดที่จะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องยึดหลักธรรมาภิบาล โดยหนึ่งในหลักการนั้นคือความโปร่งใส แต่การจะพัฒนาระดับความโปร่งใสขององค์กร ย่อมต้องอาศัยปัจจัยหลายๆ ด้านเข้ามาเป็นส่วนประกอบ ต้องอาศัยความร่วมมือและร่วมใจของบุคลากรทั้งองค์กร และรวมถึงผู้มารับการบริการจากองค์กรหรือประชาชนให้มีส่วนร่วมต่างๆ ด้วย หากผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานมีภาวะผู้นำ (เจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน) ซึ่งเป็นพฤติกรรมและทัศนคติที่จะต้องมิจิตสำนึกในการบริหารงานหรือปฏิบัติงานอย่างมีคุณธรรมศีลธรรม คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งก็ย่อมสามารถยกระดับความโปร่งใสขององค์กรนั้นๆ ได้ หากรัฐบาลต้องการส่งเสริมให้อปท. มีการบริหารงานอย่างโปร่งใสมากขึ้น จะต้องให้ความสำคัญแก่การปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์และเจตจำนงของผู้บริหารท้องถิ่นเป็นหลัก

References

- Prasoet, W. (2014). The Administration of Good Governance in Khlong Sam Subdistrict Administrative Organization Khlong Luang District Pathum Thani Province. *Academic Services Journal Prince of Songkla University*, 25(3), 85-91.
- Singharoek, W. and Phasunon, P. (2016). Factors Affecting Good Governance Implementation in the Federation of Savings and Credit Cooperatives of Thailand Limited. *Modern Management Journal*, 14(1), 67-76.
- Wongthanawas, S., et al. (2017). *Integrity and Transparency Assessment of Local Governments in Khon Kaen*. Khon Kaen : College of Local Administration Khon Kaen University.

**การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย
ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา อำเภอกระทุ่มแบน
จังหวัดสมุทรสาคร***

**The Participation of Citizens in Garbage Waste Management
in Tha-Sao Sub District Administration Organization,
Krathum Baen District, Samut Sakhon Province**

นันทพร วิสรัมย์ และราชนันท์ นพณัฐวงศ์

Nantaporn Wiseram and Rachen Noppanatwongsakorn

มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

Southeast Asia University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: nantaporn.wiseram@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร และ 2) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชากรในการจัดการขยะมูลฝอย ของชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ ประชาชนที่มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 362 คน ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ ได้ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.20-0.80 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 ส่วนสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และตรวจสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีการตรวจสอบความแตกต่างของฟิชเชอร์ (Fisher's least significant difference: LSD)

ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งแยกเป็นรายด้าน ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมใน

*ได้รับบทความ: 5 กุมภาพันธ์ 2562; แก้ไขบทความ: 30 มีนาคม 2563; ตอรับตีพิมพ์: 30 พฤษภาคม 2563

การรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.87 และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนจากการศึกษาเปรียบเทียบ จำแนกเพศ พบว่าไม่แตกต่างกัน และจากการศึกษาเปรียบเทียบของอายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในตำบลท่าเสา พบว่า การมีส่วนร่วมโดยรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน; การจัดการขยะมูลฝอย

Abstract

The objectives of this study: 1) were to study levels of citizens participation in garbage waste management of community in Tha-sao Subdistrict Administrative Organization, Krathum Baen District, Samut Sakhon Province, 2) were to study participation of citizens in garbage waste management of community in Tha-sao Subdistrict Administrative Organization, Krathum Baen District, Samut Sakhon Province. The research samples were 362 citizens live in Tha-sao Sub district Administrative Organization, Krathum Baen District, Samut Sakhon Province. This research used the stratified random sampling to find the sample groups. The research instruments used for data collection were the 5 point scale questionnaires with the discrimination index level of 0.20-0.80 and the reliability level of 0.87. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, t-test and One-way analysis of variance, and Fisher's method of multiple comparison tests.

The research results found that: level in citizens participation in garbage waste management by separate each side is participation in decision, participation in operation, participation in has mutual benefit and participation in evaluation. Which showed in overall that in high level, had average at 2.87 and the participation of citizens in garbage waste management of community from the comparative study of split-sex, conclusion no different and the comparative study of split of age, education, occupation, income per month, numbers of years living in Tha-sao Sub district found that collective participation were significantly different at the statistical level of .05.

Keywords: Participation of Citizens; Garbage waste Management

1. บทนำ

ในสถานการณ์ปัจจุบันของการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ หากเอ่ยถึงเรื่องของขยะหรือมูลฝอย หรือขยะมูลฝอยชุมชนนั้น ซึ่งเป็นสิ่งต่างๆ ที่มนุษย์นำมาใช้ประโยชน์ จนไม่สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำได้ อีกทั้งในสภาวะเศรษฐกิจและสังคมได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากแต่เดิม ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยเกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งแต่เดิมนั้นคนไทยในยุคแรกจะดำเนินชีวิตอยู่อย่างพอเพียงเรียบง่ายเป็นยุคที่เน้นเกษตรกรรม และต่อมาได้เปลี่ยนแปลงกลายเป็นยุคของอุตสาหกรรมเบาที่เริ่มมีการนำเครื่องมือเข้ามาช่วยในการเพิ่มผลผลิตต่างๆ จนมาสู่นยุคของอุตสาหกรรมหนักที่เน้นในการส่งออกมาเรื่อยๆ จนถึงในปัจจุบันนี้ทำให้พฤติกรรมของคนไทยมีการปรับเปลี่ยนไปตามโดยจะเป็นการบริโภคสินค้าวัตถุที่มาจากผลผลิต และเมื่อเกิดการใช้งานแล้วก็ย่อมที่จะมีการเสื่อมสภาพชำรุด หัก พัง เสียหาย ใช้การไม่ได้ เช่น เศษกระดาษ เศษผ้า ไม้ เก้าอี้ พัดลม ตู้เย็นที่ไม่สามารถนำมาใช้งานได้อีก รวมถึงบรรจุภัณฑ์ที่บรรจุอาหารภายหลังจากที่เราได้นำอาหารออกจากบรรจุภัณฑ์เพื่อการบริโภค ก็เกิดเป็นขยะมูลฝอยได้เช่นกัน และจากข้อมูลการรายงานสถานการณ์สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย ปี 2560 ของกองจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ ในเรื่องของสถานการณ์ขยะมูลฝอยชุมชน พบว่า ได้มีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้นจากแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยต่างๆ ประมาณ 27.37 ล้านตัน หรือประมาณ 74,998 ตันต่อวัน ซึ่งได้เพิ่มมากขึ้นกว่าปีที่ผ่านมา

แต่หากเมื่อพิจารณาอัตราการเกิดขยะมูลฝอยจะพบว่า มีการลดลงกว่าปีที่ผ่านมาเล็กน้อยเหลือเพียง 1.13 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน ด้วยเนื่องประชาชนเริ่มหันมาใส่ใจและมีความตระหนักในกระบวนการของ 3R (Reduce Reuse and Recycle) จากที่มีการส่งเสริม รมรณรงค์ให้ประชาชนมีการใช้ซ้ำและนำกลับมาใช้ใหม่ (Pollution Control Department, 2019 : 4)

ในปี 2562 ข้อมูลจากกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้มีการรายงานผลการสรุปสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2561 ในหัวข้อ สถานการณ์ขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายและการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย ในภาพรวมของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั่วประเทศทั้งหมดจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีประมาณ 22.97 ล้านตัน (ร้อยละ 83 ของขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั้งหมด) และถึงแม้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีระบบการจัดเก็บ และการขนส่งขยะมูลฝอยไปยังสถานที่ในการกำจัดที่ถูกต้องที่มีมากถึง 4,894 แห่งก็ตาม แต่ก็ยังมีอีก 2,881 แห่ง ที่มีได้มีระบบการจัดเก็บและการขนส่งขยะมูลฝอยในการส่งไปกำจัดได้อย่างถูกต้อง (Bureau Ministry of Natural Resources and Environment, 2018 : 36)

จากข้อมูลดังกล่าว องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ได้ประสบกับปัญหาการเพิ่มขึ้นของขยะมูลฝอยในบางพื้นที่โดยระหว่างปี 2561-2562 ได้มีประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จากแต่เดิมมีเพียง 2,751 ครัวเรือน และได้เพิ่มเป็น 3,261 ครัวเรือน เมื่อมีการ

เพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ย่อมก่อให้เกิดขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นตามได้เช่นกัน และหากมิได้รับการแก้ไขหรือมีวิธีการกำจัดอย่างถูกวิธี ก็อาจจะส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ก่อให้เกิดการปนเปื้อนของพื้นดิน แหล่งน้ำและอากาศ ที่สำคัญยังเป็นการส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในชุมชนและภาพลักษณ์ในชุมชนไม่น่ามองได้อีก (Thasao Sub district Administrative Organization, 2019)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาครมาอย่างเนิ่นนาน ได้ประสบกับปัญหาของขยะมูลฝอยที่เพิ่มขึ้น จึงเป็นเหตุผลในการสนใจที่จะศึกษา เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร เพื่อให้ได้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์จากผลการวิเคราะห์ ที่สามารถนำเสนอให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นฐานข้อมูลในการกำหนดและการวางแผนการจัดการให้เหมาะสมและก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด รวมไปถึงเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาของระบบการจัดการขยะมูลฝอย ในพื้นที่ที่ทำการศึกษาให้สามารถขยายไปสู่ชุมชนอื่นๆ ได้อีกต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วน ตำบลท่าเสา อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คือประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลท่าเสา อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร และที่ทำหน้าที่หรือมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน หลังคาเรือนละ 1 คน จำนวน 8 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 3,261 หลังคาเรือน และกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่ทำหน้าที่หรือมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของตนเองในแต่ละครัวเรือน ที่อาศัยอยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา จำนวน 362 คน ซึ่งมาจากการใช้สูตร Yamane (1973) กำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นที่ 95% และเทียบสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากรโดยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) ของขนาดครัวเรือน

2. การสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มประชากรของขนาดครัวเรือน โดยกำหนดเลขที่บ้าน ตามสัดส่วนที่คำนวณได้ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของประชาชน แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ

ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนและระยะเวลาของการอาศัยอยู่ในชุมชน และส่วนที่ 2 เป็นข้อคำถามแบบให้เลือกตอบ จำนวน 24 ข้อ แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จำนวน 6 ข้อ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ จำนวน 5 ข้อ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ จำนวน 5 ข้อ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล จำนวน 8 ข้อ โดยเกณฑ์ในการให้คะแนนการเห็นด้วย คือมากที่สุด ให้ 4 คะแนน มากให้ 3 คะแนน น้อยให้ 2 คะแนน และน้อยที่สุด ให้ 1 คะแนน

4. การสร้างเครื่องมือวิจัยดำเนินการดังนี้ 1) กำหนดวัตถุประสงค์การสร้างเครื่องมือวิจัยเพื่อใช้พิจารณาระดับการมีส่วนร่วม 2) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยมากำหนดเป็นนิยามและข้อคำถาม ที่มีลักษณะเลือกตอบ 4 ตัวเลือกและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ 3) จัดทำแบบสอบถาม ฉบับร่างแล้วนำให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ 3 คน พิจารณาความเหมาะสมของคำถามที่ใช้และมีข้อเสนอแนะให้ปรับข้อคำถามบางประเด็น ผู้วิจัยได้แก้ไขตามข้อเสนอแนะและจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปทดลองใช้ต่อไป 4) นำแบบสอบถามที่ผ่านการวิเคราะห์หาความเที่ยงตรงแล้ว นำไปทดลองใช้กับประชาชนในชุมชนบ้านคลองแวง อำเภอกะทู้มูแบน จังหวัดสมุทรสาคร ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด จากนั้นนำแบบสอบถาม หาค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.20-0.80 ด้วยวิธีของเบรนนัน (Brennan) ซึ่งค่าที่ได้อยู่ระหว่าง 0.40 - 0.79 ต่อจากนั้นนำ

แบบสอบถามหาความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับ ด้วยวิธีของ โลเวท (Lovett) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.872 (Srisa-ard, 2002 : 96)

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ ถึงผู้นำชุมชนแต่ละหมู่บ้าน ในองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา อำเภอกะทู้มูแบน จังหวัดสมุทรสาคร และเข้าพบผู้นำชุมชนในแต่ละชุมชน โดยมอบแบบสอบถามและเลขที่บ้านที่ระบุจากการสุ่มจับฉลากแล้วแจกให้กับลูกบ้านของตนเองจำนวน 362 ชุด และได้กลับคืนมาจำนวน 362 ชุด คิดเป็น ร้อยละ 100 การรวบรวมแบบสอบถามใช้ระยะเวลาในการดำเนินการประมาณ 6 เดือน ระหว่างกรกฎาคม พ.ศ. 2562 ถึง ธันวาคม พ.ศ. 2562

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาการอาศัยอยู่ โดยใช้สูตรอย่างง่าย คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การทดสอบสมมติฐาน จะใช้สถิติ t-test และสถิติ f-test โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

4. สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยจะนำเสนอใน 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) มี 2 ส่วนดังต่อไปนี้

ส่วนที่หนึ่ง ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ

ขยะมูลฝอยองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร โดยส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย มีจำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 53.04 รองลงมาเพศหญิง มีจำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 46.96 ตามลำดับ มีอายุระหว่าง 21-30 ปี มีจำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 25.69 ช่วงอายุระหว่าง 31-40 ปี มีจำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 23.20 และอายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 19.34 ตามลำดับ ระดับการศึกษา คือ ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 33.15 ระดับปริญญาตรี จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 24.59 และระดับประถมศึกษา จำนวน 69 คน คิดเป็น ร้อยละ 19.06 ตามลำดับ จำแนกตามอาชีพ โดยอาชีพรับจ้างทั่วไป จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 30.94 อาชีพเป็นพนักงานบริษัท/ ห้างร้าน จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 19.06 อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 16.85 ตามลำดับ จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-15,000 บาท จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 34.25 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 28.18 และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001-20,000 บาท จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 20.99 ตามลำดับ และจำแนกตามระยะเวลาของการอาศัยอยู่นาน 1-5 ปี จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 29.83 ระยะเวลาอาศัยอยู่นาน 6-10 ปี จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 20.83 และระยะเวลาอาศัยอยู่น้อยกว่า 1 ปี จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 19.61 ตามลำดับ

ส่วนที่สอง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับ การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการขยะ

มูลฝอย องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ($\bar{x} = 3.04$, S.D. = 0.06) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($\bar{x} = 2.93$, S.D. = 0.05) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($\bar{x} = 2.78$, S.D. = 0.05) และด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{x} = 2.74$, S.D. = 0.05) ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมานจากการทดสอบสมมติฐาน ดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร มีความแตกต่างกัน จำแนกตามเพศ และผลการวิเคราะห์ด้วยวิธี t-test อันดับหนึ่งเป็นด้านการรับผลประโยชน์ ค่า sig. = 0.85 อันดับสองด้านการปฏิบัติการ ค่า sig. = 0.45 อันดับสามเป็นด้านการตัดสินใจ ค่า sig. = 0.43 และอันดับสี่เป็นด้านการประเมินผล ค่า sig. = 0.37 ผลที่ได้คือ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย จึงยอมรับสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 2 ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร มีความแตกต่างกัน ผลจากการวิเคราะห์ ด้วยวิธี f-test (one way ANOVA) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการมีค่า sig. = 0.50 จึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H0) นั่นคือ

อายุที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยต่างกัน

2. การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจการมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล ทั้งหมดมีค่า $\text{sig.} = 0.00$ จึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) นั่นคือ อายุที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยไม่ต่างกัน จากนั้นจึงนำไปทดสอบการเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparison) ด้วยวิธีทดสอบแบบ LSD เพื่อหาค่าเฉลี่ยคู่ใดที่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยผลจากการทดสอบคือ

2.1 การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะด้านการตัดสินใจ พบว่ามี 1 คู่ คือระหว่างในช่วงอายุ 41-50 ปี กับช่วงอายุ 51-60 ปี มีค่าที่ได้ 0.01 หมายความว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของช่วงอายุ 51-60 ปี มีมากกว่าช่วงอายุ 41-50 ปี

2.2 การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะด้านการรับผลประโยชน์ พบว่ามี 3 คู่ นั่นคือ 1) ช่วงอายุ 21-30 ปี กับช่วงอายุ 51-60 ปี ค่าที่ได้ $= 0.03$ หมายความว่า การร่วมในการจัดการขยะของช่วงอายุ 51-60 ปี มีมากกว่า ช่วงอายุ 21-30 ปี 2) ช่วงอายุ 21-30 ปี กับอายุ 60 ปีขึ้นไป ค่าที่ได้ $= 0.02$ หมายความว่า การร่วมในการจัดการขยะของอายุ 60 ปีขึ้นไป มีมากกว่าช่วงอายุ 21-30 ปี และ 3) ช่วงอายุ 51-60 ปี กับอายุ 60 ปีขึ้นไป ค่าที่ได้ $= 0.01$ หมายความว่า การร่วมในการจัดการขยะของอายุ 60 ปีขึ้นไป มีมากกว่าในช่วงอายุ 51-60 ปี

2.3 การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะด้านการประเมินผล พบว่ามี 1 คู่ นั่นคือ ระหว่างช่วงอายุ 31-40 ปี กับช่วงอายุ 51-60 ปี ค่าที่ได้

0.03 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 หมายความว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของช่วงอายุ 51-60 ปี มีมากกว่าช่วงอายุ 31-40 ปี

สมมติฐานที่ 3 ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร มีความแตกต่างกัน ผลจากการวิเคราะห์ด้วยวิธี $f\text{-test}$ (one way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผลมีค่า $\text{sig.} = 0.05$ จึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) นั่นคือ ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยไม่ต่างกัน

2. การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจการมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการและการมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ มีค่า $\text{sig.} = 0.00$ จึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) นั่นคือ ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยต่างกัน จากนั้นจึงนำไปทดสอบการเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparison) ด้วยวิธีทดสอบแบบ LSD เพื่อหาค่าเฉลี่ยคู่ใดที่แตกต่างกัน โดยผลจากการทดสอบคือ

2.1 การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะด้านการตัดสินใจ พบว่ามี 2 คู่ คือ 1) ระหว่างการศึกษาระดับประถมศึกษาศึกษากับระดับมัธยมศึกษา ค่าที่ได้ $= 0.01$ หมายความว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของระดับมัธยมศึกษา มีมากกว่าระดับประถมศึกษา และ 2) ระหว่างการศึกษาระดับอนุปริญาตรี กับระดับปริญาตรี ค่าที่ได้ $= 0.03$

หมายความว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของระดับปริญญาตรี มีมากกว่าระดับอนุปริญญาตรี

2.2 การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะด้านการปฏิบัติการ พบว่ามี 1 คู่ คือระหว่างการศึกษาาระดับประถมศึกษา กับระดับมัธยมศึกษา ค่าที่ได้ = 0.00 หมายความว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของระดับมัธยมศึกษา มีมากกว่าระดับประถมศึกษา

2.3 การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะด้านการรับผลประโยชน์ พบว่ามี 2 คู่ นั่นคือ 1) ระหว่างการศึกษาระดับประถมศึกษา กับระดับมัธยมศึกษา ค่าที่ได้ = 0.04 หมายความว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของระดับมัธยมศึกษา มีมากกว่าระดับประถมศึกษา 2) ระหว่างการศึกษาระดับประถมศึกษา กับระดับอนุปริญญาตรี ค่าที่ได้ = 0.01 หมายความว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของระดับอนุปริญญาตรี มีมากกว่าระดับประถมศึกษา

3. การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะด้านการรับผลประโยชน์ พบว่ามี 1 คู่ คือระหว่างอาชีพเกษตรกร/ประมง กับอาชีพอื่นๆ ที่ไม่ระบุ ค่าที่ได้ = 0.01 หมายความว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะด้านการรับผลประโยชน์ของอาชีพอื่นๆ ที่ไม่ระบุ มีมากกว่าอาชีพเกษตรกร/ประมง

สมมติฐานที่ 4 ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร มีความแตกต่างกัน ผลจากการวิเคราะห์ด้วยวิธี f-test (One way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติ

การ การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล ทั้งหมดมีค่า sig. = 0.00 จึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H0) นั่นคือ อาชีพที่แตกต่างกันมี ส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยต่างกัน จากนั้นจึงนำไปทดสอบการเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparison) ด้วยวิธีทดสอบแบบ LSD เพื่อหาค่าเฉลี่ยคู่ใดที่แตกต่างกัน โดยผลจากการทดสอบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะด้านการตัดสินใจ พบว่ามี 1 คู่ คือระหว่างอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัวกับอาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ ค่าที่ได้ 0.03 หมายความว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของอาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ มีมากกว่าอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว

2. การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะด้านการปฏิบัติการ พบว่ามี 2 คู่ นั่นคือ 1) ระหว่างอาชีพเกษตรกร/ประมง กับอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัวค่าที่ได้ = -0.02 หมายความว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะด้านการปฏิบัติการ ของอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว มีมากกว่าอาชีพเกษตรกร/ประมง 2) ระหว่างอาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ กับอาชีพพนักงานบริษัท/ห้างร้าน ค่าที่ได้ = -0.04 หมายความว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะด้านการปฏิบัติการ ของอาชีพพนักงานบริษัท/ห้างร้าน มีมากกว่าอาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ

3. การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะด้านการรับผลประโยชน์ พบว่ามี 1 คู่ คือระหว่างอาชีพเกษตรกร/ประมง กับอาชีพอื่นๆ ที่ไม่ระบุ ค่าที่ได้

= 0.01 หมายความว่า การร่วมในการจัดการขยะด้านการรับผลประโยชน์ของอาชีพอื่นๆ ที่ไม่ระบุมีมากกว่า อาชีพเกษตรกร/ประมง

4. การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะด้านการประเมินผล พบว่ามี 1 คู่ คือระหว่างอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัวกับอาชีพรับจ้างทั่วไป ค่าที่ได้ = 0.01 หมายความว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของอาชีพรับจ้างทั่วไป มีมากกว่าอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว

สมมติฐานที่ 5 ประชาชนมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสามีความแตกต่างกันผลจากการวิเคราะห์ด้วยวิธี f-test (One-way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยพบว่า การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล ทั้งหมดมีค่า sig. = 0.00 จึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H0) นั่นคือ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยต่างกัน จากนั้นจึงนำไปทดสอบการเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparison) ด้วยวิธีทดสอบแบบ LSD เพื่อหาค่าเฉลี่ยคู่ใดที่แตกต่างกัน โดยผลจากการทดสอบคือ

1. การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะด้านการตัดสินใจ พบว่ามี 1 คู่ คือระหว่างกลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-15,000 บาท กับกลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001-25,000 บาท ค่าที่ได้ 0.01 หมายความว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของกลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001-25,000

บาท มีมากกว่ากลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-15,000 บาท

2. การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะด้านการปฏิบัติการ พบว่ามี 1 คู่ คือระหว่างกลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-15,000 บาท กับกลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001-20,000 บาท ค่าที่ได้ 0.00 หมายความว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของกลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001-20,000 บาท มากกว่ากลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-15,000 บาท

3. การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะด้านการรับผลประโยชน์ ไม่พบว่ามีค่าแตกต่างกัน

4. การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะด้านการประเมินผล พบว่ามี 1 คู่ คือระหว่างกลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,000-15,000 บาท กับกลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,000-25,000 บาท ค่าที่ได้ = 0.00 หมายความว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของกลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001-25,000 บาทมากกว่ากลุ่มรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-15,000 บาท

สมมติฐานที่ 6 ประชาชนที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ในตำบลท่าเสาต่างกันมีส่วนร่วมต่อการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาครมีความแตกต่างกัน ผลจากการวิเคราะห์ด้วยวิธี f-test (One-way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 โดยพบว่า

1. การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการมีค่า sig. = 0.08 จึงยอมรับสมมติฐานหลัก (H0) นั่นคือ กลุ่มที่มีระยะเวลาการอาศัยอยู่แตกต่างกันมีส่วนร่วม

ร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยไม่ต่างกัน

2. การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจการมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล ทั้งหมดมีค่า $\text{sig.} = 0.00$ จึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) นั่นคือ ระยะเวลาอาศัยอยู่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยแตกต่างกัน จากนั้นจึงนำไปทดสอบการเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparison) ด้วยวิธีทดสอบแบบ LSD เพื่อหาค่าเฉลี่ยคู่ใดที่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ผลจากการทดสอบ

2.1 การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะด้านการตัดสินใจ พบว่ามี 3 คู่ นั่นคือ 1) กลุ่มที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ 1-5 ปี กับกลุ่มที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ 6-10 ปี ค่าที่ได้ 0.01 หมายความว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของกลุ่มที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ 6-10 ปี มีมากกว่ากลุ่มที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ 1-5 ปี 2) กลุ่มที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ 1-5 ปีกับกลุ่มที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ 15 ปีขึ้นไป ค่าที่ได้ 0.01 หมายความว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของกลุ่มที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ 15 ปีขึ้นไปมีมากกว่ากลุ่มที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ 1-5 ปี 3) กลุ่มที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ 10-15 ปี กับกลุ่มที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ 15 ปีขึ้นไป ค่าที่ได้ = 0.00 หมายความว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของกลุ่มที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ 15 ปีขึ้นไป มีมากกว่ากลุ่มที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ 10-15 ปี

2.2 การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะด้านการรับผลประโยชน์ พบว่ามี 1 คู่ นั่นคือ ระหว่างกลุ่มที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ 1-5 ปี กับกลุ่ม

ที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ 10-15 ปี ค่าที่ได้ 0.02 หมายความว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของกลุ่มที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ 10-15 ปี มีมากกว่ากลุ่มที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ 1-5 ปี

2.3 การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะด้านการประเมินผล พบว่า มี 2 คู่ คือ 1) ระหว่างกลุ่มที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ 1-5 ปี กับกลุ่มที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ 6-10 ปี ค่าที่ได้ = 0.04 หมายความว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะด้านการประเมินผลของกลุ่มที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ 6-10 ปี มีมากกว่ากลุ่มที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ 1-5 ปี และ 2) ระหว่าง กลุ่มที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ 1-5 ปี กับกลุ่มที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ 15 ปีขึ้นไป ค่าที่ได้ = 0.03 หมายความว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะด้านการประเมินผลของกลุ่มที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ 15 ปีขึ้นไป มีมากกว่า กลุ่มที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ 1-5 ปี

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร จะเป็นการศึกษาในสองประเด็น ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมะลิวัลย์ สีหะวงษ์ (Seehawong, 2017) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล

ท้ายดง อำเภอดงโขง จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง 4 ด้าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 การมีส่วนร่วมการตัดสินใจ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นในด้านนี้อยู่ในระดับมาก โดยเป็นการนำเสนอปัญหาการจัดการขยะชุมชน รวมถึงการวางแผน/เพื่อแก้ไขปัญหาขยะที่เกิดขึ้นในชุมชน และการมีส่วนร่วมให้ข้อเสนอแนะในการจัดการขยะของอบต. ให้แก่ อบต.

1.2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นในด้านนี้อยู่ในระดับมาก โดยมีส่วนร่วมไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำลำคลองและร่วมกันลดขยะ เช่น ขวด หรือ ภาชนะพลาสติกที่ใช้แล้วนำกลับมาใช้ใหม่ได้อยู่ รวมถึงการนำถุงผ้า ภาชนะอื่นไปตลาด แทนการใช้ถุงพลาสติก และการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะแล้ว นำมารวมกันในเวลาที่กำหนดให้เจ้าหน้าที่เก็บ

1.3 การมีส่วนร่วมการรับผลประโยชน์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นในด้านนี้อยู่ในระดับมาก โดยในชุมชนนิยมแยกขยะในครัวเรือนก่อน แล้วนำไปขายและนิยมซื้อผลิตภัณฑ์ชนิดเดิมมาใช้แทนชนิดขวด รวมถึงเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารกองทุนหมู่บ้านที่เกิดจากการจำหน่ายขยะในชุมชน และเข้าร่วมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและวิธีจัดการขยะแบบครบวงจรของ อบต. ด้วย

1.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นในด้านนี้อยู่ในระดับมาก โดยประชาชนในชุมชนจะคอยสำรวจจำนวนจุดทิ้งขยะที่อยู่ใกล้กับแหล่งน้ำ

สาธารณะ จำนวนจุดทิ้งขยะที่เหมาะสมกับขนาดของชุมชน รวมถึงตรวจสอบการทำงานของพนักงานที่มาเก็บเป็นเวลาที่แน่นอนทุกวัน และตรวจสอบการชำรุดถังขยะของ อบต. ให้มีจำนวนไม่เพียงพอต่อการใช้งาน

2. ผลทดสอบสมมติฐานจากผลการเปรียบเทียบของศึกษาการมีส่วนร่วมของประชากรในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาอาศัยอยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา อำเภอกะทู้ม่วน จังหวัดสมุทรสาคร โดยเริ่มจากประชาชนที่มีเพศต่างกักับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปภาวรินทร์ นาจำปา (Nachampa, 2014) ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลคลองใหญ่ อำเภอลองใหญ่ จังหวัดตราด พบว่า ประชาชนที่มีเพศแตกต่างกัน จะมีส่วนร่วมต่อการจัดการขยะมูลฝอย ไม่แตกต่างกันและผลจากการศึกษาเปรียบเทียบของประชาชนที่มีอายุต่างกัน ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน ประชาชนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกันและประชาชนที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชนต่างกักับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย ในภาพรวมต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งได้สอดคล้องกับงานวิจัยของปภาวรินทร์ นาจำปา ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการ

จัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลคลองใหญ่ อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน ประชาชนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน และประชาชนที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชนต่างกัน จะมีส่วนร่วมต่อการจัดการขยะมูลฝอยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากภาพรวมผลของการทดสอบสมมติฐานที่ได้ทำการศึกษาและเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชากรในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนโดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนและระยะเวลาอาศัยอยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ตามความคิดเห็นของผู้วิจัยดังนี้

การจำแนกตามเพศ ด้วยความเห็นที่ว่า ประชาชนที่มีลักษณะของเพศต่างกัน จะไม่มีการส่งผล ทำให้การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนเกิดความแตกต่างกัน ด้วยเพราะสภาพในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไป ประชาชนทุกเพศจะมีความเสมอภาคกัน เกิดมีความตระหนักเป็นของตนเอง ในเรื่องของการจัดการขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

การจำแนกตามอายุ ด้วยความคิดเห็นที่ว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน โดยกลุ่มที่มีอายุมากกว่าจะมีกระบวนการกลั่นกรองของความคิด เกิดให้เกิดการตัดสินใจ การปฏิบัติการ ด้านของผลประโยชน์และการประเมินผลที่มีความรอบคอบกว่าอันเกิดจากประสบการณ์หรืออาจจะมีการเรียนรู้ที่มากกว่าส่งผลให้การมีส่วนร่วมของประชากรใน

การจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนแตกต่างกัน

การจำแนกตามระดับการศึกษา ด้วยความคิดเห็นที่ว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกัน อาจทำให้เกิดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารหรือการมีองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยไม่เท่ากัน ส่งผลให้การมีส่วนร่วมของประชากรในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนสู่การปฏิบัติแตกต่างกัน

การจำแนกตามอาชีพ ด้วยความคิดเห็นที่ว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันและการดำรงชีวิตประจำวันที่แตกต่างกัน ทำให้การมีส่วนร่วมของประชากรในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนระหว่างร่วมกันเองหรือร่วมกับเทศบาลตำบลท่าเสา จึงแตกต่างกัน

การจำแนกตามรายได้ต่อเดือน ด้วยความคิดเห็นที่ว่า อาจเป็นเพราะประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน ทำให้การมีส่วนร่วมของประชากรในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน ที่จะรักษาความสะอาดในครัวเรือนและบริเวณชุมชนตามที่ตนเองสามารถปฏิบัติได้ รวมถึงการจัดการขยะในครัวเรือนและการเข้าร่วมโครงการกิจกรรมต่างๆ ที่เทศบาลจัดทำขึ้น ดังเช่นเรื่องของการรณรงค์ในการคัดแยกขยะหรือการใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอย โดยประชาชนที่มีรายได้น้อยบางครัวเรือนอาจดำเนินการนำขยะมูลฝอยมาใช้ให้เกิดประโยชน์ หรือการเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวโดยการคัดแยกขยะเพื่อขาย

การจำแนกตามระยะเวลาอาศัยอยู่ด้วยความคิดเห็นที่ว่า อาจเป็นเพราะประชาชนที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ในตำบลบ้านท่าเสาต่างกัน ทำให้การมีความคุ้นเคยระหว่างบ้านใกล้เคียงข้าง

เคียงต่อกันน้อย และหากเมื่อเทศบาลหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องมีการจัดกิจกรรมขึ้นภายในชุมชน อาจไม่ให้ความร่วมมือที่จะเข้าร่วม เนื่องจากไม่มีความคุ้นเคยต่อกันหรืออาจเคยมีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกันมาก่อน ทำให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ และการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยมีความแตกต่างกัน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา ควรมีการวางแผนระบบการจัดการในการจัดเก็บขยะให้มีความรวดเร็วเพื่อบรรเทาทุกข์ของประชากรในชุมชนบ้านท่าเสา

1.2 ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา ควรมุ่งมั่นตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนให้ประชากรมีส่วนร่วมในการจัดการขยะในครัวเรือน (ต้นทาง) ให้ลดน้อยลงก่อนนำไปทิ้ง

1.3 ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา ควรรณรงค์ส่งเสริม กระจายข่าวสารที่เป็นประโยชน์ให้ประชากรมีส่วนร่วมในการจัดการขยะในครัวเรือน (ต้นทาง) ให้ลดน้อยลงก่อนนำไปทิ้ง

1.4 ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา ควรรณรงค์ส่งเสริม กระจายข่าวสารให้ประชาชนลดการใช้ถุงพลาสติกให้น้อยที่สุดในแต่ละวัน เช่น อาจกำหนดวันที่ใช้ถุงผ้าร่วมกันและแจ้งข่าวสารอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาทัศนคติของประชาชน

ในชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย เพื่อเป็นการส่งเสริมสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมในการลดขยะมูลฝอยในแบบยั่งยืน

2.2 ควรศึกษาการบริหารการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในชุมชน เพื่อให้เกิดการจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและได้พบองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา มีประกาศข้อบัญญัติและคำสั่ง เรื่อง การจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย พ.ศ. 2558 อำเภอกะทู้แบน จังหวัดสมุทรสาคร เพื่อให้ประชากรในชุมชนได้ปฏิบัติตามรวมถึงมีระบบการจัดเก็บขยะมูลฝอยอยู่แล้ว แต่ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยก็มีได้ลดลง เนื่องด้วยยังขาดระบบการจัดการในเรื่องของการจัดเก็บขยะให้ได้ทันถ่วงที ด้วยสาเหตุที่ว่าจำนวนรถที่ใช้ในการจัดเก็บขยะมูลฝอยมีไม่เพียงกับจำนวนหมู่บ้านที่อยู่ภายใต้การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา และอีกประการหนึ่งด้านการสื่อสาร กระจายข่าวสาร การให้ความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยให้กับประชากรในชุมชน ได้มีการทิ้งช่วงระยะเวลาเนิ่นนาน จึงทำให้ประชากรไม่เกิดการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา ควรดำเนินการเริ่มที่ต้นน้ำ เพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

1. ดำเนินการจัดให้ผู้นำชุมชนได้มีความรู้ความเข้าใจ มีความตระหนักถึงการจัดการขยะ

มูลฝอยอย่างถูกวิธี

2. ดำเนินการเน้นการปฏิบัติให้ทุกครัวเรือนดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยให้ลดลงก่อนจะนำไปทิ้งด้วยวิธีการคัดแยกขยะประเภทที่สามารถขายได้ นำกลับมาใช้ใหม่ได้ และสามารถนำไปฝังดินได้

3. ดำเนินการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ที่มีให้

เป็นเพียงแต่เป็นเอกสารเพียงอย่างเดียว โดยการสร้างหมู่บ้านต้นแบบในการจัดการขยะมูลฝอยและติดตามผลด้วยวิธีการให้ผู้นำชุมชนรายงานผลงานอย่างน้อย 3 เดือนครั้ง

References

- Bureau Ministry of Natural Resources and Environment. (2018). *Report location situation Waste Garbage Management Community of Thailand 2017*. Waste and Hazardous Substances Management, Bureau Ministry of Natural Resources and Environment.
- Nachampa, P. (2014). Public Participation in Solid Waste Management in KhlongYai Sub-District Municipality, Amphoe Khlongyai, Trat Province. *A Thesis of Master of Public Administration*. Graduate School : Burapha University.
- Pollution Control Department (2019). *Conclusion Pollution Situation of Thailand 2018*. Bureau Ministry of Natural Resources and Environment, February 2019. Bangkok : Sor Mongkol Printing Ltd. Partnership
- Seehawong, M. (2017). Public Parturition in Waste Management in Taidong Sub-District Administrative Organization, Wangpong District Phechabun Province. *Graduate Studies of Northern Rajabhat University Network Conference, 17th/2017*.
- Srisa-ard, B. (2002). *Introduction of Research*. Bangkok : Suweeriyasan.
- Thasao Subdistrict Administrative Organization. (2019). *Sub district Infor: Data the General*. <https://thasao-smk.go.th/public/list/data/index/menu/1144> (Accessed 10 May 2019).
- Yamane, T. (1973). *Statistics an introduction analysis*. New York : Harper and Row.

**การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าต้นน้ำอย่างยั่งยืน
ตามแนวพระราชดำริ กรณีศึกษา บ้านป่าสักงาม ตำบลวงเหนือ
อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่***

**Participation of Villagers in the Conservation of Sustainable
Watershed Restoration According to the Royal Initiative:
Case study of Ban Pasak Ngam, Luang Nuea Sub-District,
Doi Saket District Chiangmai Province**

วิมล ภาจาริณ

Winit Pharcharuen

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

School of Administrative Studies Maejo University, Thailand

E-mail: phacharuen.w@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทชุมชนด้านสังคม การเมืองการปกครอง วัฒนธรรมและเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน 2) ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน 3) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ 4) ข้อเสนอแนะ โดยการรวบรวมจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูล การสนทนากลุ่มย่อย การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ผู้นำกลุ่มอาชีพ ผู้ทรงคุณวุฒิ และประชาชนชาวบ้าน จำนวน 25 คน

ผลการวิจัยพบว่า บริบทของชุมชนด้านสังคมมีความสัมพันธ์แบบเครือข่ายอย่างเหนียวแน่น ด้านการเมืองการปกครอง มีการกระจายอำนาจแบ่งการปกครองชุมชนเป็นคุ้มชุมชนต่างๆ มีการตั้งข้อปฏิบัติ กฎ กติกาของหมู่บ้านร่วมกัน ด้านวัฒนธรรมประเพณีมีความเชื่อและพิธีกรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และด้านเศรษฐกิจ มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์เป็นต้นทุนในการผลิต มีการรวมกลุ่มเพื่อการผลิต การจำหน่ายผลผลิตเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน ส่วนกระบวนการมีส่วนร่วมของชาว

*ได้รับบทความ: 25 ตุลาคม 2562; แก้ไขบทความ: 12 พฤษภาคม 2563; ตอรับตีพิมพ์: 12 พฤษภาคม 2563

บ้านเกิดจากการรวมตัวกันของผู้นำชุมชนในการค้นหาสาเหตุของปัญหาและความต้องการของชุมชนในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ป่ากัน แล้วจึงดำเนินการสร้างความตระหนัก หล่อหลอมแนวคิดและสร้างอุดมการณ์ เพื่อเป็นการจูงใจให้คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม และส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จที่สำคัญ ได้แก่ 1) ปัจจัยภาวะผู้นำ 2) ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ 3) ปัจจัยระบบภาคีเครือข่าย 4) ปัจจัยภูมิปัญญาท้องถิ่น ค่านิยม วัฒนธรรมประเพณี 5) ปัจจัยการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐองค์กรเอกชน และภาคประชาสังคม

จากผลการศึกษา ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่าควรมีการปรับกระบวนการทำงานของคนในชุมชนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านสังคม การเมือง วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ โดยการส่งผ่านเจตนารมณ์เกี่ยวกับอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารให้คนรุ่นใหม่ให้เกิดความจิตสำนึกต่อชุมชนในการพัฒนาและพร้อมที่จะร่วมมือในการแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน; การอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าต้นน้ำอย่างยั่งยืน; บ้านป่าสักงาม

Abstract

This research of objective to: 1) Study the social community context, politics, culture and economy affecting participation of villagers. 2) Study the villager's participation. 3) Study the factors that influence success. 4) Recommendations by gathering from relevant documents, in-depth interviews from the giver of information, subgroup conversation, participatory observation for givers of information, which includes 25 people such as, community leaders, religious leaders, professional group leaders, experts and villagers.

The result of the research found that: in terms of the context of the community, the society has a strong kinship relationship, however, in politics and governance there is a decentralization in various groups, and there are also rules of village conducts. In terms of cultural traditions, there are beliefs and rituals of their ancestors. In terms of economy, the village is filled with abundant natural resources as production costs. They come together in groups in order to produce and distribute the products to promote the economy of the community. In terms of the participation process of the villagers, it start from the gathering of people by the community leader in order to find the cause of problems and needs of the community in protecting, conserving and restoring. Therefore, they went on to raise awareness, forge ideas and create some ideology in order to motivate

people in the community to participate in activities, and factors that affect important success, which includes 1) Leadership factors 2) The learning process 3) Network system factor 4) Local in tellects factor value and traditions 5) Support of government and Private Organization and civil society.

From the result of this study, the researcher suggested that the work process of people in the community should be adjusted to be consistent with changes in social, political, cultural and economic changes. By passing on the intention to conserve the watershed forest area for the new generation, create consciousness for the community to develop and be ready to join in solving problems for the community to operate and sustain it continuously.

Keywords: Participation of villagers; conservation of sustainable watershed restoration; Pasak Ngam

1. บทนำ

ในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ เมื่อเข้าสู่ “ยุคของการพัฒนา” ก็ได้เริ่มนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี แต่การขาดการจัดการที่เหมาะสมหรือขาดหลักการอนุรักษ์ ได้ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสภาพแวดล้อม ทรัพยากรบางชนิด เช่น แร่ธาตุ ป่าไม้ และสัตว์ป่า เริ่มเสื่อมสลายและสูญสูญ ทำให้พื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างรวดเร็ว เมื่อพิจารณาถึงป่าไม้ในประเทศไทย มีจำนวนลดน้อยลงไปเรื่อยๆ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 ที่เริ่มมีการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย เหลืออยู่ราว 171 ล้านไร่หรือคิดเป็น 53.33% ของพื้นที่ประเทศไทยเท่านั้น ขณะที่พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยทั้งหมดจากการสำรวจเดิมในปี 2534

ที่ใช้กันที่มีอยู่แค่ 85,436,250 ล้านไร่คิดเป็นร้อยละ 26.64 โดยภาคเหนือมีเนื้อที่ป่าไม้มากที่สุดจำนวน 48,214,375 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 45.47 ต่อมาในปี พ.ศ. 2541 พื้นที่ป่าลดลงคิดร้อยละ 43.06 ของพื้นที่ส่วนปี 2558 พื้นที่ป่าลดลง 56,496,886 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 52.56 โดยเฉลี่ยละ 10 ปี พื้นที่ป่าไม้หายไปร้อยละ 2.37 ของพื้นที่ประเทศไทยหรือเฉลี่ยลดลงปีละกว่า 1 ล้านไร่ ถือว่าอยู่ในขั้นวิกฤติ สาเหตุจากการบุกรุกทำลายป่าอย่างต่อเนื่องและส่งผลทำให้สภาพป่าในแทบทุกพื้นที่เข้าสู่สภาวะเสื่อมโทรม ระบบนิเวศป่าขาดสมดุล (Forest Land Management Ministry of Natural Resources and Environment, 2016) ภาคเหนือเป็นภาคที่มีพื้นที่ป่ามากที่สุดในประเทศไทย ทั้งยังเป็นบ่อเกิดของแม่น้ำลำธารสายสำคัญที่ไหลลงสู่ที่ราบตอนกลางของประเทศไทย

บ้านป่าสักงาม ตำบลวงเหนือ อำเภอ
ดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เดิมเป็นหมู่บ้านที่
มีความอุดมสมบูรณ์มาโดยตลอด เป็นแหล่งต้นน้ำ
ลำธาร สัตว์ป่า และความหลากหลายจากผืนป่า
อย่างมากมาย และยังเป็นแหล่งไม้สักชั้นดี ต่อมา
บริษัทเอกชนต่างชาติเข้ามาทำกิจการอุตสาหกรรม
ไม้สักอย่างเป็นล่ำเป็นสัน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503
โดยรัฐบาลได้สัมปทานป่าไม่ให้เอกชนใช้พื้นที่
รอบๆ หมู่บ้าน ชาวบ้านหันมาจับจ้างตัดไม้และ
ปลุกสวนป่าให้กับบริษัทสัมปทานตัดไม้ และ
องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ พ.ศ. 2527 ซึ่งเข้ามา
สัมปทานการตัดไม้ในพื้นที่ป่าบริเวณรอบหมู่บ้าน
โดยได้จ้างให้ชาวบ้านเข้าไปทำงานเพื่อสำรวจ
วัด ต้นไม้ ตีตรา เรียงเบอร์ ตัดและดูแลรักษาแปลง
สวนป่า ด้วยเหตุนี้ทำให้คนในชุมชนได้เรียนรู้การ
ตัดไม้ ที่ใช้เครื่องมือทุ่นแรงและตัดไม้ได้จำนวนมาก
ต่อวัน จากประสบการณ์จึงเกิดการพลิกผันจากคนที่
เคยรับจ้าง ทำให้ชาวบ้านเริ่มหันมาเป็นผู้ผลิตไม้
และขายเอง เริ่มมีการลักลอบตัดไม้ชนิดที่ว่าแบ่ง
พื้นที่กันเพื่อแปรรูปไม้ขายรวมกับนายทุน นอกจากนี้
ยังมีนายทุนสนับสนุนทั้งเครื่องมือและเงินที่ใช้
ในการแปรรูปไม้ เมื่อคนที่ทำแล้วมีรายได้มาก
จึงเกิดการเลียนแบบกัน เริ่มซื้อเลื่อยยนต์เข้ามาใน
หมู่บ้านมากขึ้น การตัดไม้และแปรรูปได้ขยาย
ขอบเขตกว้างขึ้นไปเรื่อยๆ จนลุกลามไปถึงป่า
ต้นน้ำและทำให้พื้นที่ป่าไม้เสื่อมโทรมลง จึงก่อให้เกิด
ปัญหาน้ำในลำห้วยที่เคยไหลกลับแห้งขอดจน
ไม่สามารถใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูกข้าวและ
ทำการอุปโภคและบริโภคได้ ชุมชนเริ่มขาดแคลน
น้ำใช้อย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน ป่าซึ่งเป็นแหล่งสัตว์

ป่าที่หลากหลายก็เหลือน้อยลง สิ่งที่ชุมชนเผชิญ
ล้วนเป็นประโยชน์ที่ผู้คนจากภายนอกเข้ามา
โกยตัดดวงประโยชน์จากความอุดมสมบูรณ์ของ
ทรัพยากรธรรมชาติ จึงกลายเป็นชนวนหรือ
จุดเริ่มต้นทางด้านความเป็นมาของปัญหาที่เกิดขึ้น
นั่นคือ สภาพผืนป่าถูกทำลายและเกิดการเคลื่อน
ย้ายเข้ามาของนโยบายของภาครัฐและกลุ่มทุนจาก
ภายนอกชุมชน

ในปลายปี พ.ศ. 2535 พระบาทสมเด็จพระ
พระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9
ทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้งโครงการพัฒนาพื้นที่ป่า
ขุนแม่กวงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บนพื้นที่ป่า
345,000 ไร่ ครอบคลุมชุมชนในพื้นที่ 55 หมู่บ้าน
ซึ่งอยู่ในความดูแลของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วย
ฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านป่าสักงาม
จึงเป็นชุมชนแรกที่โครงการต้องเข้าไปดำเนินการ
แก้ไขปัญหายอย่างเร่งด่วน และได้จัดส่งกำลังทหาร
เข้ามาในพื้นที่หมู่บ้าน เพื่อกดดันให้ชุมชนยกเลิก
การตัดไม้เถื่อนจำหน่าย เนื่องจากพื้นที่บ้านป่าสัก
งามเป็นต้นน้ำลำธารและการใช้ประโยชน์จากป่า
ไม้เชิงทำลายและสร้างความเสื่อมโทรมแล้ว
จึงมีหน่วยราชการและโครงการต่างๆ ได้เข้าไปช่วย
เหลือสนับสนุนและอบรม จึงส่งผลให้ชุมชนเล็งเห็น
ความสำคัญและคุณค่าประโยชน์อันมหาศาลของ
ทรัพยากรป่าไม้และเกิดแรงผลักดันที่จะหา
แนวทางป้องกัน ปั้นฟู อนุรักษ์ และพัฒนาสภาพ
ป่าไม้ให้อุดมสมบูรณ์เหมือนเดิม จึงได้จัดเวที
ประชุมเพื่อการระดมความคิดและหาข้อเสนอแนะ
ในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารตาม
แนวพระราชดำริ จึงเกิดการรวมกลุ่ม “กลุ่มอนุรักษ์

และพัฒนาบ้านป่าสักงาม” เพื่อร่วมกันฟื้นฟูสภาพป่าชุมชนที่ถูกทำลายให้กลับสู่ความสมบูรณ์อีกครั้งตลอดระยะเวลา 10 กว่าปี จนทำให้ชุมชนนั้นได้รับรางวัลมากมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธารตามแนวพระราชดำริแสดงให้เห็นว่าชุมชนได้ประสบผลสำเร็จและเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่ชุมชนอื่น ผู้สนใจทั่วไปเข้ามาศึกษาดูงานตลอดมา

จากสภาพปัญหาที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้ศึกษาจึงได้มีความสนใจและอยากทราบว่า บริบทชุมชนบ้านป่าสักงามด้านสังคม การเมืองการปกครอง วัฒนธรรมและเศรษฐกิจเป็นอย่างไร และส่งผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าต้นน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริอย่างไร มีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าต้นน้ำอย่างยั่งยืนและมีข้อเสนอแนะต่อไปสู่การจัดการอย่างมีประสิทธิภาพความยั่งยืนต่อไปควรเป็นอย่างไร จึงจะเหมาะสมกับสถานการณ์ในสังคมปัจจุบันได้ การศึกษาดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ในการเสนอทางเลือกให้กับชุมชนอื่นๆ ที่อยู่ในพื้นที่ป่าต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำที่มีสภาพที่อ่อนแอ ให้ได้มีโอกาสเรียนรู้จากประสบการณ์ของชุมชนที่ได้รับการพัฒนาจนเกิดความเข้มแข็งแล้วนำไปสู่การพัฒนาชุมชนของตนเอง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนด้านสังคม การเมืองการปกครอง วัฒนธรรมและเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์

พื้นที่ป่าต้นน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ

2. เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าต้นน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ

3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าต้นน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ

4. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าต้นน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research methodology) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการศึกษาจากข้อมูลเอกสาร (Documentary research) เป็นการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลงานทางวิชาการ หนังสือราชการที่เกี่ยวข้อง ศึกษาจากข้อมูลภาคสนาม (Field research) ทำการศึกษาจากองค์กรชาวบ้านที่ทำการศึกษาวิจัย โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key informant interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการสังเกตการณ์ (Observation) ทั้งแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมขององค์กรชาวบ้านที่ทำการศึกษา เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมการประชุมหรือกิจกรรมต่างๆ ที่ชาวบ้านจัดขึ้น เป็นต้น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

- 1) กำหนดผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key informant) เป็นกลุ่มคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พื้นที่ ป่าต้นน้ำบ้านป่าสักงาม ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ผู้นำกลุ่มอาชีพ ผู้ทรงคุณวุฒิ และปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 25 คน
- 2) การสนทนากลุ่ม (Focused Group) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ในการระดมความคิดเห็นของกลุ่มโดยใช้เทคนิค Appreciation-Influence-Control: AIC การระดมความคิดเห็น (Brainstorming) เพื่อเป็นแผนความรู้ (Mind mapping) เพื่อให้เกิดความชัดเจนในประเด็นต่างๆ ร่วมกับคนในชุมชน
- 3) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) โดยใช้แบบตรวจสอบรายการเพื่อศึกษาพฤติกรรมและทัศนคติระหว่างประชาชนในหมู่บ้านจากการทำกิจกรรมร่วมกัน
- 4) การสังเกต (Observation) การสังเกตการณ์เป็นเทคนิคการรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยการใช้สายตาเฝ้าดูหรือศึกษาปรากฏการณ์ต่างๆ และ
- 5) การประชุมแบบมีส่วนร่วมเป็นการระดมสมองทำให้เกิดความเข้าใจสภาพปัญหาความต้องการ ศักยภาพของชุมชนในเรื่องราวต่างๆ

3. การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ได้แก่ การใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-structure Interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) ตลอดจนการสังเคราะห์จากแนวคิด

ทฤษฎี เอกสาร (Documentary Research) โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยข้อมูลเชิงพรรณนาเป็นข้อความที่บรรยายอธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับข้อค้นพบ การพรรณนาจะครอบคลุมสาระสำคัญของข้อมูล และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นหลัก

4. สรุปผลการวิจัย

1. บริบทของชุมชนบ้านป่าสักงามด้านสังคม การเมืองการปกครอง วัฒนธรรมและเศรษฐกิจพบว่า ชุมชนมีความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นแบบเครือญาติ คนในชุมชนมีความรักใคร่และผูกพันกัน เอื้ออาทรต่อกันมีการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน จัดระบบโครงสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนเป็นแนวราบที่ชาวบ้านทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมทุกๆ ด้าน สร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน ให้ความเคารพยกย่องนับถือผู้อาวุโส ผู้สูงอายุ และผู้มีพระคุณต่อชุมชน จัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนให้มีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น ส่วนด้านการเมืองการปกครอง มีการกระจายอำนาจแบ่งการปกครองชุมชนเป็นคุ้มชุมชนต่างๆ โดยหัวหน้า 1 คุ้ม รับผิดชอบ 10-15 หลังคาเรือน เพื่อช่วยการบริหารและประสานการดำเนินงาน กิจกรรม ผู้ใหญ่บ้านมีความสำคัญแบบบารมีชนเป็นผู้ประสานเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐกับประชาชนเป็นผู้นำทางจิตวิทยาในระดับชุมชนเป็นกลไกที่สำคัญให้เกิดการรวมกลุ่ม การระดมความคิด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จึงเป็นกลไกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น

ส่วนด้านวัฒนธรรม มีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และพิธีกรรม นับเป็นทุนทางสังคมดั้งเดิมของชุมชนเป็นเครื่องมือที่สำคัญและเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวของคนในชุมชน มีการปฏิบัติ สืบทอด การอนุรักษ์ พื้นฟู จากบรรพบุรุษสู่รุ่นต่อรุ่น สำหรับด้านเศรษฐกิจ มีการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิบัติในชุมชน แบบเกษตรผสมผสาน ทำให้เกิดการรวมกลุ่มสมาชิกและจะได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจในระดับชุมชน การดำรงชีพของชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรในการผลิต การจำหน่าย การระดมทุน การออมทรัพย์เพื่อเป็นสถาบันทางการเงินของชุมชนมีกิจกรรมลดรายจ่าย เพิ่มรายได้เพื่อส่งเสริมด้านเศรษฐกิจของชุมชน และจัดระบบตลาดในชุมชน เพื่อการแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างชุมชนต่อชุมชน และระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค โดยผ่านการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนในระดับบุคคล และชุมชน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้

2. กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าต้นน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ จากการศึกษาพบว่า เกิดจากการรวมตัวกันของผู้นำชุมชนในการค้นหาสาเหตุปัญหาและความต้องการของชุมชนในการอนุรักษ์ พื้นฟู ป้องกัน แล้วจึงดำเนินการสร้างความตระหนักหล่อหลอมแนวคิดและสร้างอุดมการณ์เพื่อเป็นการจูงใจให้คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม โดยการใช้เวทีประชุมสัมมนา การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ผ่านกระบวนการการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ตั้งแต่ลำดับการมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุปัญหาการมีส่วนร่วม

ร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ จากการศึกษาพบว่า มีอยู่ 5 ปัจจัยหลักที่สำคัญ ได้แก่

3.1 ปัจจัยภาวะผู้นำ มีผู้นำที่เข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และมีจุดยืนทางความคิด วิธีคิด เห็นคุณค่า และเป็นผู้กระตุ้นให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วม และสิ่งที่มีนัยคึงคือผู้นำชุมชนต้องเป็นคนที่เข้ามาจิตอาสาเพื่อส่วนรวมอย่างแท้จริง จึงจะทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

3.2 ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเกิดจากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม สถานศึกษา และภาคีเครือข่าย ซึ่งส่งผลให้ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าต้นน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้จากวิกฤตการณ์และประสบการณ์ที่ผ่านมา จึงได้ก่อตั้งกลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาบ้านป่าสักงามเพื่อขับเคลื่อนการจัดการทรัพยากรดำเนินงานประกอบด้วย การวางแผน การเตรียมการ การปฏิบัติการ การสรุปการเรียนรู้ การปรับปรุงพัฒนานอกจากนั้นชาวบ้านก็ผ่านการประชุม การฝึกอบรม ศึกษาดูงาน และแบบไม่เป็นทางการผ่านการพูดคุย ประชาสัมพันธ์ รมรงค์กิจกรรม เป็นการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจนำไปสู่แนวทางในการผสมผสานองค์ความรู้เดิมกับองค์ความรู้ใหม่ และก่อให้เกิด

เกิดการนำมาปฏิบัติอย่างเข้าใจและจริงจังทำให้การอนุรักษ์ พื้นที่ ป้องกันดำเนินไปอย่างมีทิศทาง มีเป้าหมายที่ชัดเจน และเกิดประสิทธิภาพในการดำเนินกิจกรรม

3.3 ปัจจัยด้านระบบภาคีเครือข่าย จากการที่ชุมชนได้ดำเนินการอนุรักษ์ พื้นที่ ป้องกัน ป่าต้นน้ำลำธารตามแนวพระราชดำริอย่างต่อเนื่อง เพราะมีเวทีในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เวทีร่วมกันจัดทำแผนเพื่อการอนุรักษ์ พื้นที่ ป้องกันป่าต้นน้ำ โดยภาพรวม เครือข่ายจะช่วยเป็นพลังในการขับเคลื่อนงานชุมชนและช่วยกันระดมความคิดเห็นทางออก เมื่อชุมชนเผชิญกับปัญหาและรวมถึงการได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ต่างๆ กับภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมและสถาบันศึกษา ทำให้เกิดเครือข่ายเป็นความร่วมมือซึ่งเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนในการอนุรักษ์ พื้นที่ ป้องกันทรัพยากรป่าไม้ให้คงอุดมสมบูรณ์ได้อย่างยั่งยืน ภาคีเครือข่ายเหล่านี้ที่มีส่วนช่วยหนุนเสริมกำกับทิศทาง การสนับสนุนด้านการอนุรักษ์ ป่าต้นน้ำลำธาร เป็นการปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหาและหาแนวทางแก้ไขและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

3.4 ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ค่านิยม วัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวของคนในชุมชน มีการปฏิบัติ สืบทอด การอนุรักษ์พื้นที่ ป้องกัน จากบรรพบุรุษสู่รุ่นต่อรุ่นมาตั้งแต่อดีต มีความสัมพันธ์เกื้อกูลภายใน

ชุมชน มีความรักสามัคคี ผูกพันกัน สามัคคีกัน ในระหว่างผู้อาวุโส ภูมิปัญญาชาวบ้าน ส่งผลให้เกิดการจัดการอนุรักษ์อย่างสร้างสรรค์ก็คือ การนำ วัฒนธรรมความเชื่อมาปรับประยุกต์ใช้

3.5 ปัจจัยการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการหนุนเสริมการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์พื้นที่ ป้องกันน้ำอย่างยั่งยืน ตามแนวพระราชดำริ มีอยู่ 5 ลักษณะ ได้แก่ 1) การสนับสนุนข้อมูล ข่าวสารและความรู้โดยการจัดอบรม ส่งเสริมการศึกษาดูงาน การสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ 2) การสนับสนุนกิจกรรมโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ 3) การสนับสนุนงบประมาณให้ชุมชนดำเนินการเอง 4) การสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์และเครื่องมือที่เอื้อต่อการทำกิจกรรมอนุรักษ์ และ 5) การสนับสนุนบุคลากรให้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ พื้นที่ ป้องกันของชุมชนท้องถิ่นและเครือข่ายภายนอกของภาครัฐการสนับสนุน

4. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในอนุรักษ์พื้นที่ ป้องกันน้ำอย่างยั่งยืน พบว่า ควรมีการปรับกระบวนการทำงานของคนในชุมชนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางด้านสังคม การเมือง วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ โดยการส่งผ่านเจตนารมณ์เกี่ยวกับอนุรักษ์พื้นที่ ป้องกันน้ำลำธาร ให้คนรุ่นใหม่ให้เกิดความจิตสำนึกต่อชุมชนในการพัฒนา และพร้อมที่จะร่วมการแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนดำเนินงาน ต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการศึกษาบริบทของชุมชนบ้านป่าสักงามด้านสังคม การเมืองการปกครอง วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ที่ส่งต่อการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ พบว่า ชุมชนบ้านป่าสักงามเป็นระบบความสัมพันธ์อันเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนให้เกิดความสำเร็จได้ตามเป้าหมาย มีความเป็นเครือญาติที่แน่นแฟ้น มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยสมาชิกทุกคนจะมีความรัก ความสามัคคี และมีกิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมให้เกิดการดำเนินกิจกรรมร่วมกันทั้งด้านการทำงานร่วมกันในระบบกลุ่มและเครือข่ายรวมถึงการที่ชุมชนได้ร่วมกันสร้างจิตสำนึกที่ดีมีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าร่วมมือกันในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าอนุรักษ์รักษาให้คงอยู่คู่กับชุมชน ดังที่ชาวบ้านป่าสักงามยังได้มีการร่วมกันกำหนด กฎ ระเบียบข้อบังคับ ผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้าน ได้มีการประชุมร่วมกันเพื่อตั้งกฎระเบียบข้อบังคับขึ้นมาเพื่อใช้ร่วมกันในชุมชน เพื่อปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับที่ได้วางไว้

จากประเด็นดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยอภิปรายผลได้ว่า ชุมชนบ้านป่าสักงามมีการสร้างความร่วมมือภายในชุมชน โดยผ่านการสร้างกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดระบบความสัมพันธ์ของชาวบ้านในชุมชนบ้านป่าสักงามดังนั้น ถ้าไม่มีการสร้างกิจกรรมร่วมกันย่อมไม่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันเป็นไปตามธรรมชาติ

ด้วยเหตุนี้ ชาวบ้านในชุมชนบ้านป่าสักงามจึงได้สร้างรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้าน ชาวบ้านกับชุมชน และชาวบ้านกับป่า ด้วยการสร้างกิจกรรมขึ้นมา กระบวนการเหล่านี้เป็นอีกหนึ่งขั้นตอนในการสร้างกลไกที่ก่อให้เกิดความเป็นเจ้าของความรัก และความผูกพันที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งนี้ จากการที่ประชาชนได้สร้างระบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำผ่านกิจกรรมต่างๆ จึงไม่ใช่เฉพาะเรื่องของการสร้างองค์ความรู้หรือความคิดหากแต่เป็นระบบความสัมพันธ์ในเชิงวัฒนธรรม จารีตประเพณี และความเชื่อ ซึ่งจะทำให้ระบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมีลักษณะที่ฝังลึกมากกว่ากิจกรรมที่ทำขึ้นโดยทั่วไป สอดคล้องกับบทความวิจัยของสมบุรณ์ ธรรมลังกา (Tumlangka, 2013 : 58-66) ได้ศึกษารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย พบว่า ชุมชนมีความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแบบเครือญาติ มีโครงสร้างทางสังคมเป็นแบบแนวนอนหรือแนวราบ มีการรวมกลุ่มของสมาชิกด้วยการกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายร่วมกันเพื่อการแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนาชุมชน มีการบริหารจัดการกลุ่มโดยมีโครงสร้างรูปแบบคณะกรรมการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกัน มีการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนการสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชนเพื่อให้เกิดพลังในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ส่วนทางด้านการเมืองและการปกครองมีการกระจายอำนาจแบ่งการปกครอง

ออกเป็นหมวดหรือเป็นคุ่มๆ ละ จำนวน 10-12 หลังคาเรือน เพื่อช่วยการบริหารและประสานการดำเนินงานกิจกรรม มีการสร้างอำนาจการต่อรองโดยมีกฎ ระเบียบและข้อบังคับของชุมชนมีการรณรงค์กิจกรรมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิการเลือกตั้งทุกระดับ สำหรับด้านวัฒนธรรม พบว่ามีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวของคนในชุมชน มีการปฏิบัติสืบทอด การอนุรักษ์ฟื้นฟู จากบรรพบุรุษสู่รุ่นต่อรุ่นมาตั้งแต่อดีต ส่วนทางด้านเศรษฐกิจ พบว่ามีทุนด้านทรัพยากรธรรมชาติเป็นต้นทุน ในการผลิต และการดำรงชีพของชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรในการผลิต การจำหน่าย การระดมทุน การออมทรัพย์เพื่อเป็นสถาบันทางการเงินของชุมชนมีกิจกรรมลดรายจ่าย เพิ่มรายได้เพื่อส่งเสริมด้านเศรษฐกิจของชุมชน

2. ผลการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าต้นน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้านป่าสักงาม เป็นการมีส่วนร่วมที่มีลักษณะพื้นฐานมาจากจิตสำนึกของคนในชุมชน เนื่องจากชาวบ้านป่าสักงามในอดีตมีปัญหาการลักลอบทำลายป่าไม้ ซึ่งนำไปสู่ปัญหาความแห้งแล้ง ทำให้ปลาในน้ำและสัตว์ป่าลดลงส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนและในวงกว้าง เนื่องจากชุมชนบ้านป่าสักงามเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร โดยวิธีขบวนการแก้ไขปัญหาก็เป็นการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อส่วนรวมของคนในชุมชน เพื่อต้องการฟื้นฟูสภาพป่าที่เสื่อมโทรมให้มีสภาพอุดมสมบูรณ์ขึ้นอีกครั้ง โดยการใช้เวทีประชุม

สัมมนา การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ผ่านกระบวนการการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในตั้งแต่ลำดับการมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของไพโรจน์ ภิโยธยสรศักดิ์ (Pinyosonsak, 2006 : 3-4) สรุปว่า ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการคิด การเรียนรู้ปัญหา สาเหตุ และการพิจารณาแนวทางเพื่อการแก้ไขปัญหา โดยใช้เวทีชุมชนเพื่อการเรียนรู้ การระดมความคิด 2) การวางแผน โดยบทบาทผู้นำ แกนนำชุมชน ร่วมกับองค์กรหน่วยงานร่วมกันทำแผน 3) การปฏิบัติโดยกลุ่มกิจกรรมต่างๆ และการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน 4) การสรุปบทเรียน โดยการพูดคุยกันอย่างไม่เป็นทางการและการเรียนรู้ร่วมกับองค์กรหรือหน่วยงานเพื่อประเมินผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ ศิริศักดิ์ มีเมล์ (Meemay, 1994 : 183) และประดิษฐ์ หงส์สอง (Hongsong, 2019 : 17-30) ได้ให้เหตุว่าการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นในศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากร โดยให้ความสำคัญและการยอมรับบทบาทของชาวบ้านให้มีส่วนร่วมต้องเกิดจากความสมัครใจตามสิทธิเสรีภาพของการเป็นพลเมืองและต้องได้รับเกียรติในการเข้าร่วม มีการสร้างการความรู้สึผูกพัน ความเป็นเจ้าของทรัพยากรป่าไม้ที่เกิดจากการร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรป่าไม้

ดำเนินกิจกรรม ตลอดจนรับผลประโยชน์ร่วมกัน การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นตัวกระตุ้นให้คนในชุมชนได้แสดงออกซึ่งความสามารถที่มีอยู่ ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนนี้จะส่งผลให้ประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง

3. จากผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ พบว่า มีปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ มีอยู่ 5 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) ปัจจัยภาวะผู้นำ 2) ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ 3) ปัจจัยระบบภาคีเครือข่าย 4) ปัจจัยภูมิปัญญาท้องถิ่น ค่านิยม วัฒนธรรมประเพณี 5) ปัจจัยการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชนและภาคประชาสังคม ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าทั้ง 5 ปัจจัยนี้ เป็นเหมือนตัวเชื่อมโยงการทำงานของกลุ่มนหรือองค์กรภายในและภายนอก ที่ต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ของแต่ละกลุ่มที่อยู่ในชุมชนหรือนอกชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤติน จันทรสนธิมา และอรรถัย อินตะไชยวงศ์ (Junsontima and Intachaiwong, 2016 : 58-79) การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน : ศึกษาเฉพาะกรณีป่าชุมชนบ้านคลองห้วยหวาย อำเภอแม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์ ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจัดการป่าชุมชน โดยมีปัจจัยภายในชุมชนและปัจจัยภายนอก ดังนี้ 1) ปัจจัยภายในชุมชนที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติมีดังนี้ (1) จารัตประเพณีเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้มีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

ชาวบ้านได้นำจารัตประเพณีและการนับถือสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ คือ ศาสนาเข้ามามีส่วนส่งเสริมการบวชป่า ซึ่งจะมีพระสงฆ์มาทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมโดยนำเอาผ้าเหลืองมาผูกที่ต้นไม้ (2) ความสามัคคีและความร่วมมือกันของคณะกรรมการป่าชุมชนและชาวบ้านภายในชุมชน ร่วมมือกันในการสอดส่องดูแลป่าชุมชน แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของป่าชุมชนและคนในชุมชนไม่แตกแยกด้านความคิดทางการเมือง (3) การดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชุมชนทุกกระบวนการคนในชุมชนมีส่วนร่วม การดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชุมชนทุกกระบวนการคนในชุมชน โดยผ่านการมีส่วนร่วมการทำประชาคมในชุมชน (4) ผู้นำของชุมชนมีความเข้มแข็งและเป็นตัวอย่างที่ดี คือ ผู้ใหญ่บ้านที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชน ทำให้ประชาชนมีความไว้วางใจพร้อมที่จะให้การสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน (5) กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน จากประสบการณ์ที่ล้มเหลวในอดีตทำให้มีบทเรียนที่เรียนรู้พร้อมกันของคนในชุมชน รู้ถึงข้อบกพร่องของตัวเอง จึงทำให้การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติจากผู้ที่เคยบุกรุกทำลายป่ามาเป็นฝ่ายเดียวกันกับชาวบ้านที่อนุรักษ์ บำรุงรักษาป่า (6) จิตสำนึกและประโยชน์ร่วมกัน จิตสำนึกของประชาชนในพื้นที่ในการที่จะอนุรักษ์บำรุงรักษา ทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชนร่วมกัน 2) ปัจจัยภายนอก ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติ กรณีป่าชุมชนบ้านคลองห้วยหวาย ดังนี้ (1) ด้านนโยบาย นโยบายของรัฐบาลจากส่วนกลางเป็นส่วนส่งเสริมกลไกของหน่วยงานรัฐขับเคลื่อนตามนโยบายของรัฐบาล

กรณีคำสั่งของคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 64/2557 เรื่อง การปราบปรามและการหยุดยั้งการ บุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งเป็นนโยบายที่ กำหนดถึงแนวทางการจัดการผู้กระทำความผิดในการ บุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ไว้ชัดเจน จึงทำให้ ระบบกลไกไปสู่การปฏิบัติงานของหน่วยงานรัฐ หรือเจ้าหน้าที่รัฐมีแนวทางการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการ จัดการดูแล บำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติ การชัดเจนมากขึ้น (2) ด้านเศรษฐกิจและสังคม การให้สิทธิชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วมในการบำรุงรักษาต้องให้ประชาชน สามารถได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ จากป่าชุมชนได้ด้วย ซึ่งสอดคล้องด้านเศรษฐกิจ และสังคมเพื่อการดำรงชีพของคนในชุมชน (3) การบูรณาการในการจัดการ บำรุงรักษาและใช้ ประโยชน์ทรัพยากร ป่าชุมชนบ้านคลองห้วยหวาย มีบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนโดยหน่วย งานภาครัฐให้การส่งเสริมในการจดทะเบียนจัดตั้ง ป่าชุมชน ส่งเสริมองค์ความรู้ในการจัดการป่า ชุมชนส่งเสริมการกำหนด กฎ กติกา การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ และการส่งเสริมการจัดตั้ง คณะกรรมการป่าชุมชนส่วนภาคเอกชน มูลนิธิสืบนาคะเสถียร ให้การส่งเสริมความรู้ด้านบริหาร จัดการป่าชุมชน องค์ความรู้การจัดการบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน และภาคประชาชน ให้ความร่วมมือในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ ประโยชน์จากป่าชุมชนในทุกๆ ด้าน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จึงควรได้รับการ สนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรเอกชนเป็นผู้ กำหนดนโยบาย เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติดังนี้

1.1 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานของ ภาครัฐ กรมป่าไม้ กรมที่ดิน กรมอุทยานสัตว์ป่า และพันธุ์พืชและโครงการพัฒนาพื้นที่ป่าชุมชนแม่กวัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริควรทำงานแบบบูรณา การร่วมกันมีการกำหนด ขอบเขตที่ชัดเจนโดยให้ ชุมชนมีส่วนร่วมในการพิจารณา

1.2 ข้อเสนอแนะต่อท้องถิ่น องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องเอาใจใส่และให้ความสำคัญเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของ ชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน โดยมีแผน แม่บทในการพัฒนาท้องถิ่น ทั้งระยะสั้นและระยะ ยาว ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้มีประโยชน์ได้ เสียในท้องถิ่นอย่างจริงจัง มีกลไกพัฒนาความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนด ทิศทางการทำงานร่วมกัน และประสานความร่วมมือทั้งทรัพยากรบุคคล วิชาการและการจัดสรรงบประมาณที่ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าและมี ประสิทธิภาพ

1.3 ข้อเสนอแนะต่อชุมชน ควรมี การปรับกระบวนการทำงานของคนในชุมชนให้ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านสังคม การเมือง วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ โดยผ่านภารกิจ อันยิ่งใหญ่ ให้สืบทอดเจตนารมณ์และเชื่อมต่อสู่ ลูกหลานในรุ่นต่อไป ให้เกิดความสำเร็จในการ

พัฒนาและพร้อมที่จะแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สร้างความน่าเชื่อถือในเรื่องความสามัคคี ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง หากชุมชนมีความพร้อมในทุกด้านย่อมจะทำให้เป็นชุมชนเข้มแข็งด้วยการพึ่งพาตนเองมากกว่าการพึ่งพาจากหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน

2. ข้อเสนอแนะการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป
การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้ค้นพบใหม่ๆ ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่เป็นนวัตกรรมใหม่ในการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ และสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาต่อยอดจากการทำวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

2.1 ผู้นำชุมชนและแกนนำชุมชนมีบทบาทสำคัญต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร จึงควรจะมีการศึกษาวิธีการสร้างผู้นำรุ่นใหม่เพื่อสืบสานเจตนารมณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำและให้การดำเนินงานต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

2.2 ระบบภาคีเครือข่าย จึงควรศึกษาความร่วมมือระดับเครือข่ายเพื่อบูรณาการการทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ

2.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่น ค่านิยม ประเพณี เป็นรากฐานที่สำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ดังนั้นควรมีการศึกษาการพัฒนาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และบริบทเฉพาะแห่งด้วยความ

ร่วมมือจากผู้มีส่วนได้เสียของชุมชนอย่างแท้จริง

2.4 การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชนที่หนุนเสริมการดำเนินงานและความร่วมมือในการให้ความช่วยเหลือผ่านโครงการต่างๆ ของหน่วยงานหรือองค์กรให้เกิดการประสานความร่วมมือเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างพลังอำนาจในชุมชนต่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าต้นน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ โดย ดังนั้นจึงควรนำหาคำตอบว่ามีปัจจัยใดบ้างมีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนทางตรงและทางอ้อมต่อไป

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาผู้วิจัยได้องค์ความรู้ปัจจัยที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อความสำเร็จต่อการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริกรณีศึกษา บ้านป่าสักงาม ตำบลหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ 1) ปัจจัยภาวะผู้นำ 2) ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ 3) ปัจจัยระบบภาคีเครือข่าย 4) ปัจจัยภูมิปัญญาท้องถิ่น ค่านิยม วัฒนธรรมประเพณี 5) ปัจจัยการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐองค์กรเอกชน และภาคประชาสังคม นอกจากนั้นผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะการปรับกระบวนการทำงานของคนในชุมชน โดยการส่งผ่านเจตนารมณ์เกี่ยวกับอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารให้คนรุ่นใหม่ให้เกิดความจิตสำนึกต่อชุมชนในการพัฒนาและพร้อมที่จะรับช่วงต่อในการดำเนินงานอนุรักษ์ต่อไปในอนาคต

References

- Forest Land Management Ministry of Natural Resources and Environment. (2016). *Summary for project Managers Prepare forestry area data for 2015-2016*. <http://new.forest.go.th/land> (Accessed 23 October 2018).
- Hongsong, P. (2019). Administration of Conservation of Forest Resources in Protected Area Regional Office 13 Phrae Community Participation in Huayborbea Community Area Wanghong Sub-district, Meung District, Phrae. *School of Administrative Studies Academic Journal*, 2(3), 17-30.
- Junsontima, K. and Intachaiwong, O. (2016). Management for participation in natural resource by balance and sustainability. Case study: Community Ban Khlonghuaiwai, Mae Poen, Nakhon Sawan. *Journal of Thai Ombudsman*, 9(1), 58-79.
- Meemay, S. (1994). Role of the Non-Governmental Organizations in People's Participation on the Forest Resources Conservation: A Case Study of the Dhamanal Foundation, Chom Thong District Chiang Mai. *M.A. (Political Science) Politics and Government*. Graduate School : Chiang Mai University.
- Pinyosonsak, P. (2006). *forest management in tropical ecosystems, local community: case study in Chiang Mai Province of Chiang Mai Province*. Department: National Parks, Wildlife and Plant Conservation.
- Tumlangka, S. (2013). Local Wisdom-Based Model to Build up Community Strength in Chiang Rai Province. *Journal of education Naresuan University*, 15(2), 58-66.

**การพัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง
ของวัดป่าภูเหล็กวนาราม ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย***
**A Development Strategies for the Sufficiency Economy
Moving forward of Phulek Temple Chaiyaphruek Subdistrict
Mueang District Loei Province**

พระมหาวัฒนา จันทะชา

Phramaha Wattana Khanthacha

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

Mahamakut Buddhist University, Srilanchang Campus, Thailand

E-mail: Wattana14072559@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์กลยุทธ์ของวัดในการดำเนินงานเศรษฐกิจพอเพียงที่ประสบความสำเร็จ 2) พัฒนากลยุทธ์ของวัดในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน และ 3) ประเมินรูปแบบกลยุทธ์ของวัดในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษา ได้แก่ เจ้าอาวาส ไวยาวัจกร ตัวแทนคณะกรรมการวัด ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ เจ้าหน้าที่สำนักงานพุทธศาสนาจังหวัด และตัวแทนชาวบ้าน มีพระภิกษุ 9 รูปและฆราวาส 35 คน รวมทั้งสิ้น 44 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และการประชุมเชิงปฏิบัติการ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การวิเคราะห์กลยุทธ์ของวัดในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงที่ประสบความสำเร็จมีกลยุทธ์ 7 ด้าน ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ การประสานงาน การควบคุมงาน และการรายงานผลงาน และด้านแนวทางการพัฒนาสังคมและชุมชนในพื้นที่นั้น
2. แผนการพัฒนากลยุทธ์ของวัดในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน มี 17 ด้าน ได้แก่ การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลุมพอเพียง การใช้บทบาทของพระสงฆ์

*ได้รับบทความ: 1 เมษายน 2561; แก้ไขบทความ: 15 มิถุนายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 29 มิถุนายน 2563

Received: April 1, 2018; Revised: June 15, 2020; Accepted: June 29, 2020

สร้างภาวะผู้นำ การบริหารจัดการวัด การรักษาศีล 8 หลักประกันชีวิต 5 ด้าน การสร้างทุนความคิดทั้ง การศึกษาและปฏิบัติ การสร้างแนวทางการพัฒนาคนให้มีความรู้ การบริหารจัดการวัดตามหลักภavana 4 การศึกษาเป็นฐานของการพัฒนา การพัฒนาสวัสดิการภายในวัด ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในวันสำคัญ ต่างๆ การใช้ทักษะเฉพาะของผู้เฝ้า การสร้างคนผ่านกิจกรรมต่างๆ การทำวัตรสวดมนต์เป็นประจำ กรรมการฝ่ายนอกบ่งบอกภายใน วิสัยทัศน์ของผู้เฝ้าในการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ และการ ประชาสัมพันธ์ของวัด

3. การประเมินผลรูปแบบกลยุทธ์ของวัดในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของวัดที่เหมาะสม กับบริบทของชุมชน มี 4 ด้าน ได้แก่ การสร้างจิตอาสาพัฒนาการเรียนรู้ หลุมพอเพียงสร้างความเพียงพอ ในชุมชน การพัฒนาแนวคิดชุมชนต้นแบบ และบัญชีครัวเรือนสร้างครอบครัว

คำสำคัญ: กลยุทธ์การพัฒนา; การพัฒนาวัดเชิงกลยุทธ์; เศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The objectives of the research were: 1) to analyze the successful strategies of Phulek Temple on moving forward the sufficiency economy, 2) to develop the temple's strategies appropriate for the community, 3) to evaluate of the temple's strategy for the sufficiency economy moving forward, which was regarded suitable for the community. The research was engaged in the qualitative methodology. The target population of the research was a total of 44 selective respondents, divided into 9 monks as temple abbots, and 35 lay persons, who were temple bursars, representatives of temple committee, community leaders, qualified persons, and representatives of villagers. The instruments used for data collection were comprised of questionnaires, observation forms and the workshop, and the collected data were analyzed through the content analysis.

The result found that:

1. The analysis of the temple's successful strategies on moving forward the sufficiency economy was found dependent upon seven aspects of analytical strategies: planning, organizing, personnel management, administration, coordination, supervision, and performance report as well as an approach of the social and community development in the area.

2. The strategy development plan of the temples on moving forward the sufficiency economy for the community was found dependent upon the components has 17 aspects,

which are application of the sufficiency economy into a sufficient pit, generation of community leadership through the monk's role, temple management, sufficient observation of eight precepts, five-aspect life assurance, creation of costs of thinking through education and practice, generation of human development guidelines, temple management based on the Buddhist principle of Bhavana (four principles of development), education as the basis of development, welfare development in the temple, mental development promotion on the Buddhist holy days, utilization of leaders' specific skills, human development through various activities, regular morning and evening chants, outside committee members, the leader's vision in public service activities, and public relations of the temple's activities.

3. As a result evaluating the temple's appropriate strategies on moving forward the sufficiency economy for the community's context of the community has 4 aspects, volunteer spirit for learning development, sufficient pit for community sufficiency, development of a community prototype concept, and household accountancy.

Keywords: Development strategy; Strategic temple development; Sufficiency Economy

1. บทนำ

สภาพสังคมในปัจจุบันนี้ ทุกคนต่างได้รับอิทธิพลลัทธิทุนนิยมตามกระแสโลกาภิวัตน์ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านบวกและด้านลบให้แก่ประเทศไทยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องความประพฤติของคนในชาติ ทั้งนี้เนื่องจากได้ทำให้คนไม่สามารถแยกแยะพฤติกรรมที่กระทำว่า สิ่งที่ดีควรทำและไม่ควรทำ จึงมีกระแสเรียกร้องให้นำ "สังคมคุณธรรม" กลับคืนมาสู่สังคมไทย เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมให้เกิดความยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเศรษฐกิจแบบทุนนิยม สามารถขับเคลื่อนโดยเทคโนโลยียุคใหม่ให้ความรวดเร็ว ผู้มีเทคโนโลยีที่สูงกว่า ผู้มีทุนมากกว่า มีความรู้มากกว่าจะได้เปรียบมากกว่าในยุคโลกาภิวัตน์ ดังนั้น ถ้าคนในสังคมใดไม่มีคุณธรรมจริยธรรมแล้ว ยิ่งทำให้ความ

เหลื่อมล้ำของคนในสังคมนั้นมีมากขึ้นความเสียหายแก่สังคมประเทศชาติก็มีมากขึ้น เป็นสิ่งอันตรายอย่างมากสำหรับสังคมนั้นๆ เพราะจะก่อให้เกิดวิกฤตขึ้นในประเทศอย่างแน่นอน ดังเช่น สังคมไทย (Analysis of globalization and its impact on Thailand, 2008 : 1)

ในปัจจุบันรูปแบบการดำเนินนโยบายของภาครัฐเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้น้อมนำเอาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประเทศ ด้วยการพัฒนาคนให้เกิดการเรียนรู้เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และเกิดการพึ่งพาตนเองให้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาสังคมในด้านบทบาทของวัดกับการพัฒนาตามทีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริหลักการ "บวร" ให้นำบ้าน วัด โรงเรียน

ซึ่งเป็นสถาบันหลักของสังคมไทยที่เป็นสายใยยึดเหนี่ยวชุมชนมาแต่อดีต ที่ก่อให้เกิดการเกื้อกูลสนับสนุนซึ่งกันและกัน มาใช้ในการพัฒนาและแก้ปัญหาในระดับชุมชนในลักษณะ 3 ประสาน ประกอบด้วย สถาบันครอบครัว (บ้าน) สถาบันศาสนา (วัด) และสถาบันการศึกษา (โรงเรียน/ราชการ) นำสถาบันหลักในชุมชนมาเป็นกลไกการพัฒนาและสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ทำหน้าที่เป็นแกนกลาง การตัดสินใจ การแก้ปัญหาในชุมชน การกำหนดแผนแม่บทชุมชนด้วยการร่วมกันคิดและบริหารจัดการคนในท้องถิ่นที่ร่วมกันเป็นเจ้าของความสำเร็จของการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ที่การพัฒนาคนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ คู่คุณธรรม อันเป็นเงื่อนไขสำคัญสูงสุดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาด้านจิตใจของบุคคล ทำตนให้เป็นพึ่งของตนเอง มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม ซื่อสัตย์สุจริต เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง (Office of the National Economic and Social Development Board, 2011 : 39)

การพัฒนาสังคมโดยใช้วัดเป็นฐานในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงมีความสำคัญเพราะวัดเป็นสถาบันทางศาสนาที่ใกล้ชิดกับชุมชนมาอย่างยาวนาน ในปัจจุบันมีวัดที่ได้ดำเนินการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับชุมชนจนเป็นผลสำเร็จ เป็นรูปธรรม ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำ และมีวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศและสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.

2555-2559) ที่ได้กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 2 ว่าด้วยการพัฒนาสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน โดยการส่งเสริมอนุรักษ์ และพัฒนาคุณค่าทางศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ของคนในสังคมและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2555-2559) ที่ได้กำหนดในยุทธศาสตร์ที่ 1 ว่าการสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาทางสังคม จากสถานการณ์และเหตุผลดังกล่าวมานั้น จึงถือเป็นความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่ต้องทำวิจัย (Hot issue) และทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนากลยุทธ์โดยใช้วัดขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงที่มีความเหมาะสมกับบริบทของชุมชนเพื่อจะขยายผลของการวิจัยไปยังวัดอื่นๆ ให้ครอบคลุมอยู่ทั่วประเทศเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบผลสำเร็จเป็นรูปธรรมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์กลยุทธ์ของวัดในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงที่ประสบความสำเร็จ
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์ของวัดในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน
3. เพื่อประเมินรูปแบบกลยุทธ์ของวัดในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอน

ในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอนคือ 1) การจัดเตรียมแผนงาน เป็นการ ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริบททั่วไปของวัดที่ประสบความสำเร็จตามกลุ่มเป้าหมาย โดยตรวจสอบจาก ตำรา เอกสารทางวิชาการ สารสนเทศ และรายงาน การวิจัยต่างๆ เพื่อขอคำแนะนำและความเห็นชอบ ในการจัดทำโครงร่างการวิจัยจากคณะกรรมการ ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ 2) การดำเนินการวิจัยเป็น ขั้นตอนการศึกษาวิเคราะห์กำหนดกรอบแนวคิด เพื่อสร้างและพัฒนาเครื่องมือ ก่อนนำไปใช้เก็บ ข้อมูล นำผลที่ได้มาวิเคราะห์และสรุปตีความตาม ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ และ 3) ประเมินผลการ พัฒนากลยุทธ์ที่ทดลองปฏิบัติ ค้นข้อมูล ด้วยการ ประชุมเชิงปฏิบัติการ สรุปผลและรายงานผลการ วิจัยได้แนวทางการพัฒนากลยุทธ์เป็นองค์ความรู้ ใหม่ในการพัฒนาวัด

กลุ่มเป้าหมายการวิจัย แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ

1. กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา ได้แก่ 1) วัดป่าคำคำ ตำบลจุมจัง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัด กาฬสินธุ์ 2) วัดโพธิ์บ้านโนนทัน ตำบลในเมือง อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น และ 3) วัดกรับพวง เหนือ ตำบลพรหมพิราม อำเภอพรมพิราม จังหวัดพิษณุโลกซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย เจ้าอาวาส ไวยาวัจกร ตัวแทนคณะกรรมการวัด ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ และตัวแทนชาวบ้าน โดยแยกเป็นพระสงฆ์ 6 รูป และฆราวาส 15 คน รวมทั้งหมด 21 รูป/คน

2. กลุ่มเป้าหมายในการพัฒนา ได้แก่ วัดป่าภูเหล็กวนาราม ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอมือง

จังหวัดเลย ประกอบด้วย เจ้าอาวาส ไวยาวัจกร คณะกรรมการวัด ผู้นำชุมชน และตัวแทนชาวบ้าน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน จำนวน 20 คน และ พระสงฆ์จำนวน 3 รูป รวมทั้งหมด จำนวน 23 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้างและไม่มี โครงสร้าง 2) แบบสังเกต แบบไม่มีส่วนร่วมในภาค สนาม 3) แบบประเมิน ใช้ในการประเมินผลการ พัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ของวัดซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนา

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น 4 วิธี ได้แก่ การวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ การ สังเกต และการประชุมเชิงปฏิบัติการ และได้ กำหนดแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ การรวบรวมข้อมูลจาก เอกสาร และการรวบรวมข้อมูลในสนาม

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ การนำ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในแต่ละวัดไปทำการ สังเคราะห์ค้นหารูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสม นำไปปรับใช้กับวัดกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนา นำผลที่ได้มาจัดเป็นหมวดหมู่ ตามประเด็นเนื้อหา ที่ค้นพบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) นำเสนอข้อมูลในรูปแบบการ พรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive analysis)

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปผลการ วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์กลยุทธ์ของวัดในการ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงที่ประสบความสำเร็จ

สาธารณประโยชน์ ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี การบำเพ็ญประโยชน์ให้กับสังคม กิจกรรมช่วยเหลือสังคมในทุกด้าน การทำข้าวแกงสร้างชาติ การสร้างคนผ่านกิจกรรมต่างๆ การเป็นผู้ให้และผู้ทำลายในโอกาสเดียวกัน และอุดมสร้างทางศาสนา 2) แนวทางการพัฒนาสังคมและชุมชนในพื้นที่ มี 6 ด้าน ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ผลงานผ่านสื่อ การทำเป็นตัวอย่างในความกตัญญู การดูแลครอบครัวในอบรมอันเป็นหลัก เส้นทางสายบุญค้ำจุนสังคม การบำเพ็ญประโยชน์ 6 ด้าน และคนสร้างโอกาส โอกาสสร้างคน

2. แผนการพัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของวัดที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน ซึ่งได้จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักการทำงานของกูลิและเออร์วิก (Gulick and Urwick, 1973) ได้กำหนดเป็นแผนการพัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของวัดที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน ไว้ทั้ง 7 ด้าน ประกอบด้วย 1) การวางแผน มี 2 ด้าน ได้แก่ การประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการทำหลุมพอเพียง และการใช้บทบาทของพระสงฆ์สร้างภาวะผู้นำชุมชน 2) การจัดองค์กร มี 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการวัด การกำหนดกฎระเบียบปฏิบัติภายในวัดสำหรับผู้อยู่อาศัย การรักษาศีล 8 และการปฏิบัติตามหลักประกันชีวิต 5 ด้าน 3) การบริหารงานบุคคล มี 3 ด้าน ได้แก่ การสร้างทุนทางความคิดทั้งทางการศึกษาและปฏิบัติ การสร้างแนวทางการพัฒนาคนให้มีความรู้ และการบริหารจัดการวัดตามหลักภาวะนา 4 4) การอำนวยการ มี 3 ด้าน ได้แก่ การศึกษาเป็น

ฐานของการพัฒนา การศึกษาพัฒนาสวัสดิการภายในวัด และส่งเสริมการปฏิบัติธรรมประจำปีและวันสำคัญต่างๆ 5) การประสานงาน มี 2 ด้าน ได้แก่ การใช้ทักษะเฉพาะของผู้นำและการสร้างคนผ่านกิจกรรมต่างๆ 6) การควบคุมงานมี 2 ด้าน ได้แก่ การทำวัตรสวดมนต์เป็นประจำ และคณะกรรมการฝ่ายนอกบ่งบอกภายใน และ 7) การรายงานผลงาน มี 2 ด้าน ได้แก่ วิสัยทัศน์ของผู้นำในการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์และการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัด

3. ผลการประเมินการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของวัดที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน โดยใช้เกณฑ์การประเมินที่สกัดได้จากกลยุทธ์การพัฒนาจากทั้ง 3 วัด นำมากำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติการทั้ง 13 ด้านกับกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนา จำนวน 1 พื้นที่ คือ วัดป่าภูเหล็กวนาราม ได้แก่ การพัฒนาสังคมเน้นคนเป็นหลัก การสร้างจิตอาสาพัฒนาการเรียนรู้ หลุมพอเพียงสร้างความเพียงพอในชุมชน ธรรมชาติสร้างคนคนสร้างธรรมชาติ การพัฒนาแนวคิดชุมชนต้นแบบ ปรัชญาการทำหลุมพอเพียง บัญชีครัวเรือนสร้างครอบครัว การบริโภคอย่างพอเพียงสร้างความพอดี การพัฒนาที่เน้นคุณค่ามากกว่าราคา คนรุ่นใหม่ใส่ใจปฏิบัติธรรม การประชาสัมพันธ์ผลงานผ่านสื่อ เส้นทางสายบุญค้ำจุนสังคม และคนสร้างโอกาส โอกาสสร้างคน เมื่อนำองค์ประกอบทั้ง 13 ด้านไปทดลองปฏิบัติแล้วได้ทำการประเมินในแต่ละด้าน พบว่า แนวทางการพัฒนาสังคมและชุมชนในพื้นที่วัดป่าภูเหล็กวนารามสามารถสังเคราะห์แนวทางที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน

ในพื้นที่มี 4 ด้าน ได้แก่ การสร้างจิตอาสาพัฒนาการเรียนรู้ หลุมพอเพียงสร้างความเพียงพอในชุมชน การพัฒนาแนวคิดชุมชนต้นแบบ และการทำบัญชีครัวเรือนสร้างครอบครัว

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ สามารถสรุปผลเชิงยืนยันจากข้อค้นพบที่ได้มาสู่ขั้นตอนการอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

การนำกลยุทธ์ไปใช้ในการพัฒนาพื้นที่เป้าหมายหรือการศึกษากระบวนการได้มาซึ่งกลยุทธ์ต่างๆ นั้น ต้องมีการทำความเข้าใจอย่างชัดเจน ดังเช่น สุพานี สฤณวณิช (Saritwanit, 2009 : 361) ได้ให้ความหมาย กลยุทธ์ หมายถึง แผนงานสำคัญที่องค์กรจะใช้เป็นแนวทางในการบรรลุสู่เป้าหมายหลักขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับสเคอร์เมอร์ฮอร์น (Schermerhorn, 2002 : 203) ได้กล่าวถึง กลยุทธ์ คือ แผนแม่บทที่ครอบคลุมทุกกระบวนการปฏิบัติงานขององค์กรเป็นตัวกำหนดทิศทางการดำเนินงานในระยะยาวและเป็นแนวทางที่ใช้ทรัพยากรที่มีให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างยั่งยืนและได้เปรียบทางการแข่งขันการกำหนดแผนกลยุทธ์จึงทำให้ผู้ที่ศึกษาและผู้นำไปปฏิบัตินั้นสามารถวิเคราะห์ขั้นตอนที่สำคัญตามแต่ละประเด็นที่สอดคล้องกับโครงการที่ต้องการพัฒนาตามต้นแบบของแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักการบริหารของกูลิคและเออร์วิก (Gulick and Urwick, 1973) ได้เสนอแนวคิดกระบวนการบริหาร ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี ชื่อว่า POSDCoRB อันเป็นคำย่อของภาระหน้าที่ที่สำคัญของนักบริหาร

7 ประการ ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การจัดองค์กร 3) การบริหารงานบุคคล 4) การอำนวยการ 5) การประสานงาน 6) การควบคุมงาน และ 7) การรายงานผลงาน ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบในการวิจัยในครั้งนี้ ดำเนินการวิเคราะห์ค้นหากลยุทธ์ของแต่ละวัด จำนวน 3 วัด นำผลการสังเคราะห์ข้อมูลในแต่ละด้านมาทดลองปฏิบัติในพื้นที่เป้าหมายตามบริบทที่ใกล้เคียงกับวัดตัวอย่างทั้ง 3 แห่ง เพื่อความเหมาะสมในด้านบริบทและบทบาทที่สำคัญต่อการกำหนดแนวทางการพัฒนาทำให้เกิดการเรียนรู้ของคนวัดและชาวบ้านใกล้เคียงแบบมีส่วนร่วมในการศึกษาครั้งนี้

การพัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์ที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการค้นหาภายใต้กรอบของกลยุทธ์ทั้ง 7 ด้าน ประกอบด้วย 1) การวางแผน มี 2 ด้าน ได้แก่ การประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการทำหลุมพอเพียงและการใช้บทบาทของพระสงฆ์สร้างภาวะผู้นำชุมชน 2) การจัดองค์กร มี 3 ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการวัด การกำหนดกฎระเบียบปฏิบัติภายในวัดสำหรับผู้อยู่อาศัย การรักษาศีล 8 และการปฏิบัติตามหลักประกันชีวิต 5 ด้าน 3) การบริหารงานบุคคลมี 3 ด้าน ได้แก่ การสร้างทุนทางความคิดทั้งทางการศึกษาและปฏิบัติ การสร้างแนวทางการพัฒนาคนให้มีความรู้ และการบริหารจัดการวัดตามหลักภavana 4) การอำนวยการ มี 3 ด้าน ได้แก่ การศึกษาเป็นฐานของการพัฒนา การศึกษาพัฒนาสวัสดิการภายในวัด และส่งเสริมการปฏิบัติธรรมประจำปี และวันสำคัญต่างๆ 5) การประสาน

งาน มี 2 ด้าน ได้แก่ การใช้ทักษะเฉพาะของผู้นำ และการสร้างคนผ่านกิจกรรมต่างๆ 6) การควบคุมงานมี 2 ด้าน ได้แก่ การทำวัตรสวดมนต์เป็นประจำ และกรรมการฝ่ายนอกบ่งบอกภายใน 7) การรายงานผล มี 2 ด้าน ได้แก่ วิสัยทัศน์ของผู้นำในการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ และการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัด

การประเมินกลยุทธ์การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของวัดป่าภูเหล็กวนารามได้กำหนดแผนกลยุทธ์เป็น 7 ด้าน พร้อมทั้งการค้นหาแนวทางการพัฒนาสังคมและชุมชนในพื้นที่ทดลอง จึงทำให้เกิดข้อค้นพบที่เหมาะสมทั้งหมด 13 ประเด็นมีผู้ให้ข้อมูล 20 คนและพระสงฆ์ 3 รูปรวม 23 รูป/คน มีความคิดเห็นในทิศทางเดียวกันสรุปได้จาก 13 ประเด็นเหลือเพียง 4 ประเด็น ได้แก่ การสร้างจิตอาสาพัฒนาการเรียนรู้ หลุมพอเพียงสร้างความเพียงพอในชุมชน การพัฒนาแนวคิดชุมชนต้นแบบ และบัญชีครัวเรือนสร้างครอบครัว โดยเฉพาะการพัฒนาส่งเสริมการทำบัญชีครัวเรือนทำให้เกิดความเข้าใจในรายรับจ่ายได้มากขึ้น เกิดจิตสำนึกความพอเพียงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แนวทางการพัฒนาผ่านกลยุทธ์โดยการใช้วัดเป็นฐานได้นำมา ซึ่งรูปแบบการสร้างภาวะผู้นำไปในตัวด้วยเช่นกัน ทั้งภาวะผู้นำฝ่ายสงฆ์และชุมชนในพื้นที่กลายเป็นประเด็นสำคัญนำไปสู่ปัจจัยเชิงกลยุทธ์ ซึ่งความเป็นภาวะผู้นำในพื้นที่เป็นตัวขับเคลื่อนในการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญ คือ ความรู้ความสามารถของผู้บริหารองค์กร ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ เป็นความสามารถในการดำเนิน

การให้บรรลุผลสำเร็จโดยใช้กระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ซึ่งสอดคล้องกับชัยพัทธ์ เลิศรักษ์ทวีกุล (Lertraktaveekul, 2014 : 1) กล่าวว่า การเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องมีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะสำคัญ 7 ประการคือ ความสามารถในการกำหนดทิศทาง ความสามารถในการคิดเชิงกลยุทธ์ ความสามารถในการมองโอกาสมากกว่าปัญหา ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจ ความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่นและจริงใจ และความสามารถในการสร้างวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีม และเป้าหมายของการพัฒนาทำให้เกิดความยั่งยืน ได้ต้องอาศัยเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจน ดังเช่นสัญญา สัญญาวิวัฒน์ (Sanyaviwat, 2003 : 118-123) ยังกล่าวอีกว่า เป้าหมายของการพัฒนาสังคมประกอบด้วย 4 ส่วน คือ ความสุข คนพัฒนา ครอบครัว/ชุมชนพัฒนาและความสมดุลของสิ่งแวดล้อม

ดังนั้น การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของวัดที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนในครั้งนี้ทำให้ได้ค้นพบปัจจัยความสำเร็จที่เกิดจากการนำกลยุทธ์ทั้ง 4 ด้านไปปฏิบัติจนได้ข้อสรุปจากผลการประเมินของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ การสร้างจิตอาสาพัฒนาการเรียนรู้ หลุมพอเพียงสร้างความเพียงพอในชุมชน การพัฒนาแนวคิดชุมชนต้นแบบ และบัญชีครัวเรือนสร้างครอบครัว

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย พบว่า การนำแผนกลยุทธ์ในการพัฒนาวัดในพื้นที่ต่างๆ

ควรได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนของภาคปฏิบัติและเชิงนโยบาย ได้มีส่วนในการขับเคลื่อนและส่งเสริมวัดให้มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนโดยใช้วัดเป็นฐานการฝึกปฏิบัติให้มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงการปฏิบัติ พบว่าการกำหนดใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาวัดในแต่ละวัดได้ถูกพัฒนารูปแบบที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของแต่ละพื้นที่ และภาวะผู้นำของแต่ละวัดถือเป็นศักยภาพที่สำคัญ จึงควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในแต่ละวัดได้รับการพัฒนาความรู้ทั้งเชิงวิชาการและการนำไปประยุกต์ใช้

3. ข้อเสนอแนะเชิงการวิจัย พบว่า ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเพียงวัดกลุ่มตัวอย่างและนำมาทดลองพัฒนาในพื้นที่เฉพาะ จึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในแต่ละวัดที่ยังขาดศักยภาพและยังมีบริบทสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาแต่ยังขาดบุคคลที่จะเข้าไปมีส่วนในการพัฒนาควรมีการศึกษาสร้างพระสงฆ์ที่มีศักยภาพผู้นำคิณสู่ท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาชุมชนบ้านเกิดทำให้มีความยั่งยืนเพิ่มมากขึ้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ที่ได้จากข้อค้นพบในงานวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของวัดที่ส่งผลต่อความสำเร็จมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้างจิตอาสาพัฒนาการเรียนรู้ 2) การทำหลุมพอเพียงสร้างความเพียงพอในชุมชน 3) การพัฒนาแนวความคิดพอเพียงสร้างชุมชนต้นแบบ และ 4) การทำบัญชีครัวเรือนสร้างความยั่งยืนในครอบครัว ผลต่อยอดจากการวิจัยครั้งนี้ วัดป่าภูเหล็กวนารามฯ ซึ่งเป็นสถานที่ศึกษาทดลองปฏิบัติ ได้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้และพัฒนา และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเข้ามาจัดตั้งศูนย์เรียนรู้และบริการต่างๆ ได้แก่ 1) ศูนย์อบรมประจำตำบลชัยพฤกษ์ 2) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและอุทยานธรรมของตำบลชัยพฤกษ์ 3) ศูนย์อบรมปฏิบัติธรรมศรีล้านช้างของมหาวิทยาลัย มหาภูมิพลวิทยลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง 4) ศูนย์เสริมสร้างชุมชนคุณธรรม ภายใต้โครงการลานธรรมลานวิถีไทย ดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม และสำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ

References

- Analysis of globalization and its impact on Thailand. (2008). *Analysis of globalization and its impact on Thailand*. <http://www.oknation.net/blog/current/2008/09/15/entry-8> (Accessed 30 March 2015).
- Gulick Luther and Lyndall Urwick. (1973). *The Science of Administration*. New York : Columbia University.

- Lertraktaveekul, C. (2014). *Strategic leadership*. <http://deonetraining.com> (Accessed 1 December 2013).
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2011). *The King of Development for the benefit of the people*. Bangkok : Petchrung Press.
- Sanyaviwat, S. (2003). *Theories and strategies for social development*. Bangkok : Chulalongkorn University.
- Saritwanit, S. (2009). *Modern organizational behavior: concepts and theories*. Pathum Thani : Thammasat University Printing House.
- Schermerhom, J. R. (2002). *Management*. (7th Ed.). New York : John Wiley & Sons, Inc.

การพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนตามหลักพุทธธรรมต่อการป้องกันทุจริต ในจังหวัดชัยภูมิ*

Leadership Development Community-based Buddhist Doctrines to Prevent Corruption in Chaiyaphum Province

ณัฐ สวาสดิ์รัตน์¹ และไฉ ชัยรัมย์²

Narat Swadrath and Wai Chueram

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย²

Chaiyaphum College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Buriram College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: vi0880@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ 2) พัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมต่อการป้องกันการทุจริตในจังหวัดชัยภูมิ และ 3) วิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการป้องกันการทุจริตในจังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน คือใช้ทั้งเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ ในเชิงคุณภาพ ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่เป็นผู้บังคับบัญชาของผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ และกำนันผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้นำชุมชน จำนวน 20 ราย และใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย ในเชิงปริมาณเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน และวิเคราะห์ด้วยพรรณนาและสถิติอนุมาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาภาวะผู้นำชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า 1) ด้านกายภาวนาผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้ความสำคัญใน 3 เรื่องบุคลิก ลักษณะและการวางตน ความกระตือรือร้นของผู้นำและเรื่องฐานะเศรษฐกิจของผู้นำ 2) ด้านศีลภาวนาผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้ให้ความสำคัญใน 3 เรื่องคือ ผู้นำควรมีระเบียบในตัวเอง ผู้นำควรมีการสร้างระเบียบวินัยให้กับชุมชนและเรื่องความซื่อสัตย์ของผู้นำ 3) ด้านจิตภาวนาผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญใน 3 เรื่องคือ การมีคุณธรรม จริยธรรม เรื่องความอดทน อดกลั้น และเรื่องความ

*ได้รับบทความ: 15 กุมภาพันธ์ 2562; แก้ไขบทความ: 18 มิถุนายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 29 มิถุนายน 2563

Received: February 15, 2019; Revised: June 18, 2020; Accepted: June 29, 2020

สุขุมรอบคอบของผู้นำ 4) ด้านปัญญาผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญใน 3 เรื่องคือ ผู้นำควรมีความเป็นนักพัฒนา เรื่องการไม่แก้ไขปัญหาดด้วยความรุนแรง และผู้นำต้องเป็นคนมองโลกในแง่ดี

2. ผลการศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมต่อการป้องกันการทุจริตในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า 1) ด้านกายภาวนา โดยใช้หลักปริสธรรม 7 ประการ 2) ด้านศีลภาวนา โดยใช้หลักขาวาสธรรม 4 3) ด้านจิตภาวนา โดยใช้หลักสิกขา 3

3. ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการป้องกันการทุจริตในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า 1) ด้านการเมือง ผู้นำที่ได้รับการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมแล้วจะเกิดภูมิคุ้มกันไม่ให้ประพฤติดื้อ รู้จักคิดวิเคราะห์ปัญหาการเมืองด้วยเหตุผล 2) ด้านเศรษฐกิจ ผู้นำเชิงพุทธจะมีศักดิ์ศรีในตัวเองรักษาชื่อเสียงของตนเองและวงศ์ตระกูลไว้อย่างไม่หวั่นไหว 3) ด้านสังคม ผู้นำเชิงพุทธเป็นผู้นำที่มีเกาะป้องกันความชั่ว การดำเนินชีวิตที่เป็นแบบอย่างของสังคม แก่ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญาประชาชนส่วนใหญ่มักถือเอาผู้นำชุมชนเป็นแบบอย่าง

คำสำคัญ: การพัฒนาภาวะผู้นำชุมชน; ผู้นำตามหลักพุทธธรรม

Abstract

The objectives of the research were (1) to study community leadership in Chaiyaphum Province, (2) to develop Buddhism-based leadership against anti-corruption in Chaiyaphum Province, and (3) to analyze Buddhism-based leadership against anti-corruption in Chaiyaphum Province. This was the mixed methods research that advanced the systematic integration of quantitative and qualitative data within a single study. The qualitative data were collected from the study of involved documents and the in-depth interview, and analyzed with the descriptive and inductive statistics.

The findings of the research were as follows:

1. The study of community leadership in Chaiyaphum Province was found that, 1) the physical development (kaya-bhavana in Pali) was composed of individuality, enthusiasm, and economic status, 2) the precept development (sila-bhavana in Pali) was comprised of the leader's self-discipline, the leader's creation of regulations for the community, and the leader's honesty, 3) the mental development (citta-bhavana in Pali) consisted of morality and ethics, impatience and endurance, and prudence, 4) the wisdom, which comprised the state of a developer, problem solving without violence, and optimism.

2. The study of development of Buddhism-based leadership against anti-corruption in Chaiyaphum Province was found that, 1) the physical development (Kaya Bhavana) was grown in seven qualities of a good man (Sappurisa Dhamma), 2) the moral development (Sila Bhavana) was flourished in four virtues for lay people (Gharavasa Dhamma), and 3) the mental development (Citta Bhavana) was improved in the Threefold Learning (Sikkha).

3. The analysis of Buddhism-based leadership against anti-corruption in Chaiyaphum Province was found that, 1) in the political aspect, after Buddhism-based leadership had already been developed, self-immunity would prevent the leader from evil deeds and to make him reasonable to ponder and analyze political problems; 2) in the economic aspect, Buddhism-based leaders were proud of their own dignities, and they were not anxious to keep their own fame and their family reputation; and 3) in the social aspect, Buddhism-based leaders were people with viceless shields, who lived their living lives as a role model for the society and were intelligent to solve many problems. Generally, the majority of people often held their community leader as a role model.

Keywords: Development of Community Leadership; Buddhist principle-based Leader

1. บทนำ

การทุจริตประทุติมิชอบเป็นปัญหาใหญ่ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงและสลับซับซ้อนมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งการทุจริตในรูปแบบของบุคคลและสถาบัน เช่น การให้หรือรับสินบน การชู้เลี้ยงบังคับและให้สิ่งล่อใจ การยอมรับของขวัญ การไม่ปฏิบัติตามหน้าที่แบบตรงไปตรงมาแต่ใช้อิทธิพลของตนหรือพรรคพวกแทน การใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ผิด การทุจริตการเลือกตั้ง การมีผลประโยชน์ทับซ้อน การบริจาคเพื่อช่วยเหลือ การณรงค์ที่ผิดกฎหมาย ตลอดจนการทุจริตในรูปแบบของนโยบาย เช่น การใช้นโยบาย ใช้กฎหมาย ใช้กฎเกณฑ์และข้อบังคับต่างๆ อย่างมีอคติ การใช้นโยบายประจำ

นิยมของผู้บริหารประเทศ การนำเสนอช่องทางและโครงการที่มีงบประมาณสูงมากขึ้น การแปรรูปเป็นรัฐวิสาหกิจเพื่อให้บุคคลของตนได้เข้ามาควบคุมกิจการ การใช้ทรัพยากรของรัฐไปในทางมิชอบ (Thanasuphawatt, 1994 : 94)

จังหวัดชัยภูมิ ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีเนื้อที่ใหญ่เป็นอันดับ 7 ของประเทศมีประชากรทั้งสิ้น 1,137,049 คนแบ่งการปกครองเป็น 16 อำเภอ จังหวัดชัยภูมิมีการขับเคลื่อนการป้องกันและปราบปรามการทุจริตตามนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงมหาดไทยอย่างต่อเนื่องผลการดำเนินการพบว่าในด้านปัญหาอุปสรรคนั้น บุคลากรยังยึดติดกับค่านิยมและวัฒนธรรมแบบเดิมๆ ในการปฏิบัติงาน บุคลากรไม่เพียงพอ

บุคลากรมีความรู้ไม่กว้างขวางนักผลการดำเนินการของศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดชัยภูมิ ระหว่างวันที่ 22 พฤษภาคม 2557-ปัจจุบัน ปรากฏว่ามีเรื่องร้องเรียนรวมทั้งสิ้นจำนวน 1,984 เรื่อง สามารถยุติเรื่องได้ 1,968 เรื่อง ในปัจจุบันจังหวัดชัยภูมิอยู่ในแผนป้องกันปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ จังหวัดชัยภูมิระยะ 5 ปี (พ.ศ.2560-2564) จัดทำขึ้นตามกรอบการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560-2564) (Yavirad, 2003 : 4)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนตามหลักพุทธธรรมต่อการป้องกันทุจริตในจังหวัดชัยภูมิเพื่อนำเสนอการพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนตามหลักพุทธธรรมต่อการป้องกันทุจริตให้กับองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นและการปกครองส่วนภูมิภาคพิจารณานำไปใช้ในการพัฒนาผู้นำชุมชนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมต่อการป้องกันการทุจริตในจังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการป้องกันการทุจริตในจังหวัดชัยภูมิ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นกระบวนการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) เริ่มด้วยการวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research)

แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากนั้นจึงนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์และสร้างแบบสอบถามเพื่อทำการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อการวิจัยจำนวน 40 ข้อ แจกแบบสอบถามโดยการสุ่มอย่างง่าย (Random Sampling) แต่ละข้อจะมี Scale ให้เลือกตอบ 5 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด เมื่อได้ข้อมูลจากแบบสอบถามแล้วจึงนำมาวิเคราะห์ก่อนที่จะนำไปสู่การอบรมเพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนตามหลักพุทธธรรมต่อการป้องกันทุจริตในจังหวัดชัยภูมิ

การเก็บรวบรวมข้อมูลมี 4 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับคุณธรรมที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนตามหลักพุทธธรรมต่อการป้องกันทุจริตในจังหวัดชัยภูมิโดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ขั้นที่ 2 ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 20 รูป/คน ในการศึกษาหาภาวะผู้นำชุมชนในจังหวัดชัยภูมิขั้นที่ 3 ทำการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาสังเคราะห์เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) จากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน เพื่อเพื่อให้ทราบถึงการพัฒนา

ภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมต่อการป้องกันการทุจริตในจังหวัดชัยภูมิ และขั้นที่ 4 นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์เพื่อดำเนินการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการป้องกันการทุจริตในจังหวัดชัยภูมิ ด้วยการดำเนินการฝึกอบรมต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนตามหลักพุทธธรรมต่อการป้องกันการทุจริตในจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาภาวะผู้นำชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

1.1 ด้านกายภาวนาผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้ให้ความสำคัญในเรื่องบุคลิกลักษณะและการวางตนมีความเห็นสอดคล้องกัน โดยเห็นว่าบุคลิกลักษณะและการวางตนเป็นการแสดงออกภายนอกที่สามารถมองเห็นได้ หากการพบครั้งแรกเกิดความประทับใจในบุคลิก ลักษณะที่ดีของผู้นำแล้วจะเกิดความเลื่อมใสศรัทธาตามมา การพูดจาตกลงใดๆ ก็ง่ายขึ้น นอกจากนั้นผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ความสำคัญในเรื่องความกระตือรือร้นของผู้นำและเรื่องฐานะเศรษฐกิจของผู้นำ

1.2 ด้านศีลภาวนาผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เห็นสอดคล้องกันว่าผู้นำควรมีระเบียบในตัวเอง และผู้นำควรมีการสร้างระเบียบวินัยให้กับชุมชน โดยให้เหตุผลที่คล้ายกันว่า ผู้นำต้องทำให้สังคมหรือชุมชนของตัวมีระเบียบวินัย คนในสังคมต้องเคารพกฎเกณฑ์ที่ประชาคมได้วางไว้ร่วมกัน จึงจะทำให้สังคมนั้นสงบสุข ทุกคนในสังคมต้อง

เคารพและปฏิบัติตามกฎ ระเบียบที่วางไว้ อาจจะกำหนดบทลงโทษหากฝ่าฝืน นอกจากนั้นยังให้ความสำคัญในเรื่องความซื่อสัตย์ โดยมีความเห็นว่าในสถานการณ์ปัจจุบัน ความซื่อสัตย์ค่อยๆ เลือนหายไปจากสังคมไทย โดยเฉพาะในหมู่ผู้นำเอง

1.3 ด้านจิตภาวนาผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการมีคุณธรรม จริยธรรม โดยเห็นว่าการมีคุณธรรมของมนุษย์หมายถึงคนที่มีคุณค่าของความเป็นคนสูง คนที่มีคุณธรรมจะมีจิตใจกว้างขวาง เสียสละความสุขส่วนตนเพื่อให้ผู้อื่นพ้นทุกข์โดยไม่ได้หวังสิ่งตอบแทน และมีความปรารถนาดีต่อผู้อื่นอยู่เสมอ ไม่อิจฉาริษยาใคร การมีคุณธรรม จริยธรรมนั้นเป็นนามธรรมไม่สามารถมองเห็นได้ ไม่สามารถจับต้องได้ก็จริงแต่คุณธรรม จริยธรรมก็สามารถพิสูจน์ได้ว่าผู้ใดมีมาก มีน้อย ด้วยการสังเกตจากพฤติกรรม การแสดงออก

1.4 ด้านปัญญาผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นสอดคล้องกันว่าผู้นำควรมีความเป็นนักพัฒนาในตัวเองโดยให้เหตุผลว่าในสถานการณ์โลกปัจจุบันที่มีเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ เผยแพร่มาสู่สังคมหมู่บ้านอย่างรวดเร็ว ผู้นำจึงจำเป็นต้องมีความเป็นนักพัฒนา นำความเจริญมาสู่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีแนวคิดที่ทันสมัยทันเหตุการณ์ และในเรื่องการไม่แก้ไขปัญหาด้วยความรุนแรง ให้เหตุผลว่า การแก้ปัญหาด้วยเหตุและผลเป็นการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด ไม่มีใครชอบความรุนแรง การประนีประนอมคือวิธีการแก้ปัญหาขั้นต้นในชุมชน

2. ผลการศึกษการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมต่อการป้องกันการทุจริตใน

จังหวัดชัยภูมิจากผลการศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ด้านกายภาพพบว่าภาวะผู้นำชุมชนด้านกายภาพมีประเด็นสำคัญ 3 ประเด็นคือ บุคลิกลักษณะและการวางตนให้เหมาะสม ความกระตือรือร้นและฐานะทางเศรษฐกิจของผู้นำ ด้านศีลภาวนาพบว่า ภาวะผู้นำชุมชนด้านระเบียบวินัยมีประเด็นสำคัญ 3 ประเด็นคือ การมีระเบียบวินัยในตนเอง การมีความซื่อสัตย์และการสร้างระเบียบวินัยให้สังคม ด้านจิตภาวนาพบว่า ภาวะผู้นำชุมชนด้านจิตใจนั้นมีประเด็นสำคัญ 3 ประเด็นคือ การมีคุณธรรม จริยธรรม การมีความอดทน อดกลั้นและ การมีความสุขรอบคอบ ด้านปัญญาภาวนา พบว่าภาวะผู้นำชุมชนด้านปัญญานั้นมีประเด็นสำคัญ 3 ประเด็นคือการเป็นนักพัฒนา การไม่แก้ปัญหด้วยความรุนแรงและการมองโลกในแง่ดี

3. การวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการป้องกันการทุจริตในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ด้านการเมือง การทุจริต คอร์รัปชัน ในทางการเมืองจะเกิดขึ้นมากในช่วงการหาเสียงเลือกตั้งในระดับต่างๆ การใช้เงิน สิ่งของและตำแหน่งหน้าที่ มาเป็นเครื่องต่อรองเพื่อให้ได้รับเลือกตั้ง ทำให้คนดีหลายคนเบี่ยงเบนไม่อยากจะยุ่งเกี่ยวกับการเมืองโดยถือว่าการเมืองเป็นเรื่องของความสกปรก การไม่มีสัจจะรวมไปถึงการทำลายล้าง โดยไม่คำนึงถึงบาปบุญคุณโทษ การแตกแยกของคนภายในชาติก็มาจากการเมืองที่มีการทุจริต ด้านเศรษฐกิจ สภาพเศรษฐกิจที่ฝืดเคืองทำให้เกิดการทุจริตประพทุติมิชอบได้โดยง่ายเพื่อให้ตนได้ในสิ่งที่ต้องการ ผู้นำเชิงพุทธคือผู้นำได้รับการอบรมมาดีแล้วย่อมมีจิตใจที่

เข้มแข็งอดทนต่อสิ่งเร้าต่างๆ ได้ โดยเฉพาะในทางการอยู่ดีกินดี และด้านสังคมผู้นำเชิงพุทธเป็นผู้นำที่มีเกราะป้องกันความชั่ว การดำเนินชีวิตที่เป็นแบบอย่างของสังคม ทั้งในเรื่องการวางตัวให้เหมาะสมกับกาละ เทศะ การรักษากาย วาจาให้คงงามอยู่เสมอเป็นเสน่ห์ที่ทำให้บุคคลอื่นอยากคบหาสมาคมด้วย นอกจากความงามภายนอกที่ผู้คนสามารถพบเห็นได้ ผู้นำเชิงพุทธยังมีความสุขรอบคอบ และแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาภาวะผู้นำชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

1.1 การศึกษาถึงภาวะผู้นำชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ผู้นำชุมชนมีภารกิจหลักในการดูแลทุกข์ สุข ของราษฎรเป็นหลักอยู่แล้ว โดยเฉพาะในปัจจุบันทางราชการยิ่งเข้มงวดกวดขันในให้บริการกับภาคประชาชนสอดคล้องกับแนวคิดของภิญโญ สาร (Sathorn, 1983 : 159) กล่าวว่าไว้ว่าผู้นำ คือ บุคคลใดบุคคลหนึ่งในกลุ่มหลายๆ คนที่มีอำนาจอิทธิพล หรือความสามารถในการจูงใจคนให้ปฏิบัติตามความคิดเห็น ความต้องการหรือคำสั่งของเขาได้ผู้มีอิทธิพลเหนือการปฏิบัติงานหรือพฤติกรรมของผู้อื่น ภาวะผู้นำเกี่ยวกับความเป็นผู้นำมากหรือน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่ที่ความมากน้อยของอำนาจอิทธิพลหรือความสามารถในการจูงใจคนและยังสอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (Phra Dhamma Pitaka, 1997) กล่าวว่าผู้นำ คือ ผู้มีคุณสมบัติ เช่น สติ

ปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกัน และพากัน กันไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งงามเป็นระบบ รวมทั้งการพัฒนาท้องถิ่น ทำให้ผู้นำชุมชนมีภาระงานมากขึ้น เช่นงานฝึกอบรมงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดของประชุม โพธิกุล (Phothikun, 2008) ที่ว่าภาวะผู้นำ เป็นขบวนการ สร้างสิ่งเร้าขบวนการพัฒนาและการทำงานกับ คนในองค์กร

1.2 ผลการศึกษาถึงความจำเป็นในการพัฒนาภาวะจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่าควรมีการพัฒนาภาวะผู้นำ โดยให้เหตุผล ว่าการฝึกอบรมเป็นเรื่องที่ดีเพราะสามารถสื่อสาร ได้สองทาง มีข้อปัญหาใดจะสามารถสอบถาม วิทยากรได้ทันที นอกจากนี้การฝึกอบรมอาจมีการ ฝึกทักษะให้เกิดความชำนาญขึ้น ได้รับวิทยากร ใหม่ ๆ ทั้งการสื่อสาร เทคโนโลยี นวัตกรรมใหม่ ๆ ที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับชุมชน ก่อให้เกิดการพัฒนาได้มากที่สุดด้วยฉันทะ ธรรมวิจารณ์ สอดคล้องกับแนวคิดของ Takawicharn กล่าวว่า การพัฒนาศักยภาพมนุษย์เชิงพุทธเป็นกระบวนการ ในการพัฒนามนุษย์ในองค์กร โดยการนำ คำสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นฐานคิดให้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานมีความเจริญ เติบโตทั้งทางด้านพฤติกรรมจิตใจและปัญญาด้วย วิธีการพัฒนาองค์การและการพัฒนาฝึกอบรม มีจุดประสงค์ในการปรับปรุงผลงานและพัฒนา มนุษย์ไปสู่ภพภูมิที่ดีกว่าเดิม เพราะเห็นว่าผู้เข้า รับการฝึกอบรมจะได้ประโยชน์มากที่สุดและ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของสุนันทา เลานันท์

(Laohan, 1999 : 228-229) ที่กล่าวไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมถือว่าเป็น เหตุผลสำคัญที่ผู้บริหารนำไปใช้ในการกำหนด เป้าหมายและวางแผนองค์การในอนาคตเพื่อให้ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น องค์การจึงต้องมีการวางแผนที่รวมถึงการพัฒนา บุคลากรโดยสามารถดำเนินการด้วยวิธีการฝึกอบรมการศึกษาและการพัฒนาเพื่อจัดการเรียนรู้ ให้แก่บุคลากรขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ของพระพรหมคุณาภรณ์ (Phra Phrom Kunaporn, 1995 : 374) ได้อธิบายว่า ปรัชญาของพระพุทธเจ้าสอนว่า ประโยชน์ของชีวิตเกิดจากภายนอก ได้แก่ การสั่งสอนแนะนำ การถ่ายทอด การโฆษณา คำบอกเล่า ข่าวสารคำชี้แจงอธิบายจากผู้อื่นตลอด จนการเรียนรู้เลียนแบบจากแหล่งต่างๆ ภายนอก และบุคคลผู้มีความเหมาะสมสามารถทำหน้าที่ เป็นประโยชน์ที่มีคุณภาพสูงมีคำเรียกเฉพาะว่า กัลยาณมิตร และสอดคล้องกับแนวคิดของฉันทะ เทียนพุทธ (Thianphut, 1999) ซึ่งกล่าวว่า เมื่อพบ ว่ามีความจำเป็นในการฝึกอบรมและบุคลากรมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ ถือเป็นความรับผิดชอบของ ผู้เชี่ยวชาญด้านการฝึกอบรมหรือฝ่ายทรัพยากร มนุษย์ขององค์กรที่จะต้องวางแผนการฝึกอบรม

2. ผลการศึกษาเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ ตามหลักพุทธธรรมต่อการป้องกันการทุจริตใน จังหวัดชัยภูมิ

2.1 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การนำเอาหลักพุทธธรรมมาเป็นแนวทาง ในการพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนเพื่อป้องกันการทุจริต นั้นผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความมั่นใจในหลักพุทธธรรม

ว่ามีผลประโยชน์จริง เห็นว่าธรรมะของพระพุทธเจ้าสอนคนให้เป็นคนดี ให้คิดดี ถ้าทำในสิ่งที่ดีผู้มีธรรมย่อมไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของใคร มีวิจารณ์ญาณในการปฏิบัติงาน ในการแสดงออก ที่ถูกต้องเหมาะสม มีการควบคุมอารมณ์ อุดหนุน นอกจากนั้นผู้ประพฤติธรรมจะเป็นผู้ที่สามารถควบคุมกริยา ควบคุมวาจาของตนให้ตรงตามได้นั้นหมายถึง การพัฒนามนุษย์ การพัฒนาภาวะผู้นำ ให้ผู้นำมีการแสดงออกเป็นที่น่าเคารพนับถือเป็นที่พึ่ง เป็นที่เชื่อมั่นของคนในปกครองได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (Phra Phrom Kunaporn, 2003 : 70) ที่ท่านได้อธิบายไว้ว่า การพัฒนาตามความหมายของพระพุทธศาสนาคือภาวนาหมายถึงการทำให้เป็นให้มีขึ้น

2.2 ผลการศึกษาถึงการเสริมสร้างภาวะผู้นำต่อการป้องกันการทุจริตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เห็นด้วยกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำจะสามารถป้องกันการทุจริตได้ โดยมีความมั่นใจในกฎหมายไทยว่าหากนำมาปฏิบัติอย่างจริงจังแล้วจะเกิดผลสัมฤทธิ์ในทางที่ดีแก่ชุมชน โดยให้ความสำคัญในเรื่องการให้ความรู้ทางกฎหมาย และเห็นว่า ปัญหาการทุจริตเป็นปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นทั่วทุกแห่งในโลก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดหรือทฤษฎีของสนธิยา สายพิน (Saipin, 2009 : 31-32) ที่กล่าวว่าปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นเกือบทุกประเทศในโลก การป้องกันและปราบปรามการทุจริตนั้น มีทฤษฎีสำคัญๆ คือ ทฤษฎีการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมาย ทฤษฎีการดำเนินคดีอาญาโดย

รัฐและระบบการค้นหาความจริง ควรมีการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ผู้นำชุมชนเพื่อผู้นำชุมชนจะได้มีความรู้และถ่ายทอดความรู้ทางกฎหมายให้กับคนในชุมชนของตนโดยเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำอันเป็นทุจริต ซึ่งหมายถึงทั้งการฉ้อราษฎร์และการบังหลวง จึงสอดคล้องกับคำอธิบายของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา (National Anti-Corruption Commission, 2007 : 70) หรือการฉ้อราษฎร์บังหลวง การฉ้อราษฎร์ หมายถึง การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือผู้ที่ใช้อำนาจรัฐเรียกร้องและรับทรัพย์สินหรือผลประโยชน์จากราษฎร การบังหลวง หมายถึง การเบียดบังเอาทรัพย์สินและสิทธิประโยชน์ของรัฐมาเป็นของตน ด้วยกลโกงต่างๆ ประชาชนส่วนมากจะไม่รู้รายละเอียดของกฎหมาย โดยเฉพาะบทลงโทษ เมื่อไม่รู้ว่ามีโทษสถานใดก็จะไม่กลัวต่อการกระทำของตน ดังนั้นการให้ความรู้ทางกฎหมายจึงน่าจะเป็นหนทางในการป้องกันการทุจริตในสังคมได้มากกว่าวิธีอื่น สอดคล้องกับกรมราชทัณฑ์ (Measures to prevent misconduct of the Department of Corrections, 2005 : 190-193) ที่มีองค์ประกอบในการกระทำการทุจริตมีอยู่ 3 ประการ ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน หากขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งก็จะเป็นการกระทำทุจริตเกิดขึ้นได้แก่ความไม่ซื่อสัตย์ โอกาสที่เอื้ออำนวยและสิ่งเร้าหรือปัจจัยเร้า นอกจากนี้การไม่รู้ของผู้นำและประชาชนเป็นจุดอ่อนที่ไม่รู้ตัวว่าตนเองได้กระทำความผิดไปแล้ว สอดคล้องกับแนวคิดของธงชัย ประดับชนานุรัตน์ กล่าวว่า การทุจริต มี 3 ประเภท ได้แก่ 1) การ

คอร์ปชั่นขนาดเล็กน้อย คือ การรับเงินที่ไม่ชอบธรรมหรือไม่ถูกต้องของเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นจำนวนเงินที่ไม่มากนัก เพื่อดำเนินการบางอย่างให้กับผู้ที่ให้เงิน 2) การคอร์ปชั่นขนาดใหญ่ ซึ่งมักเป็นการคอร์ปชั่นของเจ้าหน้าที่ระดับสูง ที่รับเงินในรูปแบบของสินบนเป็นเงินจำนวนสูง และโครงการใหญ่ๆ เช่น บริษัทต่างๆ 3) การให้ของขวัญ เป็นการคอร์ปชั่นอีกประเภทหนึ่ง เป็นการให้ตอบแทนในรูปแบบสิ่งของหรือการให้ตอบแทนในรูปแบบอื่นๆ เช่น การเชิญไปรับประทานอาหาร ซึ่งเป็นการพยายามสร้างความสัมพันธ์อันใกล้ชิด ส่วนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ให้ความสำคัญในเรื่องการใช้อำนาจรัฐนั้นสอดคล้องกับวิทยานิพนธ์ของ ศรสวรรค์ ปุณณัตวีรัตน์ ที่อธิบายถึงลักษณะสำคัญเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายและควบคุมสังคม มีหลักเกณฑ์ 3 ประการ คือ 1) รัฐเป็นผู้ใช้มาตรการทางกฎหมาย เพื่อควบคุมความประพฤติและคุ้มครองพิทักษ์ผลประโยชน์ของสมาชิกในสังคมตามหลักกฎหมายมหาชน ในฐานะที่รัฐมีอำนาจเหนือประชาชน 2) รัฐเป็นผู้ได้รับอาณัติมอบหมายจัดสรรเจ้าหน้าที่ควบคุมรับผิดชอบการรักษาหน้าที่ความสงบเรียบร้อยและความผาสุกของชุมชนให้เป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งกฎหมาย 3) บังคับใช้กฎหมายจะต้องบังคับใช้แก่สมาชิกในสังคมโดยเสมอภาคภายใต้หลักนิติธรรมปราศจากความลำเอียงหรือรังเกียจเด็ดขาดโดยสิ้นเชิง

3. ผลการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการป้องกันการทุจริตในจังหวัดชัยภูมิ

3.1 ผลการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการป้องกันการทุจริตในด้าน

การเมืองผู้นำที่ได้รับการพัฒนาแล้ว มีความรู้ด้านกฎหมายตามสมควร เจริญสติให้อยู่ในกรอบของพระศาสนาแล้ว ย่อมมีสภาพจิตใจที่เข้มแข็ง ไม่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของใคร ไม่อยู่ในอำนาจใคร ทั้งอำนาจบารมี อำนาจเงิน นักการเมืองไทยมักใช้ผู้นำชุมชนเป็นหัวคะแนน เพราะผู้นำชุมชนคือผู้ที่ประชาชนเคารพเชื่อฟังซึ่งถ้าผู้นำเห็นว่าผู้รับสมัครเลือกตั้งทางการเมืองคนใดเหมาะสมแล้ว สอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (Phra Thammakosajarn, 1990 : 31) ที่ท่านได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนานั้นต้องพัฒนาดนให้เป็นคนดีก่อน แล้วสังคมก็จะดีไปด้วย ซึ่งตรงกับข้อความที่ว่าหลักแห่งความประพฤติหรือแนวทางของการประพฤติดีปฏิบัติชอบของการดำเนินชีวิตของมนุษย์

3.2 ผลการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการป้องกันการทุจริตในด้านเศรษฐกิจผู้นำเชิงพุทธมีความจำเป็นอย่างมากในการแสดงตัวอย่างที่ดีให้กับชุมชนได้เห็นถึงความเข้มแข็งทางจิตใจ ในอันที่จะไม่โน้มไปในทางทุจริต หาประโยชน์ใส่ตนและพวกพ้อง การแสดงถึงการเป็นคนที่มีคุณธรรมจะมีจิตใจกว้างขวางเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อให้ผู้อื่นพ้นทุกข์โดยไม่ได้หวังสิ่งตอบแทน และมีความปรารถนาดีต่อผู้อื่นอยู่เสมอ ไม่อิจฉาริษยาใคร สอดคล้องกับแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ (Buddhadasa Phikkhu, 2006 : 205-206) ที่ได้กล่าวว่ามีความเป็นมนุษย์อย่างถูกต้องคือ การเรียนความเป็นมนุษย์ซึ่งกระทำได้ด้วยการสอบการอบรมจริยธรรมและทำนุพุทธทาสภิกขุ ยังกล่าวถึงการฝึกฝนทางจิตใจซึ่งสอดคล้องกันว่า

เรื่องของการฝึกในด้านจิต หรือระดับจิตใจ ได้แก่ การพัฒนาคุณสมบัติต่างๆ ของจิต

3.3 ผลการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการป้องกันการทุจริตในด้านสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ ที่ความเจริญจากโลกตะวันตกแผ่เข้ามาสู่ประเทศไทยอย่างรวดเร็ว ทำให้เยาวชนไทยรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติมาใช้ในสังคมชนบทอย่างมากมายโดยไม่มีการวิเคราะห์ถึงข้อดีข้อเสียแต่อย่างใด ผู้นำชุมชนต้องคอยสอดส่องดูแลพฤติกรรมของประชาชนโดยเฉพาะวัยรุ่นที่มีความต้องการและแสวงหาเทคโนโลยีเหล่านั้นแต่บางครั้งก็ขาดความยับยั้งชั่งใจกระทำผิดกฎหมาย การผิดศีลธรรม ดังนั้นผู้นำจะต้องเป็นคนทันสมัย รอบรู้ วิทยาการสมัยใหม่ แสวงหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของจุฑามาศ กมลรัตน์ (Kamonrat, 2007) ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำของผู้บริหารที่พึงประสงค์: กรณีศึกษากรมสารบรรณ ทหารบก พบว่าคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารที่เป็นจริงในปัจจุบัน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนตามหลักพุทธธรรมต่อการป้องกันการทุจริต นับว่าเป็นเรื่องที่ควรจัดทำให้มีขึ้น เพราะในยุคโลกาภิวัตน์ การสื่อสารรวดเร็วขึ้น ข่าวสารต่างๆ ประชาชนสามารถรับรู้ได้พร้อมๆ กับผู้นำ ดังนั้นผู้นำจะต้องเป็นผู้เข้าใจในด้านเทคโนโลยี เป็นตัวอย่างที่ดีและจะต้องเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมอย่างเด่นชัด ผู้นำจะต้องสนใจ ให้ความสนใจในการแก้ไขปัญหา

ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนของตน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการที่มีผลเป็นรูปธรรม

1.2 ผู้บังคับบัญชาและผู้นำจะต้องให้ความสำคัญกับแผนงานอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่า การพัฒนาภาวะผู้นำจะมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจริงจังสอดคล้องกับระเบียบกฎข้อบังคับและขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น

1.3 ควรส่งเสริมให้มีการนำความรู้ที่ได้จากการพัฒนามาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาในทางปฏิบัติงานจริง เช่น การให้ผู้นำได้ทำกิจกรรมร่วมกับประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม การเผยแพร่องค์ความรู้ด้วยวิธีการต่างๆ นอกจากนั้นให้มีการประเมินผลการปฏิบัติงานด้วย

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 ในการพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนตามหลักพุทธธรรมต่อการป้องกันการทุจริตจะต้องอาศัยการเรียนรู้ ผู้บังคับบัญชาควรสนับสนุนให้ผู้นำมีส่วนร่วมในการวางแผนการปฏิบัติงาน และให้มีการพัฒนาผู้นำอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งควรมอบอำนาจการตัดสินใจในโครงการให้ผู้นำสามารถตัดสินใจในงานที่รับผิดชอบ

2.2 การพัฒนาอาจทำได้หลายวิธี แต่ละวิธีก็เหมาะสมกับแต่ละสถานการณ์ เช่น การฝึกอบรม การสอนงาน การศึกษาดูงาน หรือการให้คำแนะนำ ผู้บังคับบัญชาควรเลือกวิธีการที่เหมาะสม

2.3 ผู้บังคับบัญชาควรจัดทำแบบประเมินการปฏิบัติงานให้ผู้นำชุมชน ได้มีการบันทึกข้อมูลต่างๆ เพื่อเป็นการประเมินผลการปฏิบัติงานต่อไป

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการพัฒนาภาวะผู้นำชุมชนตามหลัก
ธรรมต่อการป้องกันทุจริตในจังหวัดชัยภูมิทำให้ได้
รับองค์ความรู้ กล่าวคือ สามารถเข้าสมาคมได้ทุก
ระดับสามารถวางตัวได้อย่างเหมาะสมเสริมสร้างให้

ผู้นำมีภาวะผู้นำด้านกายภาพ ทำให้ผู้นำเกิดสมรรถนะ
ทางระเบียบวินัยสูงขึ้นมีประสิทธิภาพมากขึ้นจน
เป็นผู้นำเชิงพุทธได้ มีความสุขุมรอบคอบมีคุณธรรม
มีความอดทนอดกลั้น มีความซื่อสัตย์โปร่งใสมีความ
จริงใจต่อชุมชน สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยปัญญา

References

- Buddhadasa Phikkhu. (2006). *Perfect education: the circle that protects the world*. Bangkok : Usa Printing.
- Department of Corrections. (2005). *Measures to prevent misconduct Study only the case of transparency in prisons*. Bangkok : Department of Corrections.
- Kamonrat, J. (2007). Leadership of desirable executives: a case study of the Department of Army Affairs. *Master's thesis*. Graduate School : Thammasat University.
- Laohan, S. (1999). *Human Resource Management*. Bangkok : Rajabhat Institute
- National Anti-Corruption Commission. (2001). Guidelines for applying international measures for anti-corruption in Thailand. Complete report, Contemplative criticism. *Human Resource Management*. Bangkok : Ramkhamhaeng University.
- Phothikun, P. (2008). *Conference, Leadership in Educational Administration, Educational Management Development Institute*. Bangkok : Ministry of Education.
- Phra Dhamma Pitaka. (1997). *Leadership*. Bangkok : Thammasapa.
- Phra Phrom Kunaporn. (1995). *Buddha Dharma*. 6th edition. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing factory.
- Phra Phrom Kunaporn. (2003). *Buddhist Dictionary Glossary edition*. 12th edition. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing factory.
- Phra Thammakosajarn. (1990). *Buddhism and philosophy*. Bangkok : Amarin Printing Group.
- Saipin, S. (2009). *Roles, duties and responsibilities of the National Anti-Corruption Commission to resolve conflicts between personal interests and common interests*. Bangkok : n.p.
- Sathorn, P. (1983). *Educational Administration Principles*. Bangkok : Teachers Council of Thailand.

Thanasupawat, B. (1994). *Organizational Psychology*. Bangkok : O.A. Printing House.

Thianphut, D. (1999). *Human resource management: Challenging missions*. Bangkok : Bank Book Publishing.

Yawirat, N. (2003). *Leadership and strategic leaders*. Bangkok : Central Express.

รูปแบบการบริหารทหารกองประจำการเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพ ของกองทัพไทย*

Enlisted Soldiers Administration Model to Improve the Efficiency of Royal Thai Armed Forces

ประเสริฐ แดงไผ่

Prasert Daengphai

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Sripatum University, Thailand

E-mail: nmanorom01@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เสนอรูปแบบการบริหารทหารกองประจำการเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของทหารกองประจำการด้วยการจัดทำโครงสร้างการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ประกอบด้วยประเด็นซึ่งมีผลต่อการสมัครใจเข้าเป็นทหารกองประจำการ คือ ประเด็นการได้มา ประเด็นการพัฒนา ประเด็นอำนาจหน้าที่ และประเด็นสิทธิประโยชน์ของทหารกองประจำการ

การวิเคราะห์พบว่า ปัจจุบันการพัฒนาทหารกองประจำการและอำนาจหน้าที่ของทหารกองประจำการยังไม่สามารถสร้างความมั่นใจในเรื่องการรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้ จึงทำให้คนไม่ต้องการเป็นทหารกองประจำการและหาวิธีหลีกเลี่ยงจนกระทบถึงความเชื่อมั่นในกระบวนการได้มาซึ่งทหารกองประจำการ ประกอบกับสิทธิประโยชน์ในปัจจุบันยังไม่เหมาะสม จึงทำให้มีการสมัครใจเข้าเป็นทหารกองประจำการน้อยและกระทบถึงความมุ่งมั่นต่อการทำหน้าที่ที่ส่งผลถึงประสิทธิภาพของทหารกองประจำการ

บทความนี้เสนอรูปแบบการบริหารที่จะทำให้คนสมัครใจเป็นทหารกองประจำการมากขึ้นด้วยการสร้างความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมในกระบวนการได้มาและกระบวนการการพัฒนาพร้อมกับกำหนดอำนาจหน้าที่ของทหารกองประจำการให้มีเฉพาะเรื่องการทำหน้าที่จริง และพัฒนาสิทธิประโยชน์โดยเปรียบเทียบกับสิทธิประโยชน์ที่พึงมีพึงได้หากไม่ต้องเป็นทหารกองประจำการ ซึ่งหากนำรูปแบบดังกล่าวสู่การปฏิบัติจริงก็จะทำให้การบังคับเกณฑ์นั้นหมดความจำเป็นไปในที่สุด

คำสำคัญ: ทหารกองประจำการ; ทหารเกณฑ์; การเกณฑ์ทหาร

*ได้รับบทความ: 7 กุมภาพันธ์ 2563; แก้ไขบทความ: 20 เมษายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 15 มิถุนายน 2563

Received: February 7, 2020; Revised: April 20, 2020; Accepted: June 15, 2020

Abstract

The purpose of this article is to present the enlisted soldiers administration model to improve the efficiency of enlisted soldiers by managing the structure of human resources management that affect voluntary of enlisted soldiers, which consisted of acquisition, the development, the authority and the benefits.

The result from analysis finds that the development of enlisted soldiers and the authority of enlisted soldiers is not capable creates the confidence to guarantee and protection of human rights which is the key point that the most people are not desired to be the enlisted soldiers and influence to the confidence in the acquisition of enlisted soldiers process. In addition, the benefits of enlisted soldiers is not suitable in the present day. Consequently, the most people are less willing to be enlisted soldiers and impact the intention of duty which influencing to the efficiency of enlisted soldiers.

This article presents the management model to increase willing of people to be enlisted soldiers by making transparency and participation in the acquisition of enlisted soldiers process and the process of development. Furthermore, the authority of enlisted soldiers will be assigned only true duty of soldiers as well as developed the benefits of enlisted soldiers by comparing when the people do not be the enlisted soldiers. If the management model of this article introduces to real operation, that would be the end of the force acquisition of enlisted soldiers.

Keywords: enlisted soldiers; enlisted personnel; conscription

1. บทนำ

ทหารมีหน้าที่สำคัญต่อความมั่นคงของประเทศ ซึ่งวิธีได้มาซึ่งทหารด้วยการบังคับหรือการเกณฑ์พลเมืองเข้าเป็นทหารจึงเป็นเรื่องจำเป็นและวิธีที่มีมาแต่เดิมของประเทศต่างๆ จนถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 หลายประเทศจึงเปลี่ยนแปลงโดยมีการบังคับเกณฑ์พร้อมกับเปิดโอกาสให้พลเมืองสามารถสมัครเข้าเป็นทหารด้วยตนเองในลักษณะ

ของมืออาชีพทางการทหารได้จนในที่สุดหลายประเทศก็ได้ยกเลิกวิธีการบังคับเกณฑ์เพียงแต่ยังคงสงวนอำนาจรัฐที่จะนำวิธีการบังคับเกณฑ์กลับมาใช้ได้อีกในกรณีที่ทหารซึ่งได้มาด้วยวิธีสมัครใจนั้นไม่เพียงพอ (Srigrad, 2017)

สำหรับประเทศไทยการเกณฑ์ทหารเป็นวิธีที่มีความเป็นมายาวนานแล้วมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมตามแต่ละยุคสมัยเช่น

เดียวกัน โดยในรัชสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้มีการจัดระเบียบการเกณฑ์ทหารเป็นแบบแผนชัดเจนและใช้สืบทอดกันมาจนถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร พ.ศ. 2448 (ร.ศ.124) ด้วยการนำระเบียบแบบแผนของประเทศในภูมิภาคตะวันตกมาพัฒนาปรับใช้อย่างเหมาะสมกับประเทศไทยและหลังจากนั้นได้มีการพัฒนาระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับการเกณฑ์ทหารให้เหมาะสมกับยุคสมัยมาโดยลำดับ จนในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชจึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ประกาศใช้พระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497 สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ (The Information and New for Civil right center, 2015)

ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 52 ได้บัญญัติให้รัฐต้องจัดให้มีการทหารที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งทหารประกอบด้วย ข้าราชการกลาโหมพลเรือนที่บรรจุในตำแหน่งอัตราทหาร ทหารประจำการ ทหารกองประจำการ นักเรียนในสังกัดกระทรวงกลาโหมที่ขึ้นทะเบียนกองประจำการแล้ว และบุคคลที่ถูกเรียกเข้ารับราชการทหารตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการทหาร พ.ศ. 2521 พระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497 กับพระราชบัญญัติกำลังพลสำรอง พ.ศ. 2558 โดยสามารถแบ่งทหารดังกล่าวออกเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 2 ประเภท คือ ทหารที่เป็นข้าราชการ

และปฏิบัติหน้าที่ทำนองเดียวกันกับข้าราชการอื่น กล่าวคือ มาปฏิบัติหน้าที่ตามเวลาราชการแล้วมีความเจริญก้าวหน้าในตำแหน่งและรับเงินเดือนตอบแทนรวมถึงสิทธิประโยชน์ต่างๆ จนเกษียณอายุราชการซึ่งหากประเทศมีแต่ทหารประเภทนี้ผลที่ตามมาคือกำลังทหารส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงวัยที่ธรรมชาติของร่างกายและจิตใจไม่เหมาะสมต่อหน้าที่ทางด้านการทหารที่ต้องทำงานในภาวะวิกฤติแต่หากจะแก้ปัญหาก็ให้พ้นจากภาวะ “กองทัพผู้สูงวัย” ดังกล่าวด้วยวิธีรับบุคคลวัยหนุ่มวัยสาวเข้าเพิ่มเติมโดยสม่ำเสมอก็จะเกิดภาระด้านการงบประมาณของประเทศประกอบกับภัยวิกฤตส่วนใหญ่่นั้นเป็นเหตุที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้

ดังนั้น หากเกิดขึ้นในช่วงที่อยู่นอกเหนือการคาดการณ์พร้อมกับเป็นช่วงนอกเวลาราชการที่ทหารเหล่านั้นไม่ได้อยู่ปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยทหารก็จะเกิดปัญหาในการระดมกำลังทหารให้เท่าทันต่อวิกฤตภัยที่เกิดขึ้น และด้วยเหตุนี้รัฐจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมียทหารอีกประเภทหนึ่ง คือ ทหารกองประจำการที่ได้มาด้วยวิธีเกณฑ์หรือบังคับให้บุคคลหนุ่มสาวเข้ามาเป็นทหารในช่วงระยะเวลาหนึ่งโดยทุกคนต้องอยู่ประจำในหน่วยทหารตลอด 24 ชั่วโมง ดังที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 50(5) บัญญัติให้เป็นหน้าที่ของ “ปวงชนชาวไทย” ตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งพระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497 มาตรา 7 ได้บัญญัติให้ “ชาย” สัญชาติไทยทุกคนมีหน้าที่รับราชการทหารด้วยตนเองโดยเรียกว่า “ทหารกองประจำการ” ดังนั้น ทหารกองประจำการที่สังคมโดยทั่วไปเรียกว่า

“ทหารเกณฑ์” จึงเป็น “ทรัพยากรมนุษย์” สำคัญในองค์กรทหารของประเทศไทย ประสิทธิภาพของทหารกองประจำการจึงมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพขององค์กรทหารที่ส่งผลถึงประสิทธิภาพทางการทหารของประเทศไทยด้วย เนื่องจาก ทรัพยากรมนุษย์เป็นหัวใจสำคัญที่นำสู่ผลสัมฤทธิ์ขององค์กร ดังที่ รศ.ดร.เฉลิมพงศ์ มีสมนัย (Meesomnoi, 2006) ได้อธิบายสาระที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า กระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามแนวเดิม ประกอบด้วย การสรรหา การพัฒนา การรักษาการใช้ประโยชน์ และการพ้นจากงานต่อมากระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ได้พัฒนาไปสู่แนวใหม่ ที่ให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาสิ่งจูงใจ (Human Resource Motivation) การพัฒนาขีดความสามารถ (Human Resource Capability) และการกำหนดทิศทางการปฏิบัติงาน (Human Resource Direction/Strategy) อันเป็นการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในเชิงกลยุทธ์โดยเน้นการดำเนินงานมุ่งบรรลุเป้าหมายขององค์กรเป็นสำคัญ

ดังนั้น การบริหารทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งในที่นี้คือ ทหารกองประจำการหรือทหารเกณฑ์โดยเน้นให้ชาวไทยและสังคมโดยเฉพาะองค์กรทหารให้ความสำคัญต่อทหารกองประจำการด้วยการพัฒนาสิ่งจูงใจ (Human Resource Motivation) การพัฒนาขีดความสามารถ (Human Resource Capability) และการกำหนดทิศทางการปฏิบัติงาน (Human Resource Direction/Strategy) จึงเป็นกลยุทธ์สำคัญที่สามารถนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายขององค์กรทหารที่จะส่งผลถึงประสิทธิภาพทางการทหารตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช 2560 มาตรา 52 วรรคแรกอันเป็นหน้าที่ของรัฐได้ บทความนี้จึงมีความประสงค์ที่จะนำเสนอ “รูปแบบการบริหารทหารกองประจำการเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของกองทัพไทย” ด้วยการจัดทำโครงสร้างกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ประกอบด้วยประเด็นการได้มาซึ่งทหารกองประจำการ การพัฒนาทหารกองประจำการ การปฏิบัติหน้าที่และสิทธิประโยชน์ของทหารกองประจำการ เนื่องจากในระยะเวลาที่ผ่านมาปรากฏว่า ชายไทยไม่ได้ให้ความสนใจต่อการเป็นทหารกองประจำการหรือทหารเกณฑ์เพราะความไม่มั่นใจในเรื่องการรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน จนสังคมเกิดความคลางแคลงใจโดยทั่วไปว่า การที่บางคนไม่ต้องเข้าเป็นทหารเกณฑ์นั้นเพราะมีการหลีกเลี่ยงด้วยหนทางที่ถูกหรือหนทางที่ควรหรือไม่อย่างไร

2. การได้มาซึ่งทหารกองประจำการ

ปัจจุบัน พระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497 มาตรา 8 วรรคแรก ได้บัญญัติถึงวิธีการเข้าเป็นทหารกองประจำการไว้ 2 วิธี ได้แก่ วิธีบังคับ โดยเรียกมาตรวจเลือกและวิธีอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งปัจจุบัน คือ วิธีสมัครใจ ตามกฎกระทรวงฉบับที่ 35

1. วิธีเรียกมาตรวจเลือก การเรียกมาตรวจเลือกหรือการเกณฑ์ทหาร (การจับใบดำ ใบแดง) เป็นการเรียกชายสัญชาติไทยให้เข้ารับราชการเป็นทหารกองประจำการด้วยวิธีบังคับ เนื่องจากการรับราชการทหารเป็นหน้าที่ ดังนั้น พระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497

จึงกำหนดสภาพบังคับด้วยการบัญญัติความผิดและโทษทางอาญาต่อผู้ฝ่าฝืนไว้

2. วิธีร้องขอด้วยความสมัครใจ เป็นวิธีการได้มาซึ่งทหารกองประจำการด้วยวิธีอื่นตามข้อกำหนดของกฎกระทรวงที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยร่วมกันออกตามมาตรา 8 และมาตรา 51 ซึ่งปัจจุบันการได้มาซึ่งทหารกองประจำการด้วยวิธีอื่นนั้น คือวิธีรับสมัครบุคคลเข้าเป็นทหารกองประจำการด้วยการร้องขอตามความสมัครใจตามกฎหมายฉบับที่ 35 (พ.ศ.2516) โดยบุคคลที่จะร้องขอหรือสมัครเข้าเป็นทหารกองประจำการได้ต้องมีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึง 30 ปีบริบูรณ์

ปัจจุบันการได้มาซึ่งทหารกองประจำการทั้ง 2 วิธีนั้น หากปีใดมีผู้สมัครใจร้องขอเข้าเป็นทหารกองประจำการจนครบจำนวนก็จะมีการบังคับเกณฑ์ในปีนั้น และถึงแม้ปัจจุบันวิธีรับสมัครบุคคลด้วยการร้องขอตามความสมัครใจจะประสบความสำเร็จ แต่ก็เป็นความสำเร็จที่ยังไม่สมบูรณ์เนื่องจากยังไม่เคยปรากฏว่ามีการสมัครใจร้องขอเข้าเป็นทหารกองประจำการจนครบจำนวนในปีใดๆ เลย จึงทำให้ยังคงต้องใช้วิธีบังคับเกณฑ์เพื่อให้ได้มาซึ่งทหารกองประจำการในส่วนที่ยังขาดนั้นจนครบจำนวนในทุกปี และเป็นที่มาในเหตุผลความจำเป็นของรัฐที่ยังต้องคงวิธีบังคับเกณฑ์ไว้ต่อไป

สำหรับ การดำเนินการทั้ง 2 วิธีข้างต้นนี้เป็นอำนาจของข้าราชการประจำที่ส่วนใหญ่เป็นฝ่ายทหารจึงเป็นเหตุแห่งความเคลือบแคลงใจของสังคมและบุคคลผู้เกี่ยวข้องในเรื่องความเสมอภาคจนส่งผลถึงความสงสัยในเรื่องความสุจริตยุติธรรม

ซึ่งหากการดำเนินการทั้ง 2 วิธีนั้นสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลอันเป็นหลักสำคัญที่ภาครัฐใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่างๆ ให้บูรณาการกันเพื่อให้เกิดพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมาย คือการพัฒนาประเทศอย่างมั่นคงยั่งยืนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 65 วรรคแรก กล่าวคือ ให้ประชาชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมซึ่งส่งผลถึงความโปร่งใส ก็จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นต่อการดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งทหารกองประจำการทั้ง 2 วิธีดังกล่าวนี้ได้

3. การพัฒนาทหารกองประจำการ

ภายหลังจากการได้บุคคลเข้ามาเป็นทหารกองประจำการแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ การฝึกพัฒนาเรื่องความรู้ ทักษะ และทัศนคติพร้อมทั้งบุคลิกลักษณะทางทหาร เพื่อให้มีความพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นทหารกองประจำการได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับมืออาชีพ ซึ่งเรียกขั้นตอนนี้ตามหลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์แนวใหม่ว่าการพัฒนาขีดความสามารถทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Capability) ซึ่งหลักสูตรการฝึกและศึกษานั้นเป็นหลักสูตรที่กำหนดโดยฝ่ายทหาร และในช่วงเวลาที่ผ่านมาได้ปรากฏข้อมูลข่าวสารในทางที่ก่อให้เกิดความไม่เชื่อมั่นต่อมาตรฐานของวิธีการฝึกและศึกษาตามหลักสูตรนั้นมาโดยตลอด และด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 3 วรรคสอง บัญญัติว่า “รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้

เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม” แต่จากเหตุที่หลักสูตรการฝึกและศึกษาดังกล่าวนั้น ถูกกำหนดจากฝ่ายทหารโดยขาดการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จึงอาจทำให้การกำหนดแบบแผนของหลักสูตรนั้นมุ่งเน้นไปในทางการสร้างความเป็นมืออาชีพทางด้านทหารมากกว่าการคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน จึงอาจเป็นเหตุให้แบบแผนของหลักสูตรไม่สอดคล้องกับหลักนิติธรรมอันเป็นหลักการสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 3 ซึ่งนายณรงค์ มาประณีต (Mapraneet, 2018) ในฐานะประธานศาลรัฐธรรมนูญได้บรรยายถึงหลักนิติธรรมต่อที่ประชุมทางวิชาการเนื่องในวาระศาลรัฐธรรมนูญครบรอบ 20 ปี ที่จัดขึ้นระหว่างวันที่ 9 ถึง 10 เมษายน 2561 ไว้ว่า “...หลักนิติธรรมจึงถูกนำขึ้นมาใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญหลายครั้งว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีปัญหานั้นชอบด้วยรัฐธรรมนูญและเป็นไปตามหลักนิติธรรมหรือไม่ โดยศาลได้วางหลักการว่า การจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนนั้นแม้จะสามารถกระทำได้โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย แต่บทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นก็ต้องได้สัดส่วนกันระหว่างการดำเนินมาตรการของรัฐกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน นั่นคือ รัฐจะวางกฎเกณฑ์หรือใช้อำนาจใดๆ เพื่อบรรลุซึ่งประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์ของรัฐได้ก็ต้องเลือกวิธีการหรือมาตรการที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้น้อยที่สุด”

ดังนั้น หากจะให้หลักสูตรมีความเหมาะสมกับการสร้างประสิทธิภาพทางทหารอย่างสอดคล้องกับหลักนิติธรรม จึงสมควรให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ทรงคุณวุฒิโดยเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิทธิมนุษยชนและภาคประชาชน โดยเฉพาะประชาชนผู้เคยเป็นทหารกองประจำการได้เข้าร่วมกำหนดหลักสูตรก็จะส่งผลให้ได้หลักสูตรที่เหมาะสมกับการสร้างประสิทธิภาพทางทหารอย่างสอดคล้องกับหลักนิติธรรม อันเป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานดีกว่าการกำหนดหลักสูตรโดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงฝ่ายเดียว กล่าวคือ เป็นหลักสูตรที่เลือกวิธีที่สามารถสร้างประสิทธิภาพทางทหารได้พร้อมๆ เป็นวิธีที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของทหารกองประจำการน้อยที่สุดด้วย

นอกจากนี้ การนำแบบแผนตามหลักสูตรสู่การปฏิบัติคือ การฝึกและศึกษานั้นเป็นอีกขั้นตอนหนึ่งที่กระทบต่อความเชื่อมั่นในเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนด้วยเช่นกัน ดังนั้น แม้จะมีการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวแล้วยังสมควรให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามีส่วนร่วมเข้าตรวจสอบการดำเนินการฝึกและศึกษาด้วย ซึ่งจะทำให้เกิดความมั่นใจต่อการรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของทหารกองประจำการมากยิ่งขึ้น

การมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรรวมถึงการดำเนินการฝึกและศึกษานั้น เป็นความโปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาลสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 65 ส่งผลถึงความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักสูตรรวมทั้งการดำเนินการฝึกและศึกษาอันเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการได้มาซึ่งทหารกอง

ประจำการด้วยวิธีร้องขอโดยความสมัครใจ

4. หน้าที่ของทหารกองประจำการ

ปัจจุบันประเทศไทยใช้กำลังทหารพัฒนาประเทศด้วยแม้ว่าเป็นงานที่ไม่มีลักษณะทางการทหารที่แท้จริงก็เพราะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 52 วรรคท้ายบัญญัติว่า “กำลังทหารให้ใช้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศด้วย” แต่ต้องใช้กำลังทหารในส่วนที่สมัครใจโดยไม่มีกฎหมายบัญญัติบังคับซึ่งหากเป็นกำลังทหารในส่วนที่มีกฎหมายบังคับ เช่น ทหารกองประจำการ ซึ่งแม้จะเป็นส่วนที่สมัครใจตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ 35 แต่กฎกระทรวงดังกล่าวก็เป็นเพียงการเพิ่มทางเลือกเพื่อเข้าเป็นทหารกองประจำการเท่านั้น แต่สภาพบังคับในทางอาญาสำหรับผู้ฝ่าฝืนยังคงมีผล กล่าวคือ หากไม่สมัครใจเข้าสู่วิธีการร้องขอก็ต้องถูกบังคับเข้าสู่วิธีการเกณฑ์ ดังนั้น จึงไม่สามารถกำหนดให้ทหารกองประจำการมีหน้าที่ที่ไม่มีลักษณะทางการทหารอย่างแท้จริงได้ เนื่องจากไม่สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยการเกณฑ์แรงงานหรือแรงงานบังคับ ค.ศ. 1930 มาตรา 2 ที่กำหนดว่า “...แรงงานบังคับหรือการเกณฑ์แรงงาน ต้องหมายถึง งานหรือบริการทุกชนิดซึ่งบีบบังคับเอาจากบุคคลใดๆ ด้วยการขู่ว่าจะใช้บทลงโทษ และบุคคลดังกล่าวนี้มิได้สมัครใจที่จะทำเอง...กระนั้นก็ตาม เพื่อวัตถุประสงค์แห่งอนุสัญญาฉบับนี้ คำว่า “แรงงานบังคับหรือการเกณฑ์แรงงานต้องไม่รวมถึง (ก) งานหรือบริการใดๆ ซึ่งเกณฑ์โดยกฎหมายว่าด้วยการเกณฑ์ทหารสำหรับงานที่มีลักษณะทางการทหารอย่างแท้จริง...”

โดยเฉพาะกฎหมายหรือการกระทำดังกล่าวนั้นยังขัดหรือแย้งกับหลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 3 มาตรา 4 และมาตรา 5 เนื่องจากการที่รัฐวางกฎเกณฑ์หรือใช้อำนาจเพื่อบรรลุซึ่งประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์ของรัฐในเรื่องการพัฒนาประเทศนั้น รัฐมีองค์กรและเจ้าหน้าที่ของรัฐในภาคส่วนอื่นๆ ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นในระดับกระทรวงทบวง กรมต่างๆ ทำหน้าที่รับผิดชอบแต่ละส่วนโดยตรงและไม่ซ้ำซ้อนกันอันเป็นวิธีปกติอยู่แล้วประกอบกับรัฐยังมีกำลังทหารอีกส่วนหนึ่งที่เป็นผู้สมัครใจเข้ามาเป็นทหารโดยไม่มีกฎหมายบัญญัติบังคับ ดังนั้นหากรัฐเลือกวิธีใช้ทหารกองประจำการให้ทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศหรือหน้าที่อื่นใดที่ไม่ใช่งานที่มีลักษณะทางการทหารอย่างแท้จริงจึงไม่ใช่การเลือกวิธีการที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของทหารกองประจำการในระดับน้อยที่สุด ตามหลักนิติธรรมและหากรัฐจะใช้กำลังทหารได้ก็ต้องเลือกใช้กำลังทหารประเภทสมัครใจเข้าเป็นทหารโดยไม่มีกฎหมายบัญญัติบังคับเท่านั้นจึงจะเป็นวิธีการหรือมาตรการที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนน้อยที่สุด

ดังนั้น หน้าที่ของทหารกองประจำการจึงต้องมีการพัฒนา จากปัจจุบันที่กฎหมายบัญญัติให้มีหน้าที่ทำงานในส่วนที่มีลักษณะทางการทหารและงานที่ไม่มีลักษณะทางการทหารอย่างแท้จริงเป็นให้มีหน้าที่เฉพาะงานที่มีลักษณะในทางการทหารอย่างแท้จริงเท่านั้น ซึ่งเป็นการกำหนดหน้าที่โดยมีมาตรฐานการรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษย

ชนอย่างสอดคล้องกับหลักนิติธรรมโดยไม่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 อีกทั้งยังเป็นการกำหนดหน้าที่ที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากลตามอนุสัญญาว่าด้วยการเกณฑ์แรงงานหรือแรงงานบังคับ ค.ศ. 1930 มาตรา 2 อันจะส่งผลให้สังคมและผู้เกี่ยวข้องคลายความสงสัยและความคลางแคลงใจต่อความเหมาะสมในหน้าที่ของทหารกองประจำการแล้วเพิ่มความเชื่อมั่นต่อการเข้าเป็นทหารกองประจำการ ที่มีผลสำคัญต่อความสำเร็จของการได้มาซึ่งทหารกองประจำการโดยวิธีร้องขอด้วยความสมัครใจ

5. ปัจจัยที่มีผลต่อการสมัครใจเป็นทหารกองประจำการ

ปัจจัยที่ทำให้บุคคลสมัครใจเข้าเป็นทหารกองประจำการตามทฤษฎีลำดับความต้องการ (Maslow's Hierarchy of Needs Theory) ทฤษฎีแรงจูงใจ อี อาร์ จี (ERG Theory) และทฤษฎีสองปัจจัยของเฮอริเบิร์ก (Herzberg' Two-Factor Theory) ซึ่งอธิบายโดยชูศักดิ์ เจนประโคน (Janprakom, 2014) และภาวิณี เพชรสว่าง (Phedsavang, 2015) ประกอบกับผลการศึกษาของพลเรือเอก กฤษฎา เจริญพานิช (Jarearnphanich, 2017) พันเอก อภิเชษฐ ชุมวารี (Chumvaree, 2017) ประภาพร พฤษะศรี (Phreuksasee, 2014) พัชรินทร์ ชูติพงษ์รุ่งโรจน์ (Chutipongrungrroj, 2015) พบว่าประกอบด้วยปัจจัยด้านนโยบายและการบริหาร ด้านประโยชน์ตอบแทน ด้านความมั่นคง ด้านความเจริญก้าวหน้าและปัจจัยด้านการ

ได้รับเกียรติ ดังนี้

ปัจจัยด้านนโยบายและการบริหาร หมายถึง การควบคุม การสั่งการ การรับผิดชอบในความประพฤติ และการดูแลทุกข์สุข ซึ่งส่งผลต่อความรักและความผูกพัน

ปัจจัยด้านประโยชน์ตอบแทน หมายถึง เงินเดือน สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์ที่ส่งผลต่อการดำรงชีพของทหารกองประจำการและของครอบครัว เช่น ปัจจัย 4 และการศึกษาของบุตร เป็นต้น

ปัจจัยด้านความมั่นคง หมายถึง ความมั่นคงต่ออาชีพของทหารกองประจำการ

ปัจจัยด้านความเจริญก้าวหน้า หมายถึง ความเจริญก้าวหน้าในองค์กรทหารและองค์กรภาครัฐอื่น รวมถึงองค์กรภาคเอกชนและการประกอบอาชีพส่วนตัว

ปัจจัยด้านการได้รับเกียรติ หมายถึง การได้รับการยอมรับและการยกย่องจากสังคมทั้งในและนอกองค์กรทหาร

จากปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจสมัครเป็นทหารกองประจำการข้างต้น จะเห็นว่าการเป็นทหารกองประจำการนั้นต้องถือว่าการเสียสละที่ยิ่งใหญ่ เนื่องจากการเสียสละประโยชน์ของตนเองและครอบครัวหรือแม้แต่ชีวิตของตนเองก็ตาม ซึ่งมาจากจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ จึงเป็นการเสียสละที่ทุกภาคส่วนต้องมีสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวมด้วยจิตสำนึกพื้นฐานอันพึงมี คือ การตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการเสียสละที่ยิ่งใหญ่นั้น ด้วยการยกย่องและให้เกียรติต่อทหารกองประจำ

การและครอบครัว ซึ่งจิตสำนึกพื้นฐานดังกล่าวนี้จะส่งผลโดยตรงถึงแนวคิด นโยบาย และการดำเนินการอื่นๆ ที่ทหารกองประจำการพร้อมครอบครัวควรจะมีพึงได้นั้นเป็นการตอบสนองบุญคุณต่อความเสียสละทั้งในช่วงที่อยู่ในกองประจำการและภายหลังออกจากกองประจำการแล้วซึ่งสิ่งที่พึงมีพึงได้นั้นนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญตามทฤษฎีและผลการศึกษาข้างต้นที่จะทำให้ทหารกองประจำการเกิดความภาคภูมิใจและคลายความกังวลต่อภาระรับผิดชอบที่มีต่อครอบครัวและอนาคตของตน และทำให้เกิดแรงบันดาลใจต่อการเข้าเป็นทหารกองประจำการด้วยความสมัครใจและส่งผลถึงความมุ่งมั่นต่อการทำหน้าที่อันเป็นปัจจัยนำสู่คุณภาพหรือสมรรถนะของผู้เป็นทหารกองประจำการอันเป็นส่วนสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพในด้านการทหารของประเทศ

สำหรับ สิทธิและประโยชน์ที่ทหารกองประจำการพึงมีพึงได้นั้นประกอบด้วยปัจจัยดังนี้

ประการที่ 1 ช่วงเวลาอยู่ในกองประจำการ ได้แก่ เรื่องปัจจัย 4 เนื่องจากเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีพ แม้ว่าปัจจุบันทหารกองประจำการต่างได้รับเพียงพออยู่แล้วทุกคน แต่ด้วยเหตุที่การอยู่ในกองประจำการจึงทำให้ทหารกองประจำการนั้นไม่สามารถรับผิดชอบต่อครอบครัวอันได้แก่ บิดา มารดา ภรรยา และบุตร ทั้งเรื่องปัจจัย 4 รวมถึงการศึกษาของบุตร ดังนั้นเงินค่าตอบแทนรายเดือนและสวัสดิการต่างๆ จึงจำเป็นต้องครอบคลุมความรับผิดชอบต่อทหารกองประจำการที่พึงมีพึงกระทำต่อครอบครัวของเขาเพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ทหารกอง

ประจำการคลายความห่วงใยกังวลครอบครัว ซึ่งกระทบต่อความมุ่งมั่นในการทำหน้าที่ที่มีผลต่อประสิทธิภาพของทหารกองประจำการอันเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการได้มาซึ่งทหารกองประจำการโดยวิธีร้องขอด้วยความสมัครใจตามกฎหมายฉบับที่ 35

สำหรับ ระยะเวลาอยู่ในกองประจำการนั้นต้องมีความเหมาะสม คือ ไม่เป็นการเพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพเกินสมควรแก่เหตุ กล่าวคือ ต้องเป็นระยะเวลาที่จำเป็นต่อประสิทธิภาพทางการทหารของรัฐและกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของทหารกองประจำการน้อยที่สุดซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนแรก คือ ระยะเวลาส่วนที่จำเป็นต่อการฝึกและศึกษาเพื่อพัฒนาให้มีความเป็นมืออาชีพในการทำหน้าที่ของทหารกองประจำการ และส่วนที่สอง คือ ระยะเวลาหลังจากที่ทหารกองประจำการได้รับการฝึกและศึกษาแล้วเข้าสู่การปฏิบัติหน้าที่จริง

ด้วยเหตุที่ระยะเวลาอยู่ในกองประจำการเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อหลายภาคส่วน ดังนั้น การกำหนดระยะเวลาการอยู่ในกองประจำการจึงสมควรมีการศึกษาอย่างรอบคอบรอบด้านด้วยกระบวนการที่มีความโปร่งใสและมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนตามหลักธรรมาภิบาลและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 65 และมาตรา 257(1)

ประการที่ 2 ช่วงเวลาภายหลังออกจากกองประจำการ เนื่องจากสิทธิประโยชน์ในช่วงเวลาที่อยู่ในกองประจำการนั้นมีเพื่อให้ทหารกองประจำ

การและครอบครัวเฉพาะในช่วงที่อยู่ในกองประจำการเท่านั้น เช่น การศึกษาของบุตร การรักษาพยาบาล แต่ไม่ครอบคลุมถึงสิทธิประโยชน์ที่พึงมีพึงได้เช่น บุคคลคนทั่วไปที่สามารถดำเนินการต่างๆ ในปัจจุบันเพื่อสร้างโอกาสในอนาคตได้ ดังนั้น สิทธิประโยชน์ภายหลังออกจากกองประจำการเพื่อชดเชยโอกาสของทหารกองประจำการและครอบครัวที่ต้องสูญเสียไปจึงมีความสำคัญ เช่น ด้านการศึกษาของทหารกองประจำการ ด้านโอกาสการทำงานในภาครัฐและภาคเอกชนรวมถึงการสร้างและพัฒนาอาชีพส่วนตัว

ด้วยเหตุนี้ ทหารกองประจำการแม้ว่าจะออกจากกองประจำการแล้วจึงควรพึงมีพึงได้ต่อสิทธิประโยชน์ดังต่อไปนี้ด้วย คือ 1) สิทธิประโยชน์เพื่อเตรียมตัวออกจากกองประจำการ โดยเป็นสิทธิประโยชน์ที่รัฐจัดให้ในระหว่างที่อยู่ในกองประจำการ กล่าวคือ นอกจากทหารกองประจำการจะได้รับการฝึกและศึกษาเพื่อเป็นมืออาชีพในหน้าที่ของทหารกองประจำการแล้ว รัฐยังสมควรจัดการฝึกและศึกษาในสถานศึกษาของฝ่ายทหารหรือสถานศึกษาอื่นของรัฐ เพื่อสร้างความเป็นมืออาชีพทั้งในด้านอาชีพส่วนตัวรวมถึงการเป็นพนักงานหรือลูกจ้างของภาครัฐและเอกชนด้วย 2) ภายหลังออกจากกองประจำการแล้วทหารกองประจำการสมควรมีสิทธิเข้าเป็นเจ้าหน้าที่ทางทหารหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และควรได้รับการสนับสนุนจากรัฐในการสร้างและพัฒนาอาชีพส่วนตัวในด้านต่างๆ ด้วย

6. สรุป

ปัจจุบันทหารกองประจำการยังคงมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพทางการทหาร และแม้ว่าจะมีกฎกระทรวงฉบับที่ 35 (พ.ศ. 2516) เปิดโอกาสให้สมัครใจร้องขอเข้าเป็นทหารกองประจำการได้โดยไม่ต้องเข้าตรวจเลือก (จับใบดำใบแดง) แต่ทุกปีก็ยังคงมีการจับใบดำใบแดงเพื่อให้ได้ทหารกองประจำการครบจำนวนอันมีเหตุมาจากความกลางแคลงใจต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ คือ เรื่องการฝึกและศึกษา เรื่องหน้าที่ของทหารกองประจำการว่าเป็นหน้าที่ทางการทหารที่แท้จริงหรือไม่ และเรื่องสิทธิประโยชน์ต่างๆ ที่ยังไม่เหมาะสมเมื่อเปรียบเทียบกับสิทธิประโยชน์ซึ่งต้องสูญเสียไปจากเหตุที่ต้องเข้าอยู่ในกองประจำการ จึงส่งผลให้บุคคลไม่ต้องการเข้าเป็นทหารกองประจำการและหาทางหลีกเลี่ยงด้วยวิธีการต่างๆ รวมถึงวิธีที่สังคมเกิดความสงสัยต่อความสุจริตยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องด้วย

ดังนั้น หากมีการพัฒนาปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ตามบทความนี้แล้วก็จะส่งผลต่อแรงบันดาลใจ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำสู่ประสิทธิภาพของทหารกองประจำการและกองทัพไทยโดยเฉพาะความสำเร็จของแนวทางสมัครใจตามกฎกระทรวงฉบับที่ 35 ซึ่งในที่สุดจะทำให้วิธีบังคับเข้าตรวจเลือกหรือการเกณฑ์ทหารหมดไปโดยไม่ต้องยกเลิกกฎหมาย แต่ยังสามารถคงกฎหมายนั้นไว้เพื่อเป็นหลักประกันในยามที่ประเทศตกอยู่ในความจำเป็นได้

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ประสิทธิภาพการทหารของไทยมาจากประสิทธิภาพของกองทัพไทยที่มีทหารกองประจำการเป็นองค์ประกอบหนึ่ง ส่วนประสิทธิภาพของทหารกองประจำการนั้นเกิดจากแรงบันดาลใจในการสมัครใจเข้าเป็นทหารกองประจำการ โดยมาจากปัจจัย 5 ประการ คือ 1) การได้มา 2) การพัฒนา 3) การปฏิบัติหน้าที่ 4) ระยะเวลาอยู่ ในกองประจำการ และ 5) สิทธิประโยชน์อันพึงมี

พึงได้ ซึ่งหากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้นำเอาปัจจัย ทั้ง 5 ดังกล่าวไปดำเนินการให้สอดคล้องกับหลักนิติธรรมแล้ว ผลจะทำให้มีผู้สมัครเข้าเป็นทหารกองประจำการด้วยความสมัครใจอย่างแท้จริงเกินกว่าจำนวนที่ทางราชการทหาร ต้องการเฉกเช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่รัฐอื่นๆ อันจะส่งผลให้วิธีการบังคับเป็นทหารกองประจำการตามกฎหมายปัจจุบันนี้หมดความจำเป็น ในที่สุด

References

- Chumvaree, A. (2017). *The Decision of Military forces requesting to be Military officer in The third army area*. Bangkok : Army college, Army.
- Chutipongrunroj, P. (2015). *The factor influencing the decision of choosing to work with Federation of Accounting Professions 4 source, Faculty of commerce and accountancy*. Bangkok : Thammasat University.
- Janprakom, C. (2014). *The Motivation technique*. 6 th edition. Bangkok : Ramkhamhaeng University Printing house.
- Jarearnphanich, K. (2017). *The rule of law and Military command, The Course research of rule of law for Democracy 5th generation*. Bangkok : Constitution court office
- Mapraneet, N. (2018). *The Constitution court of Kingdom of Thailand under The rule of law, The Academic meeting documents in Agenda of Constitution court 20th anniversary 9-10 April 2018*. Bangkok : Constitution court office.
- Meesomnoi, C. (2006). *Human resource management*. 1st edition. Bangkok : Sukhothait- hammatirat University Publishing.
- Phedsavang, P. (2015). *Organization Behavior*. 10th edition. Bangkok : CVLPIM Printing house.
- Phreuksasee, P. (2014). *The Compensation factors effect to efficiency of Siammacro Pub Co., Ltd. officers in Bangkok and Prarimonton Area, College of Management*. Bangkok : Sripatum University.

Srigad, T. (2017). *The Military service of the Kingdom of Thailand to Civil Service Act A.D. 1954, Law group 3 Law*. Bangkok : office Secretariat of the house of representatives.

The information and new for Civil right center. (2015). *The History of Thai Military Service*.
<https://www.tcijthai.com/news/2015/31/watch/5582> (Accessed 3 June 2019).

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21: ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*

Learning Management in 21st Century: Theory toward Implementation

รพีพัฒน์ หายโสภา, พระมหาศุภชัย ศุภกิจใจ, ประยูร ชูสอน, สุทธิพงษ์ สนสุวรรณ และมนทกานต์ บุ่งแสน
Rapeepat Hansopa, Phramaha Suphachai Subhakicco, Prayuth Chusorn,
Sutthipong Sonswan and Montakarn Bungsane
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
Mahamakut Buddhist University, Isan Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Phat@kkumail.com

บทคัดย่อ

ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ 1) ทักษะการสื่อสาร ข้อมูลสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ 2) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3) ทักษะความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม 4) ทักษะความร่วมมือการทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ 5) ทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 6) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ 7) การเขียน และการพิมพ์ 8) การอ่าน และการฟัง 9) การคำนวณ 10) การตั้งคำถาม 11) การเรียนรู้เป็นกิจกรรมทางสังคม 12) ทักษะความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ 13) ทักษะอาชีพและทักษะการใช้ชีวิต 14) การจัดการองค์ความรู้และการประยุกต์ใช้ 15) ความสามารถในการใช้เหตุผล 16) ทักษะการเรียนรู้ที่แท้จริง 17) การเรียนรู้เชิงกระบวนทัศน์ 18) ทักษะการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง และ 19) คุณธรรม จริยธรรม ซึ่งการจัดการเรียนรู้สำหรับครูในปัจจุบันจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจเชิงลึกด้านเนื้อหากรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อันจะส่งผลต่อการพัฒนากระบวนการจัดเรียนรู้ที่เหมาะสมเชื่อมโยงหลายมิติ ปฏิบัติกิจกรรมที่หลากหลาย นำไปสู่การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่ต้องยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การประเมินผลที่ครอบคลุมหลักสูตรเนื้อหาวิชาในลักษณะที่เป็นสหวิทยาการ ความสอดคล้องกับบริบทโรงเรียนที่แตกต่างกัน โดยเน้นที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม รวมไปถึงการใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้; ศตวรรษที่ 21; ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

*ได้รับบทความ: 11 มีนาคม 2562; แก้ไขบทความ: 27 เมษายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 19 มิถุนายน 2563

Received: March 11, 2019; Revised: April 27, 2020; Accepted: June 19, 2020

Abstract

Learning skills in the 21st century to develop learners' skills in the 21st century, including. 1) Communication, Information, and Media Literacy 2) Critical Thinking Skills 3) Creativity and Innovation 4) Collaboration, Teamwork, and Leadership 5) Creative Problem Solving 6) Computing and Media Literacy 7) Writing, Typing 8) Reading, Listening 9) Arithmetic 10) Question 11) Social learning 12) Cross-cultural Understanding 13) Career and Life Skills 14) Cognitive load management 15) Reasoning Ability 16) Authentic Learning 17) Mental model building 18) Transformative Learning and 19) Morality and ethics, which learning management for teachers today is necessary to study in-depth understanding of content, concepts and theories about learning skills in the 21st century that will affect the development of learning processes that appropriate Hyperlink Perform a variety of activities Lead to the creation of a quality learning network Learning and teaching management that requires students to be centered. A comprehensive evaluation of course content in an interdisciplinary manner Consistency with different school contexts by focusing on the students involved including the use of modern technology media as a tool for learning management to achieve tangible results.

Keywords: Learning Management; 21st Century; Theory toward Implementation

1. บทนำ

ปัจจุบันโลกเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์การเปลี่ยนแปลงของโลกก้าวหน้าจากศตวรรษที่ 20 เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ส่งผลกระทบทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการเมืองของทุกประเทศ โดยเฉพาะความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการสื่อสารที่ทำให้โลกเชื่อมโยงถึงกันได้อย่างรวดเร็ว เป็นโลกไร้พรมแดน การศึกษาเป็นเสาหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืน (UNESCO, 2011 cited in Office of education

council, 2014) ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต้องมีการพัฒนาทางการศึกษา การฝึกฝนทักษะที่จำเป็น การพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญอย่างยิ่ง จะทำให้เยาวชนเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น ตัดสินใจอย่างถูกต้องบนพื้นฐานของการเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และร่วมกันสร้างสรรค์พัฒนาความเจริญในด้านต่างๆ ให้แก่สังคมทุกระดับ การพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 จึงเป็นมิติ

ใหม่ของวงการศึกษาศึกษา (Sinthapanon, 2015) ดังที่
 ปฏิญญาว่าด้วยการจัดการศึกษาขององค์กร
 สหประชาชาติ (UNESCO) คือ การเรียนรู้เพื่อรู้
 ทุกสิ่งอย่าง (Learning to know) การเรียนรู้
 เพื่อปฏิบัติ (Learning to do) การเรียนรู้เพื่อการ
 ดำเนินชีวิต (Learning to with the others)
 และการเรียนรู้เพื่อให้รู้จักตนเองอย่างถ่องแท้
 (Learning to be) (Panich, 2013) การจัดการ
 ศึกษาเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จำเป็นอย่าง
 ยิงที่ต้องพัฒนาตนรอบด้านเพื่อสร้าง 3 L คือ
 Student Learning, Teacher Learning และ
 Systems Learning เชื่อมโยงกับสังคมเป็น
 change and Learning Management (Dechakup, 2017) จากการเรียนรู้ของผู้เรียนที่
 เกิดจากกิจกรรมที่เน้นกระบวนการเพราะกระบวนการ
 การเท่านั้นที่นำไปสู่การให้เด็กเรียนรู้จาก
 ประสบการณ์จริง เป็นการฝึกทักษะกระบวนการคิด
 การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การสร้างค่านิยม
 ต่อสังคมจึงจะส่งผลให้เด็กคิดเป็น ทำเป็น ตัดสิน
 ใจเลือกอย่างชาญฉลาด และสามารถแก้ปัญหาที่
 ต้องเผชิญในทุกสถานการณ์ได้ จนนำไปสู่ผลงาน
 หรือองค์ความรู้ที่เด็กสร้างและสรุปได้เอง
 ซึ่งกระบวนการพัฒนาดังกล่าวนี้ คือ วิธีการเรียนรู้
 ที่สะท้อนให้เห็นถึงการคิดอย่างเป็นระบบและการ
 ทำงานอย่างมีทักษะ การปฏิรูปการเรียนรู้ให้
 บุคลากรทุกฝ่ายในระดับการศึกษาและการศึกษา
 ทุกประเภท เป็นนักเรียน (Learner) เพื่อให้เป็น
 องค์กรแห่งการเรียนรู้ ชุมชนแห่งการเรียนรู้และ
 สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้คนไทยเป็น
 คนเก่ง ดี สุขต่อไป

2. การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผู้มีชื่อ
 เสียงด้าน Educational Psychology ได้นิยาม
 ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skills) ว่าหมายถึง
 กระบวนการที่นำไปสู่ การเปลี่ยนแปลง ซึ่งเกิดขึ้น
 โดยผลมาจากประสบการณ์ และทำให้มีการเพิ่ม
 สมรรถนะ (Performance) เพิ่มความสามารถของ
 การเรียนรู้ในอนาคตมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ
 การเรียนรู้เป็นกระบวนการไม่ใช่ผลผลิต (เป็น
 Process ไม่ใช่ Product) เกิดการเรียนรู้ที่ผลหรือ
 สมรรถนะ การเรียนรู้เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลง
 ความรู้ ความเชื่อพฤติกรรมหรือเจตคติ และมีผล
 ระยะยาวต่อการคิดและพฤติกรรมของนักเรียน
 การเรียนรู้ไม่ใช่สิ่งที่ให้แก่เด็กนักเรียน แต่เป็นสิ่งที่
 นักเรียนลงมือทำให้แก่ตนเอง เป็นผลโดยตรงจาก
 สิ่งที่นักเรียนตีความ และตอบสนองต่อประสบการณ์
 ของตนทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัวทั้งในอดีตและใน
 ปัจจุบัน นักการศึกษานักปฏิรูปการศึกษาและ
 ผู้เชี่ยวชาญเชื่อว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความ
 สำเร็จในอนาคต การดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน
 ของผู้เรียน องค์ประกอบเกี่ยวกับองค์ความรู้ ทักษะ
 พฤติกรรม และคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21
 ซึ่ง The Glossary of Education Reform (2016);
 Office of Learning and Youth Quality Promotion
 (2012) ได้รวบรวมองค์ประกอบของการเรียนรู้ใน
 ศตวรรษที่ 21 ที่เด็กและเยาวชนควรมี ประกอบด้วย
 ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม หรือ 3R และ
 4C คือ 3R ได้แก่ การอ่าน (Reading) การเขียน
 (Writing) คณิตศาสตร์ (Arithmetic) 4C ได้แก่
 การคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) การสื่อสาร

(Communication) การร่วมมือ (Collaboration) และความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) รวมถึงทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะด้านสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยี การบริหารจัดการด้านการศึกษารูปแบบใหม่ โดยศาสตราจารย์นายแพทย์วิจารณ์ พานิช (Panich, 2012) ได้นำเสนอองค์ความรู้จากการแปลหนังสือ 21st Century Skills: Learning for Life in Our Times ที่กล่าวถึงหลักการสำคัญเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย การเรียนรู้ที่แท้จริง (Authentic learning) การเรียนรู้ในระดับสร้างกระบวนทัศน์ (Mental model building) ซึ่งการเรียนรู้ที่แท้จริงขับเคลื่อนด้วยฉันทะ (Internal motivation) การเรียนรู้แบบพหุปัญญา (Multiple intelligence) การเรียนรู้เป็นกิจกรรมทางสังคม (Social learning) ศาสตราจารย์นายแพทย์วิจารณ์ พานิช (Panich, 2013) ได้ตีความจากการอ่านหนังสือ How Learning Works: 7 Research-Based Principles for Smart Teaching เขียนโดย Susan A. Ambrose, Michael W. Bridges, Michele DiPietro, Marsha C. Lovett, Marie K. Norman กล่าวถึงทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมในประเด็นของ Knowledge-and Skills Rainbow ซึ่งเป็นหัวใจของทักษะเพื่อการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21 คือ การเรียนรู้ (learning how to learn) หรือทักษะในการเรียนรู้ (learning skills) ทักษะในการสร้างการเปลี่ยนแปลงไปในทางดีขึ้น (นวัตกรรม) ประกอบด้วยทักษะย่อยๆ ได้แก่ 1) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) และการแก้ปัญหา (problem solving) คือ การคิดอย่างผู้เชี่ยวชาญ

(expert thinking) 2) การสื่อสาร และความร่วมมือ (collaboration) คือ การสื่อสารอย่างซับซ้อน (complex communicating) 3) ความริเริ่มสร้างสรรค์ (creativity) และนวัตกรรม (innovation) คือ การประยุกต์ใช้จินตนาการและการประดิษฐ์ ซึ่งต้องใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางซึ่งผู้เรียนต้องมีส่วนร่วม มีปฏิสัมพันธ์จนสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่เป็นกุญแจสำคัญนำไปสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยมีรากฐาน 4 เสาหลักแห่งการเรียนรู้ (Four Pillar of Learning) ได้แก่ การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน (Learning to know) การเรียนรู้ที่จะปฏิบัติได้ (Learning to Do) และการเรียนรู้ที่จะอยู่ได้ (Learning to Be) ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ (Sinlarat, et al., 2018) ได้สรุปกรอบแนวคิดเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 1) ทักษะทางด้านเทคโนโลยี (Computing and ICT Literacy) 2) ความสนใจใคร่รู้และจินตนาการ (Curiosity and Imagination) 3) การคิดวิจารณ์ญาณและการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) 4) การคิดสร้างสรรค์และพัฒนาวัตกรรม (Creating and Innovation) 5) การสื่อสารและร่วมมือกัน (Communication and Collaboration) 6) การคิดโน้มน้าวเชิงธุรกิจและทักษะประกอบการ (Corporate and Entrepreneurial Spirit) 7) ทักษะการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมและการสนใจต่อโลก (Cross-cultural and Global Awareness) (Trilling and Fadel,

2009; Kiratikara, 2015; Dechakup, 2017; Sinlarat, et al., 2018)

ผู้เขียนได้ศึกษาทัศนะของนักวิชาการศึกษา ได้แก่ North Central Regional Educational Laboratory and Metiri Group (2003); Churches (2008); Wagner (2008, cited Costa and kellick, 2012); Trilling and Fadel (2009); Rusbult (2011); Stansbury (2011); Andrade (2012); Hennessy (2012); Sledd (2015); The Glossary of Education Reform (2016) โดยสรุปสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เชิงเนื้อหา แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ที่สามารถนำไปสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 19 ทักษะ ได้แก่ 1) ทักษะการสื่อสาร ข้อมูลสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ 2) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3) ทักษะความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม 4) ทักษะความร่วมมือการทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ 5) ทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 6) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ 7) การเขียน และการพิมพ์ 8) การอ่าน และการฟัง 9) การคำนวณ 10) การตั้งคำถาม 11) การเรียนรู้เป็นกิจกรรมทางสังคม 12) ทักษะความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ 13) ทักษะอาชีพ และทักษะการใช้ชีวิต 14) การจัดการองค์ความรู้ และการประยุกต์ใช้ 15) ความสามารถในการใช้เหตุผล 16) ทักษะการเรียนรู้ที่แท้จริง 17) การเรียนรู้เชิงกระบวนทัศน์ 18) ทักษะการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง 19) คุณธรรม จริยธรรม

3. สรุป

จากนানাทัศนะของนักวิชาการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 19 ทักษะ ดังนี้

1. ทักษะการสื่อสาร ข้อมูลสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ (Communication, Information and Media Literacy) การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสื่อสาร ซึ่งประกอบด้วย การฟัง (Listening Skills) การอ่าน (Reading Skills) การพูด (Speaking Skills) และการเขียน (Writing Skills) กระบวนการในการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม หรือในกลุ่มโดยที่แต่ละบุคคลเกี่ยวข้อง ครูในฐานะผู้ส่งสารพูดกับนักเรียนเป็นรายบุคคล หรือกับทั้งห้อง เป็นการสื่อสารความคิดของครูแก่นักเรียน ขณะเดียวกันครูต้องเป็นผู้รับสารที่มีประสิทธิภาพเมื่อนักเรียนส่งกลับมาในรูปของสีหน้า แววตา ท่าทาง หรือคำพูด ที่สะท้อนถึงความคิดและความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อครู

2. ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking Skills) การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดที่รอบคอบสมเหตุผล ที่ผ่านกระบวนการพิจารณาปัจจัยรอบด้าน และกลั่นกรอง ไตรตรอง ทั้งด้านคุณ-โทษ และคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งนั้นมาแล้ว การส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถกำหนดเป้าหมายในการคิดอย่างถูกต้อง สามารถระบุประเด็นในการคิดอย่างชัดเจน สามารถประมวลข้อมูล ทั้งทางด้านข้อเท็จจริง

และความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่คิด ทั้งทางกว้าง ทางลึก และไกล สามารถวิเคราะห์ข้อมูล และเลือกข้อมูลที่จะใช้ในการคิดได้ สามารถประเมินข้อมูลได้ สามารถใช้หลักเหตุผลในการพิจารณาข้อมูล และเสนอคำตอบ/ทางเลือกที่สมเหตุสมผลได้ สามารถเลือกทางเลือก ลงความเห็นในประเด็นที่คิดได้

3. ทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ การขยายขอบเขตความคิดออกไปจากกรอบความคิดเดิมที่มีอยู่สู่ความคิดใหม่ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อน เพื่อค้นหาคำตอบที่ดีที่สุดให้กับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมเป็นความคิดที่หลากหลายคิดได้กว้างไกล หลายแง่หลายมุม เน้นทั้งปริมาณและคุณภาพ การคิดเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นการคิดเพื่อการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งเดิมไปสู่สิ่งใหม่ที่ดีกว่า ซึ่งจะได้ผลลัพธ์ที่ต่างไปโดยสิ้นเชิงหรือที่เรียกว่า "นวัตกรรม" (Innovation)

4. ทักษะความร่วมมือการทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ (Collaboration, Teamwork and Leadership) การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้โดยพึ่งพาซึ่งกันและกัน อันเกิดจากการร่วมมือร่วมใจในการศึกษาค้นคว้าและปฏิบัติงานแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันโดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถที่แตกต่างกัน เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการเรียนรู้ของแต่ละคน สนับสนุนให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

5. ทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (Creative Problem Solving) การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการศึกษาข้อมูล รับรู้ และทำความเข้าใจในปัญหาจนสามารถสรุป และตระหนักถึงปัญหานั้น สามารถอภิปรายหรือแสดงความคิดเห็นเพื่อแยกแยะประเด็นปัญหา สภาพ สาเหตุ และลำดับความสำคัญของปัญหา สามารถแสวงหาทางเลือกในการแก้ปัญหาอย่างหลากหลาย ซึ่งอาจมีการทดลอง ค้นคว้า ตรวจสอบ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการทำกิจกรรมกลุ่มและควรมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ในการทำงานร่วมกันของผู้เรียน

6. ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ (Computing and Media Literacy) การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการรู้เทคโนโลยี และการรู้สารสนเทศในระดับพื้นฐานเพื่อสามารถเข้าถึงและสามารถใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือไอซีทีเพื่อการค้นคว้า รวบรวม และประมวลผลจากแหล่งต่างๆ และเพื่อการสร้างองค์ความรู้ใหม่ บูรณาการความรู้ด้านเทคโนโลยีและทักษะการจัดการสารสนเทศเพื่อพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์ การแก้ปัญหา กระบวนการเรียนการสอนต้องไม่จัดเฉพาะในชั้นเรียนเท่านั้น ผู้เรียนควรมีโอกาสสัมผัสโลกภายนอกผ่านเครือข่าย และมีการพัฒนาการของทัศนคติที่ดีต่อเทคโนโลยีสารสนเทศตามความต้องการของแต่ละคน

7. การเขียน (Riting) การพิมพ์ (Typing) การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเขียนเพื่อการแสดงความรู้ ความคิด

ความรู้สึก ความต้องการ ให้ผู้รับสารสามารถอ่านได้เข้าใจ ได้ทราบความรู้ ความคิด ความรู้สึก ความต้องการ แล้วผู้อ่านสามารถนำความรู้ที่ผู้เขียนถ่ายทอดความรู้ หรือความต้องการของผู้เขียนไปใช้ได้อย่างถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์

8. การอ่าน (Reading) การฟัง (Listening) การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่าน เพื่อรู้เข้าใจ วิเคราะห์ สรุปสาระสำคัญ ประเมินสิ่งที่อ่านจากสื่อประเภทต่างๆ รู้จักเลือกอ่านตามวัตถุประสงค์ นำไปใช้ในชีวิตรประจำวันและการอยู่ร่วมกันในสังคม ใช้การอ่านเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต และสื่อสารเป็นภาษาเขียนได้ถูกต้องตามหลักการใช้ภาษาและอย่างสร้างสรรค์

9. การคำนวณ (Rithmetic) การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดรวบยอดคำนัยยัมศัพท์ อุปนัย การวินิจฉัย ปรับปรุงข้อบกพร่อง ส่วนทักษะแก้ปัญหาโจทย์คือ ความสามารถในการแปลโจทย์ในเชิงภาษาการหาวิธีแก้ปัญหา โจทย์ การวางแผน การปฏิบัติตามขั้นตอน และการตรวจสอบซึ่งไม่ใช่แค่คิดเลขเป็น (arithmetic) แต่ต้องมีความสามารถตีความและเข้าใจความคิดต่างๆ ที่สื่อสารออกมาในรูปของคณิตศาสตร์ (mathematics) เช่น เลขคณิต พีชคณิต เรขาคณิต ตรีโกณมิติ ฯลฯ และสามารถใช้มันให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตได้

10. การตั้งคำถาม (Question) การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดคำถาม เกิดความคิด และลงมือแสวงหาความรู้ เพื่อนำมาประมวลหาคำตอบหรือข้อสรุปด้วยตนเอง โดยที่ผู้สอนช่วย

อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ในด้านต่างๆ ให้แก่ผู้เรียน เช่น การสืบค้นหาแหล่งความรู้ การศึกษาข้อมูล การวิเคราะห์ การสรุปข้อมูล การอภิปรายโต้แย้งทางวิชาการ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นต้น

11. การเรียนรู้เป็นกิจกรรมทางสังคม (Social Learning) การออกแบบกระบวนการทางสังคมเพื่อให้นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข สนุก และเกิดนิสัยรักการเรียนรู้ เพราะการเรียนรู้ไม่ใช่กิจกรรมส่วนบุคคลที่ห้อยเหงาน่าเบื่อ ไม่ติดทฤษฎี หรือเชื่อตามหนังสือจนเกินไปจนไม่กล้าทดลองวิธีคิดใหม่ๆ ที่อาจจะเหมาะสมต่อนักเรียนของเรา มากกว่าแนวคิดแบบฝรั่ง เราอาจคิดหลักการเรียนรู้ตามแบบของเราที่เหมาะสมต่อบริบทสังคมไทยขึ้นมาใช้เองก็ได้

12. ทักษะความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนการทัศน์ (Cross-cultural Understanding) การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถทำงานและดำรงชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีความแตกต่างหลากหลายได้อย่างไม่แปลกแยก การพัฒนาทักษะนี้จะทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างเกิดผลดีในเรื่อการทะเลาะ เกิดการทำงานในทีมที่แตกต่างหลากหลายอย่างได้ผลดี มีการเคารพความแตกต่างทางวัฒนธรรม ตอบสนองความเห็นและคุณค่าที่แตกต่างอย่างใจกว้าง เพื่อยกระดับความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมสู่การสร้างแนวความคิด วิธีทำงานใหม่ สู่คุณภาพของผลงาน

13. ทักษะอาชีพและทักษะการใช้ชีวิต (Career and Life Skills) การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการปรับตัวและ

ยืดหยุ่น ความคิดริเริ่มและการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและข้ามวัฒนธรรม ความรับผิดชอบและความสามารถผลิตผลงาน ความเป็นผู้นำและรับผิดชอบต่อสังคม

14. การจัดการองค์ความรู้ (Cognitive load management) และการประยุกต์ใช้ความสามารถในการจัดการกับความรู้ และประสบการณ์ที่มีอยู่ในตัวคน และความรู้เด่นชัด นำมาแบ่งปันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และองค์กรด้วยการผสมผสานความสามารถเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสมมีเป้าหมาย เพื่อการพัฒนาคน พัฒนาคนและพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

15. ความสามารถในการใช้เหตุผล (Reasoning Ability) การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล และการแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ที่เป็นอิสระจากความรู้เดิมที่ได้มา การให้เหตุผลเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาองค์ความรู้ เชื่อมโยงความรู้ ประสบการณ์ไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า ข้อมูล/สถานการณ์/สารสนเทศที่เข้ามา เพื่อการตัดสินใจ โดยมีเหตุผลประกอบอย่างสมเหตุสมผล

16. ทักษะการเรียนรู้ที่แท้จริง (Authentic Learning) การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการดำเนินการให้ผู้เรียนทุกคนซึ่งมีความสามารถ และสติปัญญาแตกต่างกันสามารถเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ทุกข้อ โดยผู้สอนวิเคราะห์เนื้อหาสาระและกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้อย่างละเอียด เป็นไปตามลำดับขั้น โดยให้สนองตอบความถนัดที่แตกต่างกันของผู้เรียน

ผู้เรียนได้เรียนในสภาพที่ใกล้เคียงชีวิตจริงที่สุด การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับบริบทหรือสภาพแวดล้อม ในขณะที่เรียนรู้ ห้องเรียนไม่ใช่บริบทที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ในมิติที่ลึก เพราะห้องเรียนไม่เหมือนสภาพในชีวิตจริง การสมมติโจทย์ที่คล้ายจะเกิดในชีวิตจริงก็ได้ความสมจริงเพียงบางส่วน แต่หากไปเรียนในสภาพจริงก็จะได้การเรียนรู้ในมิติที่ลึก และกว้างขวางกว่าสภาพสมมติ

17. การเรียนรู้เชิงกระบวนทัศน์ (Mental model building) การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้ในระดับสร้างกระบวนทัศน์ เป็นการเรียนรู้จากสภาพจริง (Authentic learning) การเรียนรู้วิธีการนำเอาประสบการณ์มาสังสมจนเกิดเป็นกระบวนทัศน์ (หรือความเชื่อ ค่านิยม) และที่สำคัญกว่านั้น คือ การสังสมประสบการณ์ใหม่ นำมาโต้แย้งความเชื่อหรือค่านิยมเดิม ทำให้ละจากความเชื่อเดิม แล้วหันมายึดถือความเชื่อหรือกระบวนทัศน์ใหม่ซึ่งประสบการณ์การเรียนรู้ (Experiential Learning) ที่ได้จากการลงปฏิบัติหรือลองทำ หรือได้จากการเห็นกิจกรรมจริงๆ เป็นปัจจัยสำคัญของการเรียนรู้ (how to learn, how to unlearn/delearn, how to relearn) ทำให้เป็นคนที่มีความคิดเชิงกระบวนทัศน์ชัดเจน และเกิดการเรียนรู้เชิงกระบวนทัศน์ใหม่ได้ แต่การจะมีทักษะหรือความสามารถขนาดนี้ จำต้องมีความสามารถรับรู้ข้อมูลหลักฐานใหม่ๆ และนำมาสังเคราะห์เป็นความรู้เชิงกระบวนทัศน์ใหม่ได้

18. ทักษะการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) การจัดการเรียนรู้ที่

ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงตัวเองอย่างสิ้นเชิง โลกทัศน์วิคิด จิตสำนึกเปลี่ยนใหม่หมด กลายเป็นคนที่เห็น ความเป็นหนึ่งเดียวของทั้งหมด จิตใจเป็นอิสระ เบาสบาย ปลอดโปร่ง มีความสุขอย่างลึกล้ำ มีมิติจิตอันไพศาลต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่ง มีความถ่อมตัว มีสัมพันธภาพใหม่กับคนอื่น และสิ่งอื่น เป็นบุคคลที่สามารถเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้สามารถฝ่า สถานการณ์ที่ยากไปสู่ความสำเร็จได้

19. คุณธรรม จริยธรรม (Ethical Person) การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้เชิงนามธรรม เรียนรู้ซึมซับได้โดยการชวนกัน สมมติและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกันว่าตัวเองเป็น อย่างไรในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น เอาข่าวเรื่องใด เรื่องหนึ่งขึ้นมาคุยกัน ผลัดกันออกความเห็น ว่า พฤติกรรมในข่าวก่อผลดี หรือผลเสียต่อการอยู่ รวมกันเป็นสังคมที่มีสันติสุขอย่างไร

4. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษ

ที่ 21 โดยเน้นทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร ข้อมูลสารสนเทศ และรู้ เท่าทันสื่อ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม ทักษะความ ร่วมมือการทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ ทักษะการ แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ การเขียน และการพิมพ์ การอ่าน และการฟัง การคำนวณ การตั้งคำถาม การเรียนรู้เป็นกิจกรรมทางสังคม ทักษะความ เข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ ทักษะ อาชีพและทักษะการใช้ชีวิต การจัดการองค์ความรู้ และการประยุกต์ใช้ ความสามารถในการใช้เหตุผล ทักษะการเรียนรู้ที่แท้จริง การเรียนรู้เชิงกระบวน ทัศน์ ทักษะการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง และ คุณธรรม จริยธรรม ทักษะเหล่านี้ล้วนเป็น ประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้เรียน ที่ต้องศึกษา ทำความเข้าใจอันจะส่งผลต่อการพัฒนากระบวน การจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยยึดผู้เรียนเป็น ศูนย์กลางรวมไปถึงการใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุผล อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

References

- Churches, A. (2008). *21st Century Pedagogy*. <http://edorigami.wikispaces.com/21st+Century+Pedagogy> (Accessed 30 January 2017).
- Costa, A. and Kallick, B. (2012). *21st Century Learning: Preparing students for complex futures*. <https://www.teachthought.com/the-future-of-learning/21st-century-learning-preparing-students-for-complex-futures/> (Accessed 26 February 2018).
- Dechakup, P. (2017). *Learning in 21st Fourth publishing*. Bangkok : Printing house of Chulalongkorn University.

- Hennessy, J. (2012). *Remodeling our curriculum for 21st Century: Breadth and Depth, and a new emphasis on critical thinking*. <http://alumni.stanford.edu/get/page/magazine/article/> (Accessed 5 February 2017).
- Kiratikara, K. (2015). *Learning skills in the 21st*. <http://www.moe.go.th/websm/2015/mar/082.html> (Accessed 7 February 2018).
- North Central Regional Educational Laboratory and Metiri Group. (2003). *For 21ST century learners*. <http://pict.sdsu.edu/engauge21st.pdf> (Accessed 14 February 2017).
- Office of Education Council. (2014). *Analysis of Thai education in the 21st century*. Bangkok : Office of Education Council.
- Office of Learning and Youth Quality Promotion. (2012). *New Future Skills: How to learn in the 21st Century*. <http://www.qlf.or.th/home/Contents/417> (Accessed 5 February 2018).
- Panich, W. (2012). *The way to create learning for students in the 21st century*. Bangkok : Tathata publication limited.
- Panich, W. (2013). *How Learning Works*. Bangkok : S.R. Printing Mass Product limited.
- Rusbult, C. (2011). *Skills and Strategies for Effective Learning*. <http://www.asa3.org/ASA/education/learn/study-skills.htm> (Accessed 26 February 2018).
- Sinlarat, P., et al. (2018). *Education 4.0 is more than education*. Bangkon : Printing House of Chulalongkorn University.
- Sinthapanon, S. (2015). *Learning management of modern teachers to improve the skills of learners in the 21st century*. Bangkok : 9119 Technical Printing Limited Partnership.
- Sledd, M. (2015). *The 8 Skills Students Must Have For The Future*. <http://www.edudemic.com/new-skills-world-looking/> (Accessed 265 February 2018).
- Stansbury, M. (2011). *Ten skills every student should learn*. <https://www.eschoolnews.com/2011/08/11/ten-skills-every-student-should-learn/> (Accessed 26 February 2018).
- The Glossary of Education Reform. (2016). *21st Century Skill*. <http://edglossary.org/21st-century-skills/> (Accessed 6 February 2017).
- Trilling, B. and Fadel, C. (2009). *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*. San Francisco, CA : Jossey-Bass.

การบริหารผลการปฏิบัติงานสู่ผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติราชการ*

The Performance Management for Successful Performance Commitment

ศุภิสรา บัวงาม

Supisara Buangam

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Thailand

E-mail: bhubhan2009@hotmail.com

บทคัดย่อ

การบริหารผลการปฏิบัติงาน เป็นกระบวนการในการสร้างสภาพแวดล้อมและวิธีการในการทำงาน ที่สนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การสร้างผลผลิตและผลการปฏิบัติงานที่สูงขึ้นและการสร้างความชัดเจนในผลการปฏิบัติงานโดยให้ความสำคัญสอดคล้องกับเป้าหมายการปฏิบัติงานในระดับองค์กร จากคำจำกัดความและความหมายของกระบวนการบริหารผลการปฏิบัติงาน จะเห็นได้ว่าระบบบริหารผลการปฏิบัติงาน ให้ความสำคัญกับกระบวนการที่เกี่ยวข้องทั้งหมดที่มีความต่อเนื่องและสอดคล้องกัน มิได้มุ่งเน้นแต่เพียงเรื่องการประเมินผลการปฏิบัติงานหรือการวัดผลงานในตอนท้ายที่สุดเท่านั้น โดยเริ่มตั้งแต่การวางแผนการปฏิบัติงาน การพัฒนาผลการปฏิบัติงาน การติดตามผลการปฏิบัติงานและการประเมินผลการปฏิบัติงาน

การบริหารผลการปฏิบัติงาน หากนำมาปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่องแล้วจะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติราชการ คือ ประสิทธิภาพประสิทธิผลของผลการปฏิบัติงานที่เพิ่มพูนขึ้น การปฏิบัติงานของคนในองค์กรชัดเจนและมุ่งไปในทิศทางเดียวกัน มีการสื่อสารภายในองค์กรที่ทั่วถึงทุกทิศทาง เกิดการพัฒนาผลการปฏิบัติงาน การวัดผลการปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรมโปร่งใส สามารถสะท้อนคุณลักษณะของตัวงานและคุณค่าของผลการปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม นอกจากนี้ผลของการประเมินผลการปฏิบัติงานยังสามารถเอาไปใช้ประโยชน์ในงานบริหารบุคคลด้านอื่นๆ

คำสำคัญ: การบริหาร; การปฏิบัติงาน; ผลสัมฤทธิ์

*ได้รับบทความ: 11 มกราคม 2562; แก้ไขบทความ: 27 เมษายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 19 มิถุนายน 2563

Received: January 11, 2019; Revised: April 27, 2020; Accepted: June 19, 2020

Abstract

Performance Management is the process of creating a work environment that is conducive to the performance of the workforce. The goal is to increase productivity and performance, and to clarify performance by aligning with organizational goals. The definition and meaning of the performance management process. It can be seen that the performance management system. Focus on all relevant processes that are consistent and consistent. It does not focus solely on performance evaluation or performance measurement. At the end only From the operational planning. Performance Development Performance monitoring and performance appraisal.

Performance Management, if implemented seriously and continuously, will lead to the achievement of the performance of the efficiency, the effectiveness of the performance increase. The performance of people in the organization is clear and in the same direction. Communicate within the organization in all directions. Development of performance. Transparent performance measurement In addition, the results of the performance appraisal can also be used in other management tasks.

Keywords: Management; Performance; Successful

1. บทนำ

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 วางหลักการปฏิบัติราชการว่าต้องเป็นไปเพื่อผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจภาครัฐ ความมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า โดยมาตรา 76 กำหนดให้ผู้บังคับบัญชา มีหน้าที่ประเมินผลการปฏิบัติราชการของผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาแต่งตั้ง และเลื่อนขั้นเงินเดือน รวมถึงการพัฒนาและเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ การบริหารผลการปฏิบัติงานเป็นผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการติดต่อสื่อสาร 2 ทาง ภายใต้ความเชื่อในลักษณะความเท่าเทียมกันของหุ้นส่วน

(Partnership) โดยแสดงให้เห็นถึงข้อตกลงร่วมกันระหว่างงานและความคาดหวัง อันจะนำไปสู่วิธีการที่จะทำให้พนักงานบรรลุเป้าหมายการทำงาน มีวิธีการทำงานที่ถูกต้องเหมาะสมและเป็นการสร้างความสัมพันธ์ร่วมกันทั้งสองฝ่ายในการที่จะช่วยปรับปรุงและพัฒนาการทำงานให้ดีขึ้น รวมทั้งเป็นการกำหนดตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานและค้นหาวิธีการแก้ไขอุปสรรคที่ขัดขวางการทำงาน และเมื่อกระบวนการข้างต้นได้เกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์จะทำให้องค์กรมีผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และอยู่บนพื้นฐานของ

การบริหารทรัพยากรต่างๆที่องค์การมีอยู่อย่างคุ้มค่า และพร้อมที่จะรับมือกับความเปลี่ยนแปลงอันอาจเกิดขึ้นในอนาคตได้เป็นอย่างดีการบริหารผลการปฏิบัติงานที่ดีย่อมส่งผลให้บุคลากรภายในหน่วยงานเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายโดยไม่คิดที่จะหลีกเลี่ยงงาน บุคลากรจะมีแรงกระตุ้นที่จะปฏิบัติงานที่ตนเองรับผิดชอบให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งจะต้องอาศัยระยะเวลา ขั้นตอน และปัจจัยในการบริหารผลการปฏิบัติงานที่เกิดผลสัมฤทธิ์ (The Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560)

การบริหารผลการปฏิบัติงานสู่ผลสัมฤทธิ์ตามคำรับรองการปฏิบัติราชการ มีที่มาจากมาตรา 12 แห่งพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พุทธศักราช 2542 (พระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พุทธศักราช 2542) ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2534 มาตรา 3/1 ได้วางระบบการปฏิบัติราชการแนวใหม่ที่มีความสำคัญในการสร้างความรับผิดชอบของผู้บริหารงาน เพื่อที่จะกำกับการปฏิบัติราชการให้ประสบความสำเร็จและเกิดผลสัมฤทธิ์ของงาน จึงบัญญัติให้มีการจัดทำความตกลงที่เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อแสดงความรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการ (Royal Decree on Principles and Procedures for Good Government Affairs, B.E. 2542)

การบริหารผลการปฏิบัติงานสู่ผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติราชการ คือ กระบวนการบริหารแบบ

บูรณาการ ซึ่งเชื่อมโยงการวางแผนยุทธศาสตร์และเป้าหมายขององค์กร การพัฒนา การติดตาม การประเมินผลการปฏิบัติงานไว้ด้วยกันอย่างเป็นระบบ มีกระบวนการร่วมกันระหว่างฝ่ายบริหาร หัวหน้าทีมงาน และบุคลากรแต่ละคนในการบริหารเพื่อให้ได้ผลการปฏิบัติงานที่สนองตอบต่อเป้าหมาย และทิศทางขององค์กร เน้นการบริหารโดยข้อตกลง (Contract) มากกว่าการบริหารโดยคำสั่ง (Command) และเน้นพันธะความรับผิดชอบร่วมกันของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งหมด มีกระบวนการสื่อสารอย่างต่อเนื่องระหว่างผู้ปฏิบัติกับผู้บังคับบัญชา ในเรื่องกำหนดความคาดหวังที่ชัดเจน และทำความเข้าใจในเรื่องต่างๆ เช่น หน้าที่สำคัญที่ผู้ปฏิบัติแต่ละคนต้องทำงานของผู้ปฏิบัติงานนั้นมีส่วนสนับสนุนเป้าหมายขององค์กรอย่างไร ผู้ปฏิบัติงานและผู้บังคับบัญชาจะทำงานร่วมกันเพื่อรักษาระดับ ปรับปรุง พัฒนางาน ให้บรรลุผลตามคำรับรองการปฏิบัติราชการและเป้าหมายขององค์กรได้อย่างเกิดผลสัมฤทธิ์

2. ความหมายของการบริหารผลการปฏิบัติงาน

การบริหารผลการปฏิบัติงาน หมายถึง การบริหารแบบบูรณาการที่มุ่งเน้นผลการปฏิบัติงานของบุคคลในองค์กร เพื่อให้้องค์กรบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยการสร้างสภาพแวดล้อม และวิธีการทำงานที่สนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การสร้างผลผลิตและผลการปฏิบัติงานที่สูงขึ้นและสร้างความชัดเจนในผลการปฏิบัติงานให้มีความสอดคล้องกับเป้าหมาย

การปฏิบัติงานในระดับองค์กร การนำระบบการบริหารผลการปฏิบัติงานมาใช้ในระบบข้าราชการพลเรือนของไทยเกิดขึ้นจากเจตนารมณ์ของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนที่ต้องการพัฒนาระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานในระดับบุคคลของข้าราชการพลเรือน โดยมุ่งให้เห็นความสำคัญของข้าราชการทุกระดับที่มีต่อความสำเร็จขององค์กร สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน จึงศึกษาวิเคราะห์และพัฒนาระบบการบริหารผลการปฏิบัติราชการขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากระบบการบริหารผลการปฏิบัติงานเป็นเครื่องมือในการบริหารองค์กรที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการทำงานโดยสมบูรณ์ ตั้งแต่เริ่มงานจนสำเร็จ มิใช่เน้นแค่เรื่องการประเมินเท่านั้น ดังนั้นระบบบริหารผลการปฏิบัติงานที่สมบูรณ์จึงสร้างเสริมประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรและเกิดความสอดคล้องกันในทุกระดับเป้าหมายขององค์กร (Office of the Civil Service Commission, 2009)

สรุปได้ว่า การบริหารผลการปฏิบัติงานเป็นกระบวนการดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อผลักดันให้ผลการปฏิบัติราชการของส่วนราชการบรรลุเป้าหมาย โดยการเชื่อมโยงเป้าหมายผลการปฏิบัติราชการในระดับองค์กร หน่วยงานและบุคคลเข้าด้วยกันโดยผ่านกระบวนการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน การพัฒนาผู้ปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม การติดตามผลการปฏิบัติราชการอย่างต่อเนื่อง การประเมินผลการปฏิบัติราชการที่สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนด และมีการนำผลการประเมินไปใช้ประกอบการพิจารณาตอบแทน

ความดี ความชอบแก่ผู้ปฏิบัติงาน

3. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารผลการปฏิบัติงาน

การพัฒนาระบบบริหารผลการปฏิบัติงานเกิดจากเจตนารมณ์ของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ที่จะปรับระบบประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อให้สามารถวัดและประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการได้อย่างจริงจังมากขึ้น สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน จึงได้ศึกษาวิเคราะห์หาแนวทางการปรับปรุงพัฒนาระบบประเมินผลการปฏิบัติงานโดยเริ่มจากการขอความร่วมมือจากส่วนราชการมาร่วมให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งปัญหาที่พบมีมากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความไม่ชัดเจนในการประเมิน ความยุติธรรมในการประเมิน คุณธรรมและทักษะของผู้ประเมินการใช้ความรู้สึกส่วนตัวในการประเมิน เกิดการประเมินเพียงด้านเดียวจากหัวหน้าหรือบางกรณีก็เป็นการประเมินแบบปรองดองเพื่อไม่ต้องทำให้เกิดความขัดแย้ง ประเมินตามระเบียบไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ ความเข้าใจในแบบประเมินและวิธีการประเมินที่ไม่ตรงกันของผู้ประเมินและผู้ถูกประเมิน การประเมินไม่ก่อให้เกิดการพัฒนา ปัญหาเหล่านี้ทำให้เกิดการใช้แบบประเมินไม่ตรงกับวัตถุประสงค์หรือที่แย่ไปกว่านั้นคือมีแล้วไม่ใช้ ซึ่งสาเหตุของปัญหาเหล่านี้สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งจากตัวระบบประเมินเอง เครื่องมือ และ/หรือผู้ใช้

ดังนั้น เป้าหมายของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ในการพัฒนาและนำระบบใหม่มาใช้ในส่วนราชการ ได้แก่ การพัฒนา

ระบบและเครื่องมือที่สะท้อนความเป็นจริงและเอื้อประโยชน์แก่ผู้ใช้ และการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้ใช้คือผู้ประเมินและผู้ถูกประเมิน ซึ่งผู้ใช้ถือได้ว่าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญมากที่สุดเพราะระบบใดไม่ว่าจะดีหรือสมบูรณ์เพียงใด หากผู้ใช้ขาดความรู้ความเข้าใจและการยอมรับที่จะปรับเปลี่ยน ระบบและเครื่องมือคงจะไม่มีคุณค่าประโยชน์อะไร

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ได้พัฒนาระบบบริหารผลการปฏิบัติงาน (Performance Management) หรือที่เรียกกันติดปากว่าระบบ PM ขึ้นเพื่อให้ระบบนี้เป็นเครื่องมือในการบริหารผลการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร คำถามที่เกิดขึ้นก็คือแล้วการปรับปรุงพัฒนาระบบประเมินผลการปฏิบัติงานไปเกี่ยวกับระบบ PM คำตอบสั้นๆ ง่ายๆ ก็คือระบบประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของระบบ PM ดังนั้นเวลาที่เรารู้สึกว่า ระบบบริหารผลการปฏิบัติงาน หรือ ระบบ PM นี้ เรามักตีความว่าระบบ PM คือระบบประเมินใหม่ที่สำนักงาน ก.พ. จะนำมาให้ใช้ ความคิดนี้ก็ถูกต้องแต่ก็ไม่ทั้งหมด

ระบบการบริหารผลการปฏิบัติงาน หมายถึง กระบวนการดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อผลักดันให้ผลการปฏิบัติราชการของส่วนราชการบรรลุเป้าหมาย โดยการเชื่อมโยงเป้าหมายผลการปฏิบัติราชการในระดับองค์กร หน่วยงาน และระดับบุคคลเข้าด้วยกัน ซึ่งตั้งอยู่บนฐานกระบวนการความต่อเนื่อง ตั้งแต่การวางแผนการปฏิบัติงานที่จะต้องทำให้ชัดเจน และสอดคล้องกับ

ทิศทางตามยุทธศาสตร์ขององค์กร การติดตามผลการปฏิบัติงานเพื่อให้ผู้บังคับบัญชากำกับ ดูแล ให้คำปรึกษาแก่ผู้ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องการพัฒนาผลการปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานได้ดียิ่งขึ้น การประเมินผลการปฏิบัติราชการเพื่อวัดความสำเร็จของงาน โดยเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ตั้งแต่แรก และการนำผลที่ได้จากการประเมินไปประกอบการพิจารณาตอบแทนความดีความชอบแก่ผู้ปฏิบัติงาน

นอกจากนี้ ระบบการบริหารผลการปฏิบัติงานยังเป็นกระบวนการที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ปฏิบัติงานในการผลักดันผลการปฏิบัติราชการให้สูงขึ้นและสอดคล้องกับทิศทาง เป้าหมาย ผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของส่วนราชการ โดยมีการนำตัวชี้วัดผลงานหลัก (Key Performance Indicators - KPIs) มาใช้เป็นเครื่องมือกำหนดเป้าหมายการทำงานของบุคคลร่วมกัน ซึ่งผู้บังคับบัญชาสามารถติดตามผลการปฏิบัติงาน หาแนวทางในการพัฒนาผู้ปฏิบัติงาน และประเมินผลการปฏิบัติงานตามตัวชี้วัดผลงานหลักที่กำหนดนั้นๆ เพื่อจะได้ให้สิ่งจูงใจสำหรับการเสริมสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานที่มีผลการปฏิบัติราชการดี เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ

กระบวนการบริหารผลการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

1. ขั้นตอนการวางแผน เป็นขั้นตอนในช่วงต้นรอบการประเมินที่ผู้บังคับบัญชาหรือผู้ประเมินจะได้มีการมอบหมายงานให้แก่ผู้รับการประเมิน และร่วมกับผู้รับการประเมินวางแผนการปฏิบัติราชการ พร้อมทั้งกำหนดเป้าหมายผลการ

ปฏิบัติราชการร่วมกันในลักษณะตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายที่เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ของงานที่คาดหวังในรอบการประเมินนั้นๆ ทั้งนี้ สามารถปรับเปลี่ยนตามเป้าหมายและแผนงานของหน่วยงานหรือส่วนราชการได้ตามความจำเป็น

2. ขั้นตอนการติดตาม เป็นขั้นตอนในระหว่างรอบการประเมินที่ผู้บังคับบัญชาจะทำการติดตามความก้าวหน้าในการปฏิบัติราชการเพื่อกำกับดูแลการทำงานให้ได้ตามเป้าหมาย ทำให้ทราบและแก้ไขปัญหาคือข้อขัดข้องต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการทำงาน อันจะทำให้ผลการปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกัน

3. ขั้นตอนการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่เป็นผลที่ได้จากการติดตามผลการทำงาน และเป็นการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาว่างานที่ทำอยู่นั้นต้องมีการปรับปรุงหรือพัฒนาการทำงานอย่างไร และยังเป็นขั้นตอนที่สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาผู้ปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับสภาพการทำงานอีกด้วย

4. ขั้นตอนการประเมินผลการปฏิบัติราชการ เป็นขั้นตอนในช่วงสิ้นรอบการประเมินเพื่อตรวจสอบความสำเร็จของงานอันเป็นผลมาจากการปฏิบัติงานของผู้รับการประเมินรายนั้นๆ ว่าผลการปฏิบัติราชการในระหว่างรอบการประเมินเป็นไปตามผลสัมฤทธิ์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ตามตัวชี้วัดผลงานหลัก (KPIs) ที่ได้กำหนดไว้ตั้งแต่ต้นรอบการประเมินหรือไม่เพียงใดตามเกณฑ์มาตรฐานผลงานที่ผู้ประเมินและผู้รับการประเมินร่วมกันกำหนด

5. ขั้นตอนการให้สิ่งจูงใจ เป็นขั้นตอนที่นำผลการประเมินในขั้นตอนการประเมินผลการปฏิบัติราชการ มาพิจารณาให้สิ่งตอบแทนแก่บุคคลที่ได้มีการทุ่มเทการทำงานและได้ผลงานที่ดีเกิดขึ้นแก่หน่วยงานหรือส่วนราชการจากกระบวนการในระบบการบริหารผลการปฏิบัติงานในส่วนราชการตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ก.พ. ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการให้เหมาะสมกับการปฏิบัติ

หน้าที่ของข้าราชการในส่วนราชการที่เรียกว่า หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินผลการปฏิบัติราชการ โดยมีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อเป็นเครื่องมือของฝ่ายบริหารในการกำกับติดตามเพื่อให้ส่วนราชการและจังหวัดสามารถบรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ และวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

2. เพื่อให้ผู้บังคับบัญชานำผลการประเมินการปฏิบัติราชการไปใช้ประกอบการพิจารณาเลื่อนเงินเดือนและการให้เงินรางวัลประจำปีแก่ข้าราชการพลเรือนสามัญตามหลักการของระบบคุณธรรม อันจะเป็นการสร้างขวัญกำลังใจและแรงจูงใจในการพัฒนาผลงานของข้าราชการ หลักการของการประเมินผลการปฏิบัติราชการตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินผล

4. ความสำคัญของการบริหารผลการปฏิบัติราชการ

การบริหารผลการปฏิบัติงานเป็นกลยุทธ์หนึ่งของการบริหารทรัพยากรบุคคลที่เน้นความ

สำคัญของการมีส่วนร่วมระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ปฏิบัติงาน เพื่อผลักดันผลการปฏิบัติงานให้สูงขึ้น จึงนับว่ามีความสำคัญและเป็นประโยชน์ทั้งต่อส่วนราชการและผู้ปฏิบัติงานเป็นอย่างยิ่ง สรุปได้ดังนี้

1. ประโยชน์ต่อส่วนราชการ

1.1 การปฏิบัติราชการของผู้ปฏิบัติงานทุกระดับสอดคล้องกับทิศทางและเป้าหมายของส่วนราชการ

1.2 การบริหารผลการปฏิบัติราชการเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่จะช่วยผลักดันให้ผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ ทำงานเพื่อผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของส่วนราชการ

1.3 การนำตัวชี้วัดผลงานหลัก (Key Performance Indicator หรือที่เรียกโดยย่อว่า KPI) มาใช้เป็นเครื่องมือกำหนดเป้าหมายผลการปฏิบัติงานระดับองค์กร ทำให้ผู้บริหารสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลผลการปฏิบัติงานเพื่อนำมาสร้างเป็นข้อมูลฐาน (Baseline) สำหรับการเทียบเคียง (Benchmark) เพื่อปรับปรุงการปฏิบัติราชการของส่วนราชการในอนาคต

2. ประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติงาน

2.1 การกำหนดให้มีการวางแผนปฏิบัติราชการเป็นรายบุคคล นอกจากช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนรับทราบเป้าหมายผลการปฏิบัติราชการของตนอย่างชัดเจนตั้งแต่ต้นรอบการประเมินแล้ว ยังช่วยให้เห็นภาพความเชื่อมโยงของงานที่ตนรับผิดชอบกับผลสำเร็จขององค์กรได้ชัดเจนขึ้นอีกด้วย

2.2 ผู้ปฏิบัติงานจะได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมและตรงความต้องการของแต่ละ

บุคคลมากขึ้น เนื่องจากกระบวนการบริหารผลการปฏิบัติราชการกำหนดไว้ว่าต้องมีการติดตามผลการปฏิบัติราชการเป็นรายบุคคลเพื่อแก้ปัญหาข้อขัดข้องในการทำงาน อันจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนแนวทาง/วิธีการปฏิบัติงาน และการพัฒนาตัวผู้ปฏิบัติงานให้สามารถทำงานมุ่งเป้าสู่ความสำเร็จขององค์กรได้ดียิ่งขึ้น

2.3 การประเมินผลการปฏิบัติราชการจะมีความชัดเจนและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น เพราะสิ่งที่ประเมินมาจากเป้าหมายของงานที่มีการมอบหมายกันไว้อย่างเป็นทางการ และผู้รับการประเมินจะได้รับทราบแล้วตั้งแต่ต้นรอบการประเมิน (Office of the Civil Service Commission, 2008 : 1-2)

5. กระบวนการบริหารผลการปฏิบัติราชการ

กระบวนการบริหารผลการปฏิบัติราชการประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การวางแผน และการกำหนดเป้าหมายผลการปฏิบัติราชการ 2) การติดตาม 3) การพัฒนา 4) การประเมินผลการปฏิบัติราชการ และ 5) การให้รางวัล

1. การวางแผนและการกำหนดเป้าหมายผลการปฏิบัติราชการ เป็นการกำหนดผลสำเร็จของงานและเป้าหมายที่องค์กรคาดหวังจากผู้ปฏิบัติงานและหน่วยงานระดับต่างๆ ซึ่งผลสำเร็จของงานโดยรวมของผู้ปฏิบัติงานทุกระดับจะส่งผลต่อความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร

ในขั้นตอนแรกนี้ผู้บังคับบัญชาและผู้ปฏิบัติงานจะร่วมกันวางแผนและกำหนดขั้นตอน/วิธีการปฏิบัติราชการ เพื่อให้ทั้งสองฝ่าย

เข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับเป้าหมายขององค์กรว่าจะต้องทำอะไรให้สำเร็จในเวลาใด เหตุใดจึงต้องทำสิ่งเหล่านั้น และผลสำเร็จที่คาดหวังควรคุณภาพอย่างไร

การวางแผนและการกำหนดเป้าหมายผลการปฏิบัติราชการ อาจดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้ 1) กำหนดปัจจัยชี้วัดผลสำเร็จของงาน รวมทั้งมาตรฐานผลงานที่สามารถวัดประเมินเข้าใจ ตรวจสอบได้ มีความเที่ยงธรรม และสามารถปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จได้จริง 2) กำหนดผลงานพื้นฐานที่ผู้ปฏิบัติงานต้องทำให้สำเร็จ 3) กำหนดแผนปฏิบัติราชการรายบุคคลที่ยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนตามเป้าหมายและแผนงานขององค์กรได้เมื่อจำเป็น โดยผู้บังคับบัญชาสามารถนำแผนปฏิบัติราชการรายบุคคลนี้มาใช้อ้างอิงประกอบการติดตามการปฏิบัติงานเป็นระยะๆ ได้

2. การติดตาม การปฏิบัติราชการตามแผนงาน/โครงการ/งานต่างๆ จำเป็นต้องมีการติดตามความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง เพื่อประเมินผลสำเร็จของงานในแต่ละช่วงเวลาว่าสอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งนี้ นอกจากเพื่อเป็นการประเมินแนวโน้มความเป็นไปได้ของความสำเร็จของการปฏิบัติราชการแล้ว ยังเป็นการทำความเข้าใจปัญหาข้อขัดข้องต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น และต้องการการปรับเปลี่ยนแนววิธีการดำเนินงาน เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย

แม้การติดตามผลการปฏิบัติราชการอาจใช้การประชุมเพื่อพิจารณาความก้าวหน้าอย่างเป็นทางการหรืออาจใช้การติดตามอย่างไม่เป็นทางการก็ได้ แต่สิ่งสำคัญก็คือการที่ผู้บังคับบัญชาต้อง

ดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดรอบการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลงานกับเป้าหมายเป็นระยะๆ หากพบสถานการณ์ที่อาจส่งผลให้การปฏิบัติราชการไม่บรรลุเป้าหมายก็จะช่วยแก้ไขปัญหายอย่างทันท่วงที เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติงานได้ผลตามเป้าหมายที่กำหนดภายในรอบการประเมินนั้น

3. การพัฒนา ผลที่ได้จากการติดตามผลการปฏิบัติราชการในขั้นตอนที่ผ่านมา จะช่วยให้ผู้บังคับบัญชาได้รับทราบข้อมูลสำคัญ 2 ส่วน คือ 1) ผลสัมฤทธิ์ของงาน อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความคืบหน้าของเนื้องานว่าผู้ปฏิบัติงานได้ดำเนินการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ดีเพียงไร 2) พฤติกรรมการปฏิบัติราชการ เป็นการพิจารณาว่าในการปฏิบัติงานนั้น ผู้ปฏิบัติงานได้แสดงพฤติกรรมที่คาดหวังมากน้อยเพียงไร

ดังนั้น การพัฒนาจึงหมายถึงรวมทั้งการพัฒนางานและการพัฒนาผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งผู้บังคับบัญชาจะต้องพิจารณาข้อมูลทั้งสองส่วนร่วมกันเพื่อนำไปใช้เป็นหลักในการกำหนดแนวทางการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพการทำงานและตัวบุคคลผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้ผลสัมฤทธิ์ของงานตามเป้าหมายองค์กรเกิดขึ้นได้จริง

4. การประเมินผลการปฏิบัติราชการ หมายถึง การประเมินความสำเร็จของงานอันเป็นผลมาจากการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานตลอดรอบการประเมินด้วยวิธีการที่องค์กรกำหนด โดยเปรียบเทียบผลงานกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนการปฏิบัติราชการ ตามเกณฑ์มาตรฐานผลงานที่ผู้บังคับบัญชาและผู้ปฏิบัติงานกำหนดร่วมกัน

ไว้ตั้งแต่ต้นรอบการประเมิน

การประเมินผลการปฏิบัติราชการเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารผลการปฏิบัติราชการซึ่งเป็นวงจรที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยการประเมินเป็นการวัดผลสำเร็จของงานในช่วงเวลาที่กำหนดไว้แน่ชัด เพื่อเปรียบเทียบผลสำเร็จของงานกับเป้าหมายในการปฏิบัติราชการของแต่ละบุคคลหรือขององค์กรว่าเป็นอย่างไร

5. การให้รางวัลตามแนวทางการบริหารผลการปฏิบัติราชการ ได้แก่ การให้สิ่งตอบแทนแก่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ปฏิบัติราชการได้ผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตกลงร่วมกัน เพื่อจูงใจให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลดังกล่าวทุ่มเทในการทำงานเพื่อให้ได้ผลงานที่ดีต่อไป และจูงใจให้บุคคลอื่นได้เห็นว่าผู้ที่ตั้งใจปฏิบัติงานจนมีผลการปฏิบัติราชการออกมาดีก็จะได้รับรางวัลเป็นสิ่งตอบแทน และจะเกิดแรงจูงใจในการพัฒนาผลการปฏิบัติราชการตนเองให้ดีขึ้นในอนาคต

หลักสำคัญของการให้รางวัล คือ รางวัลนั้นจะต้องทำให้ผู้รับรู้สักรู้ว่าตนเองได้รับการปฏิบัติที่พิเศษแตกต่างจากผู้อื่นที่ไม่ได้รับรางวัล และรางวัลนั้นมีคุณค่าพอเหมาะสมกับสิ่งที่ตนเองเสียสละไปเพื่อให้ได้รางวัลนั้นมา เช่น การอุทิศเวลาส่วนตัวทำงานนอกเวลาราชการเพื่อให้งานสำเร็จ เป็นต้น

โดยรางวัลที่ผู้บังคับบัญชาสามารถมอบให้แก่ผู้ปฏิบัติงานที่มีผลงานและพฤติกรรมที่ดีอาจเป็นได้ทั้งรางวัลที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตัวอย่างรางวัลอย่างเป็นทางการ เช่น การพิจารณาให้ได้รับการเลื่อนเงินเดือนในอัตราที่สูงเป็นพิเศษ

เป็นต้น ส่วนตัวอย่างของรางวัลที่ไม่เป็นทางการ เช่น การกล่าวชมเชยผู้มีพฤติกรรมในการทำงานที่พึงประสงค์ เป็นต้น

6. ขอบเขตของระบบการบริหารผลการปฏิบัติราชการ

การบริหารผลการปฏิบัติราชการ แม้จะเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การติดตาม การพัฒนา การประเมิน และการให้รางวัล แต่เนื่องจากระบบการบริหารผลการปฏิบัติราชการในราชการพลเรือนไทยยังเป็นเรื่องค่อนข้างใหม่ ดังนั้น จะเน้นการอธิบายเกี่ยวกับการประเมินผลการปฏิบัติราชการสำคัญ

ดังนั้น สำหรับการให้รางวัลเพื่อตอบแทนผลสำเร็จในการปฏิบัติราชการตามระบบการบริหารผลการปฏิบัติราชการ จะให้ความสำคัญกับการนำผลการประเมินผลการปฏิบัติราชการไปใช้ประกอบการเลื่อนเงินเดือน อันเป็นการดำเนินการตามมาตรา 76 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช 2551 ที่กำหนดความในวรรคหนึ่งว่า ให้ผู้บังคับบัญชามีหน้าที่ประเมินผลการปฏิบัติราชการของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาแต่งตั้งและการเลื่อนเงินเดือน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนกำหนด

7. การประยุกต์ใช้การบริหารผลการปฏิบัติงาน

การบริหารผลการปฏิบัติงานสู่ผลสัมฤทธิ์ การปฏิบัติราชการของก ก็เพื่อให้การบริหารงานประสบความสำเร็จนั้น ประกอบไปด้วย เงิน

(money) วัตถุดิบ (materials) เครื่องจักรหรืออุปกรณ์ (machine or equipment) และแรงงานหรือคน (man) องค์ความรู้ในการบริหารงานในยุคต้นๆ ของการพัฒนาการบริหารงานสมัยใหม่จะคิดถึงองค์ประกอบสำคัญดังกล่าว เพื่อพิจารณากำหนดเป้าหมายขององค์กร ว่าจะมีทิศทางหรือแนวทางในการบริหารองค์กรอย่างไร แต่ต่อมามีการพัฒนากระบวนการบริหารงาน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงขององค์กรตามโลกาภิวัตน์ที่มีการแข่งขันสูง จึงมีการสร้างระบบการบริหารงานที่เน้นคนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งปรับปรุงและพัฒนาระบบการบริหารงานสมัยใหม่เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายขึ้น จึงได้มีแนวความคิดในการบริหารคนหรือทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรของตน เพื่อความสำเร็จและบรรลุผลสำเร็จ โดยให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ หรือนวัตกรรมใหม่ๆ ที่เข้ามาสนับสนุนการบริหารงานขององค์กร เพราะเนื่องจากประเทศไทยต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นที่สำคัญของสังคมไทยหรือองค์กรต้องให้ความสนใจ เพราะว่าการบริหารจัดการจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเนื่องจากโลกในอนาคตเป็นโลกที่ทำงานในสิ่งแวดล้อมที่เป็นพลวัตรมากขึ้น การแข่งขันจะมีอัตราที่สูงขึ้น และเป็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของความคาดหวังทางสังคมเพิ่มขึ้น และจะกดดันเรียกร้องในองค์กร มีการปรับตัวเพื่อแสวงหาแนวทางในการบริหารจัดการองค์กรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะการพยายามให้เกิด การมีส่วนร่วม (Participation) มากขึ้นการให้อำนาจ (Empowerment) การเข้าไปเกี่ยวข้อง

(Involvement) การทำงานเป็นทีม (Teamwork) ทั้งหมดจะต้องพัฒนาไปพร้อมๆ กัน โดยผ่านกระบวนการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความมั่นใจจาก องค์ประกอบสำคัญข้างต้นคือ บุคคล เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการหรือกระบวนการทางการบริหาร (Administration) นักวิชาการชื่อ Luther Gulicks และคณะ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารที่เรียกว่า “POSDCORB” ไว้ 7 ประการ คือ

1. การวางแผนงาน (Planning) หมายถึง องค์กรควรจะกำหนดแผนงานกิจการ เพื่อให้หมู่สมาชิก หรือบุคลากรในองค์กรมีทิศทางในการปฏิบัติงานหรือทำงานร่วมกันอย่างกลมกลืนไปในทางเดียวกัน

2. การจัดองค์การ (Organizing) คือ การจัดการโครงสร้างองค์กรให้มีสายบังคับบัญชาที่ชัดเจน การเชื่อมสายบังคับบัญชาให้แน่นแฟ้น และมีความจงรักภักดีต่อองค์กรเพื่อสนับสนุนนโยบายของผู้บริหารในระดับสูงเป็นอย่างดี

3. การบริหารงานบุคคล (Staffing) การส่งเสริมและพัฒนากิจการทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์กร

4. การวินิจฉัยสั่งการ (Directing) องค์กรต้องมีการวินิจฉัยสั่งการที่รวดเร็วแม่นยำ รวมทั้งข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจของผู้บริหารองค์กรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร

5. การประสานงาน (Co-coordinating) เป็นการประสานงานในเชิงระบบในองค์กรหรือ

นอกระบบนอกองค์กร เพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินกิจการอย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามนโยบายและวัตถุประสงค์ขององค์กร เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ทั้งในองค์กรและ นอกองค์กร

6. การเสนอรายงาน (Reporting) องค์กรจะต้องมีการตรวจสอบข้อมูลผลการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ การรายงานข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ และเป็นข้อมูลที่เป็นมาตรฐานเที่ยงตรง มีมาตรวัด รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาสนับสนุนข้อมูลจะทำให้การบริหารองค์กรได้อย่างแม่นยำ รวดเร็วต่อผู้บริหาร

7. การจัดทำงบประมาณ (Budgeting) องค์กรควรจัดทำระบบบัญชี และงบประมาณเป็นแบบมาตรฐาน ซึ่งสามารถตรวจสอบระบบบัญชี (Balance Sheet) ได้อย่างมีระบบในการบริหารงานองค์กร (Chokwatana, 2006 : 6)

ดังนั้น กระบวนการบริหาร POSDCORB เป็นการสร้างกลไกและโครงสร้างให้กับองค์กร และบุคลากรให้มีความชำนาญต่างกันให้อยู่ในกลุ่มงานที่เหมาะสมกับองค์กร บุคลากรรู้หน้าที่และผู้บริหารสามารถบริหารสั่งการได้อย่างมีประสิทธิภาพกำหนดแผนวางกรอบการทำงานให้องค์กรใช้เป็นแนวทางในการบริหาร ส่งเสริมการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกันภายในองค์กร

8. สรุป

หลักการบริหารงานสมัยใหม่ จำเป็นต้องอาศัยวิทยาการด้านการจัดการบริหารเข้ามาสนับสนุนองค์กร เพื่อเสริมพลังการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล พัฒนาทรัพยากรมนุษย์

(บุคคล) ขององค์กรอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ รวมทั้งใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาสนับสนุน ด้านฐานข้อมูล การสร้างบุคลากรในองค์กรให้มีความสามารถ ในการบริหารผลการปฏิบัติงานสู่ผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติราชการ จะต้องมีการตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ การสร้างความเป็นธรรม ความเสมอภาคในองค์กร การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ มีการประสานประโยชน์ สร้างความร่วมมือ การกระจายอำนาจที่เหมาะสม จะเป็นแนวทางในการบริหารจัดการสมัยใหม่เพื่อนำองค์กรเข้าสู่โลกาภิวัตน์และความได้เปรียบในเชิงแข่งขันของระบบทุนนิยมในปัจจุบันซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

ดังนั้น การบริหารผลการปฏิบัติงานจึงเป็นกระบวนการในการสร้างสภาพแวดล้อมและวิธีการในการทำงานที่สนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การสร้างผลผลิตและผลการปฏิบัติงานที่สูงขึ้นและการสร้างความชัดเจนในผลการปฏิบัติงานโดยให้มีความสอดคล้องกับเป้าหมายการปฏิบัติงานในระดับองค์กรจากคำจำกัดความและความหมายของกระบวนการบริหารผลการปฏิบัติงาน จะเห็นได้ว่าระบบบริหารผลการปฏิบัติงาน ให้ความสำคัญกับกระบวนการที่เกี่ยวข้องทั้งหมดที่มีความต่อเนื่องและสอดคล้องกัน มิได้มุ่งเน้นแต่เพียงเรื่องการประเมินผลการปฏิบัติงาน หรือการวัดผลงานใน ตอนท้ายที่สุดเท่านั้น โดยเริ่มตั้งแต่การวางแผนการปฏิบัติงาน การพัฒนาผลการปฏิบัติงาน การติดตามผลการปฏิบัติงานและการประเมินผลการปฏิบัติงาน

9. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การบริหารผลการปฏิบัติงานสู่ผลสัมฤทธิ์ การปฏิบัติราชการหาคำมาปฏิบัติอย่างจริงจัง และต่อเนื่องแล้วจะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติราชการ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลของ ผลการปฏิบัติงานที่เพิ่มพูนขึ้น การปฏิบัติงานของ คนในองค์กรหากมีความชัดเจนและมุ่งไปในทิศทาง

เดียวกัน มีการสื่อสารภายในองค์กรที่ทั่วถึงทุก ทิศทาง เกิดการพัฒนาผลการปฏิบัติงาน การวัดผล การปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรมโปร่งใส สามารถ สะท้อนคุณลักษณะของตัวงานและคุณค่าของผล การปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ผลของ การประเมินผลการปฏิบัติงานยังสามารถเอาไปใช้ ประโยชน์ในงานบริหารบุคคลด้านอื่นได้ในอนาคต

References

- Chokwatana, B. (2006). *63 Principles and work philosophy*. Bangkok : Printing company Tata Publication Limited.
- Office of the Civil Service Commission. (2009). *Guide to Performance Assessment: An Overview of Performance Management Systems and Performance Assessment Systems*. Nonthaburi : Printing company PA Living Company Limited.
- Office of the Civil Service Commission. (2008). *Office of the Civil Service Commission*. <https://www.ocsc.go.th/pm> (Accessed 28 November 2018).
- Royal Decree on Principles and Procedures for Good Government Affairs, B.E. 2542.
- The Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560.

ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมกับแนวคิดการศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัย*
Existential Philosophy with the Concept of Informal
Education and Education by the Way

จิราภรณ์ จันทรโสม และสุวิน ทองปั้น
Cheeraphron Chanchom and Suwit Thongpan
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Dangchee8412@gmail.com

บทคัดย่อ

การจัดการศึกษาในระบบปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนตอบสนองอย่างมีประสิทธิภาพไม่มีการบังคับ และเป็นการสอนที่มีลักษณะส่งเสริมผู้เรียนแต่ละคน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ดำเนินกิจกรรมการศึกษาภายใต้ปรัชญาแนวความคิดเรื่อง คิดเป็น มืองค์ประกอบที่สำคัญที่มีลักษณะคล้ายกับแนวคิดอัตถิภาวนิยมในเชิงปรัชญา ได้แก่ เป้าหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์ คือ ความสุข มนุษย์จึงแสวงหาวิธีการต่างๆ เพื่อที่จะมุ่งไปสู่ความสุขนั้น แต่เนื่องจากมนุษย์มีความแตกต่างกันโดยพื้นฐานทั้งทางกายภาพ อารมณ์ สังคม จิตใจและสภาวะแวดล้อม ทำให้ความต้องการของคนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน การให้คุณค่า และความหมายของมนุษย์โดยการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมกับผู้สอนและผู้เรียนด้วยกัน

คำสำคัญ: ปรัชญาการศึกษา; อัตถิภาวนิยม; การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

Abstract

The education system in the education system of the existentialism can stimulate the learner. Responds with no freedom. It is a teaching style that promotes each student. Non-formal and informal education Conducting educational activities under the philosophy

*ได้รับบทความ: 30 มีนาคม 2561; แก้ไขบทความ: 12 มิถุนายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 29 มิถุนายน 2563

Received: March 30, 2018; Revised: June 12, 2020; Accepted: June 29, 2020

of conceptualization is an important element that resembles the concept of existentialist philosophy. The ultimate goal of human life is happiness. In order to focus on happiness. But since humans are fundamentally different, both physical, emotional, social, mental and environmental. The needs of each person are different but the value and meaning of human beings. By integrating moral values, values and desirable attributes. Have students participate with instructors and learners.

Keywords: educational philosophy; existentialism; Non-formal and informal Education

1. บทนำ

ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม มีแนวคิดที่มุ่งการพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นผู้ที่สามารถพัฒนาความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองอย่างเต็มที่ ให้รู้จักมีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจของตนเอง การศึกษาจึงช่วยให้มนุษย์เข้าใจตัวเอง เน้นที่ตนเองให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามความสามารถของตนเอง มีความคิดอิสระในการทำงาน มีความสุขกายและสบายใจในการปฏิบัติงาน สอนให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง และกระตุ้นให้กล้าเลือกเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ ด้วยความรับผิดชอบต่อเสรีภาพของตน และของทุกคนในโลก อัตถิภาวนิยมสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตัวเองอย่างเต็มที่ให้รู้จักใช้เสรีภาพในการเลือกและมีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจของตน ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมจึงเป็นการช่วยให้มนุษย์เข้าใจของการมีอยู่ของตัวเองและโลก (Boonjuu, 1979 : 117-118)

การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเน้นให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น ซึ่งเป็นปรัชญาพื้นฐานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดย ดร. โกวิท วรพิพัฒน์ อติตอธิตี

กรมการศึกษานอกโรงเรียน เป็นผู้นำความคิดนี้และเผยแพร่จน ได้รับการยอมรับทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับการคิดเป็น มนุษย์ทุกคนต้องการความสุข ข้อตกลงเบื้องต้นของการ คิดเป็น คือ มนุษย์ทุกคนต้องการความสุข คือ เชื่อว่า คนเราจะมีมีความสุข เมื่อคนเราและสังคมสิ่งแวดล้อม ประสมกลมกลืนกันอย่างราบรื่นทั้งทางวัตถุ กาย ใจ (Worapipat, 2001 : 651-652) โดยมีแนวคิดที่มุ่งให้ผู้เรียนเลือกและตัดสินใจ ที่จะศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มากกว่าการเรียนรู้ในระบบได้แก่การศึกษาในระบบ คือการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน ดังนั้น การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น ในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม และความต้องการของบุคคลที่อยู่นอกระบบ

2. ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม

ปรัชญาอัตถิภาวนิยม ให้ความสำคัญปัจเจกภาพมากกว่าสากล เสรีภาพมากกว่าระเบียบ กฎเกณฑ์ เน้นการสร้างสรรคมากกว่าการอนุรักษ์ ระเบียบแบบแผน ยึดความรู้สึกมากกว่าเหตุผล และให้ความสำคัญแก่ความรู้เชิงอัตนัย (Subjective Knowledge) เช่น ความรู้ที่เกิดจากการประสบด้วยตนเอง มากกว่าความรู้เชิงปรนัย (Objective Knowledge) เช่น ความรู้ที่เกิดจากเหตุผล กล่าวคือ ถ้าวัดความรู้เชิงอัตนัยมีน้ำหนักมากกว่าความรู้เชิงปรนัย (Dictionary of Philosophy English-Thai, 2000 : 35)

ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม มีทัศนะว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมามีเสรีภาพในการตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่ว่าสถานการณ์เช่นไร เพราะมนุษย์เกิดมาพร้อมกับความว่างเปล่า คือไม่มีแบบหรือธรรมชาติใดติดตัวมาแต่เกิด ส่วนลักษณะต่างๆ เป็นการสร้างขึ้นหลังจากมนุษย์เกิดมาแล้ว เช่น คนขี้ขลาดไม่ได้ติดตัวมาแต่เกิด แต่เป็นเพราะเขาตัดสินใจเลือกเป็นคนขี้ขลาดเอง ในทำนองเดียวกันแม้ว่ามนุษย์จะมีความสามารถที่จะทำบาปแต่มนุษย์มิได้เป็นคนบาปดังที่บางศาสนาสอน บาปไม่ได้ติดตัวมาแต่กำเนิด มนุษย์มากำหนดชะตาชีวิตของตนเองขึ้นภายหลังจากเกิด มนุษย์จึงเป็นผู้กำหนดตัวเอง ดังนั้น มันจึงเป็นเรื่องที่ไร้สาระมากถ้าหากจะกล่าวว่ามิใช่ขาลิขิตคอยบันดาลให้มนุษย์เป็นตามลิขิต เพราะมนุษย์มีความพร้อมที่จะทำสิ่งใดได้ตามที่ตนปรารถนา เป็นอยู่โดยการเลือกด้วยตนเอง ไม่มีสิ่งใดมาบังคับมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มาจากภายนอกหรือภายในตัวมนุษย์ มนุษย์มี

สิทธิเต็มที่จะปฏิเสธหรือยอมรับสิ่งต่างๆ (Nirunthavee, 2000 : 9)

ปรัชญาอัตถิภาวนิยมให้ความสำคัญกับผู้เรียนทุกคน เน้นการสร้างให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง และมีความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเลือก และในสิ่งที่ตนกระทำ การศึกษาที่ดีต้องสร้างให้ผู้เรียนเป็นผู้มีวินัยในตัวเอง (Chandarasa, 1984 : 253) ผู้เรียนมีอิสระเสรีในการค้นพบตัวเองไม่เป็นการปิดกั้นต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุดโรงเรียน ครูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเป็นเพียงแค่ผู้ที่คอยกระตุ้นผู้เรียนให้เขาหันมาสนใจ รู้จักคิด พิจารณาตัดสินใจด้วยตัวเอง การตัดสินใจเลือกของผู้เรียนนั้น ต้องมีความสอดคล้องกับผลที่เกิดขึ้นมาว่า ตัวของผู้เลือกต้องเป็นผู้ที่รับผิดชอบต่อผลอันตามมานั้น ด้วยจุดมุ่งหมายของการศึกษาของปรัชญาลัทธินี้ จึงต้องการให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เข้าใจตัวเอง เข้าใจโลก และความสำคัญของการมีอยู่ (Tunsiri, 2007 : 15)

ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมจึงพยายามมุ่งให้ผู้เรียนได้ศึกษา แสวงหาแนวทางเพื่อนำไปสู่การค้นพบตนเองอย่างเสรี จุดมุ่งหมายของการศึกษาควรเน้นที่การตอบสนอง ความต้องการของผู้เรียน มนุษย์ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน แม้ในสถานการณ์ที่เราเชื่อว่าไม่มีสิทธิหรือเสรีภาพที่จะเลือกก็ตาม ปรัชญาอัตถิภาวนิยมไม่เชื่อว่ามนุษย์ไม่มีสิทธิและไม่มีทางเลือกตัดสินใจด้วยตนเอง หลักสำคัญของปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมเน้นตัวของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการสร้างผู้เรียนให้เป็นตัวของตัวเอง และพัฒนาบุคคลแต่ละคน

ตามความรู้ความสามารถของผู้เรียน และสนองความต้องการของผู้เรียน การเรียนคือช่วยให้ผู้เรียนรู้สามารถตัดสินใจได้ ตั้งเป้าหมาย และวางแผนชีวิตตลอดจนพัฒนาความรู้สึกรักนึกคิด เพื่อให้เขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความหมายและมีความสุข

3. การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Non- formal Education หรือ Informal Education คำเหล่านี้เป็นคำใหม่ที่เพิ่งปรากฏในวงการศึกษามานานนักแต่เดิมนั้นจะใช้คำว่าการศึกษาผู้ใหญ่ หรือ Adult Education การศึกษาผู้ใหญ่หมายถึง กิจกรรมและประสบการณ์ทางการศึกษาที่จัดให้แก่ผู้ใหญ่ที่พลาดโอกาสในการศึกษาเมื่อสมัยยังเด็กหรือบางคนอาจจะเคยเข้าโรงเรียนมาบ้างแต่เรียนไม่จบระดับประถมศึกษา นอกจากนั้น ยังจัดสำหรับผู้ใหญ่ที่มีความต้องการความรู้เพิ่มเติมในด้านต่างๆ ประเทศในยุโรป และอเมริกา ยังคงใช้คำว่าการศึกษาผู้ใหญ่อยู่ สำหรับประเทศกำลังพัฒนา เช่น ประเทศไทยและประเทศอื่นในแถบเอเชีย แอฟริกา และลาตินอเมริกา ต่างก็ได้รับแนวคิดในการจัดการศึกษาสำหรับผู้อยู่นอกระบบ โรงเรียนมาจากประเทศยุโรปและอเมริกา แต่ต่อมาพบว่าผู้อยู่นอกระบบโรงเรียนซึ่งพลาดโอกาสในการศึกษาเล่าเรียนนั้นไม่ได้มีเพียงผู้ใหญ่เท่านั้น แม้แต่เด็กในวัยเรียนเป็นจำนวนมากก็ไม่มีโอกาสได้เรียน บางกลุ่มได้เรียนเพียง 1 หรือ 2 ปี แต่ไม่จบการ

ศึกษาภาคบังคับ บางกลุ่มได้เรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ แต่ไม่มีโอกาสได้เรียนต่อ โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนา เยาวชนที่ไม่มีโอกาสได้เรียนต่อหลังจบการศึกษาภาคบังคับแล้วมีจำนวนมากยิ่งกว่าเยาวชนที่ได้เรียนต่อหลายเท่า

ดังนั้น เพื่อให้การศึกษาผู้ใหญ่เป็นบริการที่ครอบคลุมไปถึงเด็กในวัยเรียนและบุคคลวัยอื่นๆ ที่พลาดโอกาสทางการศึกษาด้วยหลายๆ ประเทศจึงเปลี่ยนชื่อเป็นการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยบ้าง นอกจากนั้น ในบางประเทศยังมีชื่อเรียกอื่นที่ต่างกันไปอีก เช่น การศึกษาต่อเนื่อง (Continuing หรือ Further Education) หรือการศึกษาส่วนขยาย (Extension Education) แต่เมื่อพิจารณาความหมาย แล้วคำเหล่านี้มีความหมายใกล้เคียงกันมาก หรือบางคำมีความหมายเหมือนกัน จึงอาจสรุปได้ว่าไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไร ในความหมายก็คือ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยนั่นเอง โดยมีการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและการประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตร จะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม (Sangsri, 2002 : 1)

แนวคิดของจัดการศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยมีหลักการสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดไว้ คือ การตอบสนองความต้องการความสนใจของผู้เรียนของกลุ่มเป้าหมาย ในทุกด้านที่จะนำไปสู่การออกแบบระบบกิจกรรมหรือ โครงการเรียนรู้

ได้อย่างเหมาะสม และประเทศไทยจำเป็นต้องหาทางกำหนด ยุทธวิธีที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาให้ต่อเนื่องแก่กลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ทั้งกลุ่มอายุ วัฒนธรรม ต่างถิ่นที่อยู่ ต่างคุณลักษณะความสามารถตลอดจนพื้นฐานทางการศึกษาให้สอดคล้องกับความจำเป็นของแต่ละบุคคลชุมชน และตลาดแรงงานเพื่อให้ทุกคนได้มีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตในรูปแบบที่เหมาะสม โดยระบุหลักการจัดการศึกษา นอกโรงเรียนและและการศึกษาตามอัธยาศัยไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. หลักความเสมอภาคทางการศึกษา บุคคลไม่ว่าอยู่สถานภาพใด พื้นที่แห่งใดย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องเสมอภาคกันตาม ปณิญาสาสกาล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 26 ด้านการศึกษา ความแตกต่าง ด้านร่างกาย จิตใจ สติ ปัญญา และฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม แม้จะก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางโอกาสในการที่จะได้รับการศึกษา แต่ก็ มิได้หมายความว่า จะเป็นจำกัดสิทธิของบุคคลในอันที่จะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค การจัดการศึกษาจะต้องกระจายออกไปให้กว้างขวางครอบคลุมพื้นที่ มีรูปแบบหลากหลายเพียงพอสำหรับคนในสังคม เพื่อให้เลือกใช้บริการได้ตามความต้องการ ควรจัดเสนอโอกาสให้บุคคลได้รับการศึกษาเท่าที่บุคคลพึงได้รับ

2. หลักการพัฒนาและพึ่งพาตนเอง การจัดการศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยตามหลักการพัฒนาตนเองและพึ่งพาตนเองนั้น จะต้องจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ เสนอข้อมูลที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และตัดสินใจด้วยตนเอง

อย่างเหมาะสม ในขณะเดียวกันก็ต้องจัดเงื่อนไขให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ในชุมชน เพื่อให้เกิดกระบวนการพึ่งพาตนเองของชุมชนผสมกลมกลืนระหว่างชีวิตกับการศึกษา

3. หลักการบูรณาการเรียนรู้และวิถีชีวิต การศึกษาเป็นกระบวนการแสวงหา จุดมุ่งหมายให้แก่ชีวิตของมนุษย์รวมถึงกระบวนการที่มนุษย์จะไปสู่จุดมุ่งหมายของตนด้วย คนที่มีการศึกษาย่อมจะเป็นคนที่สามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข มีความเป็นอยู่ที่ดีสามารถดำรงตนให้อยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องไม่แปลกแยกไป จากชีวิตจริงของผู้เรียน มนุษย์จะต้องเรียนรู้ไป ทำงานไปเป็นวงจรรอยู่ตลอดเวลา การจัดการศึกษานอกโรงเรียน บทเรียนต่างๆ เกิดจากสถานการณ์จริงของผู้เรียน ฉะนั้น จะต้องพยายามพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมาใช้ในการจัดการศึกษาในพื้นที่ของตนเองหรืออย่างน้อยก็ต้องใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นเข้ามาช่วยในการจัดกิจกรรมการศึกษาให้แก่คนในชุมชน

4. หลักความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน หลักการจัดการศึกษาการศึกษาจากระบบและและการศึกษาตามอัธยาศัยให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบและเข้าใจว่าตนเองต้องการอะไรเพื่อช่วยให้รู้จักการเรียนรู้ด้วยตนเองต้องเสริมสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการของตน เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการกำหนด หลักสูตร เนื้อหาและวิธีการเรียนการสอน อันสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย และตอบสนองความต้องการของบุคคล เพื่อให้เป็นพื้นฐานที่จะ

ก้าวไปสู่การพัฒนาชุมชนและสังคมของตนอีกด้วย

5. หลักการมีส่วนร่วมของชุมชนการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นภารกิจของคนทุกคน ชุมชนทุกชุมชนในสังคมเป็นชุมชนมีพลังและทรัพยากรในตัวเอง กระบวนการของชุมชน เป็นการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ค่านิยม วัฒนธรรมให้แก่คนทุกๆ คนใน สังคมนั้นๆ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นการจัดการศึกษาที่มีได้ผูกขาด ให้ผู้ได้รับผิดชอบ โดยเฉพาะ แต่เป็นการศึกษาที่มีชุมชนทั้งชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบ ชุมชนเป็นศูนย์กลางของหลักสูตรการศึกษาในชุมชน การจัดการโดยให้ชุมชนทั้งชุมชนเป็นโรงเรียนของชุมชน ภูมิปัญญาในชุมชน เป็นครู เป็นวิทยากร ทรัพยากรในชุมชนเป็นอุปกรณ์การเรียนการสอน ความต้องการของคนใน ชุมชนเป็นตัวกำหนดหลักสูตร คนในชุมชนเป็นผู้เรียน (Department of Non-Formal Education, 2001 : 4-5)

แนวคิดหลักการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยคือ การจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่น หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ซึ่งวิธีการและเทคนิคในการให้การศึกษาจะต้องประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทุกด้าน ทั้งผู้เรียน และองค์ประกอบด้านถิ่นที่อยู่ของชุมชน โดยวิธีปฏิบัติการแบบชุมชนมีส่วนร่วม เน้นการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น สอดคล้องตอบสนองความต้องการของชุมชนให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตั้งแต่ ร่วมคิด ร่วมติดตาม และร่วมรับผลจากการกระทำกรมีส่วนร่วมของชุมชน จะส่งผลดีต่อชุมชนเพราะทำให้

ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ มีคุณภาพเพิ่มขึ้น และส่งผลให้ชุมชนเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง และพัฒนาแบบยั่งยืนได้ในอนาคต

4. ปรัชญาอัตถิภาวนิยมกับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

1. จุดมุ่งหมายของการศึกษา ปรัชญาอัตถิภาวนิยมมีจุดมุ่งหมายของการศึกษาคือ พัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่สามารถตัดสินใจได้เอง โดยให้ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ต้องการ สามารถเลือก ตัดสินใจด้วยตัวของตนเองว่า จะเรียนสิ่งใด ไม่ว่าจะเป็นวิชาชีพ วิชาการหรือวิชาอื่นใดนอกเหนือจากที่โรงเรียนเตรียมไว้ให้ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีอิสระเสรีในการค้นพบตัวเอง (Tunsiri, 2007 : 15) การเรียนต้องมุ่งให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุด โรงเรียน ครู หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษาเป็นเพียงแค่ผู้ที่คอยกระตุ้นผู้เรียนให้เขาหันมาสนใจ รู้จักคิด พิจารณาตัดสินใจด้วยตัวเขาเอง การตัดสินใจเลือกของผู้เรียนนั้นต้องรับผิดชอบต่อผลที่ตามมาอย่างมีข้อแม้

จุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อสร้างความเท่าเทียมของมนุษย์ของอัตถิภาวนิยมนี้เองจึงมีลักษณะที่คล้ายกับหลักการของหลักการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่มีจุดมุ่งหมายคือหลักความเสมอภาคทางการศึกษา บุคคลไม่ว่าอยู่สถานภาพใด พื้นที่แห่งใด ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องเสมอภาคกัน ด้านการศึกษา ความแตกต่าง ด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมแม้จะก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางโอกาสในการที่จะได้

รับการศึกษา แต่ก็มีได้หมายความว่า จะเป็นจำกัดสิทธิของบุคคลในอันที่จะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค การจัดการศึกษาจะต้อง กระจายออกไปให้กว้างขวางครอบคลุมพื้นที่ มีรูปแบบหลากหลายเพียงพอสำหรับคนในสังคม เพื่อให้เลือกใช้บริการได้ตามความต้องการ ควรจัดโอกาสให้บุคคลได้รับการศึกษาเท่าที่บุคคลพึงได้รับซึ่งอย่างน้อยได้แก่ การศึกษาที่เป็นพื้นฐานของคนในกลุ่มสังคมนั้นๆ และจัดให้มีการศึกษาต่อเนื่อง เพื่อให้มีอาชีพ และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสม

ผู้เขียนมีทัศนะที่เห็นว่า จุดมุ่งหมายการศึกษาของปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมกับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเหมือนกัน คือสอนให้ผู้เรียนได้พัฒนาความเป็นตัวของตัวเองอย่างเต็มที่ให้รู้จักตัวเองให้รู้จักใช้เสรีภาพในการเลือก และมีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจและการกระทำของตนเอง การศึกษาจึงน่าที่จะให้ความสนใจกับความเป็นจริงของแต่ละบุคคลเพื่อบุคคลจะได้เลือกสิ่งที่มีค่าสำหรับตนเอง โดยให้ผู้เรียนได้รู้จักทุกๆ ด้านของชีวิตไม่ว่าดีหรือร้ายมีเหตุผลหรือเหลวไหล เพราะในชีวิตจริงของมนุษย์ก็มีลักษณะเช่นนั้นอยู่แล้ว แต่การศึกษาส่วนใหญ่ในปัจจุบันมักจะหลอกลวงผู้เรียนโดยการให้เรียนให้พบแต่สิ่งที่สวยงาม และหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งหรือสิ่งที่น่าเกลียดน่ากลัวต่างๆ ซึ่งต่างก็เป็นความจริงอีกส่วนหนึ่งของชีวิต ให้ความสำคัญกับผู้เรียนโดยมุ่งให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า พยายามให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ การศึกษาที่นักปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมกับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้ให้ความสนใจจึงเป็น

ภาวะความจริงของมนุษย์ และให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคล เน้นให้ผู้เรียนรู้ตนเองใช้เหตุผลเพื่อสิ่งที่ถูกและผิด เป็นการศึกษาที่ทำให้คนรู้จักตัวเอง ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการเลือกและการตัดสินใจที่รับผิดชอบของแต่ละบุคคล

2. หลักสูตรการศึกษา แนวคิดการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น มีหลักสูตรที่เน้นความสำคัญโดยมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน หลักการจัดการศึกษา การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน จะต้องส่งเสริมให้ ผู้เรียนค้นพบและเข้าใจว่าตนเองต้องการอะไร เพื่อช่วยให้รู้จักการเรียนรู้ด้วยตนเอง ต้องเสริมสร้าง บรรยากาศให้ผู้เรียนได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการของตน เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการกำหนด หลักสูตร เนื้อหา และวิธีการเรียนการสอนอันสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย สามารถเลือกเรียน ตามศักยภาพ ความสามารถ ความต้องการ และความพร้อมของตนเองได้ มีทั้งแผนการเรียนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและแผนการเรียนวิชาอาชีพ นอกจากนี้ยังให้โอกาสผู้เรียนเทียบโอนความรู้ ประสบการณ์ และการทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อให้เป็นพื้นฐานที่จะก้าวไปสู่การพัฒนาชุมชนและสังคมของตนอีกด้วยซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดทำขึ้นเพื่อแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของชุมชน ด้วยเหตุนี้การจัดกิจกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักสูตร การศึกษานอกโรงเรียน จึงดำเนินการในปัจจุบันได้ในลักษณะและรูปแบบต่างๆ ที่หลากหลายมาบูรณาการเรียนรู้อะไรชีวิตการศึกษาเป็นกระบวนการ

แสวงหา จุดมุ่งหมายให้แก่ชีวิตของมนุษย์รวมถึงกระบวนการที่มนุษย์จะไปสู่จุดมุ่งหมายของตนด้วย คนที่มีการศึกษาย่อมจะเป็นคนที่สามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข มีความเป็นอยู่ที่ดีสามารถดำรงตนให้อยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องไม่แปลกแยกไป จากชีวิตจริงของผู้เรียน มนุษย์จะต้องเรียนรู้ไปทำงานไปเป็นวงจรอยู่ตลอดเวลา การจัดการศึกษานอกโรงเรียน บทเรียนต่างๆ เกิดจากสถานการณ์จริงของผู้เรียน ฉะนั้น จะต้องพยายามพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมาใช้ในการจัดการศึกษาในพื้นที่ของตนเองหรืออย่างน้อยก็ต้องใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาช่วยในการจัดกิจกรรมการศึกษาให้แก่คนในชุมชน (Department of Non-Formal Education, 2001 : 10)

หลักสูตรการศึกษาปรัชญาอัตถิภาวนิยม ไม่กำหนดตายตัว มีวิชาเลือกให้เลือกกว้างขวาง เพื่อส่งเสริมเสรีภาพ หลักสูตรส่วนใหญ่เน้นวิชา ศิลปะและปรัชญา ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกอย่างเสรีภาพ จะเน้นทางศิลปะ จรรยา มารยาท ประวัติศาสตร์ วรรณคดี ปรัชญา เป็นต้น ทุกวิชามีความสำคัญ ถ้าใครเห็นว่าวิชาใดที่จะช่วยให้รู้จักตัวเองและเข้าใจโลกได้ดีขึ้น ถือว่าวิชานั้นย่อมเหมาะสมกับผู้เรียน ผู้เรียนมีสิทธิและอำนาจเต็มที่ในการเลือกวิชาเรียน ผู้สอนมีหน้าที่เพียงเป็นผู้ที่คอยกระตุ้นหรือเร้าให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง สามารถนำศักยภาพของตนเองมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ผู้สอนก็ควรให้โอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนศิลปะแบบต่างๆ โดยเน้นที่ผู้เรียนเองให้ผู้เรียนมีอิสระในการคิดในการทำงาน เมื่อผู้เรียนมี

อิสรภาพในการคิดและในการทำงาน จะทำให้เขามีความสุขกายและสบายใจในการทำงานและสามารถที่จะปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ๆ ได้ ทำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการสร้างสรรค์อันเกิดจากการพยายามฝึกฝนและอบรมตนเองในสิ่งที่ตนพึงปรารถนาไม่ว่าจะก่อให้เกิดผลดีหรือไม่อย่างไรผู้เรียนจะต้องเป็นผู้รู้จักใคร่ครวญ และรับผิดชอบในสิ่งนั้นๆ ด้วยความรับผิดชอบของตน ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมจะยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียน โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ ส่วนครูเป็นผู้ดูหรือพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำปรึกษา ถ้าผู้เรียนต้องการ ผู้เรียนจะมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการคิดตัดสินใจด้วยตนเองว่าจะเป็นอย่างไ

ผู้เขียนมีทัศนะว่า ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมกับแนวคิดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีจุดมุ่งหมายที่เหมือนกันคือ ต้องการกระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงตนเองเรียนรู้ด้วยตนเอง ตัดสินใจด้วยตนเอง และรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นอย่างไม่มีข้อแม้ สอนให้ผู้เรียนดึงศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองออกมาใช้ เช่น การเลือกแนวทางจริยธรรมของผู้เรียนเอง การสอนไม่ใช่เป็นการอบรม หรือการสร้างและกำหนดเงื่อนไขให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม เพื่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการนำไปตัดสินใจเลือกด้วยตนเองในสิ่งต่างๆ เป็นการเรียนรู้อันเกิดจากภายในของผู้เรียน ที่ต้องการจริงๆ ว่าเป็นอย่างไร หลักสูตรของปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม กับแนวคิดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น เป็นเพียงการให้โอกาสต่อผู้เรียนที่เข้ามา เมื่อเข้ามาเรียนแล้วสภาพแวดล้อมก็เป็นเพียงสิ่งที่จะช่วยกระตุ้นความ

อยากรู้ของผู้เรียนเท่านั้น และการตัดสินใจก็โดยการที่แต่ละคนจะเป็นผู้เลือกอย่างไรเหมาะสมแก่สถาน ที่เรียนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญน้อยลงไป ด้วยหากว่าเป็นการบีบบังคับ หรือการหวานล่อม หรือการสร้างหรือการจัดฉากให้มีการจูงใจให้เกิด จริยธรรมในสังคม อันได้แก่ความรับผิดชอบทั้งตัว เองและรับผิดชอบต่อสังคมที่ตนอาศัยอยู่ โดยหลัก การมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดการศึกษา นอก ระบบและการศึกษาตาม อรรถาธิบายเป็นภารกิจของ คนทุกคน ชุมชนทุกชุมชนในสังคมเป็นชุมชนมีพลัง และทรัพยากรในตัวเอง กระบวนการของชุมชน เป็นการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ค่านิยม วัฒนธรรม ให้แก่คนทุกๆ คนใน สังคมนั้นๆ โดยยึดหลักการมี ส่วนร่วมของชุมชนเป็นการจัดการศึกษาที่มีได้ ผูกขาดให้ผู้ใดรับผิดชอบโดยเฉพาะ แต่เป็นการ ศึกษาที่มีชุมชนทั้งชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบ ชุมชน เป็นศูนย์กลางของหลักสูตร การศึกษาในชุมชน การจัดการโดยให้ชุมชนทั้งชุมชนเป็นโรงเรียนของ ชุมชน ภูมิปัญญาในชุมชน เป็นครู เป็นวิทยากร ทรัพยากรในชุมชนเป็นอุปกรณ์การเรียนการสอน ความต้องการของคนใน ชุมชนเป็นตัวกำหนด หลักสูตรคนในชุมชนเป็นผู้เรียน

3. ปรัชญาการศึกษาของอัตถิภาวนิยม กับแนวคิดเรื่อง คิดเป็น ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนเป็นตัวของตัวเอง คือ สอนให้ผู้เรียนรู้ตนเอง และกระตุ้นให้กล้าเผชิญ หน้าที่เหตุการณ์ด้วยความตระหนักรับผิดชอบ ทั้งต่อเสรีภาพของตนและของคนทุกคนในโลก เพราะการเรียนการสอนหากไม่สามารถสร้างความ รู้สำนึกถึงความเป็นตัวตนของตนว่าเป็นอย่างไรก็

ไม่สามารถทำให้ผู้เรียนแต่ละคนเกิดความรับผิดชอบ ต่อสังคมหรือต่อตัวเองได้ปรัชญากลุ่มอัตถิภาวนิยมเน้นเสรีภาพของการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ความสำคัญต่อสภาวะความเป็นมนุษย์ และเน้นกระบวนการ สร้างจิตสำนึกเพื่อแสวงหาทางเลือกของตนเอง ไม่เป็นการบังคับ การสอนไม่ควรกำหนดให้ผู้เรียน ทำตาม แต่ควรให้ผู้เรียนมีสิทธิเลือกเรียนตาม ที่ผู้เรียนต้องการ การเรียนจึงเป็นเพียงเครื่องมือให้ ผู้เรียนได้รู้จักตัวเอง การเรียนจึงมุ่งพัฒนาผู้เรียน เป็นรายบุคคล ไม่ว่าจะเลือกใช้วิธีการสอนแบบใดๆ ก็ตาม ผู้สอนต้องคำนึงถึงผู้เรียนเสมอ ซึ่งเป็นการ เรียนรู้จากภายในไปสู่ภายนอก กระตุ้นผู้เรียนทั้ง ทางด้านสติปัญญา จิตใจ และอารมณ์ หลักสูตรไม่มี วิชาใดวิชาหนึ่งสำคัญที่สุด วิชาใดที่ผู้เรียนมีความ พื่อใจและเห็นว่าเขาควรที่จะเลือกวิชานั้นย่อมมี ความสำคัญรูปแบบการจัดการศึกษาตามปรัชญา การศึกษาอัตถิภาวนิยม เน้นให้เห็นการใช้เสรีภาพ อย่างเต็มที่ แต่ต้องคู่กับความรับผิดชอบ แม้ว่า ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม โดยภาพรวม เน้นเรื่องเสรีภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน แต่มิได้ ให้ใช้เสรีภาพตามความคิดอิสระตามความเข้าใจ ทั่วไปว่า เสรีภาพนั้น หมายถึง การทำอะไรตามใจ ชอบโดยมิต้องรับผิดชอบต่อสิ่งอะไรก็ตามมา ไม่ว่าดี หรือเลว การจัดการเรียนการสอนตามแนวทาง ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมจะฝึกให้ผู้เรียนรู้จัก เลือกวิชาที่เรียนอย่างมีความรับผิดชอบ ผู้สอนจะ เป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนแต่ละคนใช้เสรีภาพในการ เลือกเรียนอย่างถูกต้อง และเหมาะสมการจัดการ เรียนการสอนนิยมจัดหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับความ ถนัดและความสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก ไม่กำหนด

ระเบียบแบบแผนให้นักเรียนปฏิบัติ แต่ให้มีความรับผิดชอบและยอมรับผลการกระทำของตนเอง เนื้อหาวิชาเน้นวิชาศิลปศาสตร์ เพราะทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้กว้างขวาง และรู้จักตัวเองได้มาก โรงเรียนเน้นเรื่องศีลธรรมและจริยธรรม ซึ่งไม่แตกต่างไปจากชีวิตจริงในชีวิตประจำวัน ประชญา การศึกษาอัตถิภาวนิยมต้องการให้ผู้เรียนยอมรับถึงความเป็นเสรีภาพของความเป็นมนุษย์ที่สามารถเลือกได้ว่าจะอยู่ในสถานการณ์อย่างใดและการตัดสินใจอย่างหนึ่งอย่างใด เมื่อเกิดผลออกมา ผู้เรียนก็ต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อสิ่งเหล่านั้นเองด้วย

ดังนั้น ประชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมสอนให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง และกระตุ้นให้กล้าเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ด้วยความตระหนักรับผิดชอบทั้งต่อเสรีภาพของตนและของคนทุกคนในโลก จะเห็นได้ว่า มีลักษณะที่มีความเหมือนและสอดคล้องกับการ การคิดเป็น ที่เป็นกระบวนการคิดที่เกิดขึ้นจากหลักการและแนวคิดของ ดร. โกวิท วรพิพัฒน์ กล่าวถึงแนวคิดเรื่อง คิดเป็นว่าได้นำมาใช้ในวงการศึกษาการศึกษาการศึกษาระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย แล้วนำมากำหนดเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการศึกษาไทยทุกระดับและใช้เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน โดยนักการศึกษาไทยหลายท่านพยายามนำเรื่อง การคิดเป็น มาพัฒนาการจัดการศึกษาไทยและสร้างเอกลักษณ์ความเป็นไทยจนเป็นที่ยอมรับและเกิดเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษาไทยที่ว่า การจัดการศึกษาต้องการสอนคนให้ คิดเป็นทำเป็น แก้ปัญหาเป็น คนคิดเป็น จะทำให้คนมีความสุข สามารถปรับตนเองให้เข้ากับสังคมและสิ่ง

แวดล้อมได้ดี คนที่คิดเป็นจะสามารถแก้ปัญหาและตัดสินใจแก้ปัญหาโดยพิจารณาข้อมูลอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่ 1) การรู้จักตนเองอย่างถ่องแท้เที่ยงธรรม โดยพิจารณาความพร้อมในด้านการเงิน สุขภาพอนามัย ความรู้ อายุ และวัย รวมทั้งความมีเพื่อนฝูง และอื่นๆ 2) สังคมและสิ่งแวดล้อม หมายถึง คนอื่นนอกเหนือ จากเราและครอบครัว จะเรียกว่าบุคคลที่ 3 ก็ได้ คือดูว่าสังคมเขาคิดอย่างไรกับการตัดสินใจของเรา เขาเดือดร้อนไหม เขารังเกียจไหม เขาชื่นชมด้วยไหม เขามีใจป็นให้เราไหม รวมตลอดถึงเศรษฐกิจและสังคมอื่นๆ เหมาะกับเรื่องที่เรตัดสินใจหรือไม่ รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณี คุณธรรมและค่านิยมของสังคม และ 3) ความรู้ทางวิชาการ เป็นความรู้ทางวิทยาศาสตร์หรือความรู้วิชาการในเรื่องที่ตรงกับสิ่งที่เราจะต้องตัดสินใจ (Worapipat, 2001 : 654-655)

5. สรุป

แนวความคิดเรื่องคิดเป็นนั้นมีองค์ประกอบที่สำคัญที่มีลักษณะของอัตถิภาวนิยมในเชิงปรัชญา 3 ส่วน กล่าวคือ เป้าหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์ คือ ความสุข มนุษย์จึงแสวงหาวิธีการต่างๆ เพื่อที่จะมุ่งไปสู่ความสุขนั้น แต่เนื่องจากมนุษย์มีความแตกต่างกันโดยพื้นฐานทั้งทางกายภาพ อารมณ์ สังคม จิตใจและสภาวะแวดล้อม ทำให้ความต้องการของคนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน การให้คุณค่า และความหมายของความสุขของมนุษย์จึงแตกต่างกัน การแสวงหาความสุขที่แตกต่างกันนั้นมนุษย์ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกันสภาพแวดล้อมของตนเอง ซึ่งโดยหลักใหญ่ๆ แล้ว วิธีการ

ปรับตัวของมนุษย์ ได้แก่ การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมหรือไม่ก็ปรับสภาพแวดล้อมให้เข้ากับตนเอง หรืออาจปรับทั้งตนเองและสภาพแวดล้อมเข้าหากัน จนที่สุดแล้วไม่สามารถปรับตัวได้มนุษย์ก็จำเป็นต้องหลีกเลี่ยงออกจากสภาพแวดล้อมนั้น เพื่อไปหาสภาพแวดล้อมใหม่ เพื่อที่จะปรับตัวให้มีความสุขได้ใหม่ แต่แท้จริงแล้วการที่มนุษย์จะเลือกปรับตัวอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของคนแต่ละคน การตัดสินใจนั้นจำเป็นต้องใช้ข้อมูลอย่างรอบด้าน ซึ่งโดยหลักการของการคิดเป็นมนุษย์ควรจะใช้ข้อมูลอย่างน้อย 3 ด้านคือ 1) ข้อมูลตนเองซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง ทั้งทางด้านกายภาพ สุขภาพอนามัย ด้านจิตใจและความพร้อมต่างๆ 2) ข้อมูลสังคม ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมครอบครัว สังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี ค่านิยมตลอดจนกรอบคุณธรรม จริยธรรม 3) ข้อมูลวิชาการ คือ ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องคิดตัดสินใจนั้นๆ ว่ามีหรือไม่เพียงพอ ที่จะนำไปใช้หรือไม่ การใช้ข้อมูลอย่างรอบด้านนี้จะช่วยให้การคิดตัดสินใจเพื่อแสวงหาความสุขของมนุษย์เป็นไปอย่างรอบคอบ เรียกวิธีการคิดตัดสินใจนี้ว่า คิดเป็นและเป็นความคิดที่มีพลวัตคือปรับเปลี่ยนได้เสมอ เมื่อข้อมูลเปลี่ยนแปลงไปเป้าหมายชีวิตเปลี่ยนไป

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การจัดการศึกษาในระบบปรัชญาการศึกษา อุดมการณ์สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนตอบสนองอย่างมีประสิทธิภาพที่ไม่มีการบังคับ และเป็นการสอนที่มีลักษณะส่งเสริมผู้เรียนแต่ละคน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ดำเนินกิจกรรม การศึกษายาใต้ปรัชญา แนวความคิดเรื่อง คิดเป็น มีองค์ประกอบที่สำคัญที่มีลักษณะคล้ายกับแนวคิด อุดมการณ์ในเชิงปรัชญา 3 ส่วน กล่าวคือ เป้าหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์ คือ ความสุข มนุษย์จึงแสวงหาวิธีการต่างๆ เพื่อที่จะมุ่งไปสู่ความสุขนั้นแต่เนื่องจากมนุษย์มีความแตกต่างกันโดยพื้นฐานทั้งทางกายภาพ อารมณ์ สังคม จิตใจและสภาวะแวดล้อม ทำให้ความต้องการของคนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน การให้คุณค่า ความหมายของของมนุษย์ โดยการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมกับผู้สอนและผู้เรียนด้วยกัน ซึ่งการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดการศึกษาทางเลือก โดยสามารถเลือกวิธีเรียนที่เหมาะสม และเนื้อหาวิชาเรียนตามความต้องการ เพราะเชื่อว่ามนุษย์มีความแตกต่างกัน การจัดการศึกษาให้มีความยืดหยุ่นและหลากหลาย การจัดการกระบวนการเรียนรู้ เนื้อหาสาระการเรียนรู้ สอดคล้องกับธรรมชาติ และความต้องการของผู้เรียน

References

- Boonjuu, K. (1979). *Philosophy of Existentialism*. Bangkok : Thailand Wattana Panich.
- Chandarasa, B. (1984). *Philosophy and education*. Bangkok : Thai Wattana Panich Publishing House.

- Department of Non-Formal Education. (2001). *Report of Community Education Management*. Bangkok : Arun Printing.
- Dictionary of Philosophy English-Thai. (2000). *Dictionary of Philosophy English-Thai*. Bangkok : Royal Academy.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai scriptures. Version of Mahachulalongkomrajavidyalaya*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Nirunthavee, S. (2000). *Executive Chef*. Bangkok : ONG Publishing.
- Sangsri, S. (2002). *Non-Formal Education by Distance Education for Lifelong Learning*. Nonthaburi : Sukhothai Thammathirat Open University.
- Tunsiri, V. (2007). *Principles of education*. Bangkok : Asia Digital Printing Limited.
- Worapipat, K. (2001). *Philosophy*. Bangkok : Amarin Printing and Publishing.

วิจารณ์หนังสือ : Book Review

พุทธศาสนาคืออะไร*

What is The Buddhism

ผู้เขียน: พุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์)

Author: Buddhadasa Phikkhu (Phra Dharmakosacarya)

พระอนุสรณ์ ปรกุกโม (ยี่งยง) และพระมหามิตร จิตปัญโญ (วันยาว)

Phra Anusorn Parakkamo (Yingyong) and Phramaha Mit Thitapanyo (Wanyao)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: parakkamo@gmail.com

1. บทนำ

หนังสือเรื่อง พุทธศาสนาคืออะไร เขียนโดย พุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) เล่มนี้เป็นหนังสือเพื่อใช้ประกอบการเรียนงานทางพุทธปรัชญามีจำนวน 205 หน้า หนังสือเรื่องนี้พิมพ์ครั้งแรก ผู้เขียนเป็นพระมหาเถระนักปรัชญา เป็นที่ยอมรับในระดับโลก ถึงแม้ท่านจะละสังขารจากโลกนี้ไปแล้วแต่ผลงานของท่านยังเป็นที่ประจักษ์ต่อชาวโลกและยังเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตตลอดจนให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษาและประพฤติปฏิบัติตามสืบต่อไป ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้เลือกเอาที่สำคัญในแต่ละชุด ประกอบด้วย พุทธศาสนาคือศาสนาที่เห็นโลกทั้งปวง เป็นเพียงกระแสแห่งอภัยปัจจตา พุทธศาสนาคือศาสนาแห่งปัญญาชน

พุทธศาสนาคือศาสนาแห่งมัชฌิมาปฏิปทาและพุทธศาสนาคือศาสนาแห่งความไม่ขัดแย้งกับใครๆ ในโลก ด้วยเหตุนี้เอง ผู้ศึกษามีจุดประสงค์เพื่อศึกษาและเรียนรู้ในการศึกษาแนวความคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) เพียงเท่านั้น ไม่ได้มีจุดประสงค์เพื่อการอื่นใด หากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้ศึกษาก็ขออภัยและน้อมรับผิดแต่เพียงผู้เดียว

2. โครงสร้างและเนื้อหาของหนังสือ

โครงสร้างหนังสือเรื่อง พุทธศาสนาคืออะไร ของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) โดยการเขียนแทรกหลักธรรมของพุทธศาสนามาอธิบายประกอบกับยกตัวอย่างในแต่ละสถานการณ์

*ได้รับบทความ: 12 ตุลาคม 2562; แก้ไขบทความ: 9 พฤศจิกายน 2562; ตอรับตีพิมพ์: 22 มิถุนายน 2563

ให้เข้าใจได้ดียิ่งขึ้น ที่เกิดจากประสบการณ์ตรงของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) มีโครงสร้างแบ่งออกเป็น 4 ชุด โดยทั้ง 4 ชุดนี้มีชื่อเรื่องที่เหมือนกัน แต่จะแตกต่างกันตรงหัวข้อย่อยในแต่ละชุด โดยผู้ศึกษาเลือกเอามาเฉพาะประเด็นที่สำคัญได้แก่ พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เห็นโลกทั้งปวงเป็นเพียงกระแสแห่งอิทัปปัจจยา พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญาชน พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งความไม่ขัดแย้งกับใครๆ ในโลก ที่อธิบายเนื้อหาเป็นลักษณะเทศนาโวหาร และซึ่งท่านได้บรรยายธรรมไว้ในโอกาสต่างๆ ณ สวนโมกขพลาราม ให้แก่พุทธศาสนิกชนได้รับฟัง นับว่าเป็นหนังสือที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่ง ที่ท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ได้จารึกเอาไว้ เนื้อหาสาระที่ได้จากหนังสือเล่มนี้สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ดีมาก หากทุกคนศึกษาและปฏิบัติตามปรัชญาในการดำเนินชีวิตของท่านพุทธทาสภิกขุแล้ว ความวุ่นวายในครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ก็จะไม่เกิดขึ้นเหมือนทุกวันนี้

3. ทศนะต่อหนังสือพุทธศาสนาคืออะไร

หลังจากได้อ่านหนังสือพุทธศาสนาคืออะไร ของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) เล่มนี้แล้ว ผู้ศึกษาได้การวิจารณ์ออกเป็น 4 ประเด็นหลักดังต่อไปนี้

1. รูปแบบของหนังสือ หนังสือพุทธศาสนาคืออะไร ของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) เป็นการบรรยายธรรมเพื่ออธิบายความหมายของพุทธศาสนาในทุกแง่มุม โดยการนำเสนอ

ที่ชัดเจน แฝงไปด้วยปรัชญาการดำเนินชีวิต เนื้อหาอ่านเข้าใจง่ายเนื่องจากเป็นการบรรยายธรรมในวันสำคัญต่างๆ มีพุทธศาสนิกชนทุกระดับเข้ารับการรับฟังจึงเป็นการบรรยายคำที่ฟังแล้วเข้าใจง่าย สอดแทรกพระธรรมคำสั่งสอนขององค์พระบรมศาสดา พร้อมทั้งยกตัวอย่างให้เข้าใจ โดยผู้ศึกษานำบางหัวข้อที่น่าสนใจในแต่ละชุดของหนังสือมาวิจารณ์ ได้แก่

ชุดที่ 1 ในหัวข้อพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เห็นโลกทั้งปวง เป็นเพียงกระแสแห่งอิทัปปัจจยา ท่านได้อธิบายเรื่องที่ยากให้เข้าใจง่ายขึ้น พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบให้สามารถเห็นภาพตามได้ เช่น เรื่อง อิทัปปัจจยา ท่านอธิบายตามหลักนิรนัย จะเห็นได้ว่า ท่านใช้วิธีการอธิบายตามหลักนิรนัย (Joyce & Weil, 1996 : 149-159) ที่ว่า “ต้นไม้ ต้นนี้ มันเป็นตามกฎเกณฑ์แห่งอิทัปปัจจยา นับตั้งแต่มันมีเมล็ดตกอยู่ที่ดิน ได้รับความชื้น พอเมล็ดก็แตกหน่อเป็นต้นขึ้นมา แล้วก็ใหญ่โต เป็นต้นเป็นลำอย่างนี้ ใหญ่ออกไปเป็นลูกเป็นดอก แล้วก็เปื้อนเรื่อยไป นี่เป็นเหมือนกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงไปตามกฎอิทัปปัจจยา ที่เป็นสัตว์ก็เหมือนกัน ที่เป็นคนก็เหมือนกัน ล้วนแต่เป็นไปตามกระแสแห่งอิทัปปัจจยา” (Buddhadasa Phikkhu (Phra Dharmakosacarya), 1999 : 10) ซึ่งจะสอดคล้องกันกับงานเขียนของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) เป็นการเปรียบเทียบเรื่องอิทัปปัจจยาในลักษณะของธรรมาธิฐาน (Somdet Phra Buddhakosajarn (P.A. Payutto), 2018 : 154) ที่ว่า “ความสัมพันธ์หรือความเป็นไปตามเหตุปัจจัยนี้ เป็นหลักสำคัญของวิปัสสนาด้วยการ

ปฏิบัติให้ปัญญาเห็นแจ้ง เกิดเป็นวิปัสสนานั้นจะทำให้มองเห็นความเป็นไปตามเหตุปัจจัยนี้และหลักปฏิจสมุปบาท หรืออิทัปปัจจยตานี้ก็เป็นภูมิธรรมของวิปัสสนา เรียกว่าวิปัสสนาภูมิอย่างหนึ่งธรรมทั้งหลายนั้น สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เช่น ชันธ 5 เมื่อวิเคราะห์แยกแยะองค์ประกอบออกไป ก็ทำให้เห็นความเป็นไปตามเหตุปัจจัยและรู้ว่า ชันธ 5 นั้นก็เป็นไปตามหลักอิทัปปัจจยตานี้เอง” (Somdet Phra Buddhakosajarn (P.A. Payutto), 2016 : 44-45) เป็นต้น

ในมุมมองของผู้ศึกษา จากการศึกษาแนวคิดทั้งสองท่านแล้ว พบว่า ทั้งสองท่านอธิบายคนละแนวทาง แต่ก็สามารถอธิบายเรื่องยากให้เข้าใจได้ง่ายเช่นกัน ส่วนในมุมมองของผู้ศึกษามีดังนี้ “ทุกสิ่งในโลกนี้ เกิดขึ้นและดับไปตามเหตุตามปัจจัย ตัวอย่างเช่น คนที่ขยันหมั่นเพียรตั้งใจเรียนหนังสือ เป็นคนเรียนหนังสือเก่งจึงมีหน้าที่การงานที่ดี เพราะเขาขยันและตั้งใจเรียน (นี่เป็นเหตุ: สิ่งนั้นเกิด) เขาจึงเรียนเก่งและมีหน้าที่การงานที่ดี (นี่เป็นผล: สิ่งนี้จึงเกิด) เมล็ดพืชที่ตายแล้ว (สิ่งนั้นดับ) ไม่สามารถเจริญงอกงามเป็นต้นใหม่ได้ (สิ่งนี้จึงดับ) เปรียบเสมือน คนเราเมื่อหมดสิ้นซึ่งกิเลส (บรรลอรหัต) จึงไม่มีชาติหน้าสำหรับบุคคลเหล่านี้แล้ว เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน เพราะทุกสิ่งทุกอย่างในโลกล้วนแล้วแต่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสแห่งอิทัปปัจจยตา” จะเห็นได้ว่าทั้งสองท่านอธิบายในลักษณะเป็นเหตุเป็นผลสอดคล้องกันซึ่งตรงกับทฤษฎีสหสัมพันธ์ (Wongsupphakan, 2002 : 33) หนังสือเล่มนี้จึงถือได้ว่าเป็นหนังสือที่อธิบายในเรื่องที่ยากๆ ให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น ทำให้ผู้ที่

สนใจศึกษาอ่านแล้วสามารถเข้าใจได้ง่ายและนำไปเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตามทันที

ชุดที่ 2 ในหัวข้อพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญาชน ท่านได้กล่าวไว้ว่า “ปัญญาชน เป็นผู้ที่มีความเป็น พุทธะ คือผู้รู้ รู้เท่าทันความจริงอันประเสริฐ (อริยสัจ) ดังแสงสว่างให้รู้ตามจริงว่าเป็นอะไร นั่นคือพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าจึงได้รับคำสรรเสริญว่า เหมือนผู้เปิดของที่ปิด หายของที่คว่ำ เป็นผู้จุดตะเกียงไว้ จุดประทีปไว้ ผู้ใดมีตา ผู้นั้นก็ให้เห็นรูปพระพุทธรูปเจ้าทรงเป็นผู้จุดแสงสว่างแห่งปัญญาใครได้รับแสงสว่างอันนี้ ผู้นั้นก็เห็นสิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามที่เป็นจริง ฉะนั้นคำสอนเรื่องอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ธรรมภูตติตา ธรรมนิยาม อิทัปปัจจยตา สุนฺณุตตา ตถาคตา อตฺตมยตา ฯลฯ เหล่านี้คือแสงสว่าง คือปัญญา เห็นสิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นความจริง ผู้ที่รู้ตามสิ่งเหล่านี้ ได้ชื่อว่า ปัญญาชน” (Buddhadasa Phikkhu (Phra Dharmakosacarya), 1999 : 123) ดูเหมือนจะมีความคล้ายคลึงกันกับรูปแบบของพระพรหมคุณาภรณ์ ที่ว่า “ปัญญาชนเป็นการอุปมาเหมือนอย่างจะตัดต้นไม้ก็คือ ศรัทธาพื้นดินที่เหยียบยันก็ตรงกับที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้เสมอว่า ศีล เปรียบเหมือนพื้นดินเป็นที่เหยียบยันทำให้เราทำ งานการได้ประการที่ 3 เรี่ยวแรงกำลังของเราในการหยิบยกมัดขวานขึ้นมาตัด นั่นก็คือสมาธิแล้วสุดท้ายตัวมิด หรือขวานที่คม นั่นก็คือปัญญา ตัวที่ตัด ที่ทำให้ขาด ทำให้หลุด ทำให้สำเร็จกิจ คืออะไรคือมิดหรือขวาน มิดขวานนั้นเป็นตัวตัด ทำให้งานสำเร็จบรรลุจุดหมาย แต่ถ้าเราไม่มีสามอย่างแรก ทั้งที่มีมิดมีขวานเราก็ตัดไม่ได้ เพราะฉะนั้น สามอย่างแรกก็ขาดไม่ได้ แต่ตัวตัดสินคืออัน

ที่สี่ ได้แก่ ตัวปัญญา พระพุทธศาสนาสอนว่า ปัญญาเป็นตัวตัดสิน จึงถือว่าปัญญาเป็นคุณธรรมสำคัญ ปัญญาในขั้นสูงสุด คือ ปัญญาในขั้นที่จะทำงานรู้เท่าทันสังขาร ที่จะตัดสังโยชน์ เครื่องผูกมัดตัวไว้กับวัฏฏสงสาร ไว้กับความทุกข์ ได้แก่ปัญญา (Somdet Phra Buddhakosajarn (P.A. Payutto), 2016 : 55-57) จะเห็นได้ว่าทั้ง 2 ท่านนี้ใช้วิธีการอธิบายตามหลักนิรนัย (Joyce & Weil, 1996 : 149-159)

ในมุมมองของผู้ศึกษา จากการศึกษาในการอุปมาคำว่า ปัญญาชน ของทั้งสองท่านแล้วได้ให้ความหมายไปในทางเดียวกันคือ “ปัญญาชนเปรียบเสมือนพระพุทธเจ้าได้จุดแสงสว่างส่องทางเอาไว้ (ทางสายกลาง มัชฌิมาปฏิปทา) ผู้ที่เป็นปัญญาชน ก็เพียงแค่เดินไปตามทางที่ท่านแนะนำไว้แล้ว และหากมีอุปสรรคมาขัดขวางก็ต้องใช้ขวานที่คมมาถากถางออกไปเพื่อจะเดินทางต่อไปได้เปรียบเสมือนการใช้ปัญญานำทางไปสู่เป้าหมาย” ตามทฤษฎีการตีความตามหลักอุปมานิทัศน์ (Allegorical) (Bumrungpak, n.d. : 11) หนังสือเล่มนี้จึงกล่าวได้ว่าเป็นหนังสือที่มีรูปแบบชัดเจนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี เป็นหนังสือที่ควรค่าแก่การศึกษาเหมาะสำหรับคนทุกระดับชั้น ทุกเพศทุกวัย คนที่ไม่มีพื้นฐานก็สามารถอ่านได้เข้าใจง่าย

ชุดที่ 3 ในหัวข้อพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งมัชฌิมาปฏิปทา ท่านได้ให้ความหมายของคำว่า มัชฌิมาปฏิปทา ไว้ว่า “มัชฌิมา แปลว่า พอดี อยู่ตรงกลางไม่สุดเหวี่ยงสุดโต่งไปข้างใดข้างหนึ่ง คือการปฏิบัติตนให้พอดี ถ้าไม่พอดีจะเป็นทุกข์ ถ้าพอดีไม่เหวี่ยงซ้ายเหวี่ยงขวาจะไม่ทุกข์ มีอีกคำ

หนึ่ง คือมัธยัสถ์ หลายคนคิดว่าเป็นความกระหม่อมกระหม่อมไม่สุรุ่ยสุร่าย แท้จริงแล้วมัธยัสถ์ แปลว่าพอดี ไม่ใช่ขี้เหนียวไม่ใช่ขี้ดีด มาจากคำว่า มัธยะ แปลว่าตรงกลาง อัสถะ แปลว่าตั้งอยู่ รวมกันเป็นมัธยัสถ์ ตั้งอยู่ตรงกลาง คือพอดีนั่นเอง ในทางพระพุทธศาสนา มัธยัสถ์ คือการปฏิบัติอยู่ในทางที่พอดี ไม่เคร่งและไม่หย่อนยานเกินไป ปฏิบัติในทางถูกต้องต่อหนทางแห่งพระนิพพาน (Buddhadasa Phikkhu (Phra Dharmakosacarya), 1999 : 114-116) ซึ่งตรงกันกับสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ที่ว่า “พระพุทธศาสนาสอนความเป็นกลางในการปฏิบัติที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา ทั้งในแง่ของการปฏิบัติทั้งในแง่ความคิดเกี่ยวกับสังขาร เป็นทางสายกลางทั้งหมด ฉะนั้น ความเป็นสายกลาง คือ ความพอดีที่จะให้ถึงจุดหมาย และที่จะให้ตรงความจริงไม่ให้ไปสุดโต่ง ซึ่งจะพลาดจากความเป็นจริง จึงเป็นลักษณะทั่วไปอย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนา อีกประการทางสายกลางมีความหมายว่าพอดี ตรงกับคำที่เรานิยมใช้กันว่า ดุลยภาพ หรือสมดุล หลักการนี้เปรียบเหมือนการยิงลูกศร ลูกศรที่ยิงไปไม่ถูกเป้า ก็จะอยู่ข้างๆ ข้างโน้นบ้าง ข้างนี้บ้าง คือมันไม่พอดี ไม่ตรงกลาง ส่วนลูกที่ยิงตรงเป้าพอดี นั่นก็เป็นอันกลาง จึงเรียกว่าสายกลาง สายกลางก็คือพอดี ตรงความจริง ที่จะเข้าถึงจุดหมายและเท่ากันพอดีความจริงที่เป็นสังขาร การที่จะปฏิบัติให้เป็นทางสายกลางนั้น ต้องปฏิบัติตาม มรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติที่เป็นกลางๆ ไม่ตึงไม่หย่อนเกินไป พอดีที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความมีชีวิตที่ดำรง (Somdet Phra Buddhakosajarn (P.A. Payutto), 2016 7-14) จนถึงที่สุดแห่งกองทุกข์

ทั้งสิ้นคือพระนิพพานนั่นเอง

ในมุมมองของผู้ศึกษา คำว่า มัชฌิมา ปฏิปทา ของทั้งสองท่านมีความเหมือนกัน คือ ปฏิบัติด้วยความพอดี ไม่ตึง และไม่หย่อนยานเกินไป คือการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นหนทางแห่งการดับทุกข์ตามแนวทางคำสอนของพระพุทธเจ้า นอกจากนี้แล้ว ยังรวมถึงการใช้ชีวิตด้วยความพอดีพองาม ไม่ใช่จ่ายใช้สอยฟุ่มเฟือย ใช้ชีวิตด้วยความพออยู่ พอกิน ไม่ใช่จ่ายเกินฐานะของตน รู้จักประมาณตนเอง ยึดตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้วางแนวทางการดำเนินชีวิตไว้ให้แก่พสกนิกรชาวไทย จึงถือว่าหนังสือเล่มนี้ได้มีรูปแบบที่สามารถอธิบายหลักธรรมให้เข้าใจแจ่มแจ้งชัดเจน ทั้งตามหลักภาษา ตามคำสอนของพระพุทธศาสนา ทำให้ผู้อ่านเข้าใจง่าย

ชุดที่ 4 ในหัวข้อพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งความไม่ขัดแย้งกับใครๆ ในโลก ท่านมีรูปแบบของการให้ความหมายของคำว่า “ขัดแย้ง” เพราะ “ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่ไม่ขัดแย้งกับใครในโลก โดยการแนะนำให้พุทธศาสนิกชนไม่ใช่คำที่มันขัดแย้งกันเวลาอยู่ร่วมกันกับศาสนาอื่น อย่าใช้คำว่าฉันพูดถูก เธอพูดผิด ฉันทำถูกเธอทำผิด ต้องใช้คำว่า ฉันเห็นว่าอย่างนี้ ฉันยึดถือข้อปฏิบัติอย่างนี้ เพียงเท่านั้นพอ ไม่ต้องไปกล่าวว่า ของฉันถูก ของแกผิด เพราะมันจะทำให้ขัดแย้งกัน เขาจะว่าอย่างไรก็ช่างเขาไม่ต้องไปขัดแย้งกับเขา ให้พูดแต่เพียงว่าฉันพอใจอย่างนี้ ฉันมีหลักการอย่างนี้ จะไม่เกิดการทะเลาะวิวาท เพราะพระพุทธศาสนาสอนให้พิจารณาที่ตัวเรา ไม่ได้ให้ไปพิจารณาที่คนอื่น ไม่มี

การขัดแย้งกับใครทั้งสิ้นทั้งโลก มนุษย์ และโลกสวรรค์หรือโลกใดๆ คำว่าขัดแย้งเป็นภาษาไทยตรงกับคำในภาษาบาลีว่า อุปัตทวะ คือ อุบาทว์ คำนั้นคือการขัดแย้ง คุณอยากพูดอย่างไรก็พูดไปเถิดฉันมีหลักการปฏิบัติอย่างนี้ ดับทุกข์อย่างนี้ก็จะไม่ไปขัดแย้งกับใคร เวลาเผชิญหน้ากับศาสนาอื่นให้กล่าวว่า ฉันมีหลักการปฏิบัติอย่างนี้ เพื่อเป็นแนวทางดับทุกข์ คุณจะมาร่วมมือกับฉันได้ไหมเพื่อให้เป็นสังคมที่ไม่มีความทุกข์ คุณจะช่วยได้ไหมไม่เอาข้อปฏิบัติที่มันขัดแย้งมาพูดเอาแต่ข้อที่สามารถนำมาปฏิบัติเข้ากันได้ให้ประสานกลมกลืนกัน จึงเรียกได้ว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่ไม่ขัดแย้งกับใครในโลก” (Buddhadasa Phikkhu (Phra Dharmakosacarya), 1999 : 198-200) ดังคำกล่าวของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ที่ว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เน้น พหุชนิตาย พหุชนสุขาย คือ ความมุ่งหมายเพื่อประโยชน์สุขของพหุชน พระพุทธองค์เริ่มประกาศพระศาสนาด้วยคำว่า จรณ ภิกขเว จาริกิ พหุชนิตาย พหุชนสุขาย แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่พหุชน เพื่อความสุขแก่พหุชน เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก ต่อมาหลังจากนั้นก็ตรัสหลักธรรมมากมายโดยการเน้นหลักธรรมข้อนี้ แม้แต่การสังคายนาที่เน้นย้ำให้พรหมจรรย์คือพระศาสนานี้ ดำรงมั่นคงยั่งยืนเพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่พหุชน คือชนจำนวนมากที่เราเรียกกันว่า มวลชนนั่นเอง แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนามีจุดยืนมากในเรื่องการปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขของพหุชน (Somdet Phra Buddhakosajarn (P.A. Payutto), 2016 : 75-76)

ในมุมมองของผู้ศึกษา มีความเห็นว่าทั้งสองท่านนี้มีความคิดที่เหมือนกันคือ พระพุทธศาสนาเน้นย้ำให้พุทธศาสนิกชนปฏิบัติตนเพื่อประโยชน์สุขแก่คนทั้งหลาย และไม่ไปขัดแย้งกับศาสนาใดๆ ในโลก โดยให้อยู่ร่วมกัน โดยนำหลักธรรมหรือวิธีการที่สอดคล้องประสานไม่ไปขัดแย้งแก่นวทางของศาสนาอื่น ทำให้สังคมเรานี้เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดก็ตาม สามารถช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้อย่างสงบสุข จึงถือเป็นรูปแบบการเขียนงานที่เน้นทางด้านความคิด และวิธีประพฤติปฏิบัติ เหมาะอย่างยิ่งกับการศึกษาหาความรู้ทางด้านหลักการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธศาสนาจากหนังสือเล่มนี้ เป็นอย่างมาก

2. เนื้อหาของหนังสือ หลังจากผู้ศึกษาได้ศึกษาหนังสือพุทธศาสนาคืออะไร ของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ผู้ศึกษาได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ประเด็น คือ ด้านเนื้อหาหลัก และด้านเนื้อหารอง ดังนี้

2.1 ด้านเนื้อหาหลัก ซึ่งเน้นเนื้อหาที่เป็นสาระสำคัญ ซึ่งเป็นจุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ได้อธิบายประเด็นสำคัญที่ผู้อ่านจะต้องทำความเข้าใจ เช่น พระพุทธศาสนาคืออะไร โดยการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาอุปมากับการดำเนินชีวิตของมนุษย์อย่างมีคุณค่า เช่น เปรียบคำว่า ปัญญาชน คือผู้มีปัญญา เปรียบกับการจุดประทีปให้ส่องสว่าง ทำให้ที่มีมืดแจ้งสว่างได้

ดังคำที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา” และเปรียบคำว่า มัชฌิมาปฏิปทา กับที่ที่เราจะดับไฟจะต้องดับที่ต้นเหตุ ไม่ใช่ไปดับที่ปลายเหตุ หรือไปดับที่เปลวไฟ อาจจะทำให้ไฟลุกลามยิ่งขึ้นไปอีก เป็นการนำพุทธปรัชญามาอธิบายความหมายของคำต่างๆ การให้คำจำกัดความของคำศัพท์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับหลักธรรมเป็นคำจำกัดความสั้นแต่ลึกซึ้งกินใจในความหมายเป็นนักปรัชญาที่มีการเขียนแบบ “นิรุกติศาสตร์”¹ การเขียนโดยสอดคล้องหลักธรรมในประเด็นต่างๆ และการยกตัวอย่างเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นตามประสบการณ์ของท่านที่ได้สั่งสมมาแล้วนำมาอธิบายขัดถ้อยขัดคำ และผู้ศึกษาสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามหลักของพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

2.2 ด้านเนื้อหารอง ในส่วนเนื้อหาที่เป็นการบรรยาย การขยายความของแต่ละชุดนั้น ผู้ศึกษาได้ศึกษาจากผู้เขียน เป็นการเขียนบรรยายเนื้อความในลักษณะเทศนาโวหาร ในแต่ละหัวข้อพร้อมการยกตัวอย่างประกอบ บรรยายจากนามธรรมให้เห็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ทำให้นามธรรมนั้นสามารถจับต้องได้ เข้าใจได้ พร้อมทั้งการยกตัวอย่างประกอบในแต่ละชุดได้ดี รวมถึงการอุปมา เปรียบเทียบธรรมะกับธรรมชาติเพื่อให้ผู้ฟังและผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น สมกับการได้รับยกย่องจากทั่วโลกว่าเป็นนักปรัชญาที่สำคัญอีกท่านหนึ่งทางด้านพระพุทธศาสนา

¹ ศาสตร์หรือวิชาว่าด้วยที่มาและความหมายของคำ เช่น ภาษาไทย หมายถึง การเรียนรู้ศึกษาประวัติความเป็นมา รูปแบบ วิธีใช้ วิธี พูด อ่าน เขียน เกี่ยวกับภาษาไทย ที่ใช้มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมไปถึงวิวัฒนาการของภาษาและการเปลี่ยนแปลง ในแต่ละช่วงเวลาที่สำคัญ

3. จุดเด่นของหนังสือ หนังสือพุทธศาสนาคืออะไร ของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) ท่านได้นำประสบการณ์เหล่านั้นมาบรรยายธรรมให้แก่สาธุชนทุกระดับ ได้ฟังในโอกาสวันสำคัญต่างๆ รวมทั้งเนื้อหาในหนังสือใช้ถ้อยคำที่เข้าใจง่าย อธิบายพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พร้อมทั้งยกตัวอย่างเปรียบกับธรรมชาติที่ทุกคนสามารถสัมผัสได้เพื่อให้ทุกคนเข้าใจได้ง่าย ประกอบกับการสอดแทรกอารมณ์ขันไปในตัวเพื่อให้ผู้อ่านและผู้ฟัง ไม่รู้สึกเบื่อหน่าย และต้องการอ่านและผู้ฟังสนใจและติดตามได้จนจบ เช่น การบรรยายก่อนจะจบในวันที่สามของท่านเพื่อให้ผู้ฟังได้สนใจฟังต่อท่านพูดว่า “เอาหละ 20 อย่างแล้ววันนี้ เวลาทั้งหมดแล้ว เหนื่อยก็เหนื่อยแล้ว แล้วยัง 20 อย่าง วันละ 20 อย่าง มาสามวันแล้วนะ 60 อย่างแล้วนะ ยังไม่จบนะ อย่าเพิ่งคิดว่าจะจบ ต้องมีอีก 60 อย่างแล้ว” (Buddhadasa Phikkhu (Phra Dharmakosacarya), 1999 : 146) เป็นต้น ตลอดจนเนื้อหาสาระที่ได้จากหนังสือเล่มนี้สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ดีมากพอสมควร หากทุกคนศึกษาและปฏิบัติตามความรู้นวในครอบครัวยุค สังคม และประเทศชาติก็จะไม่เกิดขึ้นเหมือนทุกวันนี้

4. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของหนังสือ หนังสือพุทธศาสนาคืออะไร ของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) เขียนหนังสือจากประสบการณ์จริง เนื้อหาของหนังสือจึงสมบูรณ์และเพียบพร้อมด้วยความรู้ แต่เพื่อให้หนังสือเล่มนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาขอเสนอแนะเพิ่มเติมในบางจุดที่ถือว่าเล็กน้อยมาก โดยผู้ศึกษาได้แบ่งเป็น 2

ประการ คือ

4.1 หมวดหมู่ของเนื้อหา (หัวข้อย่อยในแต่ละชุด) ไม่ได้จัดเรียงไว้เป็นหมวดหมู่ กล่าวคือเนื้อหาที่คล้ายกัน น่าจะนำมาไว้ด้วยกันแต่ในหนังสือเล่มนี้ จะกระจัดกระจายอยู่ ไม่เป็นหมวดหมู่เดียวกัน เช่น พุทธศาสนาที่มีวิถีทางอย่างวิทยาศาสตร์ แล้วจากนั้นก็กล่าวถึงเรื่องอื่นๆ จนเกือบจะจบชุด จึงนำหัวข้อพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีหลักเกณฑ์คำสอนและการปฏิบัติเป็นวิทยาศาสตร์ โดยน่าจะเอาเรื่องเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ไว้ด้วยกันเป็นต้น ควรจะจัดเนื้อหาให้เป็นหมวดหมู่ ประเภทเดียวกันก็จัดไว้ด้วยกัน (Worramethisrisakul, 2017 : 219) เพื่อให้ผู้ศึกษาได้อ่านหนังสือเข้าใจได้ง่ายและรวดเร็วยิ่งขึ้น ตลอดจนหนังสือเล่มนี้เหมาะแก่การหาข้อมูลเพื่อศึกษาค้นคว้าและนำไปประพจน์ปฏิบัติตามได้ทันที

4.2 รูปแบบของการพิมพ์ ลักษณะรูปแบบการพิมพ์หนังสือเล่มนี้ ยังไม่ถูกหลักของภาษาไทยในส่วนของเครื่องหมายวรรคตอน เช่น เครื่องหมายมหัพภาค (Full stop, .) และเครื่องหมายจุลภาค (comma, ,) รูปแบบการเขียนหนังสือเล่มนี้ยังเขียนเป็นแบบภาษาบาลีและภาษาอังกฤษอยู่ ไม่ได้เขียนแบบภาษาไทย คือในการเขียนภาษาไทยจบประโยคไม่นิยมใส่เครื่องหมายมหัพภาค และอนุประโยคไม่นิยมใส่เครื่องหมายจุลภาค เป็นต้น ในหนังสือเล่มนี้ใช้เครื่องหมายวรรคตอนในทุกๆ ประโยคตลอดทั้งเล่ม ถ้าจำเป็นต้องใช้ควรใช้เป็นบางประโยค เช่นประโยคที่ต้องการเน้นข้อความ เป็นต้น เพื่อให้เป็นแบบอย่างให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดการเขียน

ภาษาไทยให้ถูกต้องสืบไป

4. สรุป

จากการที่ผู้ศึกษาได้ศึกษา หนังสือ พุทธศาสนาคืออะไร ของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) สรุปได้ว่า เป็นหนังสือที่เหมาะสมสำหรับผู้ศึกษาทุกเพศทุกวัย ทุกชนชั้น เนื่องจากการเขียนขึ้นมาจากการบรรยายธรรม ของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) เนื่องในโอกาสวันสำคัญต่างๆ จึงมีบุคคลหลายระดับชั้นเข้าร่วมฟังจุดเด่นของหนังสือเรื่องนี้เป็นหนังสือที่เป็นพุทธปรัชญา ลักษณะการเขียนเป็นเทศนาโวหารโดยการสอดแทรกด้วยการนำธรรมชาติขึ้นมายกตัวอย่างเพื่อให้เข้าใจเนื้อหาได้ง่าย ตามหลักการที่

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้เพื่อให้เข้าถึงบุคคลได้ง่าย ทำให้ผู้ที่ยังไม่เข้าใจในพุทธศาสนาและผู้ที่ไม่เข้าใจแล้ว สามารถศึกษาแล้วเข้าใจชัดเจนและลึกซึ้งยิ่งขึ้น พร้อมทั้งสามารถนำไปเป็นหลัก เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตามได้ ถึงแม้หนังสือเล่มนี้จะมีข้อที่ต้องปรับปรุงในบางส่วนที่ผู้ศึกษาได้เสนอแนะไปแล้วข้างต้น แต่หนังสือพุทธศาสนาคืออะไรถือว่าเป็นหนังสือที่ค่อนข้างสมบูรณ์มาก เพราะการเขียนหนังสือเล่มนี้เป็นการบรรยายธรรม และมีการนำเสนอเรื่องราวจากประสบการณ์ที่สั่งสมมาของผู้เขียนทำให้สามารถเข้าใจได้ง่าย สามารถนำไปศึกษาและปฏิบัติได้จริงเพื่อประโยชน์สุขของผู้ที่นำไปศึกษาและปฏิบัติตามตลอดทั้งความสุขของมวลมนุษยชาติสืบไป

References

- Buddhadasa Phikkhu (Phra Dharmakosacarya). (1999). *What is the Buddhism*. Bangkok : Dhammasapa.
- Bumrunpak, S. (n.d.). *Buddhism and Hermeneutics*. Copied documents. Khon Kaen : Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus.
- Joyce, B. & Weil, M. (1996). *Model of teaching*. 5th Edition. Boston : Allyn and Bacon.
- Somdet Phra Buddhakosajarn (P.A. Payutto). (2016). *The Characteristics of Buddhism*. 14th Edition. Bangkok : Phimsuay Co., Ltd.
- Somdet Phra Buddhakosajarn (P.A. Payutto). (2018). *Dictionary of Buddhism, Glossary Issue*. 31th Edition. Bangkok : foundation of P.A. Payutto to glorify Dhamma.
- Wongsuppan, W. (2002). *A Coherentist Justification of the existence of God. Master' thesis*. Graduate School : Chulalongkorn University.
- Worramethisrisakul, U. (2017). *6 Tips: Tricks (not) secret in the strategy for Bachelor, Master, and Doctor Degree course in which quick and easy to graduate with the quality*. Khon Kaen : Khon Kaen University Printing house.

วิจารณ์หนังสือ : Book Review

บอกใจให้เป็นสุข*

Tell the Heart to be Happy

ผู้เขียน: พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

Author: Phra Dharmakosajarn (Prayoon Dhammacitto)

จันศรี พลอยงาม และพระมหามิตร ฐิตปัญโญ (วันยาว)

Jansiri Ployngam and Phramaha Mit Thitapanyo (Wanyao)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail:jan.siri.p@hotmail.com

1. บทนำ

หนังสือเรื่อง บอกใจให้เป็นสุข เขียนโดย พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เล่มนี้เป็นหนังสือเพื่อความเจริญแพร่หลายแห่งความสุขและความเจริญอกงามแห่งปัญญาโดยไม่ให้เกิดความทุกข์ มีจำนวน 182 หน้า หนังสือเรื่องนี้พิมพ์ครั้งแรก ผู้เขียนเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลงานทางด้านหนังสือบอกใจให้เป็นสุขและหนังสืออีกจำนวนมากมายที่ไม่เหมือนกันด้วยเหตุนี้เอง ผู้ศึกษามีจุดประสงค์เพื่อศึกษาและเรียนรู้ในการศึกษาแนวความคิดของท่านพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เพียงเท่านั้น ไม่ได้มีจุดประสงค์เพื่อการอื่นใดหากมีการวิจารณ์ที่ผิดพลาดประการใด ผู้ศึกษาก็กกราบ

ขอมาจากใจจริง และน้อมรับผิดไว้แต่เพียงผู้เดียว
มา ณ โอกาสนี้

2. โครงสร้างและเนื้อหาของหนังสือ

โครงสร้างหนังสือ เรื่องบอกใจให้เป็นสุข ของพระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต) โดยการเขียนแทรกหลักธรรมของพุทธศาสนา มาอธิบายประกอบกับยกตัวอย่างในแต่ละสถานการณ์ให้เข้าใจได้ดียิ่งขึ้นที่เกิดจากประสบการณ์ตรงของท่านพระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต) มีโครงสร้างของหนังสือแบ่งออกเป็น 6 ตอน มีชื่อเรื่องที่ไม่เหมือนกัน คือ 1) บอกใจให้เป็นสุข 2) ธรรมมงคลแห่งชีวิต 3) สติในชีวิตประจำวัน 4) สร้างฝันให้เป็นจริง 5) ความสุขอันประณีตของ

*ได้รับบทความ: 13 ตุลาคม 2562; แก้ไขบทความ: 17 มกราคม 2563; ตอปรับตีพิมพ์: 22 มิถุนายน 2563

มนุษย์ 6) ไตรลักษณ์ในชีวิตประจำวัน เมื่อได้อ่านครบทั้ง 6 ตอนแล้ว จึงได้รู้ถึงเจตนาของผู้เขียนว่าทั้งหมดในเล่มนี้จะมีความสัมพันธ์กันเป็นขั้นตอนในการที่จะบอกใจให้เป็นสุขได้ และก็จะมีส่วนแตกต่างกันตรงหัวข้อย่อยในแต่ละตอนที่อธิบายเนื้อหาเป็นลักษณะเทศนาโวหาร และซึ่งท่านได้เขียนโดยการยกตัวอย่างเปรียบเทียบ ให้แก่พุทธศาสนิกชนได้รับรู้ นับว่าเป็นหนังสือที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่งที่ท่านพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้จารึกเอาไว้ เนื้อหาสาระที่ได้จากหนังสือเล่มนี้สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ดีมากพอสมควร หากทุกคนศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมในการดำเนินชีวิต ตามท่านพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ก็จะไม่มีความทุกข์ขึ้นในใจความวุ่นวายในครอบครัว สังคม และประเทศชาติก็จะไม่เกิดขึ้นเหมือนทุกวันนี้ ด้วยเหตุนี้เอง ผู้ศึกษามีจุดประสงค์เพื่อศึกษาและเรียนรู้ในการศึกษาแนวความคิดของท่าน พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เพียงเท่านั้น ไม่ได้มีจุดประสงค์เพื่อการอื่นใด หากมีข้อผิดพลาดประการใดผู้ศึกษากราบขอขมาจากใจจริง และน้อมรับผิดแต่เพียงผู้เดียว

3. เนื้อหาการวิจารณ์

หลังจากได้อ่านหนังสือบอกใจให้เป็นสุขของท่านพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เล่มนี้แล้วผู้ศึกษาวิจารณ์ได้ทำการวิจารณ์เป็นตอนๆ ไป ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ท่านได้อธิบายเรื่อง อยู่อย่างไรให้เป็นสุข ท่านได้ยกคำศัพท์มาอธิบายให้เห็นเป็น

ประเด็นว่า “อัสสาทะ” เป็นส่วนดีอันเป็นรสอร่อยที่ชวนติดใจ และ “อาทีนวะ” เป็นส่วนเสียอันเป็นรสขมที่ชวนเบื่อหน่าย “นิสสรณะ” เป็นการสลัดหลุดพ้น แต่เพราะนิสสรณะในโลกมีอยู่นั้นสัตว์ทั้งหลายจึงสลัดออกจากโลกไม่ได้ ผัสสะ เป็นการสัมผัส เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสไว้ว่า “สุขและทุกข์ นั้นเกิดจากเหตุปัจจัย อาศัยผัสสะ คนจึงทุกข์ อาศัยผัสสะคนจึงสุข” สามิสสุขเป็นส่วนสุขที่ต้องอาศัยผู้อื่น เป็นความสุขแบบไม่เป็นตัวของตัวเอง สุขเพราะอาศัยความเอื้ออำนวยของธรรมชาติ และความสำเร็จที่ไปผูกกับความทุกข์ พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า “ยมปิณฺณ ลภติ ตมปิทุกฺขํ” การปรารถนาสิ่งใดแล้วไม่ได้สิ่งนั้นมันเป็นทุกข์ สรุปรายวิธีการสร้างความสุขมีอยู่ 3 วิธี คือ 1) เราลดความโลภลงบ้าง วางกฎแห่งความสุขให้น้อยลง ขยายโอกาสที่จะมีความสุขให้มากขึ้น 2) เราหัดมองโลกในแง่ดี และแสวงหาประโยชน์จากสิ่งทั้งหลายในโลก 3) เราเป็นผู้สร้างสุขไม่ใช่รอรับความสุขอย่างเดียวดังแสงสว่างให้รู้ตามจริงว่าเป็นอะไร นั่นคือพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าจึงได้รับคำสรรเสริญว่า เหมือนผู้เปิดของที่ปิด หมายของที่คว่ำ เป็นผู้จุดตะเกียงไว้ จุดประทีปไว้ ผู้ใดมีตาผู้นั้นก็ได้เห็นรูป พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้จุดแสงสว่างแห่งปัญญาใครได้รับแสงสว่างอันนี้ผู้นั้นก็เห็นสิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามที่เป็นจริง ฉะนั้นคำสอนเรื่องอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ธัมมัญญิตตา ธัมมนิยาม อิปปัปปัจจตา สุญญตา ตถาคตา อตัมมยตาต่างๆ เหล่านี้คือแสงสว่าง คือปัญญา เห็นสิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นความจริงผู้รู้ตามสิ่งเหล่านี้ ได้ชื่อว่า ปัญญาชน” อธิบายดูเหมือนจะมีความสอดคล้อง

กับพระไตรปิฎก (Thai Tripitaka 1/453/488) ว่าพระพุทธเจ้าทรงแสดงความสุขไว้เป็นคู่ๆ ไว้หลายแบบ เช่น ความสุขว่า กายิกสุข (สุขทางกาย) และเจตสิกสุข (สุขทางใจ) สามิสสุข (สุขอิงอามิส คืออาศัยกามคุณ) และนิรามิสสุข (สุขไม่อิงอามิส คือ อิงเนกขัมมะ หรือสุขที่เป็นอิสระ ไม่ขึ้นต่อวัตถุ เป็นต้น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้ให้นิยามความสุขว่า ความสุขเกิดจากการดำเนินชีวิตถูกต้องสอดคล้องกับความเป็นจริงของ ธรรมชาติ ไม่หลงอยู่ในโลกของสมมติ มนุษย์ในสังคมมักหลงอยู่ในโลกของสมมติมากและบางทีก็หลงไปกับความสุขในโลกของสมมตินั้น แล้วก็ถูกสมมติล่อหลอกให้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความหวัง จากสมมติที่ไม่จริงจยังยืนจะเห็นได้ว่าทั้ง 2 ท่านนี้ใช้วิธีการอธิบายตามหลักนิรนัย ในมุมมองของผู้วิจารณ์จากการศึกษาในการใช้ศัพท์ภาษาบาลี และอธิบายให้เห็นถึงความสุข และประเภทของความสุขของทั้งสองท่าน ทำให้เห็นว่าการที่จะสร้างสุขนั้นมันไม่ได้ไปเริ่มต้นที่ไหน แต่มันเริ่มต้นอยู่ที่ตัวเรา เมื่อคนเรามองเห็นกาย และมองเห็นจิต มองเห็นสิ่งสมมติ และการมีสัจจะเมื่อใด เมื่อนั้นก็จะพบเห็นความสุขที่แท้จริง จากการที่ท่านสอนและได้นำเสนออย่างนี้ก็เป็นเพราะไม่อยากให้คนเราไปหลง ในอามิสสุขมากเกินไป และอยากให้คนเราหันกลับมามองในเรื่อง นิรามิสสุข ให้มากขึ้น ซึ่งเป็นความสุขที่เป็นอิสระจากสิ่งที่มาเกี่ยวข้อง การอธิบายจึงเห็นของท่านจึงเป็นการอธิบายแบบหลักการและเหตุผลตามหลักนิรนัย จึงกล่าวได้ว่าเป็นหนังสือที่มีรูปแบบชัดเจน และสอนให้สิ่งที่ปฏิบัติได้จริงโดย

สามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี เป็นหนังสือที่มีคุณค่าควรแก่การอ่าน เพื่อให้ตัวเองพ้นจากปัญหาในเรื่องของความทุกข์ใจ จึงเหมาะสำหรับคนทุกระดับชั้น ทุกเพศทุกวัย คนที่ไม่มีพื้นฐานในเรื่องของหลักธรรมก็สามารถอ่านได้เข้าใจง่าย (Joyce & Weil, 1996 : 149-159)

ตอนที่ 2 เป็นการอธิบายถึง ธรรมมงคลแห่งชีวิต ที่เกี่ยวกับตำนานวันสงกรานต์ ถอดปริศนาจากตำนาน การหลีกเหลี่ยงคนพาล การสังสรรค์ บัณฑิต การทำดีเป็นนิจ การคิดถึงอนิจจัง ซึ่งวันสงกรานต์เป็นประเพณีประจำชาติของไทยเป็นประเพณีร่วมญาติ เป็นประเพณีที่แสดงความรักต่อผู้ใหญ่ในตระกูล หรือผู้ใหญ่ในหน่วยงาน จึงเห็นได้ว่า ประเพณีสงกรานต์เป็นวันสำคัญสำหรับทุกคน ทุกองค์กรมักมีการจัดงานประเพณีสงกรานต์ เพื่อให้ชีวิตเปลี่ยนแปลงเคลื่อนย้ายไปในทางที่ดีมีสิริมงคล และมีตำนานมาจากท้าวกระบิลพรหม ผู้พ่ายแพ้ในการตอบปัญหาของท่านธรรมาบาลกุมารและยอมตัดเศียรของตนเอง แต่เศียรของท่านนั้นจะตกถึงโลกไม่ได้คือ ถ้าตกลงที่แผ่นดินไฟจะไหม้โลก และถ้าตกลงในอากาศฝนจะแล้ง ถ้าตกลงในทะเลน้ำจะแห้ง เพราะฉะนั้นก่อนที่จะตัดเศียรของท่านจึงมีผู้นำพานมารองรับเศียร นั่นคือให้ลูกสาวของท่านกระบิลพรหมทั้ง 7 นาง นำพานมารองรับพอเศียรของท่านตกลงบนพานแล้ว ลูกสาวทั้งหมดของท่านก็จะแห่เศียรของท่านไปวนรอบเขาพระสุเมรุและเก็บเศียรไว้ในถ้ำเมื่อครบเวลาหนึ่งปีถึงวันสงกรานต์ลูกสาวคนที่หนึ่งก็จะเชิญเศียรท่านแห่รอบเขาพระสุเมรุ และลูกสาวทั้งเจ็ดก็จะหมุนเวียนทำหน้าที่อัญเชิญเศียร และเรียกนาม

ว่า นางสงกรานต์ เมื่อถึงวันสงกรานต์ทุกคนก็จะให้ เจริญขึ้นทุกคนจำต้องหามงคลมาใส่ตัว โดยมีคาถา กา สลักหรือเรียกว่า ถาธรรมสลักใจซึ่งมีอยู่ 4 คำ ด้วยกันคือ จะ ภา สะ คาถานี้ใช้เพื่อภาวนาให้ เกิดสมาธิและทำชีวิตให้ มีมงคล และเวลาเสกคาถา ท่านจะให้เสกเป็นคาบไม่ได้เสกเป็นจบเพราะคาบ หนึ่งจะมี 4 จบ และพระคาถานี้มาจากคำแรกของ คาถาบาลีที่พระรัตนปัญญาธิพนธ์ไว้ คือ จะ มาจาก คำเต็มว่า จะชะ พุชชะนะสังสัคค แปลว่า หลีกเลียง การคบหาทรชนคนไม่ดี ภา มาจากคำเต็มว่า ภาชะ สารุสะมาคะมัง แปลว่า คบหาสมาคมกับคนดี ภา มาจากคำเต็มว่า ภาชะ ปญญะมะโห รัตตัง แปล ว่า ทำบุญทั้งวันและคืน สะ มาจากคำเต็มว่า สะระ นิจะมะนิจะตัง แปลว่า คิดถึงความไม่เที่ยงไว้ เป็นนิจ ธรรมทั้งสี่จึงเป็นธรรมมงคลและเมื่อนำมา ใช้ในชีวิตสามารถหลีกเลียงการคบคนพาลได้และ สามารถเลือกคบบัณฑิตได้ จึงรวมเรียกว่า ธรรมมงคลชีวิต พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวถึงคติธรรมแห่งชีวิตว่าชีวิตที่เป็นมงคลต้อง มีความสอดคล้องทั้งสองด้าน เช่น ความเป็นผู้มี สุขภาพแข็งแรงและมีอายุยืนยาวและความเป็นสิริ มงคลหรือเรื่องบุญกุศล เป็นมงคลแห่งชีวิตยังกล่าว ต่อไปอีกว่าทั้งด้านนี้ต้องมีความประสานเสริม เข้ามาผนวกกันทั้งเป็นการเสริมกันให้มั่นคงขึ้น ทำให้เกิดความรู้สึกว่ามีคุณค่าและมีความหมาย ยิ่งขึ้น จะเห็นได้จากหลักแห่งการปฏิบัติธรรม 5 ประการอย่างง่ายที่ใช้ในชีวิต คือ 1) ศีล คือการว่า ด้วยการทำตนให้สงบ ระวังความชั่วทางกายและใจ 2) สมาธิ ว่าด้วย การต้องฝึกจิต อบรมจิตให้ระงับ ต่อความวิตกกังวล ความฟุ้งซ่าน 3) ปัญญา คือต้อง

ศึกษาลักษณะจิตด้วยความเข้าใจที่ถูกต้อง ในหลัก แห่งเป็นความจริง 4) วิมุตติ คือต้องมีเข้าใจลักษณะ แห่งจิต ที่พ้นจากเพลิงทุกข์ ว่าเป็นอย่างไร 5) วิมุต ติญาณทัสสนะ คือต้องมีศึกษาถึงความรู้จักตน ว่าอย่างไรจึงรู้แน่กายสุจริต วชิสุจริต มโนสุจริต ได้เห็นว่า ท่านใช้วิธีการอธิบายตามหลักนิรณัยใน มุมมองของผู้วิจารณ์จากการศึกษาธรรมมงคลแห่ง ชีวิต เพื่อบอกใจให้เป็นสุข และประเภทของความ สุขของทั้งสองท่านทำให้เห็นว่าการที่จะสร้างสุขนั้น มันไม่ได้ไปเริ่มต้นที่ไหน แต่มันเริ่มต้นอยู่ที่ตัวเราที่ การมีศีลธรรมและการยึดหลักธรรมมงคลมาใช้กับ ชีวิตประจำ (Joyce & Weil, 1996 : 149-159)

ตอนที่ 3 เป็นการอธิบายถึงสติในชีวิต ประจำวัน การฝึกสติให้อยู่กับปัจจุบัน อย่าใจลอย ใจต้องอยู่กับเรื่องเฉพาะหน้าที่ต้องทำ ท่านจะมี สมาธิ แล้วสมาธินั้นทำให้เกิดปัญญา ปัญญาที่นำ มาใช้ในชีวิตประจำวันเรียกว่า สัมปชัญญะ สติ คือ ความรู้ทัน สัมปชัญญะ คือ ความรู้เท่าความรู้ เท่าถึงการเห็นเหตุแล้วคาดว่าผลลัพธ์อะไรจะ ตามมา มองภาพกว้าง มองหน้ามองหลัง รู้เท่าเอา ไว้ป้องกัน รู้ทันเอาไว้แก้ไข (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) สติ หมายถึง ความระลึกได้ นึกได้ ความ ไม่เผลอ การคุมใจไว้กับกิจ หรือคุมจิตไว้กับสิ่งที่ เกี่ยวข้อง จาการที่ทำและคำที่พูดแล้ว แม้นานได้ การมีสตินอกจากจะเป็นการรู้ตัว ความระลึก ความไม่เผลอแล้ว ยังเป็นการไม่มีอคติ หรือการไม่ ตัดสินว่าสิ่งที่เราทำอยู่ หรือเป็นอยู่นั้นดีหรือไม่ดีสติ เป็นสภาวะทางจิตขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนที่ สามารถพัฒนาได้ การมีสติ จึงหมายเอาการรู้ตัวใน ทุกอย่างก้าวที่เรากำลังทำอยู่ โดยที่ไม่ได้เผลอคิดไป

ถึงเรื่องอื่น ลักษณะของการไม่มีสตินั้น ที่เราพบเห็นอยู่บ่อยๆ คือคนเรามักปล่อยให้ร่างกายทำกิจกรรมต่างๆ ไปโดยอัตโนมัติ โดยที่ไม่ได้ใช้จิตเราควบคุม ตัวอย่างที่สามารถพบเห็นได้บ่อยๆ เช่น การเดินขึ้นบันได บ่อยครั้งที่เวลาเดินขึ้นบันได ก็มักจะคิดถึงเรื่องอื่น เช่นว่า วันนี้เย็นจะกินอะไรดี รายงานที่จะส่งพรุ่งนี้วางไว้ตรงไหน คิดถึงคนรัก คิดถึงการประชุมอีกสองชั่วโมงข้างหน้า โดยที่ปล่อยให้ร่างกายเดินขึ้นบันไดไปแบบอัตโนมัติ อย่างเป็นลักษณะของการไม่มีสติอยู่ปัจจุบันในมุมมองของผู้วิจารณ์ จากการศึกษาสติในชีวิตประจำวัน เพื่อบอกใจให้มีความสุข และประเพณีของการมีสติของทั้งสองท่านทำให้เห็นว่าการมีสตินั้นจะต้องเริ่มต้นที่การมีสมาธิ และการควบคุมตนเองให้ได้ เพราะเมื่อมีสมาธิก็จะเกิดปัญญาตามมาและการทำงานทุกอย่างมีสติก็จะบอกใจให้มีความสุขได้ โดยไม่มีความผิดพลาด ถ้ามีความผิดพลาดเกิดขึ้น ก็จะมีน้อยเพราะเรามีสติอยู่กับตัว

ตอนที่ 4 ท่านได้อธิบายสร้างฝันให้เป็นจริงเป็นการอธิบายเรื่องที่ยากให้เข้าใจง่ายขึ้น พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบให้สามารถเห็นภาพตามได้ตามหลักนิรนัย จะเห็นได้ว่าท่านใช้วิธีการอธิบายตามหลักนิรนัย ที่ว่า ต้นไม้ ต้นนี้ มันเป็นตามกฎเกณฑ์แห่ง อิทัปปัจจยตา นับตั้งแต่มันมีเมล็ดตกอยู่ที่ดิน ได้รับความชื้นพอ เมล็ดก็แตกหน่อเป็นต้นขึ้นมา แล้วก็ใหญ่โตเป็นต้นเป็นลำอย่างนี้ ใหญ่ออกไปเป็นลูกเป็นดอก แล้วก็ป็นเรื่อยไปนี่ เป็นเหมือนกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงไปตามกฎ อิทัปปัจจยตา ที่เป็นสัตว์ก็เหมือนกันที่เป็นคนก็เหมือนกัน ล้วนแต่เป็นไปตามกระแสแห่ง อิทัปปัจจยตา

(Buddhadasa Bhikkhu, 1999) ซึ่งจะสอดคล้องกันกับงานเขียนของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) เป็นการเปรียบเทียบเรื่อง อิทัปปัจจยตาในลักษณะของธรรมาธิฐาน สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) (Somdet Phra Buddhaghosacharya (P.A. Payutto), 2016) ที่ว่า “ความสัมพันธ์หรือความเป็นไปตามเหตุปัจจัยนี้ เป็นหลักสำคัญของวิปัสสนาด้วย การปฏิบัติให้ปัญญาเห็นแจ้งเกิดเป็นวิปัสสนานั้น จะทำให้มองเห็นความเป็นไปตามเหตุปัจจัยนี้และหลัก ปฏิจจสมุปบาท หรืออิทัปปัจจยตา นี้ก็เป็นภูมิธรรมของวิปัสสนา เรียกว่าวิปัสสนาภูมิ อย่างหนึ่งธรรมทั้งหลายนั้น สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เช่นชั้น 5 เมื่อวิเคราะห์แยกแยะองค์ประกอบออกไป ก็ทำให้เห็นความเป็นไปตามเหตุปัจจัยและรู้ว่าชั้น 5 นั้นก็เป็นไปตามหลัก อิทัปปัจจยตา นี้เอง” (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) (Somdet Phra Buddhaghosacharya (P.A. Payutto), 2018) เป็นต้น

ในมุมมองของผู้วิจารณ์จากการศึกษาแนวคิดทั้งสองท่านแล้ว พบว่าทั้งสองท่านอธิบายคนละแนวทาง แต่ก็สามารถอธิบายเรื่องยากให้เข้าใจได้ง่ายเช่นกัน ส่วนในมุมมองของผู้ศึกษามีดังนี้ สรรพสิ่งอย่างในโลกนี้ ย่อมเกิดไปตามเหตุตามปัจจัย เมื่อสิ่งนั้นเกิด สิ่งนี้จึงเกิด เมื่อสิ่งนั้นดับ สิ่งนี้จึงดับ ตัวอย่างเช่น คนที่ขยันหมั่นเพียร ตั้งใจเรียนหนังสือ เป็นคนเรียนหนังสือเก่ง จึงมีหน้าที่การงานที่ดี เพราะเขาขยันและตั้งใจเรียน (นี่เป็นเหตุ: สิ่งนั้นเกิด) เขาจึงเรียนเก่งและมีหน้าที่การงานที่ดี (นี่เป็นผล: สิ่งนี้จึงเกิด) เมล็ดพืชที่ตายแล้ว (สิ่งนั้นดับ) ไม่สามารถเจริญงอกงามเป็นต้นใหม่ได้

(สิ่งนี้จึงดับ) เปรียบเสมือน คนเราเมื่อหมดสิ้นซึ่งกิเลส (บรรลอรหัต) จึงไม่ชาติหน้าสำหรับบุคคลเหล่านี้แล้ว เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน เพราะทุกสิ่งทุกอย่างในโลกล้วนแล้วแต่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสแห่งอิทัปปัจจยตา จะเห็นได้ว่าทั้งสองท่านอธิบายในลักษณะเป็นเหตุเป็นผลสอดคล้องกันซึ่งตรงกับทฤษฎีสหนัยนิยม หนังสือเล่มนี้จึงถือได้ว่าเป็นหนังสือที่อธิบายในเรื่องที่ยากๆ ให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น ทำให้ผู้ที่สนใจศึกษาอ่านแล้วสามารถเข้าใจได้ง่ายและนำไปเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตามทันที (Wongsuppan, 2007 : 33)

ตอนที่ 5 ท่านได้อธิบายเรื่อง ความสุขอันประณีตของมนุษย์ เป็นการอธิบายว่ามีอยู่ 2 อย่าง คือ 1) สามิสสุข หมายถึงความสุขที่มีเหยื่อล่อ เป็นความสุขแบบมีเงื่อนไขเมื่อได้ในสิ่งที่ถูกใจตามที่ปรารถนาเราก็จะมีความสุข นั่นก็คือความสุขจากการบริโภคจึงเป็นความสุขของบุคคลทั่วไปที่มีค้นหาความอยากรู้อยู่เป็นนิจซึ่งเป็นธรรมชาติของบุคคลผู้ยังมีกิเลสในตัว ต้องพบเจอ 2) นิรามิสสุข หมายถึง ความสุขที่ไม่มีเหยื่อล่อและเป็นความสุขที่ไม่มีเงื่อนไขเป็นความสุขที่เกิดจากกิจกรรม คือ การกระทำ เช่นความสุขของคนเป่าขลุ่ย ความสุขของคนที่วาดภาพทิวทัศน์ ความสุขของคนนั่งกรรมฐาน ทั้งหมดนี้เป็นความสุขที่ประณีตกว่าประเภทแรกเพราะเป็นความสุขที่เกิดจากเราทำเอง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) (Somdet Phra Buddhaghosacharya (P.A. Payutto), 2018) ความสุขที่จะเกิดขึ้นจากการได้โดยมีความรักเป็นพื้นฐานต้องเป็นความรักและความสุขที่บริสุทธิ์จึงจะเป็นความสุขที่ตรงตามหลัก

พุทธไม่ใช่ไปหลอกหลวง หลอกล่อ พุทธชวนเชื่อหรือได้มาด้วยเล่ห์เหลี่ยม แม้ทำแล้วสำเร็จได้มาตามปรารถนา การได้เช่นนี้แม้ความสุขจะเกิดขึ้นก็เป็นความสุขที่ไม่สะอาดบริสุทธิ์ เป็นความสุขที่เจ็บปนไปด้วยความโหดร้ายทางจิตใจแล้ววันหนึ่งความสุขนั้นจะแปรสภาพเป็นอย่างอื่นกลับไปทำร้ายความคิด อารมณ์ ความรู้สึกของตนเองเช่นกันโดยที่ไม่ต้องมีใครไปทำพิธีกรรมสาปแช่งใดๆ เลย แต่ถ้าหากใครคิดว่าจะทำวิธีใดก็ได้แต่ขอให้ผลลัพธ์ออกมาตาม ตามความปรารถนาของตนเพียงส่วนเดียวแม้จะมีผลกระทบในภาพรวมก็ไม่เป็นไร ไม่สนใจ (HIS HOLINESS THE DALAI LAMA Happy Love) จะเห็นได้ว่าองค์ทะไลลามะและท่านพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) 2 ท่านนี้ใช้วิธีการอธิบายตามหลักนิรนัย ในมุมมองของผู้วิจารณ์ จากการศึกษาแนวคิดทั้งสองท่านแล้ว พบว่าความสุขอันประณีตของคนเราต้องอยู่บนพื้นฐานความต้องการความสุขทุกอย่างแม้กระทั่งความเชื่อที่ทำให้เกิดความสุข (Joyce & Weil, 1996 : 149-159)

ตอนที่ 6 ท่านได้อธิบายเรื่องไตรลักษณ์ในชีวิตประจำวัน เป็นการอธิบายลักษณะ 3 ประการ คือ 1) ความไม่เที่ยง 2) ความเป็นทุกข์ 3) ความไม่มีตัวตน ซึ่งมีอยู่ในทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดจากการปรุงแต่งบนจักรวาลนี้ไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ สิ่งของ เราจึงเรียกว่าสามัญลักษณ์ นี่คือกฎทั่วไปในจักรวาล และเมื่อเราเข้าใจในไตรลักษณ์คือ เข้าใจในกฎของชีวิตว่าสิ่งต่างๆ จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงไป เมื่อคนเรารู้เรื่องของกฎไตรลักษณ์แล้วก็สามารถอยู่อย่างมีความสุขหรือมีความสุขทุกข์ก็ขึ้นอยู่กับ

กับผู้ที่จะมองในการปล่อยวางในเรื่องนั้นๆ หรือเรียกว่ากฎของอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งเรานำมาปรับใช้กับชีวิตประจำวันแล้วก็จะทำให้เราใช้ชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ซึ่งมีความสอดคล้องกับสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (Somdet Phra Buddhaghosacharya (P.A. Payutto), 2018) ที่ท่านได้อธิบาย กฎธรรมชาติจะมี 2 หมวดใหญ่คือ 1) หมวดไตรลักษณ์ มุ่งแสดงลักษณะของสิ่งทั้งหลายซึ่งปรากฏให้เห็นว่าเป็นอย่างนั้น ในเมื่อสิ่งเหล่านั้นเป็นไปโดยอาการที่สัมพันธ์เนื่องอาศัยเป็นเหตุปัจจัยสืบต่อแก่กันเป็นกระแส จนปรากฏลักษณะให้เห็นว่าเป็นไตรลักษณ์ 2) หมวดหลักปฏิจลสมุปบาท ก็มุ่งแสดงถึงอาการที่สิ่งทั้งหลายมีความสัมพันธ์เนื่องอาศัยเป็นเหตุปัจจัยสืบต่อแก่กันเป็นกระแส จนปรากฏลักษณะให้เห็นว่าเป็นไตรลักษณ์ กฎธรรมชาตินี้เป็น ธรรมชาติ คือภาวะที่ตั้งอยู่ หรือยึดตัวเป็นหลักแน่นอนอยู่โดยธรรมดาเป็นธรรมนิยาม คือกฎธรรมชาติ หรือกำหนดแห่งธรรมดา ไม่เกี่ยวกับผู้สร้าง ผู้บันดาล หรือการเกิดขึ้นของศาสนาหรือศาสนาใดๆ ในทัศนะของผู้เขียนการที่บุคคลจะมีสติให้อยู่กับปัจจุบันในมุมมองของผู้วิจารณ์ จากการศึกษาแนวคิดทั้งสองท่านแล้วพบว่าคนเรานั้นจะเกิดความสุขได้ก็ต้องยึดหลักของความไม่เที่ยงและยอมรับความจริงที่เกิดขึ้นกับตัวเองให้ได้ถึงจะเกิดความขึ้นได้ในใจตลอดไป

4. สรุป

จากการศึกษาหนังสือบอกใจให้เป็นสุขของท่านพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เป็นการบรรยายธรรมเพื่ออธิบายความหมายของ

ความพุทธศาสนาในทุกแง่มุม โดยการนำเสนอที่ชัดเจนพร้อมยกตัวอย่าง แฝงไปด้วยปรัชญาการดำเนินชีวิต เนื้อหาอ่านเข้าใจง่ายพร้อมทั้งการยกตัวอย่างให้เห็นชัดเจน ให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งชัดทุกประเด็น

จุดเด่นของหนังสือ สำหรับในทัศนะของผู้วิจารณ์ที่ได้อ่านและทำความเข้าใจเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ มองว่าความโดดเด่นที่ชัดเจนของหนังสือเล่มนี้มีทั้งสิ้น 7 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก: ความโดดเด่นของหนังสือเล่มนี้ได้อธิบายถึงวิธีการสร้างความสุขให้ชีวิต ตามหลักของพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสตร์แห่งการดำเนินชีวิตให้เกิดความสมดุลทั้งทางกายและจิตใจ ซึ่งเป็นการอธิบายในเชิงตรรกะ

ประเด็นที่สอง: นอกจากชื่อผู้เขียนที่ชวนให้ต้องอ่านหนังสือเล่มนี้แล้วนั้น ความโดดเด่นประการที่สองของหนังสือเล่มนี้ คือ การตั้งชื่อหนังสือว่า บอกใจให้เป็นสุขเป็นชื่อที่สามารถสร้างแรงจูงใจให้อ่านพร้อมทั้งหน้าปกเป็นแสงส่องสว่างดอกไม้ และรูปผีเสื้อ ที่เป็นสิ่งที่บ่งบอกให้เห็นความสวยงามและความเป็นอิสระ

ประเด็นที่สาม: ความโดดเด่นของหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนยังได้นำเนื้อหาจากพระไตรปิฎกมาเป็นแนวทางในการเขียนและการยกตัวอย่างในการอธิบายไว้อย่างน่าสนใจ

ประเด็นที่สี่: ความโดดเด่นที่ยอดเยี่ยมอีกประการหนึ่งของหนังสือเล่มนี้คือการที่ผู้เขียนได้นำเสนอหนังสือบอกใจให้เป็นสุข เป็นการเรียงหัวข้อเป็นชั้น เป็นตอนทำให้สามารถเข้าใจในแต่ละตอนได้อย่างง่าย

ประเด็นที่หก: ความโดดเด่นเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ คือ ผู้เขียนได้นำเสนอผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เปรียบเทียบ อุปมาอุปมัย และอธิบายขยายความให้ผู้อ่านได้เล็งเห็นถึงสาเหตุและผลลัพธ์ที่ได้จากการนำไปปฏิบัติอย่างชัดเจน และตรงประเด็น อีกทั้งเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ยังทำให้ผู้อ่านได้เห็นความสุขที่แท้จริง ซึ่งล้วนเป็นการนำเสนอเนื้อหาที่ชวนให้ผู้อ่านทุกท่านสามารถเข้าใจ คิดตาม เปรียบได้ดังผู้อ่านทุกท่านจะก้าวเข้าไปสู่อบอใจให้เป็นสุข

ประเด็นสุดท้าย: จุดเด่นประการสุดท้ายของหนังสือเล่มนี้อยู่ที่ผู้เขียนได้ทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และอธิบายขยายความให้ผู้อ่านได้เห็นภาพถึงการสร้างความสุขที่ถูกวิธีอันชวนให้ผู้อ่านจะต้องคิดตามและมีจินตนาการร่วมในการมองถึงวิธีการสร้างความสุข

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของหนังสือ บอใจให้เป็นสุข ของท่านพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เขียนหนังสือจากประสบการณ์จริง เนื้อหาของหนังสือจึงสมบูรณ์และเพียบพร้อมด้วยความรู้ แต่เพื่อให้หนังสือเล่มนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจารณ์ขอเสนอแนะเพิ่มเติมในบางจุดที่ถือว่าเล็กน้อยมาก แต่ถ้าปรับได้ก็จะทำให้งานเขียนออกมาดีมีคุณภาพเหมาะสำหรับการนำไปเป็นแบบอย่างต่อไปโดยผู้ศึกษาได้แบ่งเป็น 2 ประเด็นคือ

ประเด็นที่หนึ่ง: สำหรับข้อเสนอแนะประการแรกต่อหนังสือเล่มนี้ คือมีการใช้คำศัพท์บาลีมากเกินไป ถ้าคนที่ไม่มีความรู้พื้นฐานด้านภาษาบาลีก็จะอ่านไม่ออกและไม่เข้าใจ อีกทั้งต้องทำให้ไปเปิดหนังสือบาลีอ่านเพื่อทำความเข้าใจใน

ความหมายจึงทำให้เสียเวลากับการอ่าน

ประเด็นที่สอง: ข้อเสนอแนะประการต่อมาต่อหนังสือเล่มนี้ คือ เนื้อหา คือ ผู้เขียนได้นำเสนอผ่านการเปรียบเทียบ อุปมา อุปมัยและอธิบายขยายความให้ผู้อ่านได้เล็งเห็นถึงสาเหตุและผลลัพธ์ที่ได้จากการนำไปปฏิบัติอย่างชัดเจน อีกทั้งเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ยังทำให้ผู้อ่านได้เห็นความสุขที่แท้จริง ซึ่งล้วนเป็นการนำเสนอเนื้อหาที่ชวนให้ผู้อ่านทุกท่านสามารถเข้าใจ สามารถทำให้ผู้อ่านคิดตามได้ ดังนั้นผู้วิจารณ์จึงเล็งเห็นว่าผู้สนใจที่จะหยิบหนังสือเล่มนี้ขึ้นมาอ่านนั้นควรจะเป็นผู้ที่มีความรู้เรื่อง บอใจให้เป็นสุขพอสมควรจึงจะสามารถทำความเข้าใจกับรายละเอียดของเนื้อหาหนังสือเล่มนี้ได้อย่างลึกซึ้ง

ประเด็นสุดท้าย จากการที่หนังสือเล่มนี้ค่อนข้างมีรายละเอียดปลีกย่อยเป็นจำนวนมาก ประกอบกับเนื้อหาจำนวนมากของหนังสือเล่มนี้ยากที่ผู้อ่านจะทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในระยะเวลาอันสั้น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจารณ์จึงเล็งเห็นว่าผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ควรมีการเพิ่มเติม ส่วนสรุปในแต่ละภาค และควรมีการเพิ่มบทสรุปของหนังสือเพื่อให้ผู้อ่านสามารถเห็นภาพรวมโดยสรุปของเนื้อหาที่ผู้เขียนได้สื่อสารและให้ภาพวิวัฒนาการทางการเมืองไทยผ่านวาทกรรมต่างๆ ซึ่งการเพิ่มเติมในส่วนสรุปดังกล่าวนี้จะทำให้ผู้อ่านหนังสือเล่มนี้เกิดความเข้าใจ อีกทั้งยังจะทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจและเข้าถึงเนื้อได้อย่างรวดเร็ว ชัดเจน ตรงประเด็น สะดวกในการนำมาใช้ประโยชน์ทางวิชาการ จะเห็นได้ว่าหนังสือบอใจให้เป็นสุขของท่านพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ถือ

เป็นหนังสือที่มีวิธีสร้างความสุขให้กับตัวเองและ
เป็นหนังสือที่เหมาะสมสำหรับผู้่านทุกเพศทุกวัย
ทุกชนชั้น เนื่องจากการบรรยายท่านพระธรรม
โกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ซึ่งได้เมตตา
บรรยายแก่สาธุชนในโอกาสวาระต่างๆ จึงมีบุคคล
หลายระดับชั้นเข้าร่วมฟัง จุดเด่นของหนังสือเรื่อง
นี้เป็นหนังสือเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตไป
ตามวิถีแห่งธรรม อันเป็นวิถีทางแห่งการดำเนิน
ชีวิตที่ดีงามและถูกต้อง ทำให้ผู้ที่ยังไม่เข้าใจในพุทธ
ศาสนา และผู้ที่เข้าใจแล้ว สามารถอ่านแล้วเข้าใจ
ชัดเจนและลึกซึ้งยิ่งขึ้น พร้อมทั้งสามารถนำไปเป็น

หลัก เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตามได้ถึง
แม้หนังสือเล่มนี้จะมีข้อที่ต้องปรับปรุงในบางส่วน
ที่ผู้ศึกษาได้เสนอแนะไปแล้วข้างต้น ก็ถือว่าน้อย
มาก แต่ถึงกระนั้นหนังสือเล่มนี้จัดว่าเป็นเป็น
หนังสือที่ค่อนข้างสมบูรณ์มาก เพราะการเขียน
หนังสือเล่มนี้เป็นการบรรยายธรรม และมีการนำ
เสนอเรื่องราวจากประสบการณ์ที่สั่งสมมาของ
ผู้เขียนทำให้สามารถเข้าใจได้ง่าย สามารถนำไป
ศึกษาและปฏิบัติได้จริง เพื่อประโยชน์สุขของผู้ที่
นำไปศึกษาและปฏิบัติตามตลอดทั้งความสุขของ
มวลมนุษยชาติสืบไป

References

- Buddhdasa Bhikkhu. (1999). *What is Buddhism?*. Bangkok : Thammaspa Publisher.
- Joyce, B, & Weil, M. (1996). *Model of teaching*. 5thed. Boston : Al-lyn and Bacon.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka Version of Mahachulalongkornrajavidyalaya*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing School
- Phra Dharmakosajarn (Prayoon Dhammacitto). (2007). *Tell the heart to be happy*. Bangkok : Thammaspa Publisher.
- Somdet Phra Buddhaghosacharya (P.A. Payutto). (2016). *The haracteristics of Buddhism*. Bangkok : PimSuay Publisher.
- Somdet Phra Buddhaghosacharya (P.A. Payutto). (2018). *Dictionary of Buddhism*. 31st ed. Bangkok : Non-profit.
- Wongsuppakan, W. (2007). A coherentist justification of the existence of god. *Master's Thesis of Arts in Philosophy and Religion*. Graduate School : Chulalongkorn University.

วิจารณ์หนังสือ : Book Review

นิติศาสตร์แนวพุทธ*

Buddhist Law

ผู้เขียน: พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

Author: Phra Prom Kunaporn (P.A. Payutto)

พระมหา นำเกียรติ วิสุทฺโธ (ทองทวี), พระมหา มิตร ฐิตปัญโญ (วันยาว)¹ และ วิเชียร แสนมี²

Phramaha Namkriat Visutdho (Thongtawee), Phramaha Mit Thitapanyo (Wanyao) and Wichain Sanmee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹

มหาวิทยาลัยขอนแก่น²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Khon Kaen University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: mahanoy13@hotmail.com

1. บทนำ

หนังสือเรื่อง นิติศาสตร์แนวพุทธ พิมพ์ครั้งแรกโดยสถาบันกฎหมายอาญาสำนักงานอัยการสูงสุดในเดือนธันวาคม 2539 เป็นที่รู้จักกันดีทั่วไปในนามปากกา “ป.อ. ปยุตฺโต” ขณะที่แต่งหนังสือเรื่อง นิติศาสตร์แนวพุทธ ได้นำความสำคัญเกี่ยวกับเครื่องมือสำหรับควบคุมความประพฤติทางกาย วาจาของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงามเป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่ร่วมกันด้วยความสุขไม่กระทบกระทั่งซึ่งกันและกันให้ห่างไกลจากความชั่วทั้งหลายการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เหล่าถ้าขาดระเบียบวินัยต่างคนต่างทำตามอำเภอใจความขัดแย้งก็จะเกิดขึ้นไม่มีความสงบสุขการงานที่ทำก็จะ

เสียผลประโยชน์

สำหรับหนังสือเล่มนี้ มีเนื้อหาที่ผู้เขียนได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับนิติศาสตร์แนวพุทธภายในเล่มเป็นหนังสือที่สนใจที่ชาวพุทธทุกคนควรอ่านและศึกษาให้เข้าใจ ดังนั้น ผู้วิจารณ์จึงมีความประสงค์ที่เลือกวิจารณ์หนังสือเรื่องนี้ เพื่อศึกษามุมมองของผู้เขียน ในหนังสือเรื่อง นิติศาสตร์แนวพุทธ ซึ่งเป็นผลงานที่ผู้เขียนได้ปาฐกถาพิเศษสำนักงานอัยการสูงสุดเมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2539 (Phra Prom Kunaporn (P.A. Payutto), 2007) มุ่งให้เข้าใจง่าย และเพื่อวิจารณ์เนื้อหาสาระ ให้เห็นถึงคุณค่าของหนังสือในด้านต่างๆ ทั้งด้านโครงสร้างและการอธิบายเนื้อหาสาระของหนังสือสำหรับ

*ได้รับบทความ: 27 มีนาคม 2562; แก้ไขบทความ: 22 มีนาคม 2563; ตอรับตีพิมพ์: 22 มิถุนายน 2563

Received: March 27, 2019; Revised: March 22, 2020; Accepted: June 22, 2020

ผู้อ่านใช้เป็นคู่มือแห่งการดำเนินชีวิตและนำมาประยุกต์ใช้ ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันนี้

2. โครงสร้างและเนื้อหาของหนังสือ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ท่านได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับเรื่อง นิติศาสตร์แนวพุทธ โดยแบ่ง เป็น 3 หัวข้อ ได้แก่ 1) หลักการพื้นฐาน 2) หลักแห่งปฏิบัติการ และ 3) บทส่งท้ายมองอดีตถึงปัจจุบันเพื่อสร้างสรรค์อนาคต สำหรับหนังสือเล่มนี้มีการเรียงหัวข้อที่น่าสนใจ ซึ่งเป็นการเรียงหัวข้อให้เห็นถึงความสำคัญของแต่ละขั้นตอนในการที่สามารถนำไปปฏิบัติจริง

3. เนื้อหาการวิจารณ์

1. หลักการพื้นฐาน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) ได้อธิบายนำเสนอเรื่อง นิติศาสตร์ โดยเริ่มจากความเป็นมาของคำว่า นิติศาสตร์ แปลว่า วิชากฎหมายแต่ที่จริงคำนี้มาจากภาษาสันสกฤต ซึ่งเป็นภาษาของประเทศอินเดียที่มีอารยธรรมเก่าแก่แต่โบราณนิติศาสตร์เป็นถ้อยคำทางวิชาการของประเทศอินเดีย ซึ่งสมัยก่อนเรียกว่าชมพูทวีปถ้าดูตามศัพท์นิติศาสตร์ตามความหมายที่ใช้ในประเทศอินเดีย จะเป็นวิชาทางด้าน politics คือ วิชาด้านรัฐศาสตร์รวมเรียกว่าธรรมศาสตร์ เป็นวิชาที่ว่าด้วยหลักการและข้อปฏิบัติต่างๆ เริ่มตั้งแต่การเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันแนวทางความประพฤติขนบธรรมเนียมประเพณีและกฎเกณฑ์ต่างๆ ในทางสังคมซึ่งเป็นสิ่งที่แนบสนิทอยู่กับศาสนาหรือพูดง่ายๆ ว่า มาจากข้อกำหนดในศาสนาพราหมณ์ ส่วนนิติศาสตร์ตาม

ความหมายทางวิชาการของชมพูทวีปหมายถึงวิชาการเมืองการปกครองหรือการจัดกิจการบ้านเมือง เริ่มแต่เรื่องอำนาจหน้าที่และคุณสมบัติของราชาคือ ผู้ปกครอง การแต่งตั้งอำมาตย์ข้าราชการ การจัดการบ้านเมืองให้อุดมสมบูรณ์การทูต การสงคราม ยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ต่างๆ การสงบศึก และสันติภาพ ฯลฯ ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์กฎกติกาและคำแนะนำสั่งสอนแก่ผู้ทำหน้าที่ปกครองบ้านเมืองตรงกับที่ไทยเราเรียกว่ารัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ ตามความหมายนี้คัมภีร์ของพราหมณ์เช่นมหาภารตะก็บอกว่า เป็นศาสตร์ที่พระพรหมเป็นเจ้าของ

ดังนั้น จึงมีต้นกำเนิดมาพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) ยังอธิบายเพิ่มเติมอีกว่า ในทางพุทธศาสนาก็มีคำว่า “นิติศาสตร์” เหมือนกันแต่ภาษาบาลีใช้คำว่านิติสตะแปลว่า คัมภีร์ว่าด้วยนิติ ได้แก่ ขัตติยธรรมดังกล่าวแล้วข้างต้น แต่นิติในทางพุทธศาสนาใช้น้อยอย่างยิ่งและความหมายไม่ได้โยงกับพระผู้เป็นเจ้าแต่อย่างใดทั้งสิ้นในทางพุทธศาสนา “นิติ” อาจใช้ในความหมายกว้างๆ หมายถึงแนวทางหรือแบบแผนความประพฤติทั่วไปหรือระบอบการดำเนินชีวิตที่ดีงาม (Phra Phrom Kunaporn (Prayut Payutto), 2007 : 2) ซึ่งมีความสอดคล้องกับ (Buddhadasa Phikku, 2003 : 22-23) นิติศาสตร์แนวพุทธเป็นการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายที่ดีและการปกครองที่ดี โดยใช้อาชญาหรือกฎหมายมาบังคับใช้ให้น้อยที่สุด ถ้าเป็นพระพุทธรูปเจ้าก็ไม่ต้องใช้เลยพระองค์จึงมีคุณสมบัติพิเศษที่ฝึกคนโดยไม่ต้องใช้อาชญาและที่จริงนั้นกฎหมายเองก็เป็นเครื่องมือฝึกคนมี

จิตสำนึกและเป็นข้อฝึกตนไม่ใช่ข้อบังคับและทำให้ดียิ่งขึ้นไปอีก จนกระทั่งว่ากฎหมายเป็นเพียงเครื่องหมายร่วมกันในข้อสมมติของสังคมเท่านั้น ซึ่งทุกสิ่งทุกอย่างตามธรรมชาติทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต คำว่าธรรมมีความหมายเป็น 4 ความหมาย คือ 1) ธรรม คือ ธรรมชาติ ตามหลักของพระพุทธศาสนาไม่มีอะไรที่ไม่ใช่ธรรมชาติก่อน ดิน ก้อนหิน กรวดทราย อะไรก็ตามที่มันเป็นธรรมชาติ สูงขึ้นมาถึงสิ่งที่มีชีวิตสูงสุดมันก็คือธรรมชาติ ที่เป็นผลของการปฏิบัติ หรืออยู่ตามธรรมชาติที่เรียกว่าพระนิพพาน ก็ยังเป็นธรรมชาติ 2) ธรรม ในความหมายที่เป็นกฎของธรรมชาติ คือ สิ่งที่ยังบังคับธรรมชาติให้เป็นไปตามกฎนั้น ตัวธรรมชาติ คือ สภาวะธรรมทั้งหลาย กฎของธรรมชาตินั้น คือสิ่งที่บังคับธรรมชาติให้เป็นไป ถ้าสิ่งที่บังคับได้ก็เป็นไปตามที่บังคับที่บังคับไม่ได้ก็ยืนอยู่ สำหรับด้านทานกฎธรรมชาติ 3) ธรรม ในความหมายที่เป็นหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ คือ ความที่มันต้องกระทำและไม่กระทำ ไม่ได้ในที่นี้หน้าที่คือ สิ่งที่ยังหลีกเลี่ยงไม่ได้ นับตั้งแต่การหากิน จนถึงเรื่องจิตใจ 4) ในความหมายที่เป็นผลที่เกิดขึ้นด้วยการปฏิบัติหน้าที่ ตามกฎของธรรมชาติ (ปฏิเวธธรรม) ซึ่งถือเป็นหลักตายตัวว่า ผลจะเกิดขึ้นตรงตามกฎของธรรมชาติเสมอไป ไม่มีใครแก้ไขได้ เช่นจะแก้ไขให้ผลของการทำดีออกมาเป็นความชั่ว ให้ผลของการทำความชั่วออกมาเป็นความดี อย่างนี้ไม่สามารถแก้ไขได้

ในทัศนะของผู้วิจารณ์เห็นว่า ถ้าเรามองในมุมของกฎหมายเป็นถือว่าเป็นเครื่องบังคับถือได้ว่าเป็นเรื่องขัดต่อความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อ

กฎหมายในระดับที่พอรับกันได้หากสังคมใดมีคนที่เต็มไปด้วยความรู้สึกว่า กฎเกณฑ์กติกาทั้งหลายในสังคมเป็นเครื่องบังคับกฎหมายหรือสังคมนั้นก็จะไม่ยั่งยืนในขณะเดียวกันก็มีมุมมองอีกด้านหนึ่งว่ากฎหมายเป็นเครื่องฝึกตน เป็นท่าทีแบบพระพุทธศาสนาที่มองว่ากฎเกณฑ์กติกาที่สร้างขึ้นมามีจุดประสงค์เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมต่อสังคมที่จะเปิดโอกาสให้มนุษย์พัฒนาความสามารถที่จะมีชีวิตที่ดีงาม

2. หลักแห่งปฏิบัติการพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) ได้นำเสนอการนำหลักพื้นฐานไปเป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติ นั้น ผู้เขียนมีการนำเสนอแนวคิดที่เชื่อว่ากฎหมายแม้จะมีความสำคัญแต่ก็ไม่เพียงพอและไม่เป็นหลักประกันว่าจะทำให้ชีวิตดีงามและสังคมมีสันติสุขได้โดยเฉพาะในสังคมประชาธิปไตยที่มีและยอมรับความแตกต่างหลากหลายของประชาชนคนจะต้องมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยหลักการพื้นฐานและจิตใจที่เข้ากันได้เช่นไม่แบ่งแยกรังเกียจเหยียดฉันทกันด้วยเรื่องชนชั้นผิวพรรณเชื้อชาติและลัทธิศาสนา มีความเสมอภาคไม่เอารัดเอาเปรียบกันเป็นต้นสังคมจึงจะมีความมั่นคงยั่งยืนอยู่ได้ (Phra Phrom Kunaporn (Prayut Payutto), 2007 : 72) โดยต้องอาศัยหลักพระพุทธศาสนาที่เป็นเครื่องสนับสนุนให้เกิดความสามัคคีในชุมชน เช่น หลักสาราณียธรรม 6 ประการ ได้แก่ 1) เมตตาภยกรรม จะทำอะไรก็ทำต่อกันด้วยเมตตาใจรักหวังดี 2) เมตตาวิจิตรกรรม จะพูดอะไรก็พูดต่อกันด้วยเมตตาพูดด้วยใจรัก 3) เมตตาโมกกรรม จะคิดอะไรก็คิดต่อกันด้วยเมตตาคิดในทางที่จะแก้ไขปัญหาในทางสมควรสมานประสานส่งเสริม 4) สาธารณโภคิตาได้

มาแบ่งกันกินใช้เรื่องการแบ่งปันลาภและเอื้อเฟื้อกันรวมถึงเรื่องการจัดสรรผลประโยชน์จึงเป็นข้อสำคัญอย่างหนึ่งในหลักการอยู่ร่วมกัน 5) สีสสามัญญตา ตั้งอยู่ในหลักความประพฤติเสมอกันคล้ายกับที่พูดว่ามีความเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมายแล้วเสมอกันทั้งหมด และ 6) ทิฐิสามัญญตา เสมอกันโดยทิวินัยหมายความว่า ยึดถือหลักการพื้นฐานและอุดมการณ์ของสังคมร่วมกัน (Phra Phrom Kunaporn (Prayut Payutto), 2007 : 74) ในขณะเดียวกันท่านพุทธทาสภิกขุ (Buddhadasa Bhikkhu, 2006 : 23) ได้อธิบายว่า วินัยเป็นพุทธบัญญัติเกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีชีวิตและเป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบความประพฤติความเป็นอยู่ในการดำเนินชีวิตของของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในสังคมความหมายของวินัยของชาวพุทธจึงมีอยู่ 2 อย่าง คือ 1) การฝึกให้มีความประพฤติและความเป็นอยู่เป็นระเบียบแบบแผนหรือการบังคับควบคุมตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผนรวมทั้งการใช้ระเบียบแบบแผนต่างๆ เป็นเครื่องจัดระเบียบความประพฤติความเป็นอยู่ของคนและกิจกรรมของหมู่ชน และ 2) ระเบียบแบบแผนกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่างๆ ที่วางลงไว้เป็นหลักหรือเป็นมาตรฐานสำหรับใช้ฝึกคนหรือใช้บังคับควบคุมตนตลอดจนเป็นเครื่องจัดระเบียบความประพฤติความเป็นอยู่ของคนและกิจการของหมู่ชนให้เรียบร้อยดังวินัยเป็นคำรวมของคำว่า ธรรมะ หรือ ธัมมะ มีความหมายว่า ประกอบอยู่ด้วยหรือเป็นระบบกฎระเบียบตามหลักพระศาสนา

ในประเด็นนี้ ผู้วิจารณ์มองว่าคนควรที่จะมองว่ากฎเกณฑ์กติกาเป็นเครื่องฝึกตน เพื่อพัฒนา

ตนเสียมาก ไม่ควรที่จะมองในภาพลบบอย่างเดียว ควรมองภาพบวกด้วย ทั้งนี้ยังมีข้อที่ควรเรียนรู้ที่จะเอามาปฏิบัติด้วยจิตใจที่รู้สึกว่าจะฝึกตัวเองเพื่อก่อให้เกิดผลอันดีงามอันจะยังประโยชน์ต่อตัวผู้คน ผู้ปฏิบัติเองและสังคมโดยรวมต่อไปอีกมุมมองหนึ่งควรมองว่ากฎหมายเป็นเพียงข้อควรและระวังรู้ร่วมกัน เป็นแนวทางที่สังคมควรมีการพัฒนาทางจิตใจและปัญญาในขั้นสูงกฎเกณฑ์กติกาของสังคมนั้น มนุษย์สร้างขึ้นด้วยหลักการและเหตุผลเพื่อจะให้อยู่ร่วมกันด้วยดี และจะได้มีสภาพเอื้อต่อการพัฒนาชีวิตที่ดีงามอย่างที่เรากำลังต้องการและอย่างที่ยั่งยืนควรจะเป็น

3. บทส่งท้าย มองอดีตถึงปัจจุบันเพื่อสร้างสรรค์อนาคต พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้นำเสนอแนวคิดที่เชื่อว่า สังคมควรมีการจัดการโดยมีเป้าหมายแห่งการพัฒนาคนทางนิติบัญญัติควรจะต้องก่อเกิดก็คือช่วยให้กฎหมายคณะสงฆ์เป็นไปตามหลักการของพระพุทธศาสนาหมายความว่าทำอย่างไร จะให้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และข้อบัญญัติต่างๆ เป็นสิ่กขาบทตามหลักการของพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเป็นตัวเสริมสร้างสภาพแวดล้อมระบบความสัมพันธ์และระบบสถาบันที่เกื้อหนุนให้บุคคลที่เข้ามาบวชแล้วได้รับการศึกษาที่เรียกว่าไตรสิกขา คือวินัยเป็นเรื่องของการศึกษา โดยการศึกษาและเพื่อการศึกษาที่จะเกื้อหนุนให้มนุษย์พัฒนาดนขึ้นไปสู่ความมีชีวิตที่ดีงาม และให้ขยายหลักการนี้ออกไปสู่สังคมให้กว้างขวางถ้าเห็นด้วยกับหลักการของพระพุทธศาสนาตามนิติศาสตร์แนวพุทธกฎหมายจะต้องมีแนวโน้มในการที่จะสร้างระบบสังคมจัดสรรสภาพแวดล้อม

และวางรูปแบบความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในทางที่จะเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้มนุษย์เข้าถึงจุดหมายของชีวิตที่ดีงามยิ่งขึ้นไป เมื่อมีการพัฒนาด้านจิตใจและปัญญาภายในตัวคนทำให้คนมีความสามารถภายในที่จะควบคุมและนำพฤติกรรมของตนไปในทางที่ถูกต้องดีงาม สังคมจะต้องการกฎหมายเพียงเพื่อมาช่วยจัดสรรสภาพแวดล้อมโอกาสและบรรยากาศที่จะอุดหนุนความมั่นคงแห่งพฤติกรรมที่ต้องดีงามนั้น แต่ถ้าจิตใจและปัญญาไม่ได้รับการพัฒนาคนไม่มีความสามารถภายในที่จะควบคุมและนำทางพฤติกรรมของตนให้ถูกต้องก็จะต้องเพิ่มมาตรการควบคุมจากภายนอก ด้วยการบัญญัติกฎหมายมาบังคับควบคุมคนมากขึ้นๆ พร้อมทั้งลงโทษหนักหนารุนแรงขึ้นๆ จนในที่สุดกฎหมายก็จะหมดความหมายสังคมก็จะเสื่อมสลายและชีวิตก็จะไม่อาจบรรลุจุดหมายแห่งประโยชน์สุขและอิสรภาพที่แท้จริง (Bunthiriruwat, 2000)

อย่างไรก็ตาม ด้วยปัญญาที่เชื่อมโยงกฎหมายของมนุษย์เข้ากับกฎแห่งธรรมชาติได้และจัดวางกฎหมายที่เป็นกฎสมมติของมนุษย์ให้เป็นเครื่องเกื้อหนุนผลที่มุ่งหมายแท้จริง ตามกฎหมายให้กฎหมายและการปกครองเป็นเครื่องรองรับและเชิดชูธรรมตั้งอยู่บนฐานแห่งธรรมและมีจุดหมาย เพื่อธรรมพร้อมทั้งจัดตั้งวางระบบแบบแผนที่เอื้อโอกาสให้คนพัฒนาตนให้สามารถได้รับประโยชน์สูงสุดจากความจริงแท้คือ ธรรมนั้นด้วยปรีชาญาณ และปฏิบัติการเช่นนี้ นิติศาสตร์ก็จะช่วยชีวิตมนุษย์ช่วยสังคมและช่วยโลกได้ (Phra Phrom Kunaporn (Prayut Payutto), 2007 :

132) ในขณะเดียวกัน นิติศาสตร์แนวพุทธเป็นแนวคิดเป็นความสัมพันธ์ระหว่างธรรมะกับวินัย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ามันเป็นหน้าที่หรือไม่ ก็เป็นการปฏิบัติธรรม ที่ว่าอย่างก็เพราะว่ามันเป็นหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติเพื่อให้ถูกต้องตามหลักธรรมชาติที่ควรทำ ควรมองไปที่กฎของธรรมชาติว่า ทั้งคนทั้งสัตว์นั้นมันคือ ธรรม ในความหมายนี้หมายถึงตัวธรรมชาติ เมื่อเป็นตัวธรรมชาติ มันก็หนีกฎธรรมชาติไม่พ้น เป็นการจัดระบบการจัดการหรือการกระทำเพื่อคนจำนวนมากจะอยู่กันโดยปราศจากปัญหาโดยไม่ต้องใช้อาญา (Buddhadasa Bhikkhu, 2006 : 141)

ในทัศนะของผู้วิจารณ์เห็นว่าท่านเจ้าคุณได้แสดงความเห็นไว้อย่างน่าสนใจ ท่านมองว่าแนวทางในการบัญญัติกฎหมายในสังคมมนุษย์มี 2 แนวทาง คือประการแรกในระบบสังคมที่มีการปกครองเป็นจุดหมายในตัว ประการที่สองในระบบสังคมที่ถือคิดว่าการปกครองเป็นการสร้างสังคมที่ดีขึ้นมาเพื่อเป็นสภาพที่เอื้อให้มนุษย์ได้พัฒนาตนเข้าสู่ชีวิตที่ดีงามการบัญญัติกฎหมายก็จะเน้นการศึกษาเน้นการสร้างและส่งเสริมคนดีมากกว่าการพยายามกำจัดคนชั่ว อย่างไรก็ตาม การที่ท่านอย่างนี้ก็คงเป็นเพราะว่าการปกครองเป็นการสร้างให้สังคมสงบเรียบร้อยในประเด็นนี้ท่านคงจะมองไปที่การปกครองเป็นการใช้อำนาจกฎหมายจึงถือให้เป็นข้อบังคับและควบคุม การปกครองและกฎหมายจึงต้องทำหน้าที่ทั้งสองด้านพร้อมๆ กันไปคือทั้งส่งเสริมคนดี และกำจัดคนร้ายแต่ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องมีจุดเน้นที่การสร้างและส่งเสริมคนดีเป็นสำคัญเพราะวิถีทางนี้ เป็นแนวทางที่สร้างสรรค์เป็น

แนวทางที่มุ่งพัฒนาสังคมให้ก้าวหน้าไปสู่ความดีงามยิ่งๆ ขึ้นไป

4. สรุป

จุดเด่น: หนังสือเรื่อง นิติศาสตร์แนวพุทธของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ที่รจนาจึงเป็นงานเขียนที่คอยเสนอแนวคิดในการใช้กฎหมายและการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติที่ต้องมีความเอื้อเพื่อและเหมาะสม สำหรับยังนำเสนอการปกครองมนุษย์ที่จะได้ดีที่สุดในทุกสังคมนั้น จะต้องมิวินัยหรือกฎหมายที่มีพื้นฐานบทบัญญัติทางศาสนาเป็นเครื่องควบคุมหรือจัดระเบียบสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ทั้งนี้เนื่องจากข้อบัญญัติทางศาสนาเป็นหลักปฏิบัติในฐานะเป็นรากฐานของการจัดระเบียบสังคมให้เป็นระบบเป็นรากฐานของกฎหมายของแต่ละสังคมในพระพุทธศาสนา วินัย จึงอาจกล่าวได้เป็นศีลขั้นพื้นฐานสำหรับทุกคนเพื่อไต่เต้าไปหาความดีงามสูงสุดในพระพุทธศาสนาดังนั้นแนวคิดของนิติศาสตร์แนวพุทธของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) จึงมีหลาย

ระดับตามจุดประสงค์เป็นพื้นฐานในการศึกษาและเป็นวินัยของสังคมชาวบ้านและเป็นวินัยส่วนบุคคลด้วยถือเป็นกฎหมายในอุดมคติมีความประสงค์มุ่งขัดเกลาจิตใจและสามัคคีธรรมสำหรับบุคคลผู้เข้าถึงความดีงามในทางศาสนา นอกจากนั้นนิติศาสตร์แนวพุทธยังถือเป็นฐานของการบัญญัติกฎหมายปกครองสังคมอุดมคติอีกด้วยทั้งในแง่บุคคลเพราะใช้ปกครองตนเองเพื่อชำระพฤติกรรมของตนและชำระทางไปสู่สวรรค์และนิพพานตามหลักศาสนาและในแง่ของสังคมเพราะสังคมจะสงบสุขได้ต้องมีมาตรฐานทางศีลธรรม

ในจุดที่อยากนำเสนอ นั้น ผู้วิจารณ์เห็นว่าการนำเสนอกฎหมายอันหลักกฎธรรมชาตินี้เกี่ยวข้อง เชื่อมโยงหรือเป็นพื้นฐานของชีวิตดูมีความโดดเด่น จึงเป็นหนังสือที่ควรอ่านเพื่อประเทืองปัญญา เป็นหนังสือเล่มไม่ใหญ่จนเกิดความเบื่อหน่าย สมควรอย่างยิ่งที่จะยืมอ่านในเวลาว่าง หรือผ่อนคลาย ถ้าหนังสือเล่มนี้จะมีการแปลเป็นนานาชาติก็จะดีเพราะจะเป็นประโยชน์ทั้งไทยและต่างชาติ

References

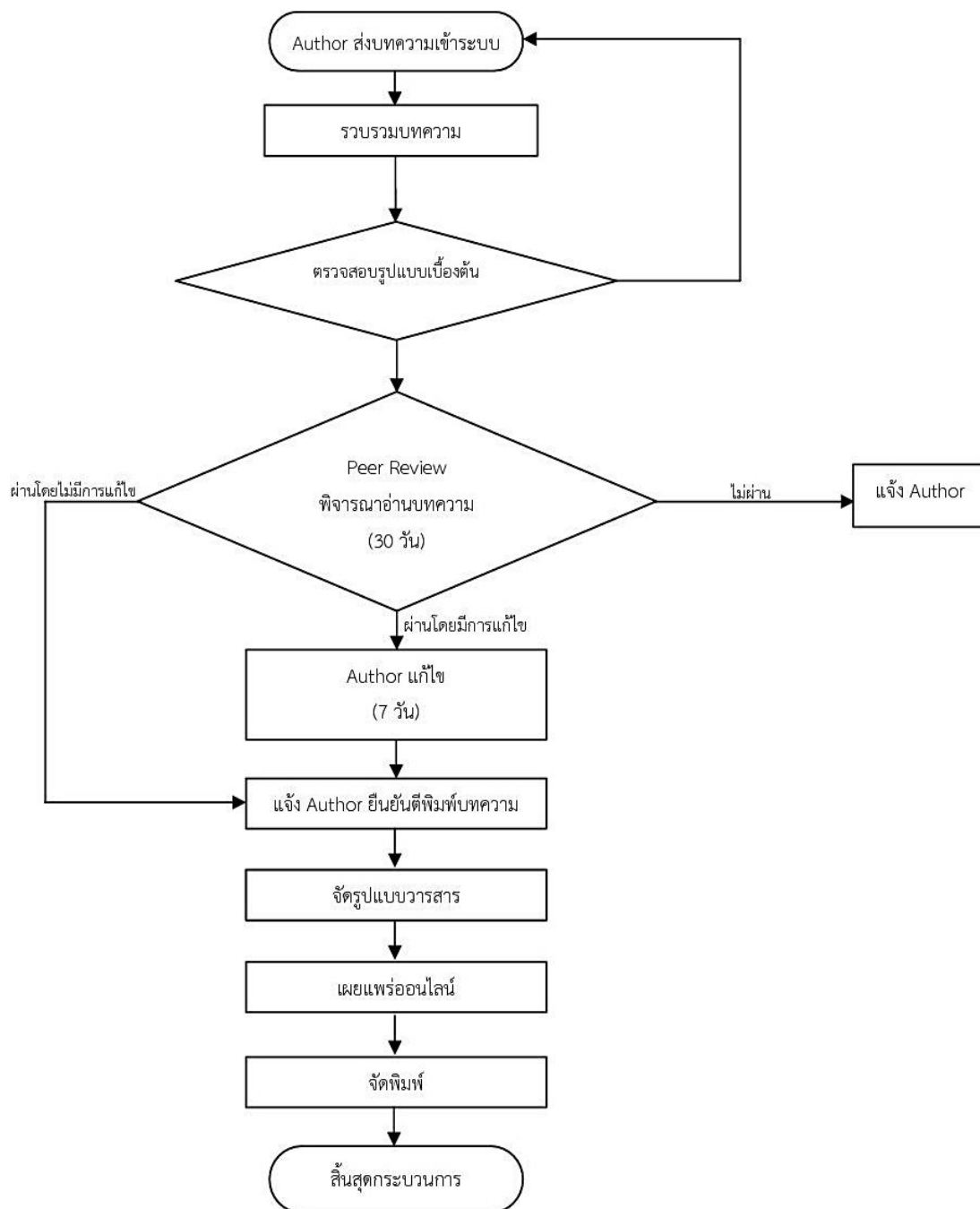
- Buddhadasa Bhikkhu. (2003). *Dhammic Socialism*. Bangkok : Health Publishing House.
- Buddhadasa Bhikkhu. (2006). *Dharma and politics*. Bangkok : Petchprakai Publishing.
- Bunthirirawat, T. (2000). *Phutthasat Phikkhu with the theory of socialism, in the world crisis Buddhism*. Bangkok : Mahidol University.
- Phra Prom Kunaporn (P.A. Payutto). (2007). *Buddhist Law*. Bangkok : Beautiful Printing Company Limited.
- Phra Prom Kunaporn (P.A. Payutto). (1997). *Thammanoon Life*. Bangkok : Religious Printing Factory.

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
30 หมู่ 1 ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000
โทรศัพท์ 043-283-546-7 (ต่อ 114)

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการ วิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็น ประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสาร ต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ต้องส่งผ่านระบบลงทะเบียนออนไลน์ Website: <http://www.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas> และรอการตรวจสอบจาก กองบรรณาธิการ

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Double Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษ **ด้านซ้าย และด้านขวา ขนาด 3.81 ซม. ด้านบน ขนาด 4.5 ซม. และด้านล่าง ขนาด 4.01 ซม.** พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 12 หน้ากระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - blind Peer Review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัย/วิชาการต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และให้มีเพียง 2 ส่วนเท่านั้น คือ

- 1) **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- 2) **ผลการวิจัยพบว่า** ควรประกอบด้วย ผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
- 3) **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญไม่เกิน 3 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษาและจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิจัย ประกอบด้วย

3.1.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมถึงรวบรวมหลักการ วิธีการ โดยมีรายละเอียดว่าจะต้องศึกษาอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน

3.1.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด วิธีการ กิจกรรม รายละเอียดของการวิจัย การศึกษาประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ ในข้อ 3.1.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยาย ในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.1.5 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ ของผู้นิพนธ์ นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้อง กับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรค ต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.1.6 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะแนวการนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.1.7 กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) (Acknowledgement) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณ ต่อองค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของทุนวิจัย

3.1.8 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลัก เกณฑ์ APA (American Psychological Association) เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ใน เครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์ การอ้างอิงที่ออกแบบมา เพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่ง่ายต่อการศึกษา และการปฏิบัติ

3.2 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิชาการ ประกอบด้วย

3.2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้ง

3.2.2 เนื้อหา (Content) เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะให้อ่านได้รับทราบ เนื้อหาที่ดีต้องมีรายละเอียดที่ชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

3.2.3 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนจะต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวมหรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

3.2.4 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการปฏิบัติ

3.3 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทวิจารณ์หนังสือ ประกอบด้วย

3.3.1 ชื่อเรื่องของหนังสือ (Title) ให้ระบุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.3.2 ชื่อผู้เขียนหนังสือ (Author) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบันหรือหน่วยงานที่ผู้เขียนสังกัด

3.3.3 ชื่อผู้วิจารณ์ (Name of Reviews) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบันหรือหน่วยงานของผู้วิจารณ์สังกัด

3.3.4 เนื้อหาการวิจารณ์ (Reviews Content) ในการเขียนเกี่ยวกับหนังสือวิจารณ์ เนื้อเรื่องจะเป็นส่วนแสดงความคิดเห็นและรายละเอียดในการวิจารณ์ โดยนำเสนอเรื่องราวจุดเด่น จุดบกพร่องของเรื่อง โดยทำการวิจารณ์หรือวิพากษ์อย่างมีหลักเกณฑ์และเหตุผลตามหลักวิชาการ

3.3.5 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนสรุปความคิดเห็นทั้งหมดที่วิจารณ์ รวมถึงให้ข้อคิดหรือข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่าน

3.3.6 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการปฏิบัติ

การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์ เล่ม/ข้อ/หน้า และค้นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,)

ตัวอย่างเช่น (พระไตรปิฎก, 27/855/191)

(Tipitaka, 27/855/191)

1.2 หนังสือ

(ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์ : เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่งคนเดียว ให้ระบุเฉพาะนามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วยชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ ถ้าไม่ทราบชื่อตัวให้ใส่เฉพาะชื่อสมณศักดิ์

ตัวอย่างเช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557 : 15)

(Phraphrombandit (Prayūn Thammachittō), 2014 : 15)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (ศิริรัตน์ ภาคสุวรรณ และศิริลักษณ์ ไชยรังสี, 2524 : 145-146)

(Phaksuwan and Chairangsi, 1981 : 145-146)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้ค้นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องค้นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552 : 80)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009 : 80)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งคนแรกให้ค้นด้วยเครื่องหมาย “,” ตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525 : 100)

(Ratsin, et al., 1982 : 100)

1.3 วารสาร

(ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์ : เลขหน้าอ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่งคนเดียว ให้ระบุเฉพาะนามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วยชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ ถ้าไม่ทราบชื่อตัวให้ใส่เฉพาะชื่อสมณศักดิ์

ตัวอย่างเช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557 : 15)

(Phra Phrombandit (Prayūn Thammachittō), 2014 : 15)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (ศิโรตน์ ภาคสุวรรณ และศิริลักษณ์ ไชยรังสี, 2524 : 145-146)

(Phaksuwan and Chairangsi, 1981 : 145-146)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552 : 80)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009 : 80)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” ตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525 : 100)

(Ratsin, et al., 1982 : 100)

1.4 วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

(ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์ : เลขหน้าอ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่งคนเดียว ให้ระบุเฉพาะนามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วยชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ ถ้าไม่ทราบชื่อตัวให้ใส่เฉพาะชื่อสมณศักดิ์

ตัวอย่างเช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557 : 15)

(Phra Phrombandit (Prayūn Thammachittō), 2014 : 15)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (ศิโรตน์ ภาคสุวรรณ และศิริลักษณ์ ไชยรังสี, 2524 : 145-146)
(Phaksuwan and Chairangsi, 1981 : 145-146)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552 : 80)
(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009 : 80)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” ตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525 : 100)
(Ratsin, et al., 1982 : 100)

1.5 สัมภาษณ์

(ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, วัน เดือน ปีที่สัมภาษณ์)

ผู้ให้สัมภาษณ์ ให้ระบุเฉพาะนามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วยชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ ถ้าไม่ทราบชื่อตัวให้ใส่เฉพาะชื่อสมณศักดิ์

ตัวอย่างเช่น (พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต), 15 สิงหาคม 2557)

(Phrakru Suvithanphatthanabandhit, Interview, August 15 2014)

1.6 สื่ออิเล็กทรอนิกส์

(ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์ : เลขหน้าที่ย่ออ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่งคนเดียว ให้ระบุเฉพาะนามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วยชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ ถ้าไม่ทราบชื่อตัวให้ใส่เฉพาะชื่อสมณศักดิ์

ตัวอย่างเช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557 : 15)

(Phra Phrombandit (Prayūn Thammachittō), 2014 : 15)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (ศิโรตน์ ภาคสุวรรณ และศิริลักษณ์ ไชยรังสี, 2524 : 145-146)

(Phaksuwan and Chairangsi, 1981 : 145-146)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552 : 80)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009 : 80)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” ตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525 : 100)

(Ratsin, et al., 1982 : 100)

การเขียนบรรณานุกรม

1. คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด :

ชื่อมหาวิทยาลัย./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อหนังสือ/ (ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี))./ เมืองที่พิมพ์./ : สำนักพิมพ์.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka : Thai Version*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya Press.

2. หนังสือ :

นามสกุล, อักษรย่อชื่อ./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อหนังสือ/ (ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี))./ เมืองที่พิมพ์./ : สำนักพิมพ์.

Maslow, A. (1970). *Motivation and Personality*. New York : Harper and Row Publishers.

3. วารสาร :

นามสกุล, อักษรย่อชื่อ./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ ชื่อวารสาร./ ปีที่(ฉบับที่)./ เลขหน้า.

Prescott, S.G. (2015). Will Instructors Save Time Using a Specifications Grading System?. *Journal of Microbiology & Biology Education*, 16(2), 298.

4. วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

นามสกุล, อักษรย่อชื่อ./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ ระดับวิทยานิพนธ์./ ชื่อคณะ./ : ชื่อมหาวิทยาลัย.

Phrachanna Bhaddharakhito. (2015). An Analytical Study of Morality in Cambodian Traditional Wedding at Chamnomkuet Village, Chamnom Sub-district, Mongkolborei District, Banteay Meanchey Province Based on Buddhist Principle. *Master of arts*. Graduate School : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

5. สัมภาษณ์ :

นามสกุล, อักษรย่อชื่อ./ (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์)./ ตำแหน่ง(ถ้ามี)./ สัมภาษณ์.

Phrakru Suvithanphatthanabandhit. (10 May 2013). Voice-Rector. Interview.

6. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

นามสกุล, อักษรย่อชื่อ./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ ชื่อเว็บไซต์./ (วัน เดือน ปี ที่สืบค้น).

Bhandari, P., Rishi, P. and Prabha, V. (2014). *Positive Effect of Probiotic Lactobacillus Plantarum in Reversing the LPS Induced Infertility in Mouse Model*. <http://www.jmm.microbiologyresearch.org/content/journal/jmm/10.1099/jmm.0.000230;jsessionid=1me6a81o04g7o.x-sgm-live-03>. (Accessed 12 February 2014).

ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารวิชาการธรรมทรรศน์ กรุณาติดต่อ “บรรณาธิการวารสารวิชาการธรรมทรรศน์” สำนักวิชาการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น อาคาร 100 ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) เลขที่ 30 หมู่ 1 บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000 โทรศัพท์ 0-4328-3546-7 (ต่อ 114) โทรสาร 0-4328-3399 <http://www.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas>

E-mail: dhammathas@hotmail.com

- 1) ผศ.ดร.สุรพล พรหมกุล 088-578-1671
- 2) นางสาวสาริกา ไสวงาม 085-752-1693

กำหนดการออกวารสาร

- ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม
- ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน
- ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน
- ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้พิมพ์ต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้พิมพ์ต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารวิชาการธรรมทรรศน์เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้พิมพ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้พิมพ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

